DORIS LESSING

HAYATTA KALMA GÜNCESİ

2007
NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

ROMAN

Çeviri: PÜREN ÖZGÖREN

CAN

The Memoirs of a Survivor, Doris Lessing

1. basım: 2010
2. basım: Şubat 2013
E-kitap 1. Sürüm Ağustos 2014, İstanbul
2013 tarihli 2. Basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Kapak resmi: Murat Önol

ISBN 978 975 0723 10 0

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

DORIS LESSING

HAYATTA KALMA GÜNCESİ

ROMAN

2007 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

İngilizce aslından çeviren

Püren Özgören

CAN

Doris Lessing'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Türkü Söylüyor Otlar, 1983
Altın Defter, 1990
Gene Aşk, 1997
Mara ile Dann, 2001
Alfred ile Emily, 2009

DORIS LESSING, 1919'da, babasının İngiliz subayı olarak İran'da görev yaptığı sırada Bahteran'da (eski adı Kirmanşah) doğdu. Ailesiyle gittiği Rodezya'da bir çiftlikte yirmi beş yıl kaldı; 1949'da İngiltere'ye yerleşti. Yayımlanan ilk kitabı *Türkü Söylüyor Otlar*, Rodezya'yı anlatıyordu. Başyapıtlarından sayılan ve en çok okunan romanı olan *Altın Defter*'de, yaşadığı çağla uzlaşmaya çalışan bir kadın yazarı konu aldı. *The Children of Violence* (Şiddetin Çocukları) yarı özyaşamöyküsel bir roman dizisiydi. *Hayatta Kalma Güncesi*, bir fantezi niteliğindeydi. Lessing, aralarında *Evlenmeyen Adamın Hikâyesi*'nin de bulunduğu birkaç öykü kitabı yayımladı. *Argos'taki Kanopus Arşivleri* adlı beş romanlık dizisiyle bilimkurgu türüne yöneldi. *İyi Bir Komşunun Günlüğü* ve "Yaşlılar Yapabilselerdi" adlı romanlarında, tanınmamış yazarların sorunlarını gözler önüne sermek için Jane Somers takma adını kullandı. 1985'te, Londra'daki bir grup devrimciyi anlattığı *Terörist* yayımlandı. Bunu bir dehşet öyküsü olan *Beşinci Çocuk* izledi. Özyaşamöyküsünün özellikle ilk cildi *Derimin Altında* büyük övgüyle karşılandı. Son romanı *Yarık*, 2007'de yayımlandı ve aynı yıl Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı.

PÜREN ÖZGÖREN, 1957'de Adana'da doğdu. Avusturya Lisesi'nde eğitimini tamamladıktan sonra Miami Üniversitesi'nde eğitim gördü. Yukio Mişima, Henry Miller, Lawrence Durrell, Ernest Hemingway, Toni Morrison, Susan Sontag, Khaled Hosseini, Janet Wallach, Roman Polanski, Truman Capote gibi yazarların eserlerini dilimize kazandırdı.

Bu kitap, oğlum Peter için

O dönemi hepimiz hatırlıyoruz. Benim yaşadıklarımın da diğerlerinin yaşadıklarından farkı yok. Ama yine de, paylaştığımız olayların ayrıntılarını birbirimize tekrar tekrar anlatıyoruz; yinelerken, dinlerken, şöyle diyoruz sanki: "Senin için de öyleydi, demek? Eh, bu da olup biteni doğruluyor; evet, bunlar oldu, olmuş; kafamdan uydurmuyormuşum demek?" Bir yolculukta tuhaf, alışılmadık yaratıklarla karşılaşmış insanlar gibi, bazen doğruluyor, bazen de fikir ayrılığına düşüyoruz: "O kocaman, mavi balığı gördün mü?" "Yo, senin gördüğün sarıydı!" Ama üzerinde yol aldığımız deniz, aynı denizdi; sona yaklaşırkenki o sürüncemeli, huzursuz, gergin süreç herkes için, her yerde aynıydı; kentlerimizin daha küçük birimlerinde de – sokaklar, yüksek apartmanların oluşturduğu kümeler, bir otel; tıpkı kentlerde, uluslarda, bir kıtada olduğu gibi... Evet, söz konusu olayların doğası düşünüldüğünde, bunun oldukça tumturaklı bir imgelem olduğunda hemfikirim: acayip balıklar, okyanuslar filan. Öte yandan, tam da burada, bizlerin –hepimizin– geriye, yaşamımızın belli bir dönemine, bir olaylar silsilesine bakma ve orada gerçekte olandan daha fazlasını görme biçimimize ilişkin yorum yapmak, belki o kadar da yersiz kaçmayacak. Bu, bir halk şenliğinin ardından parkta, çayırda bırakılan çöpler türünden, tatsız olaylar için de geçerli. Olayların kendiliğinden tetiklemediği bir şeyi doğrulama arzusuyla ya da umuduyla insanlar fikir alışverişinde bulunacaktır, bırakın tetiklemeyi, adeta bütünüyle yok saydığı bir şeyi. Mutluluk? Bu, yaşamım boyunca zaman zaman ele aldığım, irdelediğim bir sözcük – ancak biçimini koruduğunu hiç görmedim. Bir anlam, o zaman; bir amaç? Her halükârda, geçmiş, bu ruh haliyle bakıldığında, ona yabancıymış, onu deneyimlemekle yakından uzaktan ilgisi yokmuş gibi gelen bir özdeğe batmış gibi görünür insana. Belki de gerçek anının malzemesi, oluştuğu madde budur? Geçmiş özlemi mi? Hayır; ben bundan söz etmiyorum; o özlem, pişmanlık – o zehirli kaşıntı değil sözünü ettiğim. Mesele, her birimizin o kadar da önemli, ağırlıklı olmayan geçmişine önem

katma çabası da değil: “*Ben de* oradaydım, biliyor musun. *Kendi* gözlerimle gördüm.”

Ama tam da bu eğilimimiz yüzünden, süslü püslü metaforlar kullanmama izin verilebilir belki. O denizde balık *gördüm*, yunuslarla balinalar arzı endam etmeden önce kendilerini kızıla, yeşile boyamıştı sanki; ancak o sırada ne gördüğümü anlayamadığım gibi, bu kişisel deneyimin aslında ne kadar yaygın, ortak bir deneyim olduğundan, paylaşıldığından da habersizdim: Geçmişi düşündüğümüzde ilk idrak ettiğimiz de budur – farklılıklarımız değil, benzerliklerimiz.

Artık bildiğimiz şeylerden biri, herkes için geçerli olan, ancak hepimizin içten içe, büyük bir inatla korunmuş, özgün, farklı bir zihnin kanıtı saydığımız şeyse, olup bitenlerden bizim kavrayabildiğimiz kadarının resmî olmadığıydı. Saygın olmadığı. Haberler, gazeteler ve demeçler alıştığımız, kesinlikle küçümsediğimiz türdendi: Yine de, onlar olmasaydı umutsuzluğa, endişelere kapılabilirdik, çünkü insanın resmî mühürlere ihtiyacı vardır, özellikle de hiçbir şeyin beklendiği şekilde yürümediği zamanlarda. Oysa gerçek şuydu ki, her birimiz, belli bir noktada, olguları resmî kaynaklardan elde etmediğimizi ayrımsadık; o olgular ki, bir araya toplandığında, halka sunulandan çok farklı, bambaşka bir tablo çıkarıyordu ortaya. Belli sözcük dizileri, olayları billurlaştırıp bir resme, neredeyse bir öyküye dönüştürüyordu: *Sonra şu oldu; bunun üzerine şu şu kişi dedi ki...* Fakat bunlar sıradan, gelişigüzel sohbetlere giderek daha sık sızan sözcüklerdi; hatta belki de kişinin zihnine. “Evet ya, elbette!” diye düşünürdü insan. “İşte bu. Bir süredir farkındaydım zaten. Bu biçimde dile getirildiğini hiç duymadığım için algılayamadım durumu...”

Otoriteye karşı, Onlar’a, Şunlar’a karşı tavırlar giderek daha da çelişkili bir hal almaktaydı; hepimiz acayip, salt buraya özgü, anarşist bir toplumda yaşadığımıza inanır olduk. Elbette öyle değildi. Her yer aynıydı. Ama buna ileride değinmek daha iyi olacak, burada yalnızca şöyle bir duraklayıp “şey” sözcüğünü kullanmanın daima bir bunalıma, toplumsal bir endişeye işaret ettiğini söyleyelim. “Tanrı aşkına, bu kadar beceriksiz olmak zorundalar mı?” ile “Tanrım, işler berbat!” arasında bayağı bir uçurum

vardır; tıpkı, “Durum korkunç!”un “Aynısı burada da başlıyor!” ya da “Başka şeyler de duydun mu?”dan bambaşka bir mesele olması gibi.

Bu anlatıyı, “şey”den henüz bahsetmediğimiz dönemden başlatacağım. Hâlâ, o genel huzursuzluk aşamasındaydık. Durum pek iyi değildi, hatta bayağı kötüydü. Yolunda gitmeyen, yarı yolda kalan, pes eden ya da haber bültenlerinin diliyle “alarm veren” öyle çok şey vardı ki. Ama “şey”, insana kapıya dayanmış, kaçınılması olanaksız bir tehditmiş duygusu veren “şey” henüz ortalarda yoktu.

Çok katlı apartmanlardan oluşan bir mahallede yaşıyordum; benzeri pek çok mahalleden biriydi. Dairem giriş katındaydı, zemin katta; yüksek bir binanın, camdan cama uzanan görünmez yollarla, kendi rotalarını izleyen kuşların arasına karışan meraklı ya da tedirgin gözlerin yıprattığı patikalarla dolu, trafiğin ve insani hayhuyun epey aşağılarda kaldığı, havaya asılıymış gibi duran katlarından biri değildi. Yo, ben başını kaldırıp yukarı bakanlardandım; pencerelerinden daha nezih bir havanın girdiği, sokak kapılarının umumi asansörlere açıldığı, trafik gürültüsünün, kimyasal madde ve fabrika kokularının... Kısacası sokağın aşağıda, çok aşağılarda kaldığı üst katlarda, yüksek seviyelerde olup bitenleri yalnızca tahayyül edenlerdendim. Bizimkiler, belediyenin inşa ettiği toplu konutlardan değildi; dış duvarları grafiti kaplı, asansörleri sidik kokulu, koridor duvarlarına pislik sıvaşmış binalardan değil: Yoksulların yaşadığı şu dikey sokaklarda yaşamıyor, özel parayla yaptırılmış, değerli toprağa (bir zamanlar değerli olan, elbette) sağlamca oturmuş, rahatça yayılmış yapılarda oturuyorduk. Duvarlar kalındı; mahremiyeti satın alabilecek parası olan aileler içindi. Apartmanın girişinde genişçe, halı kaplı bir antre vardı; hatta çiçek saksılarının durduğu ayaklıklar – çiçekler yapay olsa da yeterince alımlıydı. Bir kapıcımız vardı. Bu apartman blokları, bu tür binaların simgelemesi gereken sağlamlığa, düzgünlüğe örnekti.

Ancak o sıralar, pek çok kişi kentleri terk ettiğinden, bu apartmanlar inşa edildikleri yüksek sınıftan, kaliteden olmayan ailelere kalmıştı. Tıpkı yoksulların aşınmış, kemirilmiş sokaklarındaki boş evlerine de yıllardır ailelerin ya da aile kümeleri oluşturan işgalcilerin el koyması gibi; dolayısıyla, şunu söylemek artık çok uzun zamandır olanaksızdı: Burası

çalışan sınıfın yaşadığı yöre, şurası homojen bir bölge. Bir zamanlar hali vakti yerinde olanların, profesyonellerin ve şirket yöneticilerinin kiraladığı bu görkemli binaları şimdi fakir aileler, klanlar doldurmuştu. Gelinen nokta şuydu: Bir daire, bir ev, gelip ona yerleşme uyanıklığını gösteren insanlara aitti artık. Dolayısıyla, yaşadığım binanın koridorlarında, sahanlıklarında, tıpkı bir sokakta ya da pazaryerinde olduğu gibi, her çeşitten insanla karşılaşabiliyordunuz.

Bitişiğimdeki çift odalı dairede bir profesör, karısı ve kızıyla oturmaktaydı; hemen üstümde, bakmakla yükümlü olduğu bir sürü akrabası olan, kalabalık bir Hintli aile vardı. Bu iki aileye değinmemin nedeni, hem bana en yakın kişiler olmaları hem de şu duvarların, tavanların gerisinde olup bitenlerden büsbütün habersiz olmadığımızı belirtmek istemem; üstelik en başından beri –neyin başından? Burada biraz zorlanıyorum, çünkü parmak basabileceğim, kesinkes verebileceğim bir tarih yok... Şu an, “Onlar”, “Şunlar”, “Şey” gibi sözcüklerle özetleyiverdiğimiz genel baskılardan ve olaylardan değil, o sıralarda beni fena halde sıkıştıran, bunaltan keşiflerden söz ediyorum. Şöyle diyemem: “Şu şu gün, duvarın arkasında bir çeşit yaşamın sürüp gittiğini öğrendim.” Hatta şunu bile söyleyemem: “Öğrendiğimde, o yılın baharıydı...” Hayır, o kadar yakınımda gelişen, benden gizlenen “öteki” yaşamın farkına varışım çok yavaş oldu; algıya kademeli olarak sızan, aşama aşama açılan çağrışımlarıyla, *ayrımsamak* sözcüğüyle tanımladığımız kavrayış kategorisine tastamam uyuyor. Böylesi bir açılış, bir gelişim haftalar, aylar, hatta yıllar alabilir. Ve tabii, kişinin bir şeyi hem “bilmesi” hem “bilmemesi” de mümkündür. (Aynı şekilde, insan bir şeyi bilip sonra unutabilir de!) Geriye bakınca, duvarın arkasındaki şu öteki yaşamın ya da varoluş biçiminin, dinlediğim, kulak kabarttığım şeyin ne olduğunu *ayrımsamamdan* çok daha önce zihnimin bir köşesine takıldığını kesinlikle söyleyebilirim. Ne var ki, belli bir tarih, bir gün veremiyorum. Ancak bu içsel zihin meşguliyetinin tarihinin, ötekinden, genel olandan, hoppaca bulmayacağınızı umarak, “şey” adını koyduğum endişeden daha eski olduğu kesin.

Zihnimin en bulanık, en kapalı olduğu zaman bile, bilincine varmak, *ayrımsamak* üzere olduğum şeyin, etrafımda olup biten gerçek olaylardan

niteliksel anlamda farklı olduğunu biliyordum: Üstümde oturan, yanılmıyorsam Kenya'dan gelmiş olan Hintlilerin canlı, faal, insanın içini ısıtan aile yaşantısından da, Profesör White'la ailesinin yaşadığı odalardan kulağıma çalınanlardan da farklıydı; onların mutfak duvarı, benim mutfağımın da duvarıydı – kalın olmasına karşın, bu duvar aracılığıyla birbirimizden haberdar oluyorduk.

Oturma odamın duvarının gerisinde bir şeyler olduğu olgusunu fark etmememin ya da bütün belirtilere, imalara kulak tıkamamın nedeni, duyduğum şeylerin inanılmazlığıydı. Bir koridordan, hatta en çok kullanılanından gelen sesler bile kısıtlıdır. Koridor, bir yerden başka bir yere gitmek içindir: İnsanlar koridorlardan tek başlarına, çiftler, gruplar halinde, konuşarak ya da konuşmadan geçerler. Bizim koridor, binanın ön girişinden başlayıp önce benim, sonra White'ların kapısının önünden geçiyor, zemin katın doğu yanındaki dairelerin önünden kıvrılıyordu. Onu White ailesi ve konukları, ben ve ziyaretçilerim, doğuya bakan iki dairenin kiracılarıyla onların ziyaretçileri kullanıyordu. Kısacası, epeyce işlek bir koridordu. Kulağıma sık sık, o sağlam duvarın boğuklaştırdığı ayak sesleri, konuşmalar çarpardı, yine de, kendi kendime şöyle derdim: "Bu Profesör olmalı; bugün gerçekten erkenci" ya da "Seslere bakılırsa, Janet okuldan dönmüş."

Ancak öyle bir an geldi ki, o duvarın gerisinde, koridorla aynı büyüklükte, hatta belki koridora taşan, bir belki birden fazla oda, hatta bir daire bulunduğunu kabullenmek zorunda kaldım. Ne duyduğumu fark etmek, uzun zamandır ne tür bir şeyden haberdar olduğumu anlamak, bu güçlü kavrayış, bu kentten ayrılmak zorunda kalacağımı neredeyse kesinkes anladığım zamana denk geliyor. Artık herkes iyi kötü seziyordu bunu, elbette: Çekip gitmeye mecbur kalacağımız bilgisine tek vâkıf olan ben değildim. Daha önce değindiğim şeye bir örnek: bir düşüncenin aynı anda, üstelik yetkililerin katkısı olmaksızın, herkesin birden aklına gelmesi. Demek istediğim, hoparlörlerden ya da kamusal platformlardan duyurulmamış, gazetelerde, radyo ya da televizyonda yayınlanmamıştı. Oysa her türden nasıl kesintisiz bir duyuru, bildiri bombardımanı altında olduğumuza Tanrı şahit: Fakat bunlar, halkın çoğunluğu tarafından, şu öteki

bilgi gibi özümsenmiyordu. Genel olarak, insanlar yetkililerin söylediklerine itibar etmeme eğilimindeydi. – Yo, bu tam doğru sayılmaz. Halka verilen bilgiler irdeleniyor, tartışılıyor, şikâyet konusu oluyordu, ama farklı bir etki bırakıyordu. Onlara neredeyse bir eğlence gözüyle bakıldığını söylesem? – Yo, bu da doğru değil. İnsanlar duyduklarına göre hareket etmiyordu, mesele buydu: buna zorlanmadıkları sürece. Oysa şu diğer bilgi, nereden geldiğini kimsenin bilmediği, "havada" uçuşan haberler, herkesi harekete geçirmeye yetiyordu. Örneğin, şu şu maddenin vesikaya bağlanacağına ilişkin resmî açıklamadan haftalarca önce, holde Mr. Mehta ile karısına rastladım – yaşlı çifte, büyükanne ile büyükbabaya yani. Aralarına aldıkları patates çuvalını sürüklemekteydiler; ben de eve bir miktar depolamıştım. Birbirimizi başımızla selamladık, gülümsedik; karşılıklı, ileri görüşlülüğümüzü kutladık. Aynı şekilde, Mrs. White'la ana girişin önündeki kaldırımdaki selamlaşmamızı anımsıyorum. Oldukça gelişigüzel bir tavırla şöyle dedi: "İşleri fazla sürüncemede bırakmamalıyız." Şöyle karşılık verdim: "Daha birkaç ayımız var, ama hazırlıklara başlamamız gerek, size katılıyorum." Herkesin konuştuğu şeyden bahsediyorduk; kentten ayrılma zorunluluğundan. Oysa halkın gitmesi gerektiğine dair hiçbir haber yayınlanmamıştı. Yetkililer cephesinde, şehrin boşalmakta olduğuna ilişkin herhangi bir tasdik, bir kabullenme de söz konusu değildi. Belki laf arasında, bir başka şeyin belirtisi, geçici bir fenomen olarak değinildiği oluyordu, ancak yaşamlarımızdaki büyük, önemli bir olgu olarak, asla.

İnsanların kentten uzaklaşmak için, birden çok nedeni vardı. Güneyde ve doğuda, bütün kamu hizmetlerinin durduğunu biliyorduk, aynı durum bizim tarafa doğru yayılmaktaydı. Ülkenin o yöresinde hiç kimsenin kalmadığını biliyorduk; bulabildikleriyle yaşamaya çalışan, çoğunluğu gençlerden oluşan, küçük güruhlar dışında: tarlalarda toplanmadan bırakılan ürünler, her şey tam anlamıyla çökmeden önce katledilmekten kurtulabilen hayvanlar. Bu gruplar ya da çeteler, başlarda, ayrılmamakta direnen bir avuç insana karşı herhangi bir şiddet uygulamadılar, dikkate değer bir zarar vermediler. Hatta, haberlerin diliyle söyleyecek olursak, "kanun ve emniyet güçleriyle işbirliği" yaptılar. Sonra, gıda maddeleri iyice kıtlaşınca, halk

yığınlarının kaçmasına neden olan tehlike, artık bu her neyse, biraz daha yaklaşınca, çeteler tehlikeli bir hal aldı; şimdi, ne zaman kentimizin dış mahallelerinden geçmeye kalksalar, herkes içeriye kaçıyor, önlerine çıkmamaya çalışıyordu.

Bu, aylardır sürmekteydi. Uyarılar, önce kulaktan kulağa, sonra haber kaynaklarından yayıldı: Çetelerin şu, şu bölgeden geçmesi üzerine, insanlar kapalı kapılarının ardına sinmiş, tehlikenin geçip gitmesini beklemişti; şu ya da bu yöreye, yeni çeteler yaklaşmaktaydı, halkın canını, malını kollaması şiddetle tavsiye edilirdi; daha önce tehlikeli olan şu, şu bölge artık güvenliydi – böylesi ikazlar hayatımızın bir parçası olup çıkmıştı.

Yaşadığım yer, kentin kuzey yakası, uzunca bir süre, güneydeki banliyölerin onlarla haşır neşir olmasından çok daha sonrasına kadar, göçmen çetelerin güzergâhı olmadı. Kentimizin büyük bir kısmı anarşiye teslim olduğunda bile, biz kuzeydekiler kendimizi bağışık görüyor, bağışıkmışız gibi konuşuyorduk. Sorun ortadan kalkacak, yok olacak, bizi ıskalayacaktı... Eskisi gibi yaşayıp gittiğimizden öylesine emindik ki, ilk iki-üç çetenin mahallemizde boy gösterişini, muhtemelen bir daha yinelenmeyecek, münferit olaylar saydık. Yine de, yavaş yavaş anlamaya başlamıştık: Asıl alışılmadık, sıradışı olan, bizim yaşadığımız bu uzun süreli, huzurlu, normal dönemlerdi, yağmaların, kavgaların birbirini izlediği günler değil.

Velhasıl – buradan ayrılmak zorunda kalacaktık. Evet, gidecektik. Hemen olmasa da, bir gün, yakında buna mecbur kalacaktık, bunu biliyorduk... Ve bütün bu zaman zarfında, gündelik yaşamım, “bir başka yerde” gerçekleşen, uzun zamandır sürüp giden bir gizemin ön planı –bu şekilde ifade etmemde bir sakıncası yoksa– aydınlatılmış cephesiydi. Gündelik yaşamımın gereksiz olduğu duygusuna gittikçe daha sık kapılıyordum. Önemsiz olduğu duygusuna. O duvar benim için, nasıl söylesem, evet, ilk aklıma geleni söyleyeyim, bir saplantıya dönüşmüştü. Bu sözcük duvara, temsil ettiği şeye ihanet etmeye hazır olduğum, onu hastalıklı, “marazi” haller sınıfına postalamaya hazırlandığım anlamına mı geliyor? Yoksa ona duyduğum ilgiden, o zaman da şimdi de rahatsız olduğum anlamına mı? Hayır, o sıralarda hayatımın ağırlık merkezinin

kaydığını, dengelerin yerinden oynadığını hissediyordum, tamam, ama beni huzursuz etmesine karşın, bir fikre aklım yatmaya başlamıştı: Duvarın arkasında olup bitenler, her bir zerresiyle, buradaki hayatım kadar, biraz eski yüzlü olsa da, şu düzenli ve rahat dairede sürdüğüm gerçek yaşantı kadar önemlidir. Krem rengi, sarı, beyaz renklerin egemen olduğu ya da en azından odaya girene güneş ışığına giriyormuş duygusu verecek kadar baskın olduğu oturma odamda öylece dikilir, bekler, sessizce duvara bakardım. Sağlam. Sıradan. Penceresiz ya da kapısız bir duvar: Dairenin lobisine açılan kapı, odanın yan duvarındaydı. Bir şömine vardı, ama duvarın ortasında değil, köşeye yakın, dolayısıyla bu duvarın bir hayli geniş kısmı, bomboştu: Resimler, süsler asmam gerekmişti. Duvarın "beyaz"ı zamanla koyulmuştu, gün ışığı doğrudan üzerine vurmadığı takdirde, pek bir ışık yansıtmıyordu. Bir zamanlar duvar kâğıdıyla kaplıydı. Üzeri boyanmıştı, ama boyanın altındaki çiçeklerin, yaprakların, kuşların dış çizgileri hâlâ seçilebiliyordu. Sabahları güneş duvara yer yer vurduğunda, yarı silinmiş desenler öylesine belirginleşirdi ki, ağaçların, bir bahçenin telkinlerine kapılan zihin, bu ışık selinin duvarı renklendirdiğine basbayağı inanırdı – yeşiller, sarılar, saydam istiridye pembesinin belli bir tonu. Yüksek bir duvar değildi: Odamın tavanı makul bir yükseklikteydi.

Gördüğünüz gibi, aklıma bu duvar hakkında, onu aleladelikten çıkarmak için söylenebilecek bir şey gelmiyor. Öte yandan, orada durup ona bakarken ya da evde bir şeylerle meşgulken onu düşündüğümde, yarattığı duygu, dokusu sürekli aklımdaydı; tıpkı çatlamak üzere olan bir yumurtayı kulağınıza dayamak gibi. Avucunuzdaki ılık, pürüzsüz cisim zonklamakta, nabız gibi atmaktadır. İki parmağınızla ezebileceğiniz halde, civcivin süresini doldurma gerekliliğinden, karanlık hapishanesinden çıkmak için gereksindiği tam ve doğru zaman nedeniyle dokunulmaz olan o narin kabuğun gerisinde, sanki bir ağırlık, rahimdeki konumunu değiştiren bir bebek misali yer değiştirmekte, hafifçe kaymaktadır. Dünyanın en hafif gıcırtısı duyulur. Sonra bir daha. Civciv, başı kanadının altında, dışarıya çıkabilmek için gagalamaktadır; kabuğun üzerinde minicik kireç çatlakları çoktan birikmeye başlamıştır ve tam burada, az sonra, ilk kara, tırtıklı delik belirecektir. Kendimi, duvara kulağımı dayarken yakaladığım bile oldu;

tıpkı insanın döllenmiş bir yumurtaya yapacağı gibi, bekleyerek, kulak kesilerek. Mrs. White'ın ya da Profesör'ün sesini, çıkardığı gürültüyü dinlemek amacıyla değil. Onlar az önce çıkmış ya da dönmüş olabilirdi; koridordaki olağan sesler de sürüyor olabilirdi. Hayır, benim duyduğum sesler başka bir yerden geliyordu. Öte yandan, kendi içlerinde sıradan, bildik seslerdi: çekilen mobilyalar, konuşmalar, ama çok çok uzaklardan; ağlayan bir çocuk. Hiçbiri açık seçik değil. Ama hepsi de tanıdıktı; bütün ömrüm boyunca duymuştum onları.

Bir sabah, elimde kahvaltı sonrası sigaram –kendime günde bir tane gerçek sigara izni tanıyordum– durdum ve mavi, kıvrılan dumanın arasından, perspektif kurallarına göre kısa kalan, boyu eninden fazla, sarı bir dilim halinde uzanan ve duvarı olduğundan çok daha yüksek gösteren güneş ışığına baktım. Sarının parıltısına, zonklayışına bakıyor, dinliyormuş gibi, mevsimler değiştikçe sabah ışığının duvara düşürdüğü lekenin de nasıl biçim, boyut ve pozisyon değiştirdiğini düşünüyormuş gibi, öylece bakıyordum – birden duvardan geçtim ve orada ne olduğunu gördüm. O ilk seferde, birtakım odalardan ötesine geçemedim. Odalar kullanılmıyordu, hem de uzunca bir süredir. Belki de yıllardır. Hiç eşya yoktu. Duvardaki boya kabuk kabuk kalkmış, küçücük kıymıklar halinde yerdeki parkelerin üzerine, kâğıt parçalarının, ölü sineklerin, tozun arasına dökülmüştü. İçeri girmedim, eşikte, iki dünyanın, aşina dairemle bunca zamandır orada, sessizce bekleyen odaların birleştiği çizgide durdum. Durup baktım, gözlerimle hissettim. İçime müthiş keskin bir beklenti, bir özlem doldu; gereksindiğim, orada olduğunu bildiğim, beklediğim şey buradaydı – ah, evet, ömrüm boyunca, ömrüm boyunca beklediğim. Burayı biliyordum, görür görmez tanımıştım; hem de duvarların benimkilerden çok daha yüksek olduğu, bir sürü pencereyle kapı bulunduğu, bunun geniş, aydınlık, havadar, iç açıcı bir daire ya da ev olduğu bilgisini algılamadan, gözlerim aracılığıyla gerçekten özümsemeden önce. Daha ilerdeki bir odada, gözüme bir boyacı merdiveni çarptı; sonra, bir bulutun güneşi yutması üzerine, duvarımdaki gün ışığının solduğu an, beyaz tulumlu birinin elindeki badana rulosunu kaldırdığını, solmuş, lekeli yüzeyi beyaza boyamaya hazırlandığını gördüm.

Bu olayı unuttum. Yaşantımın akışına, malum, küçük alışkanlıklarına döndüm; duvarın arkasındaki yaşamın bilincindeydim, ama oraya yaptığım ziyareti anımsamıyordum. Ta ki birkaç gün sonra, elimde sigara, sabahın bir vakti orada dikilip, havada süzülen dumanın arasından, duvara vuran gün ışığına bakıncaya kadar. “Hey!” dedim içimden. “O tarafa geçtim ben; tabii ki geçtim. Nasıl oldu da unuttum bunu?” Ve bir kez daha, duvar ayrıştı, içinden geçiverdim. Oda sayısı, ilk ziyaretimde kuşkulandığımdan çok daha fazlaydı. Hepsini görmemiş olsam da, bunu güçlü bir şekilde hissediyordum. Bu sefer, tulumlu erkeği ya da kadını da göremedim. Odalar boştu. Onları oturulabilir hale getirmek için, büyük emek harcamak gerekecekti! Evet, bunun haftalar, aylar alacağını görebiliyordum... Orada durup dökülmüş sıvaları, tavanın bir köşesine yayılmış rutubet lekesini, kirlenmiş ya da hasar görmüş duvarları mimledim. İşte, yapacak ne çok işin olduğunu kavradığım o sabah, saniyenin onda biri kadar bir sürede, gözüme bir şey ilişti – iyi de, ne? Söyleyebilmem çok güç. Belki görülen değil de, duyumsanan bir şeydi. Bir tatlılık içerdiği kesindi: sıcak bir karşılama, bir güvence. Belki de bir yüz ya da bir yüzün gölgesini görmüştüm. Daha sonra açık seçik bir biçimde gördüğüm yüzse tanıdıktı; fakat her şey bittiğinde gördüğüm bu çehrenin, belleğime, bu yere yaptığım bu ikinci ziyaretin anılarına yerleştirilmiş olması da mümkün: Kendini yeniden yansıtmış, hatırlatmıştı; kendisini görünür kılmak için bir bedene ya da aynaya ihtiyaç duymamış, sadece içimdeki o tatlı özlem duygusunu kullanmıştı; bu açlık ona gereksindiği havayı sağlamıştı. Duvarın gerisindeki odaların gerçek, haklı sakiniydi o. Bundan hiç kuşku duymadım; ne o zaman, ne daha sonra. *Sürgün edilmiş* sakini; çünkü o kişi –o kız– pis, kokuşmuş havayla dolu bu serin, boş kabukta kesinlikle yaşayamazdı, yaşamış olamazdı, değil mi?

Kendimi yeniden oturma odamda, yarısı yanıp bitmiş sigaramla, ayakta dururken bulduğumda, içime bana bir söz verildiği, bir vaatte bulunulduğu inancı yerleşti ve daha sonra, işler ne kadar zorlaşsa, hem kendi yaşamımda hem de bu gizli odalarda durum ne kadar kötüleşse de, beni terk etmedi.

Çocuğun bana bırakılışı şöyle oldu:

Mutfaktaydım, bir ses duyunca oturma odasına gittim ve bir adamla yarı yetişkin bir kızın orada dikildiğini gördüm. İkisini de tanımıyordum; bir hatayı düzeltme niyetiyle onlara doğru ilerledim. Aklımdan geçen düşünce, ön kapıyı açık bırakmış olabileceğimdi. Bana doğru döndüler. Kızın yüzündeki o parlak, katı, gergin tebessümün o an bile, insanı nasıl bir anda çarptığını hâlâ anımsıyorum. Adam –orta yaşlı, sıradan giyimli, dikkat çekmekten uzak, her bakımdan vasat– şöyle dedi: "İşte, çocuk bu." Çekip gitmeye hazırlandı. Elini kızın omzuna koymuş, gülümsemiş, başını sallamıştı, şimdi de dönmüş gidiyordu. Atıldım:

"Ama lütfen..."

"Hayır, yanlışlık filan yok. Kız senin sorumluluğunda."

Kapıya varmıştı bile.

"Ama durun bir dakika..."

"Adı Emily Cartright. Ona iyi bak."

Ve çıkıp gitti.

Çocukla ikimiz öylece kala kaldık, birbirimize baktık. Odaya güneş dolduğunu hatırlıyorum: Hâlâ sabahtı. Bu ikisinin içeri nasıl girdiğini merak ediyordum, ama adam çekip gittiğine göre, artık bir önemi kalmamıştı bunun. Sonra pencereye koştum: kaldırımın kenarındaki tek tük ağacıyla, tanıdık simaların bekleştiği otobüs durağıyla bir sokak; üst kattaki Mehta avanesinden, karşıdaki geniş kaldırımda, ağaçların altında top oynayan üç-beş çocuk – esmer tenli oğlanlarla kızlar, hepsi de göz kamaştırıcı beyazlıkta gömlekler, tiril tiril pembe, mavi elbiseler içinde; bembeyaz dişler, ışıldayan saçlar. Fakat bakındığım adamdan en küçük bir iz yok.

Yeniden çocuğa döndüm, ama bu kez acele etmedim; ne diyeceğimi, kendimi nasıl tanıtacağımı, ona nasıl davranacağımı düşünüyordum – kendimizi ifade etme çabasının malum, zavallı, küçük yöntemleri ve

numaraları. Kız beni izliyordu, dikkatle, yakından: Aklımdan, yeni gardiyanını inceleyen bir tutuklunun, uzmanca bir değerlendirmeyle olanaklarını, fırsatlarını tartması bu, düşüncesi geçti. Yüreğim daha şimdiden ağırlaşmıştı: endişe! Zekâm, olup biteni henüz anlamlandırmaya başlamamıştı.

"Emily?" dedim yoklarcasına, zihnimdeki soruları kendiliğinden yanıtlamasını umarak.

"Emily Mary Cartright," dedi, o canlı, nüfuz edilemez sesine ve tebessümüne uyan bir tavırla. Arsız? Her halükârda katı, perdahlı bir duruş. Bu tavrı aşmaya, en azından çevresinden dolaşmaya çalışıyordum; şu soğuk savunma duvarının gerisindeki belki daha yumuşak, daha sıcak bir şeye ulaşabilir diyerek, bir telaş sinyaller gönderdiğimin farkındaydım – gülücüklerim, jestlerim.

"Pekâlâ, oturmak ister misin? Sana yiyecek bir şeyler hazırlayayım mı? Ya da çay? Elimde biraz gerçek çay var, ama elbette..."

"Odamı görebilir miyim, lütfen?" dedi. Şimdi gözleri, kendisi farkında olmasa da, bir çift yakarıydı. Nereye sığınabileceğini, etrafına hangi duvarları, hangi barınağı bir battaniye gibi çekebileceğini acilen öğrenmesi gerekiyordu.

"Şey," dedim, "henüz düşünmedim, yani pek bilemiyorum... Ben şimdi..." Yüzü kurudu, pörsüdü sanki. Ama yine de, o parlak metanetini korudu. "Mesele şu," diye sürdürdüm sözümü, "bunu beklemiyordum... Şimdi, bir bakalım..." Bekledi. İnatla bekledi. Bundan böyle benimle yaşayacağını biliyordu. Barınağının, dört duvarının, ininin, ona ait olan ve istediği zaman sığınabileceği, içine süzülebileceği küçük alanının buralarda bir yerde olduğunu biliyordu. "Boş bir odam var," dedim. "Ona konuk odası diyorum. Ancak öyle ahım şahım..." Bunu ne kadar çaresizce ve mutsuzca yaptığım hâlâ aklımda; küçük giriş holüne gittim, oradan da konuk odasına geçtim.

Dairem binanın ön yüzünde, güney tarafındaydı. Dairenin çoğunu oturma odası kaplıyordu: Burayı seçmemin nedeni de salonun büyüklüğüydü zaten. Binanın köşesine düşen mutfak koridorun sonunda, giriş holünden uzaktaydı, dolayısıyla oraya ulaşmak için oturma odasından

geçmek gerekiyordu. Kap kacak dolapları, kiler bölümüyle oldukça geniş bir mutfaktı, yemekleri de orada yiyordum. Antredeki iki kapının biri oturma odasına, öteki konuk odası dediğim yere açılıyordu. Bu odanın banyoya bağlantısı vardı. Benim yatak odam binanın ön tarafındaydı, oturma odasından geçilerek ulaşılıyordu. Banyo, antre, konuk odası toplamda, benim pek de büyük sayılamayacak odam kadar yer kaplıyordu. Anlaşılacağı üzere, konuk odası çok küçüktü. Ufak, yüksek bir penceresi vardı. Tıklım tıkıştı. Odayı çekici bir hale getirmenin yolu yoktu. Sadece depo niyetine kullanıyor, bazen de, yatıya kalan bir arkadaşımı özürler dileyerek burada ağırlıyordum.

“Bu kadar küçük ve karanlık olduğu için üzgünüm... Belki de biz...”

“Yo yo, ben aldırmam,” dedi, tam anlamıyla kendine mal ettiği o şen ama soğuk tavırla; öyle büyük bir özlemle yatağı süzüyordu ki, sığınağını, inini nihayet bulduğunu anladım. “Çok sevimli,” dedi. “Ah, öyle, bana inanmıyorsun, çünkü benim neler...” Fakat bu olanağı, başından geçenleri anlatma fırsatını kullanmadı; bir an önce çıkıp gitmemi ne çok istediğini bedeninin her zerresiyle dışa vurarak bekledi.

“Banyoyu ortak kullanacağız,” dedim.

Bana güvence verdi:

“Ah, çok titiz davranacağım, daima. Gerçekten çok iyi, usluyumdur; ortalığı asla dağıtmayacağım, hiçbir zaman dağıtmam.”

Gayet iyi biliyordum ki, şu an burada olmasaydım, o da kendini terbiyeli davranmak zorunda hissetmeseydi, çoktan battaniyenin altına girmiş, dünyayla ilişiğini kesmişti bile.

“Çıtım çıkmayacak,” diye yatıştırdı beni. “Şimdi yerleşmeliyim. Elimden geldiğince çabuk olurum.”

Onu yalnız bıraktım, oturma odasında bekledim; önce pencerenin önünde durup dışarıya bakarak, sırada başka sürprizler var mı acaba, diye merak ederek. Sonra oturdum; duruşumun, *Düşünen Adam* heykelini ya da işte derin düşüncelere dalmış birini andırdığı duygusuna kapıldım.

Evet, sıradışıydı. Evet, bütün bunlar inanılır gibi değildi. Ama her şey bir yana, zaten “inanılmaz”ı kabullenmemiş miydim? Onunla yaşamıştım. İçdünyama, oradaki gerçek yaşamıma ilişkin bütün sıradanlık

beklentilerimden vazgeçeli çok olmuştu. Topluma, dış dünyaya gelince, o normal bir şey sunmayalı çok uzun zaman olmuştu. Belki de o günleri “sıradışılığın sıradanlaştığı dönem” diye tanımlamak mümkün. Eh, okur burada hiç zorlanmasın: Bunlar yaşadığımız süreci tanımlayan sözcükler. (Bütün bir yaşamın tanımı mı? – Büyük bir olasılıkla ama böyle düşünmenin hiçbir faydası olmuyor.)

Her neyse, bu sözcükler Emily bana getirildiğinde olup bitenleri, genel atmosferi kusursuzca ifade etmekte. Her şey, toplumsal örgütlenmenin bütün biçimleri dağılır, tersyüz olurken, biz yaşamayı, hayatlarımızı yeni duruma uydurmayı sürdürdük; çok temel, çok önemli bir şey olmuyormuş gibi. Sıradan bir yaşam sürme çabalarımızdaki azim, inat, yenilenme, kendi kendini onarma gayreti şaşırtıcıydı. Eski halimizden, daha on yıl öncesine kadar “elde bir” saydıklarımızdan geriye hiçbir şey ya da pek az şey kaldığında, eski cisimlere, eski değerlere hâlâ sahipmişiz gibi konuşmayı, davranmayı sürdürdük. İşin aslı, eski düzen –gıdalar, yaşamın zevkli yanları, hatta lüksler– daha üst seviyelerde hâlâ geçerliydi, hepimiz biliyorduk bunu; ama bunların tadını çıkaranlar dikkat çekmemeye özen gösteriyordu elbette. Düzenin küçük zaman, küçük mekân dilimlerinde varlığını gösterdiği de oluyordu – haftalık, aylık dönemlerde ya da belli bir bölgede. Bu süreçlerde insanlar hiçbir şey değişmemiş gibi yaşar, konuşur, hatta kendilerini buna inandırırdı. Gerçekten bir şey olduğunda da, örneğin bir bölge tamamen mahvolduğunda, insanlar akrabalarının ya da dostlarının yanına sığınır, haftalar, bazen aylarca kalırdı; daha sonra işlerini, ev yaşamlarını –düzeni– kaldığı yerden sürdürmek üzere, muhtemelen soyulmuş, yağmalanmış olan evlerine dönerlerdi. Akla gelebilecek her şeye alışabiliyorduk; bu basmakalıp bir laf, farkındayım, fakat bunun ne denli dehşet verici bir gerçek olduğunu anlayabilmek için, bizim yaşadığımız süreçten geçmelisiniz belki de. İnsanların normal, “sıradan bir yaşam” kurabilmek adına denemeyecekleri şey yoktu. İşte, o zamana benzersiz, kendine has lezzetini veren, damgasını vuran şey de tam olarak buydu; acayip, telaşlı, ürkütücü, tehditkâr bir şey; bir işgal ya da savaş atmosferiyle alışıldık, olağan, hatta düzgün olanın bir karışımı.

Örneğin, haber bültenleri ve gazeteler, bazen günlerce, kaçırılmış, belki de fakir, zavallı bir kadıncağız tarafından pusetinden alınmış bir çocuğun öyküsünü kovalardı. Polis yüzlerce kişilik ekipler halinde varoşları, kırsal kesimi tarar, çocuğu ve tabii cezalandırmak için kadını arardı. Sonra, bir de bakardınız, yüzler, binler hatta milyonlarca insanın söz konusu olduğu, kitlesel ölümler, ana haber olmuş. Ama biz yine de inanıyor, inanmak istiyorduk ki, bizi asıl temsil eden şey, o ilk olay, o tek çocuk için duyulan kaygı, işi başından aşmış emniyet güçlerimizin haftalarını, aylarını alsa bile, bireysel suçu cezalandırma kararlılığıdır; ikincisi, şu felaket ise (bizzat tehdit altındaki yörede bulunmayan insanlar için her zaman geçerli olduğu üzere) talihsiz ve tali –en azından can alıcı bir önem taşımayan– yalnızca uygarlığın sabit akışını, gelişimini sekteye uğratan bir kazadır.

Bu, normal saydığımız türden bir şeydi. Öte yandan, hepimiz için öyle anlar vardı ki, *oynamayı kabul ettiğimiz oyun*, olayları metanetle karşılamamıza yetmiyordu: Bir gerçekdışılık duygusunun pençesine düşüyorduk; mide bulantısı gibi. Belki de asıl düşman bu duygu, ayağımızın altındaki toprağın dağıldığı duygusuydu... Ya da biz buna inanıyorduk. Belki de, aslında *kayda değer* ya da en azından geri döndürülemez bir şeyin olmadığına ilişkin gizli, sözsüz bir antlaşma yapmış olmamızın nedeni, bizim için asıl düşmanın gerçeklik olmasıydı; gerçekle yüzleşemez, kendimize olup biteni “anlama” iznini veremezdik. Böyle el birliğiyle numara yapmamız, kendimizi çıplak, savunmasız hissettiğimiz anlarda tamamen hayalperestlik ve saçmalık gibi görünse de, belki hayran olunası bir yetenek sayılmalıydı? Bunlar belki de elzemdi; tıpkı çocukların bazı oyunlarda, gerçekliği kendilerinden, zayıflıklarından mümkün olduğunca uzakta tutabilmek için rol yapmaları, farklı rollere bürünmeleri gibi. Öte yandan, kişinin giderek bastıran gülme ihtiyacını sürekli dizginlemesi gerekiyordu: Ah, öyle içten, dolu dolu kahkahalar değil, alakası bile yok. Daha çok alaycı, aşağılayan böğürtüler ve çığlıklar.

Bir örnek daha: İki yüz küsur holigandan oluşan bir güruhun mahallemizin altını üstüne getirdiği, tam penceremin karşısına düşen kaldırımda bir ceset bıraktığı, camları kırdığı, dükkânları, şenlik ateşlerinden kalanları yağmaladığı hafta, durumdan vazife çıkaran,

kendince düzeni sağlamaya soyunan bir orta yaşlı kadınlar grubu, polise birtakım gençlerin kurduğu amatör tiyatro grubu hakkında resmî şikâyette bulunmaktaydı. Bu tiyatro ekibi, tıpkı bizim gibi bir apartman dairesinde oturan ve doğudan gelme bir düzine sığınmacıya kucak açan, sıradan bir ailedeki gerilimlerin anlatıldığı, kendi yazdığı oyunu sahnelemekteydi. (Dışarıdan gelenler, göçebe çetelere katılırsa "holigan" sayılıyor, kapağı birinin evine atmayı, bir ailenin yanına sığınmayı becerirlerse "mülteci" oluyorlardı.) Oyunda beş kişilik ev halkının sayısı bir anda on ikiye çıkıyor, bunun sonucunda sürtüşmeler, zinalar, iffetli kadınların hiddetli söylemiyle "genç bir kızın, büyükbabası olacak yaştaki adamı baştan çıkarması" gibi, gayrimeşru bir olay yaşanıyordu. Kadınlar "aile yaşamının yozlaşması", "ahlaksızlık", "cinsellik saplantısı" başlıklı, katılımcı sayısının pek de yüksek olmadığı bir toplantı düzenlemeyi başarmışlardı. Durum gülünçtü, elbette. Tabii acıklı değilse. Tabii sonunda kaosu, başıbozukluğu, uygulamalardaki kötü niyeti alt edecek olan "sıradan yaşam"ın hâlâ var olduğunun, yaşadığının bir işareti sayıp –daha önce öne sürdüğüm gibi– hayran olunası değilse.

Peki ya, tam sona yaklaşılırken ortaya çıkan, vatandaşların aklınıza gelebilecek her ahlaksal ya da toplumsal amaçla kurduğu çok sayıdaki gruba ne demeli: Paranın yerini takasa bıraktığı bir dönemde, yaşlıların kalabileceği huzurevlerinin artırılıp geliştirilmesi; okul çocuklarına vitamin haplarının dağıtılması; yatalaklar, eve bağımlı özürlüler için bir ziyaret servisinin kurulması; terk edilen çocuklar için resmî bir evlat edinme yasasının çıkarılması; "genç zihinleri zehirlememek" adına, şiddet içeren ya da "nahoş" olayların haberlerine sansür uygulanması; sokaklara dadanan serseri çetelerin önce tekdir, olmuyorsa kötekle yola getirilmesi; sokaklarda, çevrede, gerekirse kapı kapı dolaşıp insanlara "cinsel faaliyetlerine çekidüzen vermeleri" konusunda telkinde bulunulması; kedi ve köpek eti yememeye ikna edilmesi; vesaire vesaire – hedeflerin gerçekten de sonu yoktu. Komedi. Tam da bu ne perhiz bu ne lahana turşusu, durumu; evi yıkılır, çatısı başına çökerken, birinin aynanın karşısına geçip cildini incelemesi ya da kravatını düzeltmesi; aklı fikri eğilip o elden iri bir lokma koparmak olan bir yamyama, kraliyetin gamsız, lütufkâr elini uzatmak...

Bunlar aklıma geliveren teşbihler. Kıyaslamalar, benzetmeler o sırada da yapılıyordu elbette, hem gıdamız, suyumuz olan sohbetlerde hem de mesleği komedyenlik olanlar tarafından.

İşte böyle bir atmosferde, böylesi gelişmelerin yaşandığı bir zamanda, tanımadığım bir adamın yanında bir çocukla çıkıp evime gelmesi, kızın bundan böyle benim sorumluluğumda olduğunu söylemesi ve başkaca bir şey eklemeden çıkıp gitmesi, o kadar da tuhaf kaçmıyordu.

Emily sonunda, giysisini değiştirmiş, yürek paralayıcı bir gözyaşı hücumuna uğradığı anlaşılan yüzünü yıkamış bir halde yatak odasından çıkabildiğinde, şöyle dedi: "Oda Hugo'yla ikimize biraz küçük gelecek gibi, ama hiç önemi yok."

Ancak o zaman yanındaki köpeği, yo kediyi gördüm. Neydi bu? Her halükârda bir hayvan. Büyüklüğü bir buldog kadardı, şekli de kediden çok köpeğe benziyordu, fakat suratı tam bir kedi suratıydı.

Rengi sarıydı. Tüyleri sert, taraz tarazdı. Bir kedinin gözlerine, bıyıklarına sahipti. Uzun, kırbaç benzeri bir kuyruğu vardı. Çirkin bir yaratık. Hugo. Kız şöminenin karşısındaki derin, eski divana yavaşça oturdu, hayvan onun yanına sıçradı, kıza iyice sokuldu; kız da bir kolunu hayvana doladı. Hayvanın o kedi suratının yanından, bana baktı. İkisi de bana bakıyordu; Hugo yeşil gözleriyle, Emily ise kendini savunmaya hazır, kurnaz, ela gözleriyle.

Genç irisi bir çocuktu; yaklaşık on iki yaşlarında. Çocuk sayılmazdı aslında; genç kızlığa adım atmak üzere olduğu o "iki arada bir derede" aşamadaydı. Güzel, en azından alımlı bir kız olacaktı. Biçimli, endamlı: Elleri, ayakları küçüktü; kollarıyla bacakları sağlıklı ve düzgündü, güneşten yanmıştı. Koyu renk, düz saçlarını yandan ayırmış, bir tokayla tutturmuştu.

Konuştuk. Daha doğrusu, birbirimize ufak tefek görüşler sunduk; her ikimiz de birlikteliğimizi kolaylaştıracak olan düğmenin bir yerlerde çevrilmesini bekliyorduk. Karşımda dalıp gitmiş, karanlık bakışları, kesinlikle mizaha yatkın ağzı, o sabırlı, düşünceli dikkatiyle sessizce otururken, fazlasıyla hoşlanacağım türde birine benziyordu. Ama sonra, tam yaklaşımlarıma, vaat ettiği niteliklerden, kişilikten aldığım zevke karşılık vereceğinden emin olduğum bir anda, içindeki hayat dolu, gösterişçi, küçük

madam ortaya çıkıveriyordu – bu demode terim ona tam uyuyor: Duruşunda, takındığı tavırda da eski usul bir şey vardı zaten. Yoksa bu, bir başkasının ona biçtiği bir rol müydü?

Konuşup duruyordu: "Feci acıktım, Hugo da öyle. Zavallı Hugo. Bugün hiçbir şey yemedi. Doğruyu söylemek gerekirse, ben de öyle."

Özür diledim, hemen sokağa çıkıp Hugo için kedi ya da köpek maması bulabileceğim dükkânları dolaştım. Hâlâ bu tür şeyler bulunduran bir dükkân bulmak, epeyce vaktimi aldı. Bir hayvansever olarak tezgâhtarın ilgisini çekmiştim; böyle bir zamanda "evcil hayvan" besleme hakkımı korumamı yürekten alkışladı. Birkaç müşterinin de dikkatini çekmiştim; içlerinden biri sorunca, nerede oturduğumu ağzımdan kaçırmamaya özen gösterdim, dışarı çıkınca da izlenip izlenmediğimi sık sık kontrol ederek eve bambaşka bir güzergâhtan döndüm. Yol boyunca pek çok dükkâna girip çıkarak, genelde hiç peşine düşmediğim yiyeceklere bakındım; hem bulmak çok zordu hem de çok pahalıydılar. Ama sonunda, iyi kalite denebilecek bir miktar kurabiyeyle şekerleme buldum – bir çocuğun hoşuna gidebileceğini düşündüğüm şeyler. Bir sürü kurutulmuş elmayla armut, bolca da temel gıda malzemelerinden aldım. Nihayet eve dönebildiğimde, kız divanda uyuyordu, Hugo da yanında, uykudaydı. Hayvanın sarı suratı kızın omzundaydı, kızın koluysa hayvanın boynunda. Kızın küçük bavulu yerde, yanı başındaydı; küçük bir çocuğun hafta sonu çantası kadar hafif, uyduruk. İçinde düzgünce katlanmış birkaç elbise, jarse bir bluz, bir de kot pantolon. Görünüşe göre, gardırobunun tamamı buydu. Bir oyuncak ayı ya da bebekle karşılaşsam, hiç şaşırmazdım. Onların yerine bir İncil, hayvan fotoğraflarıyla dolu bir kitap, birkaç bilimkurgu romanı vardı.

Ona ve Hugo'ya elimden geldiğince iyi bir hoş geldin yemeği hazırladım. İkisini de güçlükle uyandırabildim: Uzun bir gerginliğin ardından rahatlamanın verdiği bitkinlik içindeydiler. Karınları doyunca henüz ikindi olmasına karşın, doğruca yatmaya gittiler.

İşte Emily'nin bana teslim edilişi böyle oldu. O ilk günlerde sürekli uyudu, uyudu. Bir bu, bir de kusursuz, hiç aksamayan uysallığı nedeniyle, onu olduğundan daha küçük görüyordum – hiç farkında olmaksızın. Uyuduğunu bildiğim için, oturma odasında çıt çıkarmadan oturur,

uyanmasını beklerdim; aynen küçük bir çocuğa yapacağınız gibi. Onun için ufak tefek onarımlar yaptım, giysilerini yıkayıp ütüledim. Ama çoğunlukla, oturup gözümü duvara diktim ve bekledim. Tam duvar usul usul açılmaya başlamışken, yanımda bir çocuğun olmasının sıkıntı yaratacağını düşünmeden edemiyordum; gerçekten de o ve hayvanı fena halde ayak bağı olmaktaydı. Bu düşünce bana suçluluk duygusu veriyordu. Çok uzun zamandır hissetmediğim türde duygular içimde yeniden canlanıyor, bense yalnızca duvardan geçip gitmek, bir daha da geri dönmemek istiyordum. Ama bu sorumsuzluk olurdu; yükümlülüklerime sırt çevirmek anlamına gelirdi.

Emily geleli bir-iki gün olmuştu: Duvarın arka tarafına geçmiştim, kapıları peş peşe açıyor ya da uzun koridorların sonunda köşeyi dönüyor, bir başka odaya, bazen de bir daireye rastlıyordum. Boş. Daha doğrusu ben hiç kimseyi göremiyordum, oysa birinin varlığı öyle güçlü hissediliyordu ki, sık sık başımı hızla çevirip arkama bakıyordum; bu kişi, arkamın dönük olduğu o birkaç saniyede duvardan dışarıya fırlayıverebilirmiş gibi. Boş ama sahipsiz değil. Boş ama dayalı döşeli... Orada gezinirken, yüksek beyaz duvarların arasında odadan odaya dolaşırken, her yerin eşyalarla dolu olduğunu gördüm. Bu kanepeleri, iskemleleri tanıyordum. Ama nasıl? Hayatımın hangi döneminden kalmaydılar? Benim zevkime uygun değillerdi. Öte yandan, bütün bu mobilyalar bana ya da çok yakın bir dostuma aitti sanki.

Oturma odasının soluk pembe, ipek perdeleri, üzerinde pembeli, yeşilli, çok narin çiçek desenleri bulunan, gri bir halısı, bir sürü sehpayla küçük, camlı bir dolabı vardı. Divanlar, koltuklar kanaviçe kaplıydı, şurasına burasına, özenle pastel renkli yastıklar yerleştirilmişti. Yaşamımın hiçbir döneminde bu kadar resmî, böylesine kendi kendine yeten bir odaya sahip olmamıştım. Öte yandan, buradaki her şey tanıdıktı. Etrafta dolaşırken, içime usul usul sinir bozucu bir umutsuzluk doldu. Baktığım her şeyin değiştirilmesi, onarılması ya da temizlenmesi gerekiyordu, hiçbir şey tam, düzgün ya da yeni değildi. Koltukların tamamının döşemesi değişmeliydi; kumaşları eprimişti. Kanepeler kirliydi. Perdelerde küçük yırtıklar, güvelerden kalma, minnacık deliklerden oluşan, keçeleşmiş yerler vardı.

Halının iplikleri görünüyordu. Dairedeki diğer odalarda da durum buydu; her şeyin beceriksiz ve kaskatı parmaklarımın arasından kayıp gittiği duygusu veriyordu. Burası tamamen boşaltılmalı deyip duruyordum içimden. Boşaltılmalı ve buradan çıkan bütün eşyalar ya yakılmalı ya da atılmalı. Bomboş odalar, buram buram sahte kibarlık kokan bu pejmürdelikten, bu derme çatmalıktan iyidir. Oda üstüne oda üstüne oda – odaların da, yapmam gereken işin de sonu gelmez gibiydi. Bunun üzerine, bir boyacı merdiveniyle şöyle bir gözüme ilişen, tulumlu bir karaltının dışında boş olan odayı aramaya koyuldum: Onu görebilmem, bir şeyin başladığı anlamına gelecekti. Fakat hiç boş oda yoktu; hepsi de ilgiye muhtaç eşyalarla, nesnelerle tıka basa doluydu.

Bütün enerjimi bu gizli yere harcadığım düşünülmemeli. Bazen günlerce aklıma bile gelmiyordu. Var olduğunu, orada, şu an hangi surete büründüyse o surette olduğunu bilmek, gündelik yaşantım sırasında ani çakımlar halinde zihnimde beliriveriyordu; giderek daha sık. Ama onu günlerce unuttuğum da oluyordu. O duvardan gerçekten geçtiğim zaman, onun dışında her şey gerçekdışı göründü bana; hayatımın yeni ve ciddi uğraşı –Emily ile ayrılmaz hayvanı– kayıp gitmiş, adamakıllı uzaklaşmıştı; beni artık o kadar da ilgilendirmeyen, uzak bir yaşamın parçasıydılar. İşte o dönemi tanımlarken karşılaştığım güçlük de bu: Şimdi geriye bakınca, sanki yan yana duran, yakından ilişkili iki yaşam biçimi, iki hayat, iki dünya varmış duygusuna kapılıyorum. Ama sonra, yaşamlardan biri ötekini dışladı, ben de iki dünyanın bir daha birleşebileceğinden umudu kestim. Aslında birleştiklerine, birleşebildiklerine de hiç ihtimal vermemiştim zaten; sorsalar, bunun mümkün olamayacağını söylerdim. Özellikle de şimdi, Emily buradayken; yanımda oluşundan kaynaklanan bir sürü sorunum varken.

Uzunca bir süre devam eden ana sorun, kızın hudutsuz işgüzarlığı ile itaatkârlığıydı. Sabahları kalktığımda, o çoktan kalkmış, çocuklarını temiz pak, hatta göze çarpacak kadar şık giydirmeye meraklı bir annenin çocuğunun sahip olacağı türden, temiz, sade elbiselerinden birini giymiş olurdu. Saçlar taranmış. Dişler fırçalanmış. Beni Hugo'yla birlikte oturma odasında bekler, görür görmez gevezeliğe başlardı; şundan bundan, nasıl

deliksizce uyuduğundan, ne rüyalar gördüğünden ya da aklına nasıl eğlenceli ya da aptalca ya da değerli bir fikir geldiğinden bahsedip dururdu – lafları, bir sorunun ya da eleştirinin önünü kesmek istercesine, aceleyle neredeyse delice bir telaşla sıralıyordu. Sonra soluksuzca konuşma sırası kahvaltıya gelirdi; bir şeyler pişirmeye nasıl da "taptığına" –Ah, kesinlikle bayılıyordu kahvaltı hazırlamaya; lütfen; hem zaten öyle eli çabuk, öyle becerikliydi ki o. Böylece hep birlikte, peşimizde badi badi yürüyen hayvan, mutfağa girer, Hugo'yla ikimiz oturup onu, yaptığı hazırlıkları seyrederdik. Gerçekten de hamarat, işinin ehliydi. Sonra hep birlikte, hazırlananları yerdik: Hugo'nun başı kızın bel hizasında, gözleri sakince onu, beni, ellerimizi, yüzlerimizi izliyor, bir parça yiyecek uzatıldığında zarifçe alıyor; bir kedi gibi. Ardından, Emily bulaşığı da üstlenirdi. "Yo yo, bulaşık yıkamaya bayılırım; inanması güç, biliyorum, ama gerçekten bayılırım!" Bulaşıkları yıkar, mutfağı derleyip toparlardı. Yatak odası çoktan toplanmış olurdu, ancak yatağı hariç; o daima, dertop olmuş battaniyeleri, yastıklarıyla bir kuş yuvası, bir ana rahmiydi. Bu yüzden onu hiç kınamadım; tam tersine, "benim" diyebileceği, sığınabileceği, sürekli güler yüzlü ve terbiyeli olma gerekliliğinden, şu cidden korkunç zorunluluktan kaçıp rahatlayabileceği bir yeri olduğuna memnundum. Bazen, gün içinde, hiç beklenmedik bir anda kalkıp odasına giderdi – ansızın, sanki *bir şeyi* artık kaldıramazmış gibi. Kapıyı kapatır, o karman çorman tümseğin içine süzülür –bunu biliyordum– orada yatar, toparlanırdı... İyi de, kaldıramadığı neydi? Oturma odasındayken eski kanepeme oturuyor, bacaklarını bitiştiriyordu; bu oturuş şekliyle terbiyesini, uysallığını yansıttığı kadar, ondan beklenen tavrı da sergiliyordu. Bir buyruk ya da istek beklercesine beni gözler, bazen de kitap okurdu. Kitap zevki yetişkinlere özgüydü: Onu orada, seçtiği kitapla görmek, o zoraki neşeli, çocuksu tavrını daha da katlanılmaz kılıyordu; sanki beni kasten aşağılamaya çalışıyordu. Bazen de otururken bir kolunu sarı yaratığa dolardı; hayvan onun elini yalar, o kedi suratını kızın koluna dayar, dairemdeki odalarda yankılanan bir sesle mırıldardı.

Buraya gelmeden önce tutuklu gibi bir şey miydi?

Sormadım. Ona hiçbir zaman soru sormadım; bir kez bile. O da kendiliğinden herhangi bir bilgi vermedi. Bu arada hali tavrı yüreğimi sızlatıyordu; ona duyduğum acıma beni yumuşatır, elimi kolumu bağlarken, aynı zamanda da, diktiği seti bir türlü, bir anlığına olsun aşmayı başaramamak beni öfkeden kudurtuyordu. Bir an karşımda cici kız elbisesiyle, yapayalnız bir çocukluğun tüm emarelerini sergileyen, tepeden tırnağa sıkılganlığa ve incelemeye, gözetlemeye kesmiş, ciddi, vakur, küçük bir kız varken, bir an sonra alıp başını gidiyor, tatlı tatlı gevezelik eden, şen şakrak, "eğlendirmeye" çalışan, bir şeylere karşılık vermek istercesine bana ufak tefek beceriler, ustalıklar sunan birine dönüşüyordu – iyi de, neye karşılık? Kendimi hiç de öyle azametli, korkulası biri gibi hissetmiyordum ki. Gayet haklı nedenlerle, neredeyse hiç var olmadığımı hissediyordum. Ben onun için bir şeyin devamıydım; çift ya da tek bir ebeveynin, bir vasinin, bir manevi ana babanın. Buradan ayrılırken onu bir başkasına mı devredecektim? Onu bana teslim eden adam gelip geri mi alacaktı? Ana babası bir gün çıkıp gelir miydi? Aksi halde, onunla ne yapacaktım ben? Ülkenin güneyinden ve doğusundan uzaklaşan genel göçe katılıp kuzeye ya da batıya yolculuğum başlayınca, nereye, neye göçecektim? Nasıl bir yaşama? Bilmiyordum. Ama bir çocuğu, böylesine mutlak bir sorumluluğu da hiç tahayyül etmemiştim... Dahası, buraya geleli daha birkaç gün olmasına karşın, değişmişti. Göğüsleri biçimleniyor, üzerindeki çocuk bluzunu geriyordu. Çekici, koyu renk gözleriyle o yuvarlak yüzünün genç bir kızın çehresine dönüşmesi an meselesiydi. "Küçük" bir kız (hele de "hayvanı olan bir kız") yeterince güç bir durumdu, tamam, ama bir "genç kız" apayrı bir meseleydi; özellikle de böyle bir zamanda.

Canımı sıkan bir başka şeyin de tembelliği olduğunu söylemem, çelişkili görünecek, farkındayım. Dairemde yapacak fazla iş yoktu elbette. Pencerenin önünde saatlerce oturuyor, olup biten her şeyi gözlüyor, zihnine kazıyordu. Yorumlarıyla beni eğlendiriyordu: Gayet bilinçli, ölçülü biçili bir sunumdu bu; "eğlenceli" yorumlarıyla tanınan biri olduğu belliydi. İşte bu da tam emin olamadığım, ikileme düştüğüm durumlardan biriydi, çünkü bunlar küçük bir kızdan kesinlikle beklenemeyecek derinlikte kavrayışlardı. Belki de ben zamanın gerisinde kalmıştım; günümüzde olağan, hatta

beklenen bir şeydi bu; çocuklar maruz kaldıkları sıkıntıları, gerginlikleri kabullenip içselleştirmeyeceklerdi de ne yapacaklardı?

Profesör White arada bir lobiye çıkar, basamakları iner, durup sokağı bir uçtan diğerine askerî bir edayla süzerdi: *Kim var orada?* Sonra yatışmış bir halde, bir dakika kadar beklerdi; eldivenlerini sıvazladığı, şapkasını düzelttiği duygusuna kapılırdınız. Ufak tefek bir adamdı, bir profesöre göre genç, otuzlu yaşlarında; hayatındaki her şey yerli yerinde, titiz, kül rengi bir adamdı. Onu izlerken Emily'nin yüzünü bir tebessüm, ekşi, küçük bir gülümseme yalardı, sanki içinden şöyle diyordu: Yakaladım seni; benden kaçamazsın! Sonra, olmazsa olmaz hayvanının dikilmiş, sarı kulaklarının üstünden, şöyle derdi: "Eldivenlerini sıvazlıyormuş gibi bir hali var!" (Evet, bu onun gözlemiydi.) Ardından: "Bu adamın öfkesi berbat olmalı." "Aa, neden? Neden böyle düşünüyorsun?" "Neden mi? Eh, çok basit; bunca denetim, her şeyin bu kadar temiz, düzgün olması filan, adam bir yerlerden patlayacak tabii." Bir keresinde de: "Eğer bir metresi varsa..." – Bu eski moda terim bilhassa kullanılmıştı, sahnelenen oyunun bir parçasıydı– "kadın kötü şöhretli, hatta rezil biri olmalı, ya da *adam* onu öyle sanmalı; o sanmasa bile, herkes onun böyle düşündüğünü sanacak. Çünkü kendini çok kötü hissetmesi gerek, anlıyor musun?" Eh, tabii ki haklıydı.

Bir de baktım, karşısına oturmak, ağzından çıkacakları duymak için bahaneler yaratıyorum. Öte yandan, bıçağın böyle kusursuzca, müthiş bir isabetle defalarca, defalarca sokuluşunu izlemeye de içim elvermiyordu.

Kendi yaşlarındaki Janet White için: "Tıpkı babacığı gibi birini bulmak için ömrünü harcayacak ama nereden bulsun? Yani *şimdi* demek istiyorum; öyle biri yok ki artık." Her şeyi kapsayan kırılmayı, tertemiz, bembeyaz gömlekler giyen, saygın olmayana gizliden tutku duyan profesörleri üretmeye elverişli olmayan zamanımızı kastediyordu elbette – çünkü saygınlığın kendisi ölüme mahkûm edilmişti, onunla birlikte, adamın gizli arzularının beslendiği ayrıcalıklar da. Emily, profesöre "Beyaz Tavşan" diyordu. Kızına da "Babasının Kızı"; böylelikle aslında kendisini tarif ediyordu elbette: "Başka ne denebilir ki?" Janet'le arkadaşlık etmekten keyif alabileceğini söylediğimde, "Ne, onunla ben mi?" dedi.

Günün çoğunu, sırf bu amaçla camın önüne çektiği koltukta tembellik ederek geçiriyordu: çocuk kisvesine bürünmüş bir çocuk. Tombul, biçimli bacaklarını saran beyaz soket çorapları, saçındaki kurdeleyi görür gibi oluyordunuz. Ne var ki, gerçekten gördüğünüz şey farklıydı. Kot pantolon giyiyor, sırtına o sabah ütülediği, üst iki düğmesini açık bıraktığı gömleği geçiriyordu. Saçlarını ortadan ayırmaya başlamış, tek bir fırça darbesiyle güzel bir genç kıza dönüşmüştü: Evet, genç kızlığa çoktan adım atmıştı.

Ve kolayca kırılabileceği, incinebileceği bir safhaya adım attığını doğrulamak istercesine, şimdi en kötü ya da en isabetli yorumlarının hedefi, camın önünden geçen oğlan çocuklarıydı: Şunun yürüyüş biçimi, kendisine duyduğu güvensizliğin kanıtıydı; bunun gösterişli giyinme biçimi; ötekinin bozuk cildi, berikinin taranmamış saçları... Bu çekicilikten uzak sürfeler bir gücü, kaçınmanın olanaksız olduğu bir tahakkümü temsil etmekteydi ve Emily aşırı yükselmiş salıncaktaki bir kız gibi, dehşetle karışık bir heyecanla çığlıklar atıyordu.

Görüşlerindeki doğruluk, vuruculuk ürkütücüydü. Bu kız moralimi bozuyordu – ah, pek çok nedenden; bir tanesi de kendi geçmişimdi. Kendisiyse bundan hiç kuşkulanmadı; o “mutlu” tavırların, bana fırlattığı kendinden emin bakışların anlattığı gibi, “zahmetlerin karşılığını ödemek” gerektiğine içtenlikle inanıyor, bunu asla aksatmıyordu; işte şimdi de ödemeyi zekice gözlemleri, hızlı kavrayışlarıyla yapmaktaydı. Güzelce yalayıp yutmadan, posasını tükürmeden, bir kişinin bile camın önünden geçip gitmesine göz yummuyordu: Asla kül yutmayan, kurnaz, uyanık çocuktu o; kendisine kara çalınmasına kesinlikle izin veremezdi: Böyle olduğu için alkışlanmış, böyle olmak üzere eğitilmişti.

Ancak bir gün oturma odasına girdim ve onu camdan Janet White’la konuşurken buldum; samimi, sıcak, göründüğü kadarıyla içtendi. Birbirlerine sonsuz sözler verdiler; birlikte çarşı pazar gezmelerine, ziyaretlere, yürüyüşlere çıkacaklardı. Janet, Emily’den yansıyan sıcaklığın etkisiyle, yüzünde güller açarak gidince, Emily şöyle dedi: “Anne babasının hakkımda konuştuğunu duymuş; şimdi gidip rapor verecek.” Son derece haklıydı elbette.

Gerçek şuydu ki, ona yaklaşan, görüş alanına giren herkes bir tehdit unsuru olarak algılanmaktan kurtulamıyordu. Çünkü kızın hayat *tecrübesi*, onu "şekillendiren" şey buydu – bu artık her neyse. Kendimi onun yerine koymaya, insanların nasıl olup da kızın eleştirme ihtiyacına göre keskin hatlarla belirlenmiş olarak, tekrar tekrar süzgeçten geçirebildiğini anlamaya, kızı savunmaya çalıştım – ve aynı anda dank etti: Aslında ben dahil herkes yapıyordu bunu, ama kızda bu eğilimi büyüten, öne çıkartan, abartan bir şey vardı. Yeni biri bize yaklaşınca, hepimiz dikkat kesilir, o kişiyi ölçüp biçeriz; akıl almaz bir hızla binlerce ölçüm ve değerlendirme yapılır, o erkek ya da kadın belli bir yere yerleştirilir, sonunda da sessiz bir yargıya varılır: Evet, bu bana göre; yo, hiçbir ortak noktamız yok; hayır, bu benim için bir tehdit... Dikkat et! Tehlike! Vesaire. Fakat hepimizin kendimizi nasıl bir hapishaneye tıktığımızı, savunmacı bir incelemeden, hızlı, keskin, soğuk bir tahlilden geçirmeden tek bir erkeği, kadını ya da çocuğu yanımıza yaklaştıramadığımızı ancak Emily sayesinde, onun her şeyi büyütme, göze sokma huyu sayesinde fark edebildim. Ancak öyle süratli, öyle kanımıza işlemiş bir tepkiydi ki bu (muhtemelen ana babalarımızın bellettiği ilk ders), pençesine nasıl kıskıvrak yakalandığımızın farkına bile varamıyorduk.

"Şunun yürüyüşüne bak," derdi Emily, "şu şişko yaşlı kadına bak." (Kadın, tabii, kırk beş, taş çatlasın ellisindeydi; hatta otuzunda bile olabilirdi!) "Gençken, herkes çok seksi bir yürüyüşü olduğunu söylemiş: 'Ah, ne de cilveli çalkalıyorsun öyle, ah, seni seksi şey seni!'" Parodisi korkunçtu, çünkü tam isabetti: Uyuşturucu satıcısı olup çıkan eski bir borsa simsarının karısı olan ve üst katta oturan bu kadın, ağız, gözler ve kalçaların birbirinden cazip, akıl çelici, yüz çeşit hilesine haizdi. Emily'nin onda gördüğü de buydu: Kadına bakan herkesin ilk gözüne çarpması gereken şeydi; tıpkı pek çok kişinin de, büyük bir olasılıkla, kadını bu numaralar yüzünden yargılaması, eleştirmesi gibi. Emily'yi dinlerken insanın kişiliğinin, bütün benlik algısının alçaltıldığı, boşaltıldığı duygusuna kapılmaması olanaksızdı. İnsanın dirimselliğine bir hakaretti: Onu dinlemek, hepimizin içinde yaşadığı sınırları idrak etmekti.

Okula gitmekten hoşlanabileceği fikrini attım ortaya – yüzündeki alaycı ifadeyi görünce, "oyalanmak için" diye ekledim çabucak. Hesaplı bir ifade

değildi bu seferki: Özgün tepkisiydi. Dolayısıyla, bir süredir kafamı kurcalayan bir sorunun yanıtını şöyle ucundan görmüş oldum: Benim hakkımda ne düşündüğünü, bana karşı ne hissettiğini merak ediyordum – yanıt, tahammüldü.

"İyi de, ne anlamı var?" dedi.

Anlamı mı? Okulların çoğu eğitim verme çabasından vazgeçmişti; okullar, en azından yoksullar için ordunun bir uzantısına, toplumu denetim altında tutma aracına dönüşmüştü. Ayrıcalıklı sınıfların, yönetici ve nezaretçilerin çocuklarının gidebildiği okullar hâlâ mevcuttu. Janet White bunlardan birine gidiyordu. Ama Emily için boş bir yer bulmayı başarsam bile, bunların hiçbirini ona layık bulmuyordum; onu, bu okullardan birini önerememeyecek kadar fazla beğeniyordum. Oralardaki eğitim kalitesi düşük olduğundan değil. Yalnızca Emily için gereksizdi. Evet, böylesi bir öneri alaycı bir yüz ifadesini hak ediyordu.

"Pek yok, katılıyorum. Ayrıca burada öyle uzun süre kalacağımızı da sanmıyorum."

"Vakti gelince nereye gideceksin peki?"

Bu yüreğimi burktu: Kimsesizliği, o meyus yalnızlığı kendini hiç böylesine keskin dışa vurmamıştı; yoklarcasına, hatta çekinircesine konuşmuştu; sanki sormaya, ona bakmamı, onu korumamı –geleceğimi paylaşmamı– beklemeye hakkı yokmuş gibi.

Kapıldığım duygulardan ötürü, planlarım hakkında hissettiğimden daha kati konuştum. İşin aslı, Galler'in kuzeyinde yaşayan, tanıdığım bir aile bir süredir sık sık aklıma takılmaktaydı; beni yanlarına alırlar mıydı acaba? Çiftçilikle geçinen, iyi insanlardı – evet, onlara ilişkin hayallerimin hududu tam olarak bu kadardı. Güvenlik, sığınak, huzur gibi kavramların –ütopyanın– o günlerde pek çok kişinin zihnindeki karşılığı aynen buydu: "Çiftçilikle geçinen iyi insanlar." Ama ben Mary ve George Dolgelly'yi gerçekten tanıyordum, çiftliklerini gezmiş, yazları, mevsim boyunca açık olan konuk evlerinde kalmıştım. Oraya ulaşmayı başarırsam, belki bir süre orada yaşayabilirdim? Elim işe yatkındı, yalın bir yaşamı severdim, kentlerde olduğu kadar kentten uzakta da rahat edebilen biriydim... Tabii bu nitelikler o günlerde pek çok kişide mevcuttu, özellikle de müşkülpesentliği

bir yana bırakmış, her işe el atmaya hazır gençlerde. Dolgelly çiftinin beni başlarına konan bir devlet kuşu saymayacaklarının farkındaydım. Ama en azından yük olarak görmeyeceklerine inanıyordum. Peki ya çocuk? Daha doğrusu bir genç kız? Çekici, zorlayıcı bir kız? Şey, onların da çocukları vardı sonuçta... Gördüğünüz gibi, aklımdan geçenler oldukça beylik, basmakalıp düşüncelerdi, pek yaratıcı sayılmazdı. Bunları Emily'yle de konuştum; dinledikçe o küçük, ekşi tebessümü yavaş yavaş yerini gerçek bir keyfe bıraktı. Fakat kibarlık gereği gizlenen bir keyif: Bunun bir sevgi tezahürü olduğunu kabullenmeye henüz hazır değildim. Dinlediği şeyin bir hayal olduğunu biliyor, yine de zevk alıyordu, tıpkı benim yaptığım gibi. Çiftliği tasvir etmemi istedi: Bir keresinde orada bir hafta geçirmiş, gümüşsü dereciklerle bezeli, mor bir tepenin eteğindeki bir avlakta kamp kurmuştum. Her sabah taptaze sütle doldurmaları için maşrapamı Mary'yle George'a götürür, bir somun da evde yaptıkları ekmekten alırdım. Pastoral bir şiir. Onu geliştirdim, azıcık ayrıntı kattım. Konuk evinin iki odasına yerleşecektik; Emily "tavuklara bakacaktı" –bir masal kitabından küçük bir esinti. Yemeklerimizi konuk evindeki uzun, ahşap masada yiyecektik. Bir girintide eski usul bir ocak vardı. Yahniler, çorbalar, yani *gerçek* yemekler orada tatlı tatlı kaynayacak, biz de canımız çektiğince, tıka basa... Yo, bu kadarı da hiç gerçekçi değildi doğrusu; gerçek ekmeği, hakiki peyniri, taze sebzeyi, hatta arada bir, azıcık iyi eti, gereksindiğimiz kadar yiyecektik. Kurusun diye astığımız demetlerden baharatlı, mis gibi ot kokuları gelecekti. Kız bütün bunları dinledi; gözümü onun çehresinden alamıyordum; o küçük, bilmiş, keskin gülümsemenin yerini alan endişeden, *beni* toyluğumdan, korunaklı yaşantımın yol açtığı deneyimsizlikten koruma telaşından! Her şeyden daha güçlü olan, kendisinin henüz farkında olmadığı bir şey vardı; zayıflığını ele verdiğini bilseydi, bütün kanıtları ânında yok ederdi. Çektiği numaralardan, hoşnut etme ve gönül alma zaruretinden, insanın içini acıtan itaatkârlığından da güçlü olan bir şey: yüzündeki o katı, keskin canlılığı, gözlerindeki savunmacılığı silip atan bir açlık, bir ihtiyaç, katıksız bir şey. Kız tepeden tırnağa bir özlem, alev alev yanan bir özlemdi. Peki ama, neyin özlemi? Eh, bunu anlamak o kadar kolay değildir, hiçbir zaman olmamıştır. Yine de onu görmüş, tanımıştım;

Galler’deki, tepelerdeki çiftlikten konuşmak bu özlemi kolayca açığa çıkarmış, olanca parıltısıyla ortaya sermişti: has ekmek, derin bir kuyudan çekilmiş, kirlenmemiş su, taze sebzeler; bir ailenin sevgisi, şefkati, koruyan, kollayan kucağı. Böylece çiftlikten, ortak geleceğimizden söz etmeyi sürdürdük; el ele, birlikte ayak basacağımız bir masalmışçasına. Sonra “yaşam” başlayacaktı; olması gereken, bu dünyadaki herkese vaat edilen yaşam – kim tarafından? Ne zaman? Nerede?

Taş çatlasın birkaç gün sürmüş olan bu pastoral süreç ansızın sona eriverdi. Ilık bir öğleden sonra dışarıya baktım ve altmış kadar genç insanın, karşı kaldırımdaki çınar ağaçlarının altında durduğunu gördüm; yolculukları sırasında kentten geçmekte olan bir gezginler sürüsü olduğunu anlamıştım. Bu saptamayı yapmak her zaman o kadar kolay değildi, tabii sayıları bu kadar kalabalık değilse; çünkü diğerlerinden ayrılmış, üç-beş kişilik bir grup gördüğünüzde, bunları –sayıca hayli azalmış olsalar da– kentte hâlâ rastladığımız öğrenciler sanabilirdiniz. Ya da sıradan insanların oğulları, kızları olabilirlerdi. Ancak bir arada görüldükleri an, hiçbir kuşkuya yer bırakmıyorlardı. Neden? Yo, yalnızca bugünlerde kalabalık bir genç güruhunun başka bir anlama gelemeyeceğinden değil. Bunlar bireysellikten vazgeçmiş gençlerdi, mesele buydu; kişisel karar alma yetisini de, sorumluluğu da bir yana bırakmışlardı, bu da kendini yüzlerce şekilde belli ediyordu; onlarla karşılaşan insanın (ki bu karşılaşma her seferinde ani, derin bir kaygı uyandırırdı) duyduğu içgüdüsel tepkiyi kastetmiyorum, çünkü iş bir yüzleşmeye, hesaplaşmaya vardığında, kitlesel bir eylemle burun buruna geliyordunuz. Yalnız kalmaya uzun süre dayanamıyorlardı; “kitle” onların yuvası, tanınma, onaylanma mercileriydi. Bir parkta ya da metruk bir arazide bir araya gelen köpekler gibiydiler. Müdire Hanım’ın şirin köpeciği (kadının göz alıcı, kabarık saç modeli, köpeğinin açıkça sergilediği korkuya karşı bir savunma kalkanıydı; hayvancağızın, ihtiyar bir hanımın yaşlanmış, pembe kafatasını örtemeyen, zayıf buklelerini andıran kürkü, evde örülmüş, kızıl yünden bir mantoyla korunuyordu); günde altmış kilometre koşup bana mısın demeyecek biçimde yaratılmış, efendisinin küçük evine, küçük bahçesine hapsedilmiş, muhteşem Afgan tazısı; her şeye rağmen hayatta kalabilenlerin soyundan gelen kırma; gerçek doğası gereği av köpeği olan spanyel –ailelerin can yoldaşı olan bütün bu köpekler, Togo ve Bonzo ve Yumak ve Kurt, birbirlerinin poposunu kokladıktan ve kıdem sırası oluşturduktan sonra, haydi bakalım: al sana bir köpek sürüsü,

bir çete... Bu tanım, eğer rolleri bir kurum tarafından çoktan belirlenip dağıtılmamışsa, herhangi bir yerdeki, herhangi yaştaki bir insan grubu için geçerli elbette. “Çocuk” çeteleri yaşça daha büyük olanlara yol göstermiş oluyor, bunlar da zaten kısa bir süre sonra çocukları taklit ediyordu; “gençler sürüsü”ne neredeyse sürekli, giderek de yaygınlaşarak, daha yaşlı insanlar, hatta aileler dahil olmaktaydı, ama etiket değişmedi. Herkes, göçebe kabilelerden böyle söz ediyordu – “göçebe” doğru bir tanımdı; ta ki sona doğru bütün ulus harekete geçinceye, yollara düşünceye kadar.

O öğleden sonra, tepelerindeki ağaçlar yaprağa kesmişken, güneş bayram ederken –eylül ayıydı ve hava hâlâ ılıktı– güruh kaldırıma yerleşmekle, kocaman bir ateş yakmakla meşguldü; sahip oldukları eşyaları öbek yapmış, başına nöbetçi dikmişlerdi: kalın sopalarla silahlanmış iki delikanlı. Âdet olduğu üzere, bütün bölge boşaltılmıştı. Polis ortalarda yoktu; yetkililer bu sorunla başa çıkamıyor, çıkmak da istemiyordu: Yol açtıkları belaları bir başka yere taşıma sürecindeki bu çetelerden kurtulduklarına memnundular. Kilometrekarelerce karelik bir alandaki bütün zemin kat pencereleri kapalı, perdeler çekiliydi, fakat çevremizi saran binaların üst kat pencerelerine yığılmış yüzleri görebiliyorduk. Gençler gruplar halinde ateşin başına toplandılar; sarmaş dolaş çiftler de vardı. Bir kız gitar çalıyordu. Ateşte kızaran etin kokusu güçlüydü; hepimiz onu fazla düşünmemeye çalışıyorduk. Hugo’nun emniyette olup olmadığını merak ettim. Bu hayvanı sevmeye başladığımdan değil; Emily’nin hatırına endişeleniyordum. Sonra kızın oturma odasında da mutfakta da olmadığını ayrımsadım. Yatak odasının kapısına vurdum, sonra açtım: Dünyaya karşı sığınak olarak kullandığı, karman çorman yatak örtülerinden yapılma yığın karşımdaydı, ama kız yoktu, Hugo da öyle. Aklıma gençlerin arasında görüp Emily’ye benzettiğim, daracık kot pantolonlu, pembe tişörtlü kız geldi. Gerçekten de Emily’ydi; gidip camdan onu izlemeye başladım. Ateşe yakın duruyordu, elinde bir şişe vardı, gülüyordu; çetenin, güruhun, ekibin, sürünün bir parçasıydı. Bacaklarının dibinde, can korkusuna düşmüş, sarı hayvan: Kalabalığın arasında kalmış, gözümden kaçmıştı. Kızın bağırdığını, tartıştığını gördüm. Bir eli Hugo’nun kafasında, geriye doğru birkaç adım attı. Ağır ağır geri çekildi, sonra dönüp koşmaya başladı, hayvansa hoplaya

zıplaya ona yetişmeye çalışıyordu. Hugo'yu bir anlığına da olsa böyle görmek, yaşamını ve devinimlerini kısıtlayan, küçücük odaların zayıflattığı gücünü, kapasitesini, kalibresini anımsamak acı vericiydi. Kalabalıktan kaba, böğürtülü bir kahkaha tufanı yükseldi; Hugo yüzünden kıza takıldıkları, alaya aldıkları anlaşılıyordu. Hayvanı gerçekten öldürmeye niyetleri yoktu, yalnızca numara yapmışlar, kız da onlara inanmıştı. Bütün bunlar, kızı kendilerinden görmedikleri, ortada böyle bir ihtimal dahi bulunmadığı anlamına geliyordu. Oysa aralarında Emily yaşındaki çocuklar da vardı. Karşılarına bir çocuk olarak değil bir genç kız olarak dikilmişti; eşitleri olarak – evet, mutlaka böyle olmuş, onlar da kızı kabul etmemişti. Beti benzi atmış, titreyerek, dehşet içinde oturma odasına girdiğinde, bütün bunları aklımdan geçirmiş, tartmış, bir sonuca varmıştım. Yere oturdu, kollarını Hugo'ya doladı, sıkı sıkı kucakladı, hafifçe öne arkaya sallandı; bir yandan da söyleniyor ya da inliyor ya da hıçkırıyordu: "Ah, yo, yo, yo, sevgili Hugom, onlara asla izin vermezdim, asla göz yummazdım, sakın korkma." Çünkü hayvan da tıpkı onun gibi tir tir titremekteydi. Sonra başını böylesi zamanlarda, birbirlerini rahatlatmak istediklerinde yaptıkları gibi, kızın omzuna dayadı.

Ama bir an sonra, orada olduğumu ve meydan okuduğu yetişkinler grubu tarafından dışlanışına tanık olduğumu anlayınca yüzü kızardı, tepesi attı. Hugo'yu itip uzaklaştırdı, ayağa kalktı; yüzünü denetleyebilmek için bayağı mücadele veriyordu. Az sonra gülümseyen, kaskatı bir surat takındı, güldü, şöyle dedi: "Aslında çok eğlenceliler; millet onlar hakkında neden berbat şeyler söylüyor, anlayamıyorum." Cama gidip dışarıyı seyretmeye koyuldu; dışardakiler şişeleri başlarına dikiyor, yiyeceklerini paylaşırken iri lokmaları elden ele geçiriyordu. Emily yenilmişti: Hatta belki de korkmuştu; ne cesaretle dışarıya çıkıp yanlarına gittiğine şaşıyordu. Öte yandan hepimiz, pencerelerdeki yüzlerce kişi, onları seyrederken aslında kendi olasılıklarımızı, kendi geleceğimizi incelediğimizi bal gibi biliyorduk.

Emily az sonra döndü, bana hiç bakmadan Hugo'yu yatak odasına itekleyip kapıyı kapadı, daireden çıktı, yeniden karşı kaldırıma yollandı. Şimdi ateşin şavkı, azıcık tütsülenmiş ağaç gövdelerinin altında dar, aydınlık bir boşluk oluşturmuştu. Alt katlardaki bütün camlar karanlıktı, iki

apartman kulesinin arasında duran yarımaydan vuran parıltıyı, daha doğrusu soğuk ışık huzmesini yansıtıyordu. Üst katlardaysa çeşitli türlerde ve derecelerdeki ışık, camları dolduran başların dış çizgilerini belirginleştiriyordu. Ama Emily yalnız değildi; sıradan vatandaşların kimisi, nereden geldiklerini, nereye gittiklerini öğrenme merakıyla kaldırımdaki gençlerin arasına karışmıştı bile. Ben de böyle bir kampa bir akşam ziyareti yaptığımı itiraf etmeliyim; hem de birkaç kez. Kentin bu yakasında değil ama: Hayır, komşularımdan, ayıplanmaktan ödüm kopuyordu; orada bizim mahalleden tanıdığım birkaç kişiyi görmüştüm: Hepimiz aynı şeyi yapıyorduk, aynı hesabın peşindeydik.

Emily sağduyulu davrandığı sürece, başına bir şey geleceğinden korkmuyordum. Davranmazsa, yolun karşısına geçip onu kurtaracaktım. Bütün gece onları izledim. Bazen görebiliyordum onu, bazen de göremiyordum. Vaktinin çoğunu, diğerlerinden daha genç bir oğlanlar grubuyla geçirdi. Aralarındaki tek kız oydu ve aptalca davranıyordu; oğlanlara meydan okuyor, göze batıyordu. Neyse ki hepsi de körkütük sarhoştu; Emily onları sarhoş eden pek çok maddeden yalnızca bir tanesiydi.

Kaldırıma serilmiş uyuyanlar vardı; başlarını dürülmüş bir kazağa ya da kollarına dayamışlardı. Etrafta dolanıp duran ötekilere aldırmaksızın uyumaktaydılar. Bu tasasız uyku, üzerlerine basılmayacağından, korunup kollandıklarından emin bir şekilde mışıl mışıl uyuyabilmeleri, bu gençlerin hem nasıl sertleşip nasır tuttuğunu hem de birbirlerine duydukları güveni her şeyden daha iyi anlatıyordu. Ancak topyekûn bir uyku söz konusu değildi. Ateş sönmüştü. Günün doğması yakındı. Yola çıkmak üzere, hep birlikte toplanmaya başladıklarını gördüm. Emily’nin de onlarla birlikte gidip gitmeyeceğini merak ederek, kötü bir yarım saat geçirdim. Fakat birkaç sarılmadan, bir askerî birlik yola çıkarken erlerle fahişeler arasında yaşanan şamatayı, vedalaşmayı andıran gürültülü, şakalaşmalı kucaklaşmadan sonra ve kaldırımda kafilenin yanı sıra üç-beş metre koşmanın ardından, ağır adımlarla döndü – hayır, bana değil; bu, hüsnükuruntu olurdu doğrusu, Hugo’ya. İçeri girerken, koridordan gelen ışık bir anlığına yüzüne vurdu; bir çocuğa kesinlikle yaraşmayan, yalnız,

kederli bir yüzdü bu. Ama oturma odasına ulaştığında, maske çoktan takılmıştı. “Harika bir akşamdı, ne dersen de,” diye atıldı. Hiçbir şey dememiştim, şimdi de demedim. “İnsanları yemeleri sayılmazsa, gayet hoş insanlar,” dedi, abartılı bir esnemeyle. “İnsanları mı yiyorlar?” “Eh, sormadım tabii, ama hiç şaşırmam doğrusu, ya sen?” Küçük odasının kapısını açtı, Hugo dışarı çıktı, uyanık, yeşil gözlerini sahibesine dikti; kız ona şöyle dedi: “Tamam, merak etme, kınayacağın hiçbir şey yapmadım, yemin ederim.” Bu mutsuz beyanın ve kısa, sert bir kahkahanın ardından uzaklaştı, omzunun üstünden seslendi: “Bana öyle geliyor ki, bugünlerde onlarla gitmekten daha kötü şeyler yapabilirim. Onlar iyi vakit geçiriyor hiç olmazsa.”

Eh, bu “iyi geceler”i, aramızda defalarca geçene yeğlerdim: Saat on olunca, tiz bir sesle, “Ah, yatma vaktim gelmiş, hadi bana müsaade,” der, yolladığı uslu, terbiyeli iyi geceler öpücüğü havada, ikimizin arasında asılı kalırdı; bir hayalet gibi, Profesör White’ın görünmez, beyaz eldivenleri gibi.

O sonbahar başlarında, sokağımızda günbegün yeni çeteler boy gösterdi. Ve Emily günbegün aralarına karıştı. İzin filan istemiyordu. Ben de zaten yasaklamazdım, çünkü sözümü dinlemeyeceğini biliyordum. Üzerinde hiçbir yetkem yoktu. O benim çocuğum değildi. Tartışmalardan, yüzleşmelerden kaçınıyorduk. Karşı kaldırım dolduğu ve ateş yakıldığı an, Emily oradaydı. İki keresinde fena halde sarhoş döndü, bir kere de yırtılmış bir tişörtle ve boynunda ısırık izleriyle. “Bekâretimi yitirdiğimi düşünüyorsundur herhalde,” dedi. “Şey, yitirmedim, ama ramak kaldı, emin olabilirsin.” Sonra o küçük, soğuk ilave, imzası: “Tabii bir önemi varsa, ki hiç sanmıyorum.”

“Bence önemi var,” dedim.

“Ya, öyle mi? Eh, sen bir iyimsersin o zaman. Yani bunun gibi bir şey işte. Sen ne dersin, Hugo?”

Sonra, o gezgin çeteler dönemi kapandı. Kaldırım, caddenin bir ucundan ötekine, geceler boyu yanan ateşler yüzünden tamamen kararmış, çatlamıştı, çınarların dalları kavrulmuş, ölgün sarkıyordu; dört bir yanda kemikler, kürk parçaları, cam kırıkları; geride kalan şey, ezilmiş, defalarca

tepelenmiş, leş gibi bir çöplüktü. Şimdi polis arzı endam etmiş, harıl harıl not almakla, insanları sorguya çekmekle meşguldü. Çöpçüler göründü. Kaldırımlar normale döndü. Bir süreliğine her şey normale döndü; geceleri zemin kat pencerelerinde ışıklar vardı yine.

İşte bu sıralarda, kaldırımlarda olup bitenlerin, Emily'yle benim aramda olup bitenlerin, duvarın arkasına yaptığım ziyaretlerde gördüklerimle bir ilintisi olabileceği aklıma geldi.

Tiyatro dekoru kadar dayanıksız olan o suskun, yüksek, beyaz duvarların gerisinde dolanırken, evin gerçek sakininin daima orada, hemen bir sonraki duvarın arkasında olduğunu, bir sonraki kapıyı ya da ondan sonrakini açınca gözüme ilişeceğini bilerek ilerlerken, uzun, yüksek tavanlı bir odaya girdim; bir zamanlar belli ki çok güzel olan odayı tanımış, hatırlamıştım – iyi de, nereden? Şimdi öyle karmakarışık, öyle berbat haldeydi ki, midem bulandı, korktum. Barbarlar tarafından istila edilmiş ya da bir ordu burada geçici ordugâh kurmuştu sanki. Koltuklar, kanepeler kasten, gelişigüzel kesilmiş, süngü ya da bıçaklarla delik deşik edilmiş, içlerindeki dolgular her yandan fışkırmıştı; pirinç raylarından çekilip koparılan brokar perdeler öbekler halinde yere bırakılmıştı. Odanın bir kasap dükkânı olarak kullanıldığını sanabilirdiniz: dört bir yanda tüyler, kan, sakatat parçaları. Odayı temizlemeye koyuldum. Canla başla çalıştım, kovalarca sıcak su harcadım, ovdum, kazıdım, hale yola koydum. Alçak, çalı çitlerin arasında, bitkilerin dört köşe desenler oluşturacak şekilde boy attığı bir on sekizinci yüzyıl bahçesine açılan, yerden tavana uzanan pencereleri açtım. Güneşle rüzgâr içeriye buyur edildi, odayı temizledi. Aklım başımdaydı; baştan sona kendimde olmama karşın, kendimi hiç de öyle hissetmiyordum. Sonra, işim bitti. Eski divanlar, koltuklar artık yerli yerindeydi; onarılmış, tertemiz. Perdeler katlanmış, kuru temizlemeciye gönderilmeye hazır. Odanın içinde uzun uzun gezindim; volta atacak kadar geniş bir odaydı; sonra cam kapıların önünde durdum, gülhatmilere, koyu pembe güllere baktım, lavanta, gül, biberiye, mineçiçeği kokularını içime çektim; beni taciz eden, üstümde hak iddia eden, suçlayan anıların saldırısı altındaydım. Bir tanesi "gerçek" hayatıma ait bir anıydı, çünkü başımın etini yiyor, dürtükleyip duruyordu: Ateşlerin yandığı, ağaçların kavrulduğu

kaldırımlar bu odanın malzemesinin, özdeğinin bir parçasıdır. Ancak beni çekiştirenlerin arasında, doğrudan odanın geçmişine, eski haline, burada yaşanmış olan ve buradan ayrıldığım an, kaldığı yerden sürdürülecek olan hayata duyulan özlem de vardı. Ve tabii bahçeye, köşe bucağını, en küçük kıvrımını bile ezbere bildiğim bahçeye, hepsinden çok da, odanın yakınlarda bir yerde olan, büyük bir olasılıkla beni gözleyen sakinine duyulan özlem; ben gidince içeriye gireceğinden, yaptığım temizliği başıyla onayladıktan sonra belki biraz dolaşmak üzere bahçeye çıkacağından emindim.

Girdiğim bir sonraki odada, bambaşka bir ortamla karşılaştım: daha da önemlisi, apayrı bir atmosferle. "Özel" daha doğrusu "kişisel" deneyimlerden ilkiydi. Onlar için baştan beri kullandığım sözcük buydu. Atmosferse her zaman aşina, sahne nasıl olursa olsun, daha içeriye adım attığım an tanıdıktı. Bunun anlamı şu: "Kişisel" olmayan sahnelerin (örneğin şu perişan haldeki uzun, sessiz odanın, şu ya da bu ortamda tanık olduğum olayların, ne kadar yıpratıcı, hazmı güç ya da cesaret kırıcı olsa da, herhangi bir görüntünün) dokusu, verdiği duygu ya da yarattığı ruh haliyle "kişisel" sahneler arasında koskoca bir dünya yatıyordu; bu iki tür "kişisellik"(bana illa da öyle gelmese bile) tamamen farklı ve ayrı yerkürelerde yer almaktaydılar. Öncelikle, "kişisel" olanı ânında, görür görmez tanımak mümkündü; içine hapsolduğu havadan, insanda yarattığı duygulardan. Kişisel olmayan sahneler insanın gözünü yıldırabiliyor, çözülmesi gereken sorunlar yaratabiliyordu; duvarların ve mobilyaların onarımı, temizlik, kaosa bir çekidüzen vermek gibi – ama yine de, bu âlemde bir hafiflik, bir özgürlük, bir olabilirlik duygusu vardı. Evet, işte buydu; genişlik ve alternatif bir eylem olasılığının bilgisi. İnsan o odayı düzeltmeyi, o yeryüzü parçasını temizlemeyi reddedebilirdi; hatta çıkıp bir başka odaya geçebilir, bir başka sahneyi seçebilirdi. Oysa "kişisel" olana girmek, bir hapishaneye girmekti; hiçbir şeyin olamayacağı ama insanın bir sürü şey oluyormuş sanrıları gördüğü, havası kıt ve sınırlı, yetmezmiş gibi zamanın katı, değiştirilemez bir yasa olduğu ve uzun, ah Tanrım, upuzun, sürdükçe süren, sürüp giden, zorla dayatılmış dakikaların, yavaş, yıpratıcı dakikaların birbirine eklemlendiği bir hapishane.

Bu seferki de yüksek tavanlı bir odaydı, ama dört köşeydi, zarafetten yoksundu; uzun ama hantal pencereleri, koyu kırmızı, kadife perdeleri vardı. Şöminede ateş yanıyordu, önüne bir ızgaraya, et kızartılırken üzerine konan, tel kapaklara benzeyen, sağlam bir ateş koruyucu konmuştu. Bunun üzerine kuruması için, kimisi kalın, kimisi ince, çok sayıda peçete serilmişti; bebeklere bağlanan şu eski usul alt bezleri, bir sürü beyaz zıbın ve kundak, uzunlu kısalı elbiseler, yelekler, ceketler, küçücük çoraplar. Edward dönemine özgü bebek giysileri; tam yanık denemese de ona yakın bir koku salan, aşırı ısınmış, havasız çamaşırlar. Sallanan bir at vardı. Alfabe kitapları. Muslin volanlı bir beşik; beyaz üstüne mavili yeşilli, minicik çiçekler... Bu renklilik öyle iyi gelmişti ki, çünkü her şey beyazdı; giysiler, beşik, şilte, örtüler, battaniyeler, çarşaflar, sepetler, hepsi bembeyazdı. Beyaza boyanmış bir oda. Bir katalogda "Bebek Odası Saati" diye tasnif edilebilecek, küçük, beyaz bir duvar saati. Beyaz. Saatin tiktakları yumuşak, hafif ve fasılasızdı.

Dört yaşlarında bir kız çocuğu, şöminenin önüne serili kilimde oturuyordu; alevlerle arasında, kurusun diye asılmış olan çamaşırlar vardı. Kız lacivert kadifeden bir elbise giymişti. Siyah saçları bir yandan ayrılmış, büyük, beyaz bir kurdeleyle toplanmıştı. Alabildiğine ciddi, daha şimdiden kendini savunmaya hazır, ela gözleri vardı.

Yatağa bir bebek yatırılmıştı, gece için kundaklanmaktaydı. Bebek kıkır kıkır gülüyordu. Bir hemşire ya da dadı, bebeğin üstüne eğilmişti, yalnızca geniş, beyaz sırtı görünüyordu. Kardeşinin üstüne eğilmiş olan sevgi dolu hemşireye bakarken kızın yüzünü kaplayan ifade yeterliydi, her şeyi anlatıyordu. Ama dahası vardı: Odaya bir başka figür, uzun boylu, iriyarı, güçlü bir kadın girdi, tepeden tırnağa amansız bir enerji yansıtan bir kişilik; o da gidip bebeğe doğru eğildi, iki kadın kendilerini bir sevgi seremonisine kaptırdı; bebek kıkırdıyor, karşılık veriyor, cıvıldıyordu. Küçük kızsa izliyordu. Etrafındaki her şey dev boyutluydu: oda geniş, sıcak ve yüksek tavanlı, kadınlar uzun boylu, güçlü ve zor beğenir, mobilyalar ürkütücü ve baş edilmesi güç; o hafif, aceleci tiktaklarıyla, herkese ne yapması gerektiğini söyleyen, herkesin de boyun eğdiği, akıl danıştığı, gözlediği saat.

Bu sahneye davet edilmek, bir çocuğun alanına, dünyasına adım atmaktı; onu küçük bir çocuğun gözleriyle gördüm –yani devasa ve amansız– ama aynı zamanda küçücük ve amansız olduğu bilgisini de zihnimde taşıdım – adi, önemsiz. Burası önemsiz olanın, akılsız olanın istibdadındaydı. Nefes alamama duygusu, havasızlık; zihnin, emellerin boğulması. Ve hepsi de sonsuz, ebedî, çünkü buraya çocuk zamanı egemendi; bir günün sonunun, o haşin, beyaz saatin buyruğuyla başlayan bir sonraki günden zorlukla ayırt edilebildiği bir zaman. Her yeni gün, tırmanılması gereken bir şeydi sanki; kocaman, gaddar koltuklar, insanın boyunu aşan karyola; ancak kavrayan, çeken, iten iri ellerin yardımıyla aşılabilen engeller ve güçlükler – aynı eller bebekle uğraşırken nasıl da şefkatli, nazik görünüyordu. Dadı bebeği kucakladı, havaya kaldırdı. Bebek gülüyordu. Anne bebeği dadıdan almaya yeltendi, kadın bırakmadı: “Ah, yo, *bu* benim; o benim bebeğim, benim minik oğlum.” “Ah, hayır, Hemşire,” diye atıldı sağlam, güçlü kule; odadaki her şeyden, irikıyım hemşireden bile daha uzun, başı neredeyse tavana değen anne. “Yo, hayır,” dedi; gülümsüyordu ama dudakları gergindi, “o *benim* bebeğim.” “Hayır, bu seferki benim,” diye bastırdı hemşire bebeği sallar, tatlı tatlı mırıldanırken, “o benim biricik bebeğim, öteki de sizin bebeğiniz; Emily sizin, Madam.” Duygusal bir bağımsızlık gösterisiyle sırtını anneye dönüverdi; sevgiyle bağrına bastığı bebeği pışpışlayıp duruyordu. Bunun üzerine anne gülümsedi; öncekinden farklı, küçük kızın anlamını çözemediği bir gülümsemeydi, dönüp kızın eline yapışması, sertçe çekiştirmesiyle son buldu: “Neden hâlâ soyunmadın? Sana soyunmanı söylemiştim!” Böylece telaşlı, rahatsız edici bir itiş kakış başladı; kat kat giysiler sırtından bir hışım çekilip alınırken, kız ayaklarının üzerinde sabit durmaya çalıştı. Önce pek gururlandığı, mavi kadife elbise çıkartıldı –elbisenin ona yakıştığını biliyordu; her cinsten, pek çok sesin bunu başının üstünden birbirine yinelediğini duymuştu– fakat hem kolunun iç kısmında hem de sırtında öyle çok minik düğmesi vardı ki, her birinin tek tek açılması çok uzun sürüyor, o iri parmaklar canını yakıyor, tenini çiziyordu. Sonra sıra iç eteğin, oldukça hızlı ama çenesini tahriş eden bir hareketle çıkarılmasına geldi; bunu ona çok büyük gelen, havaya ılık, hiç de nahoş olmayan bir koku salan, uzun,

beyaz çoraplar izledi: Anne kokuyu aldı, yüzünü buruşturdu. “Hadi bakalım, doğru yatağa,” dedi, beyaz bir geceliği kızın başından aceleyle geçirirken.

Emily pencerenin yakınındaki yatağına tırmandı; karyola demirine tutunup kendini yukarı çekmesi gerekmişti, çünkü yatak ona göre çok büyüktü; kalın, kırmızı, kadife perdenin bir ucunu kaldırıp yıldızlara baktı. Göz ucuyla da, bebekle ilgilenen heybetli kadınları izliyordu; anneyle dadıyı. Emily’nin yüzü yaşlı, bezgindi. Her şeyi anladığı, olacakları önceden kestirdiği belliydi; çevresinin ağır, kopkoyu bir pusla kuşatıldığı hissiyle sabrediyor, başına gelene katlanıyordu, çünkü mecburdu – zaman; onu ite aralaya ilerlemek zorundaydı, ta ki ondan kurtulana, özgür kalana dek. Hiçbirinin elinden bir şey gelmezdi; ne annenin, o korkulan, güçlü kadının, ne yaşamı yüzünden aksileşmiş, huysuz dadının ne de Emily’nin daha şimdiden içini eriten, elini kolunu bağlayan bir tutkuyla bağlandığı bebeğin. Ona, küçük çocuğa gelince, onun da yapabileceği hiçbir şey yoktu, hem de hiç; anne o sabırsız, hoyrat tavrıyla, ama sanki pek şen şakrakmış gibi çıkan bir sesle, içerdiği şefkat talebini çocuğun daha o yaşta bile anladığı bir ataklıkla, “Emily, artık yatmalısın. Hadi, uyu bakalım,” deyince, kız yatağına uzandı, bebeği alıp yan odaya götüren kadınları seyretti; odadan bir erkeğin sesi geliyordu; babanın. Kendisinin dışlandığı bir iyi geceler töreni: Emily’yi iyi geceler dilemesi için babasının yanına götürmeyi unutmuşlardı. Sırtüstü döndü, yeniden sıcak, beyaz odaya döndü; titreşen, kızıl alevlerin yaydığı ısı, demirlere asılı kalın, beyaz çamaşırları sıcak kokularla dolduruyor, kırmızı perdelerin ek yerlerinin gerisindeki oyuntulara kırmızı gölgeler düşürüyor, kalın battaniyenin altını, kızın bedenini karıncalandıran bir hararetle dolduruyordu. Perdelerden sarkan kırmızı püskülleri tuttu, kendine yaklaştırdı, çekti, çekti...

Bu küçük çocuk elbette, bakmam için bana teslim edilen Emily’ydi, ama onun çocukluğuna ait bir sahne izlediğimi anlamak birkaç günümü aldı (ne var ki, olanaksızdı bu, çünkü o günlerde böylesi çocukluklar yoktu, çok gerilerde kalmıştı); öyleyse onun belleğine, onu biçimlendiren mazisine ait bir sahneydi... Bir sabah beraber oturuyorduk, yaptığı bir hareket, bana gayet aşikâr olan bir şeyi gösterdi. Bunun üzerine bu gencecik yüze,

çocukla genç kızın bu tedirgin edici karışımına kaçamak bakışlar fırlatmaya başladım ve onu dört yaşındaki yalnızlığında açıkça görebildim. Emily. Oturma odamın duvarının arkasında bir film gibi “oynayan” anılarından ya da deneyimlerinden anımsadığı var mıydı acaba? Duvar şu an –havayı eğimli bir açıyla kesen güneşin vurduğu, alttaki duvar kâğıdındaki çiçek desenlerinin puslu, narin ama inatla varlığını sürdürdüğü beyaz badanayı aydınlattığı şu dakika– saydam bir film perdesine dönüşmüştü: İki dünyanın birbirine yaklaştığı, insana birinden ötekine yürüyüp geçmenin mümkün olduğunu düşündüren anlardan biriydi bu. Oturduğum yerden duvara bakmayı sürdürdüm ve kesinlikle “benim” dünyama ait olmayan sesler duyduğumu hayal ettim: şömine ızgarasına bir gayret sürtünen bir maşa, koşan, küçük ayaklar, bir çocuk sesi.

Emily’ye bir şey söylesem, soru sorsa mıydım? Ama göze alamıyordum; işin doğrusu buydu. Ondan korkuyordum. Beni korkutan şey, ona karşı duyduğum çaresizlikti.

Ona fazlasıyla dar gelen, eski kot pantolonuyla iyice gerilmiş, kısa, pembe tişörtünü giymişti.

“Sana yeni giysiler gerek,” dedim.

“Neden? Yani şimdi hoş görünmüyor muyum?” Yine o korkunç, parlak neşe, ama yanı sıra azıcık da hüzün... Sonra kendini topladı, eleştirilere karşı koymaya hazırlandı.

“Çok hoş görünüyorsun. Ama giysilerin artık küçük geliyor sana.”

“Aman Tanrım, bu kadar berbat durumda olduğumun farkında değildim.”

Benden uzaklaştı, uzun, kahverengi kanepeye uzandı; Hugo da yanına. Gerçi başparmağını emmiyordu, ama emseydi şaşırmazdım.

Bana karşı tavrını mı anlatayım? Bu çok güç. Genellikle beni görmüyordu bile. Artık her kimse, o adam tarafından bana ilk getirildiğinde, karşısında yaşlıca birini görmüştü; beni son derece net, duru, inceden inceye, ayrıntılı bir biçimde görmüştü. Ama o andan sonra, yanımda kaldığı bütün o haftalar boyunca, bir kez olsun bundan çoğunu, yaşlıca birinden ve böyle birinden beklenecek kişilik özelliklerinden daha fazlasını gördüğünü sanmıyorum. Onun adına kapıldığım dehşetten, kaygılarımdan, duyduğum

koruma güdüsünden haberi bile yoktu elbette. Ona bakmanın, onunla ilgilenmenin bütün hayatımı doldurduğunu bilmiyordu, suyu emen bir sünger gibi... Ama yakınmaya hakkım var mıydı? Ben de diğer bütün yetişkinler gibi, “gençlik”, “gençler”, “çocuklar” filan diye konuşup durmamış mıydım? Kendimi engellemediğim takdirde, bunu hâlâ yapmıyor muydum? Yaşça büyük olanların gençleri kendilerinden uzaklaştırmalarının, zihinlerinin “işte bunu anlamıyorum” ya da “bunu hiç anlayamayacağım” etiketli bölümlerine itelemelerinin bağışlanır yanı yoktur, çünkü onlar da, her biri, bir zamanlar gençti... Orta yaşlı ve yaşlı insanların pek azının bu gerçeği dikkate aldığını, hayata geçirdiğini düşünürsek, belki de bu beylik, basmakalıp cümleyi tekrarlamaktan utanmalıyım? Anılarını minnetle yâd etmeyi, olumlamayı pek azının başarabildiğini düşünürsek. Yaşlılar bir zamanlar gençti, gençler hiç yaşlı olmadılar... Bu ve benzeri laflara binlerce günlükte, ahlaksal öğreti kitaplarında, genel geçer beğeniye hitap eden, sıradan romanlarda, mesellerde filan rastladık; neye yaradılar peki? Bir şeyleri değiştirebildiler mi? Eh, pek bir işe yaradıklarını söyleyemeyeceğim... Emily karşısında katı, denetimli, mesafeli bir ihtiyar görüyordu. Onu ürkütüyordum, onun için şu tasavvur edilemez, akıl almaz şeyi, yaşlılığı temsil ediyordum. Oysa benim açımdan, o, onun durumu bana kendi anılarım kadar yakın, aşinaydı. Divana yatmaya giderken, sırtı bana dönükken, yüzü asıktı. Çocukluğundan uzaklaşma, ergenliğe, elbiseleri, yol yordam bilen tavırları ve her duruma cuk oturacak biçimde düzenlenmiş sözcükleriyle genç kızlığa adım atma dürtüsünü dizginlemek için beni kullanıyordu.

Çelişkisi muazzamdı, dolayısıyla beni kullanışı da orantısız ve yorucuydu; birkaç hafta boyunca beni suçladı, görünüşünü eleştirmemden yakındı; şimdi kalkıp giysilere bir sürü para harcayacak olması benim suçumdu, dış görünüşünden hoşnuttu, hiç de hoşnut değildi – ömrü boyunca pantolon, tişört ve kazaktan başka hiçbir şey giymek istemiyordu, artık o da “doğru dürüst bir şeyler” giymek istiyordu, ama benim kuşak her şeyi eline yüzüne bulaştırdığı için, onun kuşağı giyecek ilginç bir şey bulamaz olmuştu; onun yaşındakilerin elinde asırlık moda dergileriyle o nefis, ölmüş geçmişin hayallerinden başka hiçbir şey kalmamıştı... Vesaire vesaire.

Tek sorun yaşının büyümesi, bedeninin gelişmesi değildi: Kilo alıyordu. Bütün günü, kediye benzeyen köpeği ya da köpeğe benzeyen kedisiyle birlikte kanepede yatarak, sarı hayvanı kucaklayarak, sevip okşayarak geçiriyor, habire şeker emiyor, reçelli ekmek yiyor, hayvanı mıncıklayıp hayal kuruyordu. Ya da pencerede oturuyor, bir yandan o küçük, sivri yorumlarını yaparken bir yandan da bir şeyler atıştırıyordu. Bazen de yanına bolca reçelli ekmek, kek, elma depolayıp yerde, odanın ortasında kendine eski kitaplarla dergilerden oluşan bir sahne kurar, yüzüstü uzanırdı, Hugo da onun baldırlarının arka kısmına yayılırdı: Bütün bir sabahı, günü, bazen de birkaç günü bu şekilde, okuyarak, hayal kurarak, yiyip içerek geçirdiği oluyordu.

Bu durum beni sinirden delirtiyordu: Öte yandan, o yaşlardayken aynısını yaptığımı da çok iyi anımsıyordum.

Ansızın sıçrayıp kalkar, aynaya gider, çığlığı basardı: “Ah, aman Tanrım, bu hızla şişmanlamaya devam edersem, senden bile çirkin bulacaklar beni!” Ya da: “Yeni giysiler almama izin versen bile, hiçbirine sığamayacağım; aslında yeni giysilerimin olmasını istemiyorsun, yalnızca söylüyorsun işte; bunca insan yiyecek dahi bulamazken, havailik, kalpsizlik ettiğimi düşünüyorsun.”

Bense yeni kıyafetler almasına ne kadar sevineceğimi tekrarlamaktan başka bir şey yapamıyordum. Çoğu kişinin yaptığı gibi, ikinci el giysilerin satıldığı pazarlara, dükkânlara gidebilirdi. Ya da, canı isterse, gerçek bir mağazaya giderdi; yalnızca bu seferlik, elbette. O günlerde bir dükkândan giysi ya da malzeme almak, bir statü göstergesiydi; dükkânlar sadece yönetici sınıf tarafından kullanılmaktaydı – çoğumuzun tabiriyle “Konuşanlar” tarafından. Gerçek bir mağazaya ciddi ciddi girme fikrinin kızı heyecanlandırdığını biliyordum. Ama çekmeceye onun için bıraktığım parayı görmezden geldi, yemeyi ve hayal kurmayı sürdürdü.

Haber toplamak denen yaygın etkinlik nedeniyle sık sık dışarıya çıkıyordum. Herkes gibi bir radyom olmasına, bir gazete grubunun üyesi olmama (gazete kâğıdı sıkıntısı, insanları gruplar oluşturmaya, gazete ve dergileri ortaklaşa alıp elden ele geçirmeye zorluyordu) karşın, ben de herkes gibi doğru, gerçek haberin peşindeydim, yani insanların toplandığı

yerlerde, sokaklarda, barlar, meyhaneler ve çay salonlarında. Bu gruplar kentin her yanındaydı; bir yerden ötekine, bardan çay salonuna, hâlâ televizyon satan dükkânların önüne devinip duruyorlardı. Bu gruplar resmî haber organlarından sürgün vermiş, ilave bir organ gibiydi: Toplanılan yere sürekli yeni kümeler, çiftler ya da bireyler eklenirdi; durup dinler, araya karışır, kendi duyduklarını aktarırlardı; söylenti ve dedikoduya karşılık söylenti ve dedikodu takası – haber, para gibi bir şey olup çıkmıştı. Sonra biraz ilerler, dururduk, ilerler, yeniden dururduk; hareket etmek hepimizin hissettiği o daimi huzursuzluğu yatıştırabilirmiş gibi. Bu şekilde toplanan bilgiler genellikle, resmî yayın organlarında can bulmasından günler, haftalar önce dile düşen haberlerdi. Tabii sıklıkla da yanlış, eksik şeylerdi. İyi ama bütün haberler öyle değil midir? İnsanların haber kokusu almak, bilgi edinmek amacıyla sürekli oradan oraya hareket ederken yaptığı şey, söylentinin içindeki gerçek kırıntılarını, tortularını ayıklamaya çalışmaktı, çünkü neredeyse her zaman, karşımıza çıkan buydu. Bu değerli kalıntılara sahip olmak zorundaydık: O bizim alacağımız, hakkımızdı. Ona sahip olmak kendimizi daha güvende hissetmemizi sağlıyor, bize bir kimlik veriyordu. Onu elde edememek ya da yeterince edememek, bizi yoksun bırakıyor, tedirginleştiriyordu.

O zamanlar böyle görüyorduk. Şimdi daha farklı düşünüyorum: Yaptığımız şey, konuşmaktı. Konuşuyorduk. Tıpkı bizden yukarıda yaşayan, yaşamlarını ebedî, bitmek bilmez konferanslarda neler olduğunu, neler olması gerektiğini, gerçekleştirmeyi canı gönülden istedikleri –ancak tabii ki asla başaramadıkları– şeyleri konuşarak geçirenler gibi, biz de konuşuyorduk. Onlara, “Konuşanlar” diyorduk... Ve her gün saatlerimizi konuşarak, konuşanları dinleyerek harcıyorduk.

Çoğunlukla, elbette, derdimiz doğuya ve güneye düşen –“orası” ya da “aşağısı” diye bahsettiğimiz– yörelerde olup biteni öğrenmekti, çünkü orada olanların er ya da geç bizi etkileyeceğini biliyorduk. Hangi çetelerin yaklaştığını ya da yaklaştığı dedikodusunun yayıldığını bilmek zorundaydık – daha önce de söylediğim gibi bu çeteler salt “çocuk”lardan ve “genç”lerden oluşmuyordu, aralarında her türden, her yaştan insan vardı; yeni toplumsal birim, artık sayıları giderek artan bu kabilelerdi; hangi

maddelerde kısıntı beklendiğini ya da satışının tamamen durdurulacağını bilmeliydik; banliyölerden biri mazot, elektrik ve benzine tamamen sırt çevirip mum ateşine ve kişisel becerilere dönme kararı aldığında, yeni bir hurdalık, bir süprüntü çöplüğü bulunduğunda ve sıradan insanların da oradaki zenginliklere ulaşabilme ihtimali belirdiğinde, bazı dükkânların elinde hayvan derisi, eski battaniye, vitamin şurubu niyetine kuşburnu, yeniden dönüştürülmüş plastik nesneler, kevgir, tava gibi madenî eşyalar ya da işte merhum bolluk zamanından kalma herhangi bir şey bulunabileceği fısıldandığında, mutlaka haberdar olmalıydık.

Aslında böyle bulup buluşturma, yamama, eldekiyle idare etme çabası, gündelik yaşantımıza çok önceden sızmış, henüz bolluk ve refah, israf, aşırı beslenme dönemimiz sürerken başlamıştı. Hepimiz, eldeki azıcık şeyi değerlendirme, ondan mümkün olduğunca istifade etme uzmanı olup çıkmıştık, hem de elimiz kolumuz hâlâ doluyken, reklamlar bizi hâlâ para harcamaya, tüketmeye, kullanıp atmaya teşvik ederken.

Bazen Emily'yi –yokluğumda olabileceklerden korkarak ama bu riske değeceğini düşünerek– yalnız bırakır, kentten epeyce uzağa, köylere, çiftliklere, diğer şehirlere giderdim. Bu geziler bazen iki-üç gün sürerdi, çünkü tren ve otobüs seferleri hem seyrek hem de güvenilmezdi; neredeyse tamamı resmî görevlilerce kullanılan arabalarsa, halkın memur sınıfına duyduğu korku yüzünden, yoldan insan toplamaya yanaşmıyordu. Yürüyordum; çoğu kişi gibi, ayaklarımın ne işe yaradığını yeniden keşfetmiş, yürüyordum.

Bir gün daireme döndüm ve Emily'yi yarım düzine koyun postuyla buldum. Başka şeyler de vardı; gelecek için ve hâlâ kısmen, yarım buçuk tahayyül edebildiğimiz zaruret günleri için her türden malzemeyle birlikte dolaplara, yüklüklere kaldırdığım şeyler, fakat önemli olan koyun derileriydi, çünkü kızı gelişiminin yepyeni bir safhasına taşıyanlar, onlar oldu. Başta, onlara aldırmazmış gibi yaptı. Sonra, Emily'yi holdeki ya da girişteki uzun aynanın karşısına geçmiş, derileri üzerine iğnelerken gördüm. Yabani savaşçı prenses havası yaratmaya çalışıyordu, fakat onu gördüğümü, dahası ilgilendiğimi fark ettiği an, Hugo'yla birlikte kanepedeki yerine, gündüz gözüyle kurduğu, içinden geçtiğimiz gerçek süreci tamamen

dışlayan hayallerine döndü. Öte yandan, sağ kalma meselesinin, bunun kaynaklarını, hilelerini ve küçük çarelerini öğrenmenin aklını çeldiğinin farkındaydım. Yine o dönemde, mutfağa girip büyük bir keyifle, yalnızca birkaç bayat soğan, buruşmuş patates ve baharat kullanarak, hamurlu ve et soslu bir yemek hazırladığını, ünlü bir şefin cakasıyla sunduğunu da anımsıyorum. Benim o güne kadar hiç dert etmediğim, aklıma bile gelmeyen şeyleri bulduğu pazarlardan hoşlanıyordu. Ateşi harlayıp çamaşır ve yemekte kullanacağı suyu ısıtmaktan zevk alıyordu – bunu oldum olası sinir bozucu bulur, geçmişteki yalın, iş görür alışkanlıklarımızla kıyaslamaktan kendimi alamazdım. Elimdeki yakacak odun stokuyla yetindiğim için beni azarlar, bir koşu bazı terk edilmiş binalara gidip eski kenar pervazları türünden tahtalarla döner, hemen oracığa, halının üzerine çöküp ustaca kullandığı bir baltayla parçalamaya koyulur, ahı gitmiş vahı kalmış kilim parçalarını, çaputları siper ederdi. Evet, çok becerikli, marifetliydi, bu da, yanıma gelmesinden önceki deneyimleri hakkında her şeyi açıklıyordu. Onu izlediğimi, bazı sonuçlara vardığımı biliyordu, buysa onu yeniden kanepeye, ser verip sır vermeme güdüsüne, şu an bile her şeyden güçlü olan anlaşılma ve keşfedilme gereksinimine döndürüyordu. Ancak yine de, yeteneklerini, iş bitirme becerisini görmek beni rahatlatıyor, onun geleceğine ilişkin kaygılarımı, sırtımda bir yük misali taşıdığım o felaket önsezilerini hafifletiyordu: Bu kasvetli, hayalperest, istikrarsız çocuk, aklı fikri kendinde, fantezilerinde, mazisinde olan çocuk nasıl hayatta kalacak, hepimizin sağ salim atlatması gereken şeyi nasıl atlatacaktı? Bunun ne kadar iç karartıcı bir önsezi olduğunu, onu nasıl sürekli gözlediğimi, onun için endişelendiğimi, o boş binalara ve çöplüklere gittiğinde kalbimin nasıl sıkıştığını yeni yeni ayrımsar olmuştum. “Başımın çaresine bakabileceğime neden inanmıyorsun?” diye haykırıyordu, çileden çıkmış bir öfkeyle, ama tabii hoşnut etme, hatır sayma talimatı iliklerine işlemiş, tipik Emily olarak, gülümsemeyi ihmal etmeden, öfkesini gizlemeye çalışarak: Gerçek kızgınlığını, gerçek duygularını saklamak, örtbas etmek zorundaydı, ancak yalancı öfkeler, somurtmalar, ergenliğin malum rol yapma zorunluluğu sürekli sergilenmeliydi.

Hugo'nun yanımızda olmasına müteşekkirdim. Birlikte yaşanması güç bir hayvan değildi. (Az kaldı "biri" diyecektim!) Fazla uyumuyor gibiydi: Hep nöbetteydi. Sanırım ona göre tek işlevi, vazifesi buydu zaten: Emily' ye göz kulak olmak. Onu Emily'nin beslemesini yeğliyordu, ama kabına yiyecek koyduğum zaman yiyordu. Bütün arzusu kızın tek dostu, tek aşkı olmaktı, fakat bana karşı da gayet nazikti – korkarım, kullanabileceğim tek sözcük bu. Akşamları o kalın zincirinin ucunda sokağa çıkmayı dört gözle bekler, Emily onu almadan gittiğinde hüsrana uğrasa da, benimle uslu uslu çıkardı. Köpek maması diye satılan iğrenç maddeleri yer, ama bizim tabaklardan artanları tercih ettiğini her haliyle belli ederdi.

Gerçi bizden pek bir şey arttığı da yoktu: Emily yiyor, yiyordu; patladı patlayacak pantolonlarının üzerine o kısa eteklerini giyer olmuştu. Çenesi şekerleme ya da ekmeği öğütürken, aynanın karşısında kasvetle kendisini süzmekteydi. Hiçbir şey söylemedim; hiçbir şey söylemeyerek duruma dikkat çektim – bana meydan okuduğu zaman bile: "Şişmanlık bana yakışıyor, ne dersin?" ya da "Şöyle bir ziyafet sofrası olsa, ne güzel yerdim." Ama ne derse desin, şaka yapıyor olsa da, habire yiyordu. Yere uzanır, gözleri eski bir kitabın satırlarında gezinirken eli otomatik olarak ağzına ekmek, biraz daha ekmek, kek, patatesli karışımlar, meyveli hamur işleri taşırdı, ama az sonra kitabı bırakır, donuk donuk parlayan gözlerini tam karşıya dikerdi. Saatlerce. Günlerce. Bazen kendine içecek bir şey hazırlamak üzere bir sıçrayışta kalkar, bir fincan da bana ikram eder, sonra beni unuturdu. Ağzı sürekli hareket halindeydi; çiğneyen, tadına bakan, dünyayı unutmuş; öyle ki, bazen kız tepeden tırnağa ağza kesmiş sanırdınız, bedenindeki diğer her şey bu ağza tabiydi sanki; gözlerinin sözcükleri algılayışı bile bir tür yiyip içme, kurduğu hayaller bir maddeyi hırsla tüketme eylemiydi de, onu gıdalar kadar bunlar da şişmanlatıyordu sanki.

Sonra, ansızın, her şey tersine döndü. O sıralar gözüme o kadar da ani görünmedi, elbette. Şimdi, geçmişe bakınca, ayan beyan ortadaymış, diyorum: Daha da ötesi, korkarım, basmakalıp ve mekanikmiş; tıpkı geriye bakıldığında her önlenemez şeyin insana son derece olağan, kaçınılmaz görünmesi gibi.

Bizim apartman bloklarından bazı gençler karşı kaldırımda ve boş arsada, kavrulmuş ağaçların altında takılmaya başlamıştı. Bu gençler yitik bir şaşaadan ve serüvenden çöplenmekteydi: göçmen kabilelerin ateşler yaktığı, ziyafetler çektiği bir zamanın anılarından. Birbirlerine kaldırımdaki kararmış kısımları gösteriyor, destanın bazı bölümlerini anlatıyor, tekrar anlatıyorlardı. Başta iki-üç kişiydiler, sonra yarım düzine, sonra da... Emily, onları seyretmek uğruna hayallerinden vazgeçti. Gerçi yüzünden, onlara duyduğu küçümseme dışında herhangi bir anlam çıkarmak olanaksızdı. Bu boğuk sesli, yeni yetme oğlanlara duyduğum acımayı çok iyi anımsıyorum, fark edilmeyi ve bakılmayı delice isteyen, o hantal vücutlarıyla fena halde çaresiz ve iştah kapatıcı görünen; Emily'ye de acıyordum, camdan bakan şişko kıza, kılık değiştirmiş prensese. Kısacık bir sürenin, birkaç yılın bu sürfeleri dönüştürüp güzelleştirebileceğinden hiç emin değildim. Oysa yanılıyordum: Zaman öylesine hızlanmıştı ki, o kadar yıla artık ihtiyaç yoktu... Bir akşam Emily yavaş adımlarla dışarıya çıktı, yüzünde alaya benzeyen bir anlamla binanın önünde dikildi, bedeniyse yalvarıyor, talep ediyordu. Oğlanlar onu görmezden geldi. Sonra, vücudu hakkında bazı yorumlar yaptılar. Kız içeri girdi, düşünceli bir suratla kanepenin her zamanki köşesine yerleşti, saatlerce oturdu – ve yemek yemeyi kesti.

Hızla kilo vermeye başladı. Salt bitki çaylarıyla ve maya özleriyle besleniyordu. Şimdi tersine bir işlem izliyordum; çevresindeki yağ katmanları eriyip gittikçe bütünlüklü ve net bir biçimde ortaya çıkan, biçimli vücudunu.

Başladım itiraz etmeye: Bir şeyler yemek zorundasın, kendine doğru dürüst bir beslenme programı oluşturmalısın. Ama beni duymuyordu. Kaldırımdaki kahramanlara –artık günler uzamaya, bahar yaralı ağaçları sağaltmaya koyulduğu için, sayıları epeyce artmış olan delikanlılara– layık biri olma zorunluluğuna uzaktım...

Her ne kadar bunu hâlâ fark edememiş olsam da, bir çetenin, sürünün, kabilenin doğuşunu seyretmekteydik. Gözümün önündeki süreçlerin daha o zamandan farkına vardığımı söyleyebilmek hoşuma giderdi. Ancak şu an, kendimi körlükle suçluyorum. Benzeşme tutkusunun ürettiği taklit etme, öykünme çabası olmasa, işler nasıl yürür ki? Toplumun bütün gelişiminin,

bütün bireysel gelişimin temeli ona dayanır. Bir nedenle, sanki hepimiz onu yok saymak ya da dile getirmemek konusunda gizli bir ittifak halindeydik: en yalın, dar görüşlüler bile onunla meşgulken. İnsanların –çocuklar, yetişkinler, herkesin– bağlantısız alışkanlıklar, birbirinden kopuk bilgi parçacıklarıyla beslendiğine dair bir tür inanç birliği vardı; bir açık büfeden bir şeyler seçercesine: “Evet, şundan alacağım,” ya da “Hayır, onu istemiyorum!” Oysa gerçekte, insanlar diğer insanları, atmosferleri, olayları, yerleri yutarak, olduğu gibi mideye indirerek büyürler – duydukları hayranlık sayesinde gelişirler. Genellikle de bilinçsizce, elbette. Bizi biçimlendiren, oluşturan şey, yakın çevremizdekilerdir.

Gözlerimin önünde, o kaldırımda, haftalarca, aylarca, âdeta bir ders kitabından ya da laboratuvardan takip edercesine, bir yaratılışa, toplumun yeni bir biriminin doğup gelişmesine tanık olabilirdim. Ama böyle bir şey yapmadım, çünkü aklım fikrim Emily’de, onun için duyduğum kaygıdaydı. Bu işlemler sürüp gitti, ben de gözlemledim; benim için ayrıntılar ön plandaydı; şu ya da bu olayın Emily üzerindeki etkisini gözlemekteydim. Nasıl bir fırsat kaçırdığımı ancak şimdi, geriye bakınca anlıyorum.

Kendini kadınlığa, diğer kadınların arasındaki yerini almaya hazırlayan tek genç kız Emily değildi. Janet White, örneğin: Ana babası onu durduruncaya kadar, Janet pencerenin önünden, gülen, laf atan oğlanların karşısından en az on kere geçti. Bu arada, oğlanlarla kızların yolun iki tarafında, iki düşman müfreze gibi durup birbirlerine sataştığı, sövüp saydığı bir dönem de yaşandı.

Sonra, delikanlıların giderek daha az yaygara yaptığı, daha uzun süreler sessiz kaldığı ya da kendi aralarında, sakince konuştuğu dikkatimi çekti; bu arada, çaktırmamaya çalışarak sürekli karşı tarafı gözlüyorlardı.

Dairede, Emily koyun derilerini anımsadı. Bir kez daha onları bedenine sarmaya başladı; belini kemerle sıkıyor, saçlarını salıp kasıla kasıla yürüyordu. Yanıma geldi: “Şu dikiş makinesini buldum. Kullanabilir miyim?”

“Elbette. Ama yeni giysiler almak istemez misin? O makine öyle eski ki. En az otuz beş yıllık olmalı.”

“Çalışıyor.”

Ona verdiğim para hâlâ çekmecedeydi. Gidip parayı aldı, evden fırladı, kent merkezine olan dokuz-on kilometreyi hızla, neredeyse göze çarpmamaya çalışarak yürüdü; memur sınıfının, daha doğrusu parası yetenin alışveriş yapabildiği büyük mağazalar oradaydı. Gerçi ikisi aynı anlama geliyordu ya, neyse. Eve, kriz öncesi dönemden kalma, iyi cins kumaşlarla döndü. İbrişimler, mezura, makas almıştı. İkinci el dükkânlarına, çarşıdaki tezgâhlara da uğramıştı; getirdiği ganimetler, kelepirler yatak odasının zeminine yığıldı. Kaldırımda duran Janet White'ı içeriye davet etti, tabii önce kibarca iznimi almayı unutmamıştı; minicik odaya kapanan iki su perisi bir yandan laflamaya bir yandan da rekabet etmeye koyuldular; uzun aynanın karşısında kumaşları üzerlerine tutup kendilerini süzüyor, bir şöyle bir böyle dönüyorlardı – Janet White da kendi yağmasına çıkıp çeşitli malzemeler ve eski giysilerle dönünce, aynı ritüel bu kez de Janet'in, koridorun ilerisindeki odasında yinelendi. Bunun sonuysa, sokağa çıkma yasağına, kaldırım çetesinin zevklerinden mahrum bırakılmaya ve Emily'yle arkadaşlık etmeme uyarısına vardı. Çünkü Janet'i farklı bir yazgı bekliyordu. Doğruyu söylemek gerekirse White ailesinin yöneticiler zümresinde ne kadar yükseldiğini fark edememiştim; öte yandan, kendini bu şekilde yarı gizleyen tek memur ailesi de onlar değildi; herkes gibi sıradan bir dairede, sessizce yaşayıp giderken, çoğunluktan esirgenen, gıda, eşya, giysi, ulaşım türü kaynaklara rahatça ulaşabilen ailelerdi bunlar.

Emily, Janet tarafından terk edilmeye aldırmaz gibiydi. Bunu, haftalarca süren bir içe kapanış dönemi izledi; tıpkı sürekli yediği, hayal kurup tembellik ettiği günlerde olduğu gibi, şimdi de iliklerine kadar kendisiyle meşguldü, ancak bu kez enerjiyle ve en azından yiyeceklere karşı iradeyle, nefsinden feragatle doluydu; bense gözlemekteydim. Sonsuzcasına gözlüyordum, çünkü böylesi bir yoğunlaşmayı, kendini adamayı hayatımda görmemiştim.

Tamam, Emily içe kapanmış, bu yeni etkinliğe kendini en az aylaklık edişi, hayal kuruşu kadar delice kaptırmış olabilirdi, ama şimdi, hiç olmazsa, hissettikleri gözler önündeydi; içinden geçenler fantastik kostümlerle dışa vurulmaktaydı.

İlk otoportresi... İnce dallı pembe çiçeklerle bezeli, beyaz, eski bir elbise bulmuştu. Yer yer lekeli, eprimiş. Bu kısımları kesip attı. Dantel ve tül parçaları, boncuklar, fularlar eklendi ve ortaya, bir kaleydoskop gibi, gereksinimlerine göre değişen bir kıyafet çıktı. Genellikle, bir gelinlikti. Sonra, bir genç kız elbisesine dönüşüyordu – insan, böyle muğlak bir saflık bildirgesini normalde Emily'ninkinden daha olgun bir bakış açısından, belli modeldeki genç kız giysilerinin kırılganlığının, taze etin geçiciliğinin simgesi olarak gören bir gözden beklerdi. Elbiseyi olanca saydamlığıyla çıplak bedenine geçirdiğinde, bir gece elbisesi olup çıkıyordu. Bazen bir akşam elbisesiydi; bazen de, hiç de amaçlamadığı halde, kızın içindeki bir katılık, sürekli etrafı kollama, kendini savunma alışkanlığı, giydiği her şeydeki masumiyeti silip atıyordu, öyle ki, *İlkbahar* tablosundaki genç kıza özenerek eline bir buket alsa, saçına çiçekler taksa bile, bir akşam yemeğinde etinin ne kadarını sergileyeceğini özenle hesaplamış bir kadın gibi görünmekten kurtulamıyordu. Bu elbise benim için duygusal bir deneyim olup çıkmıştı. Ondan korkar olmuştum. Burada da, mesele kıza karşı hissettiğim çaresizlikti. Onu sırtına geçirip kaldırıma çıkabileceğinden emindim. Şimdi kendimi aptallıkla suçluyorum – yaşlılar, genç bedendeki gizli bireyi, o bedeni işgal eden farklı, çeşitli kişiliklerin en güçlü ve en muktedir olan üyesini, talimat veren, yaşanacak deneyimleri seçen... Ve o kişiyi koruyup gözeten benliği görmezden gelmeye eğilimlidir; onu unutmuşlardır!

Ve sonra, böyle bir vahşet ve anarşi ortamında, bir genç kız elbisesinin ilk örneği, arketipi olan bu elbiseyi – daha doğrusu, bu arketipler bileşkesini görmek, bu çocuğun, bu küçük kızın rüyalarının malzemesini şu yaşlı uygarlığımızın döküntü yığınlarında, çöplüklerinde bulması, bulup çıkarması, üzerinde çalışması ve kendine biçtiği imgeleri... Ne yazık ki, alabildiğine eski, yok edilemez, günün gerçekleriyle çelişen, fena halde *konu dışı* imgeleri her şeye karşın hayata geçirmesi – bütün bunlar bana fazla geldi ve hiçbir şey söylememeye, göstermemeye, ifşa etmemeye kararlı bir halde sahneden çekildim. Çok yerinde bir kararmış. O şeyi sırtına geçirip dairede dolaşıyordu, yalnızca tüle sarınmış bir kız; onu sırtında cakayla, utanarak, küstahça, korkarak taşıyordu; "denediği" şey bir elbise

değil, bir dizi otoportreydi, dolayısıyla benim orada olup olmamam önemsizdi; beni fark etmiyordu bile. Eh, biliyorum, hepimizin mahremiyetine yapılan baskılar, bizlere içsel tenhalıklara, yalnızlıklara çekilip nasıl yok olacağımızı öğretir; birileriyle beraberken yalnız kalmakta hepimiz ustalaşmışızdır.

Fakat gülsem mi ağlasam mı, gerçekten bilemiyordum, her ikisini de azar azar yaptım, tabii kızın beni göremeyeceği anlarda. Çünkü yürekli ve marifetli olmanın yanı sıra, o açık, dürüst, ela gözleriyle öyle de gülünçtü ki – o İngiliz uslu çocuk, efendi yurttaş gözleri; hilesiz hurdasız, ölçüp biçen, ihtiyatlı gözleriyle; küçük, taptaze bir yüzü boyama girişimleriyle, harem tülleri ardına puslu, baygın çekilişiyle, takındığı "baştan çıkarıcı" pozlarla kasılan bedeniyle. Bu elbise onu haftalar boyunca esir aldı. Sonra, bir gün makası kaptı, alaycı bir sabırsızlıkla basen kısmını kesiverdi: Bir şey yolunda gitmemişti ya da gitmişti ve artık işi bitmişti, gerek kalmamıştı. Paçavra yığınını bir çekmeceye tıktı, kendisinden yeni, başka bir şey icat etmeye girişti.

Gecikmiş bir soğuk dalgası başladı, epeyce de uzadı. Hatta biraz kar bile yağdı. Sıcaklık, daireme yalvar yakar davet edilen bir konuktu, dolayısıyla biz de herkes gibi, adeta sokağa çıkar gibi, kat kat giyiniyorduk. Emily koyun derilerinden kendine uzun, dramatik bir tunik yaptı. Bunu dolabımdan aldığı eski bir bluzun üzerine geçirdi, belini kızıl şifondan bir kuşakla sıktı. İzin filan almadan. Bunu yaptığına ne kadar memnun olduğumu anlatamam. Artık kendinde bazı haklar gördüğünü gösteriyordu – nihayet. Bir çocuğun yaramazlık etme hakkı, örneğin; ancak bundan daha fazlası söz konusuydu: Yaşlıca ya da olgun birinin, genç birinin bir şeyi, özel bir eşyayı rahatça alıverdiğini görmesi, hele de o şey gencin yaşamındaki bir safhaya güçlü bir vurgu, bir tür bildirgeyse (tıpkı pembe dallı, beyaz bir elbisenin gencecik bir kız için bir duyuru olması gibi), büyük bir boşalım, bir şoktur, büzüşen cilde çarpan buz gibi su da denebilir, ama aynı zamanda bir bağımsızlık bildirgesidir de. *Senden çok bana ait bu,* der hırsızlık eylemi: *Bana ait, çünkü ona benim daha çok ihtiyacım var; benim yaşam safhama daha çok uyuyor; sana küçülmüş zaten*... İşte, gençlerin gözlerinde bu tebliği gördüğü an kişinin –belki de bilinçsizce–

hissettiği heyecan, gelecekte yaşanacaklara dair bir ipucudur belki de: Hayatını artık devredebilirsin, ona artık ihtiyacın kalmadı, biz onu senin yerine yaşarız, hadi, git lütfen.

Bluz otuz yıldır giysilerimin arasında duruyordu; iyi cins, yeşil ipekten yapılma, bir zamanların şık, seçkin bir ürünüydü. Şimdiyse Emily'nin deri ceketinin altında kalmıştı; ben haykırmamak için kendimi güç tutarken ("Tanrı aşkına, bu eşkıya kılığını dışarıda giyemezsin, resmen saldırıya davet bu!"), sırtındaki kreasyon dağılıp gitti, çünkü yalnızca teyellenmiş, topluiğnelerle tutturulmuştu; ömrü, kızın kurduğu hayallerden daha kısa sürmüştü.

Bu şekilde yuvarlanıp gittik. Daireden çıkmadı, üzerinde fantezilerinden biri varken, yani; gözlemlerime göre, bunlar da zaten giderek daha faydalı, daha kullanışlı giysilere dönüşmekteydi.

Kozalar birer birer parçalandı; sonra, bu kadar çok ziyankârlık yapmanın utancıyla, ansızın, hayırsızca ama o aşırı kibar ve *korkunç* tavrıyla, benden biraz daha para istedi, tek başına çarşıya çıktı. İkinci el giysilerle döndü; bunlar onu tek, devasa bir adımda kendine ilişkin fantastik hayalleri olan bir çocuktan bir genç kıza, daha doğrusu bir kadına dönüştürdü. O sırada on üçündeydi, ön dörde basmamıştı, ama su içinde on yedi-on sekiz gösteriyordu ve bu, yalnızca birkaç çalkantılı günde oluvermişti. Büyük bir olasılıkla, kaldırımdaki kahramanlar onun yanında çoluk çocuk kalacak, o da, artık genç bir kadın olarak, doğanın ona uygun gördüğü şeyi talep edecekti: on yedi, on sekiz, hatta daha ileri yaşlarda, genç bir erkek.

Ancak güruh, sürü, çete –henüz kabile değil, ama o yolda ilerleyen– grup da aynı Emily gibi, zoraki bir büyümeye maruz kalmıştı. Birkaç hafta yetmişti bunun için. Kar kaldırımları ağartır, ucundan taze yeşillikler sarkan (filizler küçülüp sonra geri dönmüştü) ağaç dallarının karalığını daha da vurgularken, Emily hayal dünyasında romantik kahramanlarla, üst düzey yöneticiler ve harem sahibi hükümdarlarla evlenirken, bir düzine kadar delikanlı o hantal, hödük kisvelerinden sıyrılıp çıkmıştı; akşam olduğunda, rengârenk kıyafetleriyle ağaçların altında kasılarak dolaşmaya başladılar, mahallenin kızları da onlara katılmak üzere sokağa döküldü. Şimdi, erken

baharın giderek uzayan ikindilerinde, yüzlerce pencereden dikizlenen gençlerin sayısı otuzu buluyor, belki de geçiyordu. Artık mahalleye dank etmişti ki, salt “oralar” dediğimiz yörelere ait olduğuna inandığımız bir fenomen, burada, gözlerimizin önünde, kendi sokaklarımızda da doğmaktadır; oysa sokaklarımızın başına, en kötü ihtimalle, yabancı göçmen kafilelerin geçişi dışında, hiçbir şey gelemez sanırdık.

Duyduğumuza göre, aynı şey kentimizin başka bölgelerinde de görülmekteydi. Gençlerin, göçer kabilelere duydukları hayranlıkla, sonra da özenme duygusuyla bir araya toplandıkları, sonunda da özendikleri şeye dönüştükleri tek kaldırım bizimki değildi. Hepimiz biliyorduk, anlamıştık, zaten çayevlerinde, barlarda ve malum toplanma yerlerinde de konuşuluyordu: Tartışılıyor, haber oluyor, böylece gerçekleşmesi sağlanıyordu. Gençlerimizin yakında gideceğini biliyorduk; hayret ve tehlike nidaları salma ritüelini yineledik; ama artık başımıza geldiğine göre, itiraf etmeliydik: Sonunun buraya varacağını, varması gerektiğini tahmin etmemiz gerekirdi; öngörüsüzlüğümüz hepimizi dehşete düşürdü... Bir de, tabii, bu fenomene henüz uğramamış olan, bundan muaf olduğuna inanan mahallelerin basiretsizliği.

Emily gösteriş yapmaya başlamıştı. Önce penceremizden, iyice görüldüğünden emin oluncaya kadar, sonra da dışarıda, sokakta; karşı kaldırımdaki gençlerin farkında değilmişçesine ağır ağır geziniyordu. Bu dönem, beklediğimden daha uzun sürdü; bir başka deyişle, kızın kabul edilme süresi biraz gecikti. Bana kalırsa, iş şöyle bir noktaya varmıştı: Sığınaktan, çocukluktan, hayal kurma özgürlüğünden uzaklaşmasını sağlayacak o büyük adımı atmaya korkuyordu: Çünkü şimdi diğer kızlara benziyordu ve onlar gibi davranmak, düşünmek zorundaydı. Diğerleri nasıl görünüyordu peki? Eh, göçmen kızların giyim tarzının temeli, çıkış noktası tabii ki duruma uygunluk, elverişlilikti, öyle olmak zorundaydı: stilize edilmiş kullanışlılık. Pantolonlar, ceketler, kazaklar, fularlar; hepsi de kalın, dayanıklı ve sıcak tutacak malzemedendi. Ne var ki pazarların, döküntü toptancılarının, eski depoların sunduğu tek şey, insana ardı arkası kesilmeyecekmiş gibi gelen bir “eski moda” giysi seliydi; bunların uyarlanması, en kötü ihtimalle dönüştürülmesiyle her türden ıvır zıvır elde

edilebiliyordu. Bunun sonucunda da, kızlar şu eski usul Çingenelere benziyordu; kılık kıyafetlerinin benzeşmesi, aynı nedenlerdendi: Isınmalı ve özgürce hareket etmeliydiler; ayakları onları çok uzaklara taşıyabilmeliydi. Fakat taşkın imgelem güçleri onları rengârenk kılıyor, ısınan havalarsa kelebekler misali ortalığa saçılmalarını sağlıyordu.

Bir gün Emily yolun karşısına geçti, oradaki kalabalığa karıştı; bunu yapmak onun için dünyanın en kolay şeyiymiş gibi. Hemen hemen aynı anda da, oradaki en güçlü kişilikmiş gibi görünen oğlanın uzattığı sigarayı aldı, yakmasına izin verdi, teklifsizce tüttürmeye koyuldu. Daha önce sigara içtiğini hiç görmemiştim. Işık küçük, ışıldayan camlarıyla yüksek binaları kuşatan gökyüzünden usulca çekilirken, kız hâlâ oradaydı. Ondan çok daha sonra da. Gençler şimdi dalların altında zar zor seçilen bir kitleydi. Alçak sesle konuşuyor, sigara içerek, ceket ceplerinde tuttukları şişeleri yudumlayarak öylece dikiliyorlardı; bazen de en yakın apartman blokunun önünü çeviren alçak duvara oturuyorlardı. Kaldırımın ve boş arsanın o kısmı, bir tarafını alçak korkuluk duvarının diğer yanını eski bir duvarın sınırladığı o bölüm, ağaçları ve yabani otlarıyla onların olmuştu artık; bir arena ya da tiyatro gibi. Kalabalık grup ona el koymuş, onu biçimlendirmişti: O boş alanı bundan böyle sadece bir kabilenin doğduğu yer olarak görecektik.

Ama Hugo orada değildi. Kız onu kucaklamış, öpmüş, onunla konuşmuş, o çirkin, sarı kulaklarına bir şeyler fısıldamıştı. Ve onu evde bırakmıştı.

Hayvan camın önündeki bir iskemleye oturdu, perdelerin arkasına gizlenmeye özen göstererek kızı gözlemeye başladı.

Bir yabancı odaya ansızın dalıverse, şöyle derdi: “Ne kadar da sarı bir köpek!” Sonra: “Bu bir köpek, öyle değil mi?” Ona bakınca benim gördüğüm şeyse (Emily bunu asla görmedi, çünkü kızın eve dönmek üzere kaldırımdan indiğini görür görmez, Hugo yüzünü kapıya dönüyordu), sırtını oturma odasına dönmüş, tam anlamıyla kıpırtısız, saatlerce oturan, kamçı benzeri kuyruğu iskemlenin çubukları arasından sarkan, tepeden tırnağa hüzne ve uyanık bir sabra kesmiş, saman sarısı bir köpekti. Bir köpek. Bir köpeğin özellikleri – sadakat, alçakgönüllülük, tahammül. Böyle arkadan

bakınca, Hugo insanda çoğu köpeğin uyandırdığı duyguları uyandırıyordu: şefkat, huzursuzluk; o da bir nevi tutuklu ya da köleymişçesine. Ama sonra başını çevirir, bir köpeğin gözlerindeki sıcacık, sefil sevgiyi görmeyi beklerken, hissettiğiniz duygudaşlık uçup giderdi: Bu, yarı insanlaşmış bir köpek değildi. Keskin, yeşil gözleri cam gibi parlardı. İnsafsız, zalim. Kedi gözleri, insana yabancı bir cins; ne alttan alan, ne yaltaklanan ne de yalvaran. Köpek bedenindeki kedi gözleri – bir kedinin gözleri ve suratı. Çirkinliği tıpkı güzellik gibi insanın dikkatini çeken, dolayısıyla gözlerimi bir türlü alamadığım, geçinip gitmeye çalıştığım ve burada, hayatımda olmayı bir hak olarak gördüğünü gayet iyi anladığım bu yaratık, bu tabiat hatası, bu ucube gözünü Emily'den ayırmıyor, onu en az benim kadar yakından kolluyordu. Kızın geceleri sigara ve alkol kokarak, saatlerdir düşüp kalktığı yabani güruhtan emdiği korkutucu zindelikle dolup taşarak eve döndüğünde sarıldığı, okşadığı, sevdiği canlıysa, Hugo'ydu.

Artık öğlenden gece yarısına, hatta daha da geç vakitlere kadar, hep onlarlaydı; hayvanla ikimiz perdelerin arkasında oturuyor, gözümüzü karanlığa dikiyorduk, çünkü dışarıda yalnızca tek bir sokak lambası vardı ve oralarda dolanıp duran kalabalıktan, solgun benizlerin, ufacık pırıltıların ve sigaralar yakılırken parlayan alevlerin dışında pek bir şey seçilemiyor, birileri kahkahalarla gülünceye, bir şarkı mırıldanıncaya ya da azgın bir ağız dalaşına girişinceye kadar hiçbir ses duyulmuyordu – böylesi zamanlarda Hugo'nun tir tir titrediğini, korkuyla büzüldüğünü hissederdim. Ama kavgalar el birliğiyle, ortak bir vetoyla kısa sürede bastırılırdı.

Emily'nin eve dönmek üzere olduğunu anlayınca, her ikimiz de, hem Hugo hem de ben, çabucak nöbet yerlerimizi terk eder, uyuduğumuza ya da en azından onu gizlice gözetlemediğimize inanabileceği bir yerlere dağılırdık.

Bu zaman zarfında, ne zaman yarısaydam beyaz boyanın örttüğü çiçekleri, dalları aralayıp geçtiysem, karşımda karmakarışık, mahvolmuş odalar buldum. Bunu kimin ya da neyin yaptığına bir türlü tanık olamadım; sorumlusu şöyle bir gözüme ilişmedi bile. Sıradan yaşamıma böyle bir uzantının dahil olması, sırtıma bir görev –daha– yüklendiği duygusuna kapılmama neden oluyor, bu duygu giderek de şiddetleniyordu. Bense bu görevin üstesinden gelmeyi beceremiyordum. Çünkü ne kadar süpürsem, toplasam, devrilmiş iskemleleri, sehpaları, nesneleri düzeltsem de, yerleri kazısam, duvarları baştan aşağı silsem de, gerçek yaşamımdaki kısa bir sürenin ardından o odalara her dönüşümde, her şeye yeniden başlamam gerekiyordu. Şu masallardaki umacı numaraları gibiydi. Oraya girişlerim daha şimdiden çok daha kırık bir hevesle, bir uğursuzluk önsezisiyle gerçekleşiyordu; o tarafa geçebildiğimi ilk keşfettiğimde hissettiğim o capcanlı, sevecen sabırsızlıktan eser kalmamıştı... Yalnız burada bir noktayı açıklığa kavuşturmalıyım: Bu isteksizlik, ayakların geri geri gitmesi duygusu, bizzat izlediğim "özel" sahnelere eşlik eden gizemin yanında hiç kalırdı; evet, odalardaki karışıklık ve başıbozukluk, en berbat halde bile, "bu" tarafta yaşayan bir ailenin dışa sımsıkı kapalı mahremi, ketumluğu, "özel"i kadar kötü olamazdı; "gerçek" yaşamımdan çıkıp oraya, olasılıklarla, seçeneklerle dolup taşan, öteki yere adım atmak bana her seferinde bir özgürlük, bir ferahlık veriyordu. Burada "heves kırıcı" derken, yalnızca bu yöreye genel olarak egemen olan daha özgür havayı kastediyorum; onu, söz konusu ailenin küçük kukla oyununu sahnelediği mekânın ya da zamanın sınırlayıcılığıyla, kuşatılmışlığıyla asla karşılaştıramam.

İyi ama, bu bilinmeyen tahripçi hangi yasalara ya da zorunluluklara boyun eğiyordu? Bazen kendimi uzun ama düzensiz bir geçitte, belirsizce uzanan, kapılarla ve nişlerle, üzerine çiçekler ya da bir heykel konmuş masaların durduğu küçük girintilerle, resimlerle, hepsi de yerli yerindeki

envai çeşit nesneyle dolu, geniş bir holü andıran yerde bulurdum, sonra en yakındaki odanın kapısını açar ve tam bir keşmekeşle karşılaşırdım. Şiddetli bir rüzgâr perdeleri odanın ortasına savuruyor, küçük sehpaları deviriyor, koltuk kolçaklarındaki kitapları uçuruyor, yerde yuvarlanan, devrildi devrilecek kül tablasındaki külleri, izmaritleri halıya saçıyor. Sonra, bir başka kapıyı açınca, her şeyi olması gerektiği yerde buluyordum: Düzen vardı; salt bir otel odasının derli topluluğuyla, sakinlerini bekleyen bir oda değildi, aynı zamanda da kadının, erkeğin ya da ailenin daha az önce terk ettiği bir odaydı, çünkü aralık kapısından görebildiğim bir başka odadaki bir kişiliği ya da varlıkları hissedebiliyordum. Ve az sonra, belki bir dakika sonra girdiğim o odayı, oyuncak bir bebek eviymişçesine, tam anlamıyla altüst edilmiş halde bulabiliyordum; küçük kızın eli, saçma sapan bir dürtü ya da bir hırçınlık ânında tavanı delip geçmiş, içerideki her şeyi dağıtmıştı sanki.

Yapmam gereken şeyin, odaları yeniden boyamak olduğuna karar verdim... Onlardan, her gördüğümde değişen yerler gibi değil de, bir evdeki ya da apartman dairesindeki kalıcı, bildik, sabit odalarmış gibi söz ettiğimin farkındayım. Önce, boya: Böylesine bakımsız, çirkin duvarlarla kuşatılmışken, mobilyaları onarmanın, temizlemenin ne yararı olacaktı ki? Bir sürü boya buldum. Geçici bir süreliğine boş olan bir odanın (daha birkaç dakika önce baktığımda, dayalı döşeliydi) zeminine yaydığım gazetelerin üzerindeki, farklı boy ve renklerdeki teneke kutular beni bekliyordu. Fırçalar, terebentin şişeleri, bir de, daha önceki bir ziyaretimde gördüğüm boyacı merdiveni vardı. İşe, çok iyi tanıdığım bir odadan başladım: Brokar perdeli, pembe ve yeşil ipekli, eski ahşaplı oturma odasıydı. Kullanılabilir haldeki her şeyi salonun ortasına topladım, üstüne tozdan koruması için bir çarşaf örttüm. Tavanı ve duvarları arapsabunu, sıcak su, arkasından da deterjanla güzelce fırçaladım. Üzerine katbekat beyaz boya geçtim; başta donuk ve yavan görünen yüzey giderek hızla berraklaştı; ta ki son kat her şeyi duru, tatlılıkla parlayan bir cilayla kaplayana, taze yağmış karın ya da iyi cins porselenin aklığıyla örtene dek. İçten kırılmaya başlayan bir yumurta kabuğunun içinde durmak gibiydi; bir canlının soluk almasını engelleyen kir tabakalarının kazındığı, arıtıldığı

duygusuna kapıldım. Eşyaları orada, odanın ortasında, örtüsünün altında bıraktım, çünkü böyle mükemmel bir odaya yakışmayacak kadar döküntü görünüyorlardı artık, ayrıca onları yerleştirmenin de boşa zahmet olacağını düşünüyordum, nasılsa döndüğümde umacının her şeyi sağa sola savurduğunu, hatta duvarlara pislik fırlattığını görecektim. Ama hayır, öyle olmadı, bunlar gerçekleşmedi –ya da ben gerçekleşmediğini düşündüm– çünkü o odayı bir daha hiç görmedim. Nedeni, onu aradığım halde bulamamam değildi... O odayı unuttuğumu söylemem doğru olur mu? Bu, orası hakkında sıradan yaşamlarımızdan yola çıkarak konuşmak olur. Ben o odadayken, üstlendiğim görev makul geliyordu; yaptığım şeyde bir süreklilik, bir gelecek vardı ve ben o görünmez, yakıp yıkıcı yaratıkla ya da güçle süregiden bir ilişki içindeydim, tıpkı öteki kişiyle, hayırsever varlıkla olduğum gibi. Ancak bu bağlantılı olma duygusu, bu irtibat, odaya yapılan belli bir ziyaret için söz konusuydu, bir sonraki ziyarette o artık aynı oda değildi ve zihnimde işgal ettiği yer de, onunla ilintili düşüncelerim de değişmişti – aynı şey diğer odalar, diğer sahneler için de geçerliydi; onların tatlarının, kokularının mutlak güvenilirliği de yalnızca var oldukları süreyle kısıtlıydı, bir dakika daha değil.

Anarşinin, değişimin, fâniliğin egemenliğindeki alanı yazarken, betimlerken bırakın isteksizlik duymayı, keyif bile aldım; fakat artık “özel” olana dönmem gerekiyor; yılgınca, istemeye istemeye...

Bir kapıya yaklaşmıştım; kaygıyla ama aynı zamanda da merakla: Bakalım yine umacının marifetleriyle karşılaşacak mıyım? Oysa karşımda düzenli, tertemiz bir oda buldum; verdiği mesajla, burada her şey yerli yerindedir, hiçbir şey değiştirilemez, düzeni bozulamaz beyanatıyla insanı ezen, cesaretini kıran bir odaydı.

Duvarlar merhametsizdi; mobilyalar ağır, cilalı, ışıl ışıl; kanepelerle iskemleler sohbet eden, iriyarı insanlara benziyordu; muazzam masanın ayakları halıyı zedeliyordu.

İnsanlar vardı. Gerçek insanlar; güçler ya da varlıklar değil. İçlerinden en baskını bir kadındı, daha önce gördüğüm, iyi tanıdığım bir kadın. Uzun boylu, iri cüsseliydi; lekesiz bir porseleni çağrıştıran bir sağlıklılık, masmavi gözler, pembe yanaklar ve okullu bir kızın biçimli, hafife

alınamayacak ağzı. Tepesine topladığı, sıkıca tutturduğu, gür saçları kahverengiydi. Konuk ağırlayacak biçimde giyinmişti; kaliteli giysiler, pahalı, modaya uygun; onların içindeki bedeniyse göze çarpmaya çalışır gibiydi – ürkekçe ama belli bir gözü peklikle, hatta yiğitçe. Kolları ve bacakları rahatsız görünüyordu; bu giysileri giymek istememiş ama kendini buna mecbur hissetmişti: Onları sırtından küçük bir kahkaha, bir iç çekişle atacaktı: “Tanrı’ya şükürler olsun, nasıl da rahatladım!”

Bir kadınla, sırtı bana dönük bir ziyaretçiyle konuşmaktaydı. Yüzünü, gözlerini seyredebiliyordum. Özeleştirinin gölgelemediği, maviliğini haftalardır sürdüren, mevsim dönümü henüz çok uzaklarda olduğu için, maviliğini de duruluğunu da daha haftalarca sürdürecek olan gökyüzünü anımsatan bu gözler bomboştu, konuştuğu kadını görmüyordu; kucağına aldığı, topuğunu yay gibi kullanarak enerjik bir biçimde hoplatıp durduğu küçük çocuğu da öyle. Annesinden az uzakta duran, gözleyen, dinleyen, dikkat kesilmiş, uyarı, tehdit, hoşnutsuzluk iletileri şeklindeki bilgiyi her bir gözeneğiyle yakalamak istercesine bütün duyularını germiş, küçük kızı da görmüyordu. Bu çocuktan acılı, kahredici bir duygunun güçlü dalgaları yayılmaktaydı. Suçluluk duygusuydu bu. Onun laneti de buydu. Ben tam bu duyguyu ve o ağır, rahat odadaki insanları seçmiştim ki, sahne Victoria dönemine özgü şu problem tasvirlerine ya da eski usul bir piyesin fotoğrafına dönüştü. Üzerinde vurgulu bir yazıyla şöyle yazıyordu: SUÇ.

Arka planda bir erkek vardı, rahatsız görünüyordu. Bir askerdi ya da eskiden öyleydi. Uzun boylu, yapılıydı, ama duruşu, kararlılığını ve özsaygısını korumakta zorlanır gibiydi. Gür bıyığı, klasik bir yakışıklılığı olan, duyarlı ve kolayca hüzünlenebilen yüzünü yarı gizliyordu.

Kadın, yani eş ve anne konuşup durmaktaydı; konuştu, konuştu, odada hatta onun ötesinde kendisinden başka hiç kimse yokmuş, tek başınaymış, kocasıyla çocukları –özellikle de baş suçlu, şikâyetlerin ana hedefi olduğunu bilen küçük kız– onu duyamazmış gibi, uzattıkça uzattı.

“Gerçekten de, kesinlikle beklemiyordum, başına gelecekler konusunda insanı kimse uyarmıyor; dayanılır gibi değil. Gün sona erdiğinde, yatıp uyumaktan başka hiçbir şeye mecalim kalmıyor, zihnim puslanmış, pelteleşmiş gibi... Okumak ya da herhangi ciddi bir şey yapmak mümkün

değil. Emily altıda uyanır, onu eğittim, yediye kadar ses çıkarmamayı öğrettim, ama o andan sonra yarış başlıyor, sürekli hareket halindeyim, bütün gün koşturup duruyorum, işlerin ardı arkası kesilmiyor; bir zamanlar zekâmla tanındığımı düşünüyorum da, eh, korkarım buna ancak gülünür artık."

Adam iskemlesinde geriye yaslanmış, alabildiğine sessiz, sigara içiyordu. Sigarasının külü uzadı, sonra düştü. Adam kaşlarını çattı, karısına bir göz attı, bir kül tablasını telaşla yanına çekti; halinde tavrında, onu daha önce akıl etmesi gerektiğini, ama bir yandan da, canı isterse külü yere dökmeye hakkı olduğunu söyleyen bir şey vardı. Sigarasını tüttürmeyi sürdürdü. Beş-altı yaşlarındaki kız, başparmağını ağzına sokmuştu. Kendisine, varlığına yönelik eleştirilerin baskısından yüzü kararmış, sertleşmişti.

Saçları siyahtı, babasından aldığı koyu renk gözleri acı doluydu – suçluluk dolu.

"Bunun anlamını, kendisi de çocuk sahibi olmadan hiç kimse bilemez, öyle değil mi? Elimden gelen tek şey bu koşuşturmaya, yarışa ayak uydurmaya çalışmak; bırakın çocuklara görmeleri gereken ilgiyi göstermeyi, yiyeceklere, öğün ardına öğün hazırlamaya bile zor yetişiyorum. Emily ona ayırdığım vakitten fazlasına gereksiniyor, biliyorum, ama öyle talepkâr, öyle zor bir çocuk ki, oldum olası beni tüketmiştir, sürekli ona okumamı, onunla oynamamı ister, oysa yemek pişiriyorum, yiyecek siparişi veriyorum, bütün gün bunlarla meşgulüm, eh, siz de bilirsiniz, yapılması gerekenlere hiç vakit kalmaz; bu çocuğa ayıracak zamanım yok, işte o kadar. Geçen yıl bir süreliğine bir kız tuttum, ama yarardan çok zararı oldu, gerçekten, bir de onların sorunlarıyla, bunalımlarıyla uğraşman gerekiyor, bir de baktım, kıza da Emily kadar zaman harcıyorum; tamam, öğle yemeklerinden sonra bir saat kendime ayırabiliyor, azıcık ayaklarımı uzatabiliyordum, ama bırakın ders çalışmayı, kitap okuyacak halim dahi kalmıyordu, çocukların insanı ne hale getirdiğini kimse bilemez, hayır, tahmin bile edemez; çocuklar insanın canına okuyor, ben eski ben değilim ve ne yazık ki bunun fazlasıyla farkındayım."

Dizlerindeki çocuk, ıslak ıslak kokan, beyaz yünlüler giydirilmiş, iki-üç yaşlarındaki, fena halde edilgen çocuk şimdi daha da hızlı hoplatılmaktaydı: Etrafındaki dünya bir aşağı bir yukarı zıplarken, gözleri camlaşmıştı; tombul ağzı açık ve sarkık, dolgun yanakları titriyor.

Koca, pasif ama gerçekte öfkeden –suçluluktan– gergin, sigarasını içiyor, dinliyor, surat asıyordu.

"İyi ama, kendine hiçbir şey katamayan insan dışarıya ne verebilir ki? İçim bomboş, tükenmiş; öğle olmadan bitkin düşüyorum ve sadece uyumak istiyorum. Ah, eskiden nasıl biri olduğumu, nelere muktedir olduğumu düşündükçe! Bir kez olsun yorulduğumu hissetmezdim; kitabın kapağını açacak vakti olmayan bir kadın olup çıkacağım aklıma bile gelmezdi. Ama işte, karşınızdayım."

Hiç gizlemeye gerek görmeden, derin derin iç geçirdi. Çocuk gibiydi, bu uzun boylu, sağlam, kendinden emin kadın; tıpkı bir çocuk gibi anlayışa gereksiniyordu. Oturduğu yerden içeriye, günlerinin, gecelerinin taleplerine bakmaktaydı. Yanında ona destek olan hiç kimse yoktu; kendi kendine konuştuğunu hissediyordu: Onlar duyamıyor, belki de duymak istemiyorlardı. Eli kolu bağlanmıştı, ama kendini neden böyle hissettiğini bilmiyordu, çünkü evliliği de, çocukları da bizzat kendisi istemiş, toplumun ona uygun gördüğü rolü, kendisi de hedeflemişti. Ne var ki, eğitiminde ya da hayat tecrübesindeki hiçbir şey, onu gerçek anlamda hissettiği şeye hazırlamamıştı; kederine ve hüsranına öyle bir gömülüp kalmıştı ki, ciddi bir hastalığı olduğuna inandığı anlar bile oluyordu.

Küçük kız, Emily, yanında durduğu, hakaret ve eleştiri fırtınasından korunma amacıyla kolçağına sımsıkı tutunduğu koltuktan ayrıldı. Babasına doğru gitti, dizinin yanında durdu, annesi olacak o görkemli, güçlü kadını seyretmeye başladı; elleri nasıl da can yakıcıydı. Büzüldü, göründüğü kadarıyla onun farkında bile olmayan babasına yaklaştıkça yaklaştı. Adam sakar bir hareket yapınca kül tablasını devirdi, içgüdüsel bir şekilde, hemen almak isteyince de dirseği Emily'ye çarptı. Kız arkaya doğru uçtu; tıpkı taşkın bir suya ya da bir hava akımına kapılan bir şey gibi. Yere serildi, orada kalakaldı; yüzüstü, başparmağı ağzında.

Suçlayan, haşin ses kesintisizce sürüyordu, böyle de sürüp gidecekti, hep sürmüştü, onu hiçbir şey durduramazdı; bu duyguyu, acıyı, doğmuş olmanın suçluluğunu, doğumuyla böyle bir acıya, hayal kırıklığına, meşakkate neden olmanın azabını hiçbir şey durduramazdı. Ses yakınmayı, azarlamayı sonsuza kadar sürdürecekti, asla susturulamayacaktı; ses zihinde kısılsa bile, hoşnutsuzluğun, içerlemenin baskısı daimiydi. Normal yaşamımda sık sık kulağıma bir ses gelirdi; bilincin hemen öteki yanından gelen, ekşi, alçak bir yakınma: İşte oradaydı, duvarın gerisindeki odaların birinde; hâlâ orada, daima orada... Pencerenin önünde durmuş Emily'yi izliyordum; etrafı hep onun gevezeliklerini, kahkahalarını, küçük zekiliklerini dinleyen birileriyle sarılı, zeki, çekici kızı. Olup biten her şeyin, her an farkındaydı, o kalabalıktaki hiçbir hareketlilik, hiçbir olay gözünden kaçmazdı; bir grupla konuşurken, sırtı ve omuzları bir başka gruptan bilgi almaya devam ediyordu sanki. Öte yandan, yalıtılmıştı, yalnızdı; "çekiciliği" açık renge boyanmış bir kabuktu da, kendisi içeriden izliyor, dinliyordu sanki. Onu yalnızlaştıran şey, her an kendi kendini kolluyor, gözlüyor olmasıydı; bir an olsun yakasını bırakmıyordu tedirginlik, en ateşli anlarında, çakırkeyif hatta sarhoşken ya da diğerleriyle birlikte şarkı söylerken bile. Sanki görünmez bir sakatlığı, örneğin sırtında, salt kendisinin görebildiği bir kambur vardı... Bense orada durmuş onu gözetliyor, evde, yakınımdayken asla yapamadığım bir dikkatle seyrediyordum.

Emily beni kesinlikle göremezdi. Etrafında olup bitenlerle öylesine ilgiliydi ki, dışarıya doğru dürüst hiç bakmıyordu. Yine de bir ya da iki kez beni fark etti; öylesi anlarda bana bakış biçimi son derece tuhaftı, sanki bana baktığını göremezmişim gibi. O koruyucu güruhtan dışarıya bakma eylemi ona bağışıklık kazandırmıştı sanki; güruhun içindeki birine bakmaktan farklı bir şeydi, bambaşka bir yöntem gerektiriyordu. Uzun, ölçülü, düşünceli bir bakıştı; düşmanca değil, yalnızca mesafeli, gerçek benliğini ortaya vuran; ama hemen ardından o parlak, katı tebessüm belirdi, el hafifçe sallandı –bir cana yakınlık gösterisi– beraberindekilerin hoş görebileceği ölçüde elbette. Artık beni göremez olduğu an, onun için

varlığım da sona erdi; yeniden onlara dönmüş, onlarla kuşatılmıştı: içinde bulunduğu durumunun tutsağı.

Camın önünde, dikkat kesilmiş Hugo’yla birlikte durur, onu gözlerken, kaldırımdakilerin sayısının nasıl arttığına da tanık oldum: Şimdi elli küsur kişiydiler ve sahneyi çevreleyen çok sayıdaki pencereye, oradaki yüzlere bakarken, hepimizin tek bir ortak yönü olduğunu biliyorlardı: Bu topluluğun ya da bir kısmının ne zaman harekete geçeceğini, alıp başını gideceğini merak ediyorduk...“Gençler”in uzaklaşmasına ne kadar kalmıştı? Anlaşıldığı kadarıyla, fazla değil. Peki ya Emily? O da onlarla mı gidecekti? Onu okşamama kesinlikle izin vermeyen, ama sahibesinin, tek aşkının dostu olarak yanında, yakınında olmamdan hoşnut görünen sarışın yaratıkla birlikte orada durdum ve bu yakınlarda bir gün cama geleceğimi ve karşı kaldırımı bomboş bulacağımı düşündüm; yalnızca etrafa su ve dezenfektan püskürten, kabilenin bütün anılarını silip süpüren çöpçüler. Hugo’yla ikimiz baş başa kalacaktık ve ben emanete hıyanet etmiş olacaktım.

Emily sabahları sarı hayvanın karşısına oturur, onu et muadili mamasıyla ve sebzeleriyle besler, okşar, mırıl mırıl konuşurdu; geceleri de yatak odasına aldığı hayvan, o uyurken yanında yatardı. Hugo’yu seviyordu, buna hiç kuşku yoktu; hem de bugüne kadar duyduğu en büyük sevgiyle. Ancak onu kaldırımdaki gerçek hayatına dahil edemezdi.

Bir akşam, erken vakitte, dışarıdaki yaşamın en canlı, en gürültülü olduğu saatte eve geldi – bir başka deyişle, tam da kararan havada farklı parlaklıktaki ışıklar belirmeye başladığında. Yüzünde benden saklamaya çalıştığı bir telaşla içeriye girdi, Hugo’ya şöyle dedi: “Hadi bakalım, gel benimle de seni tanıştırayım.”

Eski deneyimini unutmuş muydu? Hayır, tabii ki unutmamıştı; ama bazı şeylerin değiştirilebileceği duygusuna kapılmıştı. Artık dışarıda çok iyi tanınıyordu –daha da ötesi, bu özel kabilenin kurucu üyelerinden olduğuna inanıyordu: Oluşmasına katkıda bulunmuştu.

Hugo gitmek istemedi. Yok, hayır, kızla birlikte dışarıya çıkmayı kesinlikle istemiyordu. Ancak ayağa kalkışı, onunla gitme istekliliğini ya da

en azından kabullenişini sergileme biçimiyle, dışarıda kızın başına gelebileceklerin sorumluluğunu üstünden atmaktaydı.

Kız önden çıktı, hayvan onu izledi. Hayvana o ağır zincirini takmamıştı. Hayvanını korumasız bırakmakla, davranışlarının bütün mesuliyetini ait olduğu sürüye yüklüyordu.

O kalın pantolonuna, botlarına, ceketine, kat kat doladığı atkılarına karşın incecik ve savunmasız görünen bu genç kızın, onu temkinli adımlarla izleyen hayvanıyla birlikte, yolun karşısına geçişini izledim. Hep içten içe bir şiddet eğiliminin heyecanıyla ya da her an heyecanlanmaya teşnelikle ışıldıyormuş gibi görünen, bağıra çağıra gevezelik eden gruplardan birinin çeperine ilişirken, Emily korkuyordu, bu apaçık ortadaydı; eli güvence vermek istercesine, hayvanın başındaydı. İnsanlar dönüp baktı, onu gördü, Hugo'yu gördü. Kızın da hayvanın da sırtı bana dönüktü; surat kalabalığını Emily ile Hugo'nun gördüğü açıdan görebiliyordum. Gördüklerim hoşuma gitmedi... Orada, yanlarında olsaydım tabanları yağlamak, derhal kaçmak isterdim... Ama kız bir süre oyalandı. Eli hep aşağıda, Hugo'nun başının yakınlarındaydı; hayvanın kulaklarını, başını okşuyor, onu yatıştırıyordu; onları sınava tabi tutma, aralarındaki konumunu pekiştirme kararlığıyla, grupların arasında sessizce dolaştı. Karanlık çökünceye, kıpır kıpır kalabalık bir ışık ve karanlık karışımına gömülüp sesler –bir gülüş, yüksekçe bir nida, bir şişenin şıngırtısı– belirginleşinceye kadar dışarıda kaldı; heyecan ya da tehlike mesajları taşıyarak, artık görünmez olan pencere bekçilerinin görüş alanındaki her bir noktayı dolaştı.

Hugo'yu eve getirdiğinde, yorgun görünüyordu. Hüzünlenmişti. Yaşlı bir insan olarak benim yaşadığım alelade, avam seviyeye daha yakındı şimdi. Oturmuş fasulye salatasını, küçük ekmek dilimini yerken gözleri bana dönüktü, ama aslında oturduğumuz odayı görür gibiydi. Bana gelince, zihnim vızır vızır çalışmaktaydı: Üzüntüsünün nedeni, Hugosunun kabileyle birlikte, güvenle seyahat edemeyeceğini anlamasıydı (bunu aklından geçirmiş olması bile çılgınlıktı bence); öyleyse onlarla birlikte gitmeye, yükünü hafifletmek adına da hayvanı başından atmaya karar vermişti demek?

Karnını doyurduktan sonra, uzunca bir süre pencerenin önünde oturdu. Günün büyük bir bölümünde parçası olduğu sahneyi seyretti. Hayvan onun yanında değildi, bir köşede, sessizce oturuyordu. İçin için ağladığını sanabilirdiniz; ya da becerebilse, ağlayabileceğini. Istırabını sessizce çekmekteydi. Acı dalgaları saldırdıkça, gözkapakları düşüyor, güçlü bir ürperti bütün bedenini yalıyordu.

Emily yatmaya giderken, Hugo'ya defalarca seslendi, sonunda hayvan kalktı ağır adımlarla, sessiz, vakur bir yürüyüşle onun yanına gitti. Ama içe çekilmiş, kendini kıza kapamıştı: Kendini koruyordu.

Ertesi sabah Emily çıkıp biraz erzak toplamayı önerdi. Epeydir yapmamıştı bunu; bunu da, çekip gitmeyi kafasına koyduğu için bir tür özür jesti olarak yorumladım.

Hugo'yla ikimiz, çoktan öğlen olduğu için gün ışığının terk ettiği, uzun odada hiç konuşmadan oturduk. Ben odanın bir ucundaydım, Hugo'ysa en uzaktaki duvarın dibine, yukarıdaki camlardan görünmeyecek biçimde uzanmış, başını pençelerine dayamıştı.

Dışarıdan gelen ayak seslerini duyduk; sesler durdu, sonra sinsileşti. Yüksekken birden alçalan konuşma sesleri duyduk.

Genç bir kızın sesi? – Hayır, bir oğlanın; yine de, ayırt etmek zordu. Pencerede iki kafa belirdi; görece karanlık odayı görmeye çalışıyorlardı: Dışarısı pırıl pırıl aydınlıktı.

"İçeride," dedi üst kattaki Mehta oğlanlarından biri.

"Onu pencerede görmüştüm," dedi, siyah bir oğlan. Kaldırımda, diğerlerinin arasında sıkça gözüme ilişmişti; sırım gibi, çevik, sevimli bir çocuktu. İkisinin arasında bir üçüncü kafa göründü: yandaki apartman bloklarından, beyaz bir kız.

"Köpek yahnisi," dedi nazlı nazlı, "eh, *ben* ağzıma sürmem."

"Aa, hadi oradan," dedi siyah oğlan, "senin neler yediğini gördüm."

Bir takırtı duydum. Hugo'ydu. Titriyordu, pençeleri yerdeki parkelere sürtündükçe takırdıyordu.

Sonra kız orada oturduğumu gördü, beni tanıdı, yüzüne sürünün sürü dışındakilere lütfettiği o parlak, aldırışsız sırıtışı geçirdi.

"Ah," dedi, "biz sanmıştık ki..."

“Hayır,” dedim. “Hâlâ burada oturuyorum. Gitmedim.”

Üç çehre, esmer, beyaz, siyah yüzler kısacık bir an birbirine döndü; hepsi de karşıdakine *elimize yüzümüze bulaştırdık* dercesine ekşimişti. Hızla dağıldılar, camın önü boşaldı.

Hugo alçak bir inilti saldı.

“Bir şey yok,” dedim. “Gittiler.”

Takırtı arttı. Sonra hayvan güçlükle doğruldu, sürünürcesine ama haysiyetini de korumaya çalışarak, tehlikeli pencereden en uzak olan yere, mutfağa açılan kapıya ilerledi. Özdenetimini yitirişine tanık olmamı istemiyordu. Onu yitirdiğine utanıyordu. Duyduğum inleme, korkudan olduğu kadar utançtandı da.

Emily cici kız, evin terbiyeli kızı havasıyla içeriye girdiğinde akşam olmuştu. Yorgundu, erzak bulabilmek için epey taban tepmesi gerekmişti. Ama kendinden memnundu. O sıralarda, kış yeni bittiğinden, tayınlar asgariydi: şalgam, patates, lahana, soğan. Hepsi bu kadardı. Ama birkaç yumurta, azıcık balık, hatta bir tane de (tam bir voli) keskin kokulu, buruşmamış limon bulmayı başarmıştı. Ganimetleriyle gösteriş yapmayı bitirince, olanları anlattım. Neşesi kaçıverdi. Hiç konuşmadan oturuyordu; baş önde, gözler o kalın, beyaz, gür kirpikli gözkapaklarının gerisine çekilmiş, benden gizlenmiş. Sonra, hiç bana bakmadan, sırtını döndü, Hugosunu bulmaya, sakinleştirmeye gitti.

Az sonra da çıktı, karşı kaldırıma geçti, geç saatlere kadar orada kaldı.

Karanlıkta nasıl saatlerce oturduğumu anımsıyorum. Mumları yakma vaktini geciktirdikçe geciktiriyor, yolun karşısından bakıldığında, penceremin yerini alacak olan o yumuşak, dört köşe ışığın oradaki yamyamların aklına Hugo’yu getirmesinden korkuyordum: duvarın dibine, kolayca görülemeyeceği yere sinmiş olan hayvanı. Uyuyakalmışçasına kıpırtısızdı ama gözleri açıktı. Mumları yaktığım zaman kıpırdamadı, gözlerini bile kırpıştırmadı.

Geriye bakınca, kendimi rahat, eski mobilyalarıyla o uzun odada otururken görüyorum; Emily’nin eşyaları, onlara ayırdığı daracık yerde, sarışın yaratıksa sessizce yattığı yerde acı çekmekte. Sahnenin arka planında da kolayca dağılıveren, zaten de dağılmakta olan, tıpkı bu yabancı

yaşam gibi, zamana özgü –ve elbette, zamanın yarattığı– korkular ve baskılar gibi çözülen o muğlak duvar. Gölgemsi varlığıyla, loş ışığın sildiği meyve desenleri, yaprak ve çiçekleriyle öylece dikilmekte. O zamanlar orayı, bizi, işte böyle görüyordum: Belli belirsiz aydınlatılmış, uzun oda; oturmuş dışarıya bakan, aklı fikri karşı kaldırımdaki kalabalığın, yer değiştiren, çekilen, zayıflayan ve uzaklaşan grupların içindeki Emily'de olan ben ve Hugo – arkamızdaysa şu öteki, müphem bölge; kayan, eriyen, değişen; duvarların, kapıların, odaların, bahçelerin ve insanların birer bulutmuşçasına kendini sürekli yeniden yarattığı yer.

O gece dolunay vardı. Dışarısı benim salondan daha aydınlık gibiydi. Kaldırımlar tıka basa dolmuştu. Bir gürültüdür gidiyordu.

Kalabalığın iki kısma ayrıldığı açık seçik görülebiliyordu: Gruplardan biri yola çıkmak üzereydi.

Gidecek olanların arasında Emily'ye bakındım, ama göremedim. Sonra gördüm onu: Geride kalanların arasındaydı. Hepimiz –ben, Hugo, yolculuğa hazır olmayan grup, sokağa bakan alt ve yukarı pencerelerdeki yüzlerce kişi– yola çıkacak olanların, yan yana dört-beş tabur oluşturmasını izledik. Yanlarına fazla eşya almıyorlardı; ne de olsa önümüz yazdı, ayrıca göçtükleri kırsal alan –tahminimizce– henüz fazlaca yağmalanmamıştı. Çoğunluğu çok gençti, yirmisine bile basmamış gençler, fakat aralarında anne, baba ve üç çocuktan oluşan bir aile de vardı. Bir bebek bir arkadaşın kucağına verildi, anne çocuklardan birini kayışla sırtına bağladı, baba da en büyük çocuğu omzuna aldı. Liderleri üç erkekti: orta yaşlı ya da yaşlıca erkekler değil, yalnızca gençlerin en büyüğü. Bunlardan ikisi önde, kadınlarıyla birlikte ilerliyor, üçüncü de en arkadan, kendi haremiyle onları izliyordu: Yanından hiç ayrılmayan iki kız vardı. Bu takım yaklaşık kırk kişiydi.

Bir el arabası ya da tekerlekli arabaları vardı; havalimanında, tren istasyonlarında kullanılan türden. İçine kök sebzeler ve tahılla dolu birkaç kutuyla yolcuların küçük bohçaları konmuştu. Son dakikada, iki genç, kahkahalarla gülen ama utandığı, en azından sıkıldığı yüzünden okunan iki delikanlı arabaya irice, yumuşak, kan sızdıran bir paket attı.

El arabasında ince kamış desteleri de vardı – bunlar o sıralarda kapı kapı dolaşarak satılırdı; üç kız bunları yanan meşaleler gibi taşımaktaydı, biri önde, biri arkada, biri de ortada; ya hiç ortalarda görünmeyen ya da çok yetersiz kalan sokak lambalarından çok daha parlak meşalelerdi. Ve yola çıktılar; başlarına doğru tehlikeli kıvılcımlar düşüren ateşlerin aydınlığında, kuzeybatıya doğru. Şarkı söylüyorlardı. “Show Me the Way to Go Home”u[1] söylediler; sözlerdeki ironiyi şu kadarcık algılamaksızın ya da öyle görünerek. Sonra “We Shall Not Be Moved”[2] ve “Down by the Riverside”ı.[3]

Gitmişlerdi, ama geride bıraktıklarının sayısı da hayli kabarıktı. Kaldırımdakiler suskunlaşmış gibiydi, az sonra da dağıldılar. Emily içeri girdi; sessizdi. Hugo’ya bakındı – hayvan duvarın dibindeki yerine dönmüştü; kız gidip onun yanına oturdu, belden yukarısını kucağına çekti. Orada öylece, hayvana sarılmış, üzerine eğilmiş durumda oturdu. Kolunda yatan koca, sarı kafayı görebiliyor, sonunda saldığı keyifli mırıltıyı duyabiliyordum.

Göç edenlerle birlikte o vahşi, kumarbaz geleceğe atılmayı dünyada her şeyden çok istemesine rağmen, Hugosunu feda etmeye hazır olmadığını anlamıştım. Ya da en azından, çelişki içinde olduğunu. Bunun üzerine, çekinerek de olsa, umutlandım. Bir yandan da merak etmekten kendimi alamıyordum: Kalması gerektiğini neden önemsemiştim ki? Hem neyin yanında kalmasını? Benim mi? Kızın, o adamın bıraktığı yerde kalması gerektiğine, bunun önemli olduğuna mı inanıyordum? Eh, buna olan inancım sarsılmaya başlamıştı: Fakat kızın hayatta kalması önemliydi, sanırım; öte yandan, en çok nerede güvende olacağını kim söyleyebilirdi? Hugosunun yanında kalması gerektiğine mi inanıyordum? Evet, öyle; buysa saçmalıktı elbette, çünkü o yalnızca bir hayvandı. Ama kızındı, kız onu seviyordu, ona bakmak zorundaydı; kendine zarar vermeden onu terk etmesi mümkün değildi. Kendime bunları söyledim, kendimle tartıştım, kendimi rahatlattım – şu görünmez akıl hocasıyla, yani Emily’yi bana bıraktıktan sonra çekip giden adamla da tartıştım: Ne yapmam gerektiğini nasıl bilecektim? Ya da ne düşünmem gerektiğini? Diyelim ki hata

yapıyorum; kimin suçuydu bu? Adam bana hiçbir şey söylememiş, hiçbir talimat bırakmamıştı; benim nasıl yaşamam, Emily'nin nasıl yaşaması bekleniyordu, bunu bilmemin hiçbir yolu yoktu.

Duvarın arkasında yüksek, pek geniş olmayan, bana altıgenmiş gibi gelen bir oda buldum. İçinde eşya yoktu, yalnızca iki duvarı çevreleyen, yarım daire biçiminde, kaba saba bir sehpa. Yere bir halı yayılmıştı, ama yaşamayan bir halıydı: İç içe geçmeli, karmaşık bir deseni olsa da renklerinde yalnızca bir vaat, bir olasılık vardı, hepsi o kadar. Burada bir panayır ya da pazar kurulmuş, geride bir sürü çaput, kumaş, Doğu işi, hani şu üzerine minicik aynaların dikildiği, nakışlı dokumalar, eski giysiler kalmıştı – bu minvalde aklınıza gelebilecek her şey. Odanın şurasında burasında ayakta duran insanlar vardı. Başta, hiçbir şey yapmadıkları izlenimi veriyorlardı; aylak, kararsız görünüyorlardı. Sonra, içlerinden biri sehpanın üzerindeki karman çorman yığından bir kumaş parçası çekti, halıyla eşleştirmek için diz çöktü – hah, diye ünledi halının o kısmındaki desen. Kumaş parçası desene öylesine kusursuzca uymuştu ki, ona can verdi.

Bir çocuk oyunu gibiydi, dev boyutlu bir yap boz oyunu, ancak bu bir oyun değildi, salt bu işle bilfiil uğraşanlar değil, herkes için ciddi, önemli bir işti. Sonra bir başkası eğildi, sehpadaki rengârenk kümeden seçtiği parçayı yere koydu, yukarıdan bakmak üzere doğruldu. Yaklaşık bir düzine insan bu şekilde, oldukça sessiz, ayakta dikilmekte, gözleri halıdaki desenlerle sehpadaki paçavra yığını arasında mekik dokumaktaydı. Aradığını bulunca parlayan gözler, hızlı bir hamle, memnuniyeti ya da rahatlamayı belirten bir iç çekiş, odadakilerin birinden kutlayan bir bakış... Burada rekabet yoktu, tam tersine, bir imece, son derece itidalli ve sevgi dolu bir işbirliği. Odaya girdim, halının üzerinde durup onlar gibi aşağıya, tamamlanmamışlığı, renkten yoksun desenleriyle halıya baktım; eşleşen parçaların konduğu kısımlar murada ermiş, kusursuzca ışıldarken, diğer bölümlerin çıplak, solgun bir parıltısı vardı; çamaşır suyuyla ağartılmış gibi. Ben de kolları sıvadım, halıya hayat katabilecek kumaş parçalarını aramaya başladım; bir tane buldum, uyup uymadığına bakmak için eğildim, sonra bir iteleme beni yeniden harekete geçirdi. Bir de baktım, her taraftaki, diğer

bütün odalardaki insanlar sırayla buraya sürükleniyor, bu merkezî etkinliği seyrediyor, gidip kendi tamamlayıcı parçasını buluyor – elindekini yere bıraktıktan sonra da başka görevlere doğru uzaklaşıyor. Tavanı yukarılarda, parlayan bir yıldız görür gibi olduğum karanlığın içinde yitip giden, alt kısmıysa suskun, kendini yaptığı işe kaptırmış karaltıları bir sahne ışığıymışçasına kuşatan, parlak bir aydınlığa boğulmuş olan yüksek odadan çıktım. İnsanları bırakıp çıktım, yoluma devam ettim. Oda yok oldu. Bir daha görmek, yerini mimlemek üzere başımı çevirdiğimde onu bulamadım. Ama orada olduğunu, beklediğini biliyordum; ortadan kalkmadığını, içindeki çalışmanın sürdüğünü, sürmek zorunda olduğunu, sonsuza kadar da süreceğini biliyordum.

1 . Bir İngiliz halk şarkısı: “Bana Evin Yolunu Göster”.
2 . (İng.) “Yerimizden Ayrılmayacağız”.
3 . (İng.) “Irmak Kıyısında”.

O dönem şimdi uzadıkça uzamış, bitmek bilmemiş gibi geliyor, oysa oldukça kısa, birkaç aylık bir zaman dilimiydi. Bir sürü şey oluyor, her saat yeni deneyimlerle dolup taşıyordu. Öte yandan, dışarıdan bakıldığında yaptığım tek şey orada, o oturma odasında Hugo ve Emily'yle birlikte, sessiz sakin yaşamaktı. Oysa içerisi baştan aşağı kaostu... Kişinin yaşamındaki her şey değişim, hareket, yıkım halindeyse (belki bir yandan da, yeniden inşa halindedir, ama yaşandığı sırada bu pek de aşikâr değildir), insanı ele geçiren tek duygu, bir çaresizlik duygusudur; bir toz fırtınasına ya da santrifüje kapılmış, fırıl fırıl dönüyorsundur sanki.

Ancak o sırada ne yapıyorsam onu aynen sürdürmekten başka seçeneğim yoktu. Gözlemek ve dinlemek. Daha çok da Emily'yi... Bana yıllardır yabancılaşmış gibi gelen kızı gözlemek. Ama durum böyle değildi elbette, saatleri uzattıkça uzatan şey, onun için duyduğum derin kaygıydı. Sarı yaratık, o melankolik ama kayıtsız görünme, yaralarını göstermeme kararlılığıyla kederini içine gömmüş yaratık (sadece bir hayvan olduğunu bilsem de, yemin ederim durum aynen buydu) ya pencerenin dibine, perdelerin arkasına, öne arkaya kolayca sıvışabileceği bir noktaya sessizce oturur ya da yas tutar pozisyonda, duvarın dibine uzanırdı; başı ön pençelerinin üzerinde, yeşil gözleri açık ve sabit. Orada saatlerce yatar, derin derin... Düşünürdü. Neden olmasın? Düşünüyor, muhakeme ediyordu; evet, eğer önyargısız bir şekilde bakarsanız, hayvanların bunu yaptığını görebilirsiniz. Burada belirtmeliyim ki –çünkü bu Hugo için bir yerde mutlaka söylenmeli– böyle bir iddianın ânında yol açacağı yorumlar silsilesi, "insan biçimcilik"e ilişkin takır takır sıralanacak görüşler, konumuz dışı. Duygusal yaşamımızı hayvanlar da paylaşıyor; insani duygulanımların onlarınkinden katbekat karmaşık olduğunu ileri sürerek kendimizi pohpohluyoruz. Bir kedinin ya da köpeğin tatmadığı tek duygu, muhtemelen romantik aşk. O noktada bile, kuşkulanmamız gerek. Bir köpeğin sahibine duyduğu tutkulu bağlılık, bu türden bir aşk değilse nedir?

Bütün o özlemeler, hasretinden erimeler, “ver bana, ver bana” lar... Hugo’nun Emily’ye hissettiği şey aşk değil miydi? Düşüncelerimize, entelektüel donanımımıza, akılcılığımıza, mantığa vurmalarımıza, analizlerimize, vesaireye gelince köpeklerin, kedi ya da maymunların aya roket göndermeyi ya da petrolün yan ürünlerinden yapay elbise kumaşı dokumayı beceremeyeceğini mutlak bir kesinlikle söyleyebiliriz, ancak envai çeşit zekâ ürününün oluşturduğu bu koskoca enkazın ortasında otururken, böylesi becerilere, icatlara aman aman bir değer atfetmek oldukça güç: Sanıyorum zekâyı şu an hafifsiyoruz, tıpkı bir zamanlar fazla önemsediğimiz gibi. Sonunda hak ettiği yeri bulacak: buysa, bana kalırsa, oldukça aşağılarda bir yer.

Bana kalırsa insanoğlu, bunca zamandır, algıları ve kavrayışları kabullenebileceğimizin fersah fersah ötesinde olan yaratıklar tarafından gözlenmekte; şu kof kibrimiz engellemeseydi de bunu anlamayı becerebilseydik, dehşete düşerdik, rezil olurduk. Onlarla birlikte, aptalca hatalar yapan, kör, nasır tutmuş, gaddar katiller ve işkenceciler olarak yaşayıp geldik, onlarsa bizi seyretti, bizi tanıdı, ciğerimizi okudu. İşte, çevremizdeki diğer canlıların zekâsını kabullenmeye yanaşmamamızın nedeni bu: *Amour propre*’umuza[4] inecek darbe çok büyük, kendi hakkımızda varacağımız yargı çok korkunç olurdu: insanın bir suçu ya da bir zalimliği bile bile sürdürmesine neden olan şey de, tıpatıp aynı süreç: Durmak ve ne yaptığını görmek öyle büyük bir acı verebilir ki, insan bunu göze alamaz.

İnsanların kölelere, kurbanlara, şamar oğlanlarına ihtiyacı vardır ve “evcil” hayvanlarımızın çoğu da bunun içindir, çünkü onları, olmaları gerektiğini düşündüğümüz şekle sokmuşuzdur; tıpkı insanoğlunun da ondan beklenen şey olup çıkması gibi. Ama hepsi değil, kesinlikle değil; bize ömrümüz boyunca, sürekli, nereye gidersek gidelim, bizi ölçüp biçen, yargılayan ve bazen... İnsanca dediğimiz bir asaletle davranan canlılar eşlik ediyor.

Hugo, bu karma, yamalı yaratık, Emily’yle ilişkisinde, sevdiğinin varlığından mahrum bırakılmadığı sürece mutlu olan, en azla yetinen, vefalı bir âşık kadar nazik, duyarlıydı. Kendine biçtiği rol buydu: Talepte

bulunmayacak, istemeyecek, sorun çıkarmayacaktı. Bekliyordu. Benim yaptığım gibi. Gözlüyordu; benim gibi.

Onunla uzun saatler geçiriyordum. Bazen, gün ışığı duvara vurduğunda oturuyor, duvarın açılmasını, bir perdeymişçesine kalkmasını bekliyordum. Bazen de sokağa çıkıyor, haber, dedikodu, bilgi topluyor ve şimdilik hiçbir şey yapmamaya karar veriyordum; her bakımdan aşınmış, kemirilmiş, verdiği hizmetler tükenen, tükenmiş, halkı kaçan, erzakı, gıda maddeleri hızla eriyen, kanun ve düzeni giderek vatandaşlarına kaptıran, içgüdüsel bir özdenetimin, hatta aynı akıntıyla boğuşanların birbirine uzatacağı yardım elinin insafına kalmış bu kentin daha ne kadar dayanacağını merak ediyordum.

Bekleyiş gerginliğine yepyeni bir keskinlik gelmişti sanki. Öncelikle, hava... Yaz olanca sıcaklığı ve kuruluğuyla bastırmıştı; güneşin tozlu bir görüntüsü vardı. Penceremin karşısındaki kaldırım yeniden dolmuştu. Ama orada olup bitenlere duyulan ilgi azalmıştı: Camlardaki kafalar daha azdı, insanlar her şeye alışmıştı. Bir başka kabilenin çekip gitmesiyle yol kenarının bir kez daha, sonra bir kez daha yarı yarıya boşalacağını herkes biliyordu; ayrıca, karışık duygularla şükrettiğimiz bir şey vardı: Kentin bu yakasından göç edenlerin sokağımızı bir toplanma yeri olarak seçmeleri bir şanstı; aileler hiç olmazsa çocuklarının ne yaptığını, bundan hiç hoşlanmasalar bile, görebiliyorlardı. Karman çorman bir kalabalığın, küçük, acınası eşyalarıyla kaldırım boyunca toplanmasına, sonra da eski savaş şarkıları ya da yaşlıların açık saçık şarkı söylemesi kadar yakışıksız kaçan devrim marşları söyleyerek yola koyulmalarına alışmıştık. Emily gitmedi. Diğer kızlarla birlikte, bir süre kafilenin yanı sıra koşar, sonra süklüm püklüm eve dönerdi, Hugo'ya sarılır, kara kafasını hayvanın sarı kürküne gömerdi. Birlikte ağlıyorlardı sanki. Birbirini teselli eden iki kederli yaratık.

İkinci olay, Emily'nin âşık olmasıydı... Bunun, anlattığım zamana pek uygun düşmeyen bir tanım olduğunun farkındayım. Kentten ayrılacak bir sonraki gruba önderlik etmesi muhtemel, genç bir adamdı. Salaş, bıçkın giyim tarzına karşın, düşünceli... Ya da en azından, fevri sayılmayacak bir delikanlıydı; mizaç olarak bir gözlemci, ama zamanın gereği eyleme itilmiş biri? Her halükârda daha gençlerin, dertli, zavallı görünenlerin doğal

koruyucusuydu. Bu yönüyle tanınıyor, alaya alınıyor, bazen de eleştiriliyordu: Bu türden bir yumuşaklık, hayatta kalma şartlarına tersti. Belki de Emily'ye bu nedenle çekici gelmişti.

Bence oğlana güveni öylesine tamdı ki, Hugo'yu ikinci bir sınav için çetenin arasına sokmayı bile düşündü; hayvan onun aklından geçeni sezdi, hissetti: Titremeye, büzülmeye başladı, kız da ona sarılmak, yatıştırmak zorunda kaldı: "Hayır, Hugo, yapmayacağım, söz veriyorum yapmayacağım. Duydun mu? Söz verdim, bak."

Eh, kısacası kızın aklı başından gitmişti. Geleneksel "ilk aşk"tı bu. Bir başka deyişle, her biri daha sonraki "yetişkin" aşklar kadar acı verici, her zerresiyle yoğun ve ciddi, yarım düzine hoppa aşkın birincisi; ama bu ilk "aşk" gerçekten "ciddiydi", çünkü karşılık –ya da en azından kabul– görüyordu.

Arada bir merak ettiğimi çok iyi anımsıyorum: Bu gençler, günü gününe yaşamak zorunda olan, bir yerlerdeki terk edilmiş bir evde, bir tarladaki kulübede birkaç gün ya da saat geçirmenin dışında, birer çift olarak asla duvarların gerisine çekilemeyen bu insanlar, birbirlerine şunları hiç söylüyorlar mıydı? "Seni seviyorum. Beni seviyor musun? Aşkımız sürecek mi?.." vesaire. Bütün bu cümleler, giderek miadını çoktan doldurmuş hazine bonolarına benzemekteydi.

Ama Emily acı çekiyor, kıvranıyordu; o yaşta olup da yirmi iki yaşındaki bir kahramana sevdalanan her toy kız gibi. Ve bu delikanlı açıklanamaz, hatta tüyler ürpertici bir biçimde, onu seçmişti. Emily onun sevgilisiydi; bir sürü kızın arasından seçilmişti ve konumu herkesçe biliniyordu. Kaldırımda oğlanın yanında duruyor, onunla birlikte keşif gezilerine çıkıyor, diğerleri ona başvururken ("Gerald diyor ki..." "Gerald sana sormamızı istedi...") bundan zevk alıyor, hatta kendilerini önemli hissediyorlardı.

İşte o zaman, kız acıdan bir anda coşkunun doruğuna yükselir, kızarmış, güzelleşmiş yüzü, yumuşacık gözleriyle oğlanın yanında dururdu. Bazen de, azıcık bir başına kalabilmek, hiç olmazsa oğlandan uzaklaşabilmek için kendini köşe sedirine atardı, çünkü olup bitenler çok fazla, çok güçlüydü, bir molaya gereksinimi vardı. Şaşkınlıktan ışıldar, ne beni ne de etrafını

görürdü; içinden şöyle dediğini bilirdim: İyi de, o *beni* seçti, *beni*... Bunu söylerken, *Üstelik daha on üçümdeyim!* demek istemiyordu. O benim yaşımdakilerin düşünebileceği bir şeydi. Bir kız, bedeni hazır olduğu an çiftleşmeye hazırdı.

Fakat bu gençler ortaklaşa bir yaşam sürmekteydi, dolayısıyla birbirlerini seçtiklerinde, çiftleşme eylemi bir ilişkinin odak noktası ya da mihveri olmaktan çok uzaktı. Hayır, her özel birliktelik, sürekli diğerleriyle bir arada, haşır neşir olma eyleminden başka hiçbir şey değildi; sanki devasa bir yiyip içme ayini sürüp gitmekteydi, herkes herkesin tadına bakıyor, yalıyor, sonra da kusuyordu; böyle tatma, deneme yoluyla kendini ötekilere tanıtıyor, başkalarını tanıyordu – birbirlerini süzerek, omuzlarını ve vücutlarını birbirine sürterek, konuşarak, bedensel sıvı değiş tokuşu yaparak.

Ancak Emily bu cemaat yaşamının, bu ortaklaşa şölenin bir parçası olsa da, zaman zaman bir genç kızın geleneksel duygularına kapılmadan edemiyordu. Gerald' la yalnız kalmak istediğini adım gibi biliyordum: Şu malum, kadim deneyimi tatmak istiyordu.

Ama delikanlıyla hiç yalnız kalamıyordu.

İstediği şey, uygunsuzdu. Yanlış, hatta yasak bir şeyi istediğini hissediyordu – en azından fena halde kınanacak bir şeyi.

Hiçbir şey söylemedim; aramızdaki ilişkinin doğası, mahremiyetine burnumu sokmama izin vermiyordu, onun da bana kendiliğinden açılması pek olası değildi.

Tek bildiğim, kendi görebildiklerimdi: İçinde infilak eden, gözlerini kamaştıran, bedenini tepeden tırnağa sarsan, şiddetli bir ihtiyaçla dolup taşıyor, bütün bunlar onu afallatıyordu – boş bir odanın parke zemininde ya da bir tarla köşesindeki bir kucaklaşmanın kesinlikle dindiremeyeceği bir gereksinimdi bu. Çevresindeki yaşama faaliyeti sürüp gidiyordu, ama merkezinde daima Gerald vardı: Kız bir iş ya da görev nedeniyle nereye dönse, delikanlı oradaydı; son derece yeterli, pratik, önemli şeylerle meşgul; kendisiyse gözü dönmüş bir düşmanın pençesindeydi, sevinç ve keder gelgitleriyle boğuşuyordu. Peki, yanlış bir bakış ya da sözcükle duygularını ele verse, o zaman ne olurdu? Oradaki, o insanların, *kabilesinin*

arasındaki yuvasını kaybederdi... İşte, sık sık içeriye kaçmasının, bildiği, tanıdığı Hugo'ya sığınmasının, ona sarılmasının nedeni buydu. Hayvan buna boğuk bir iniltiyle karşılık veriyordu, çünkü kızın onu kullandığının bal gibi farkındaydı.

Yan yana konmuş, bitişik, iki sahne vardı: Emily yanağını o sert kıllı, sarı kürke yaslamış yatıyor, hâlâ çocuksu eli, tırtıklı kulaklardan birini avuçlamış, gergin bedeni derin bir boşluğu ve özlemi dışa vurmakta. Yanımdaki duvar, bunu nasıl da kolayca ve ansızın yapıverdiğini bana bir kez daha anımsatarak açılıyor; bazı seslerin geldiği bir kapıya doğru yürümeye başlıyorum. Taşkın kahkahalar, tiz bağırışlar, itirazlar. Havası dargınlık, kuşatılmışlık ve küçüklükten ibaret dünyaya açılan kapıyı itiyorum. Parlak renkli bir dünya: renkler eski bir takvimdeki kadar müsavi ve çığırtkan. Sıcak, basık bir yer, her şey alabildiğine büyük, doğal boyutlarının üstünde, çetin: İşte yine, bir çocuğun bakış açısına hapsolmuştum. Genişlik ve küçüklük; bir duygu fırtınası ve onun önemsizliği – çelişkiler, imkânsızlıklar bir araya getirilmiş; o iklime girdiğinde kişinin gördüğü şey her neyse, onun özüne eklemlenecek biçimde düzenlenmiş. Bir yatak odasıydı bu. Yine, duvarların birinde, yüksek, madenî bir şömine koruyucunun gerisinde ateş yanıyordu. Yine kalın, ağır, insanı yutan bir odaydı; tıpkı havası gibi zaman da, bir saatin tiktakları da, insanın her dakikasının ve düşüncesinin ayrılmaz bir parçası, olmazsa olmazıydı sanki. Oda sıcak bir ışıkla doluydu: Duvarlara, tavana ve iki yatağın (anneyle babanın yatakları; kocanın yatağı, karının yatağı) karşısındaki duvarı kaplayan, yerlere kadar uzanan, yumuşak, beyaz perdelere yol yol vuran, gölgelerle çakışan, kırmızımsı bir ışıktı bu.

Perdeler, o ağır, yumuşak katmanlar her nedense içimi kederle doldurmuştu. Beyaz ketenden ya da muslindendi; üzerine kabarık desenler dokunmuş, altıysa defalarca astarlanmıştı. Güneşi ve gece havasını içeri alacak, hafifliği, saydamlığı amaçlamış bir beyazlık zaptedilmiş, onun yerine, kalınlaştırılmış, ağırlaştırılmış, havayı da ışığı da dışarıda bırakan, yalnızca madenî ızgaralı şöminenin sıcak alevini yansıtan, kat kat kefenler asılmıştı.

Odanın bir tarafında, anne her zamanki gibi nemli yünlülere sarılmış minik oğluyla oturmaktaydı. Kollarını bebeğe dolamış, bütün dikkatini ona vermişti. Perdelerin önüne çekilmiş, geniş bir koltukta, şu subaya benzeyen erkek oturuyordu; çığlıklar atan küçük kızı, araladığı dizlerinin arasına kıstırmıştı. Yüzünde, bıyığının altında küçük, gergin bir tebessüm vardı. Kızı "gıdıklıyordu." Bu bir "oyundu"; yatmadan önce oynanan bir "oyun", bir ritüel. Ailenin büyük çocuğu yatırılmadan önce eğlendiriliyor, yoruluyor, payına düşen ilgi tayınını alıyordu; bu babanın karısına, günün talepleriyle, Emily'nin talepleriyle başa çıkamayan anneye yaptığı bir yardımdı. Kızın üzerinde, bilekleri ve boynu fırfırlı, uzun bir gecelik vardı. Saçları fırçalanmış, bir kurdeleyle toplanmıştı. Birkaç dakika önce, bembeyaz geceliği, beyaz kurdelesiyle temiz, düzgün, cici bir kızdı, şimdiyse kıpkırmızı kesilmişti, ter içindeydi; kaburgalarını dürtükleyen, ezen kocaman ellerden, kişisel bir hoşnutlukla tepesine binmiş o kocaman, gaddar surattan kurtulmak için kıvranıyor, eğilip bükülüyordu. Oda alev alev yanan bir kederle, kapana kısılma korkusuyla değil de, kıskıvrak tutulma ve hırpalanma arzusuyla dolmuş gibiydi; kızın onu tutsak edenleri hoşnut etme biçimi buydu çünkü. Çığlıklar atıyordu: "Hayır, hayır, hayır..." Çaresizdi; bu adam tarafından ele geçirilmiş, çırılçıplak ortaya serilmişti.

Anne kayıtsızdı. Olup bitenin, küçük kızın neler çektiğinin farkında değildi. Ne de olsa bu bir "oyun"du; çığlıklar, itirazlar kendi çocukluğundan aşina olduğu bir şeydi, dolayısıyla usule uygun, sağlıklı, ruhsatlıydı. Kadın etrafına bir duygusuzluk, bihaber olmanın aldırışsızlığını yayıyordu. O tepkisiz, ağzı açık bebekle öpüşüp koklaşır, mırıl mırıl konuşurken, baba da görevini sürdürüyor, arada bir, muhteşem bir karmaşayı birleştiren bir yüz ifadesiyle karısına bakıyordu: Suçluluk; ama bunun farkında değildi; yakarış, çünkü bunun yanlış olduğunu, durdurulması gerektiğini biliyordu; karısının bu "oyun"a göz yumması, bırakın karşı çıkmayı, erkeği basbayağı yüreklendirmesi karşısında şaşkınlık; bir de bütün bunlara eklenen, yüzünden zaten hiçbir zaman fazla uzaklaşmayan ve başına gelenlerin çekilmezliğine karşı şu mutlak inanmazlık. Dizlerini gevşetti, küçük kızı serbest bırakacakmış gibi yaptı, kız az kaldı düşüyordu, adamın dizlerinden birine tutundu, ama kaçıp kurtulmasına kalmadan, bir kez daha kapanan

dizlerin arasına sıkıştı. İncelikli işkence yeniden başladı. “İşte böyle, Emily, al sana, al bakalım,” diye mırıldanıyordu devasa adam, kızı keskin bir tütün ve yıkanmamış giysi kokusuna boğarken. “Hadi bakalım, kurtul da görelim,” diye sürdürdü sözünü; kızın kaburgalarından çok daha kalın olan parmaklarını onun iki böğrüne daldırıverdi; kız çığlığı bastı, yalvardı.

Bu sahne bir kıvılcım ya da bir kâbus gibi sönüp gitti; sonra, aynı erkeği aynı odada, yatağın yakınındaki bir koltukta otururken gördüm. Üzerinde oldukça kalın, kaba yünden yapılma, kahverengi, ağır bir sabahlık vardı, askerlerin kullandığı türden; sigara içiyor, karısını seyrediyordu. Bedeninden sağlık fışkıran, boylu boslu kadın yatağın kendine ait, ateşe yakın tarafında hızlı, becerikli hareketlerle soyunmaktaydı: Ama şimdi yazdı ve şöminede kırmızı çiçekler duruyordu. Perdeler gevşek, kıpırtısız, bembeyazdı; erkeği, odayı, kadının devinimlerini yansıtan siyah camın bir kısmını gösterecek şekilde aralanmıştı. Kadın kocasının, orada oturmuş, çıplaklığın ortaya çıkışını izleyen erkeğin farkında bile değildi. Konuşuyor, gününü kocası için, kendisi için yeniden betimliyordu: “Saat dört olduğunda, yorgunluktan bitap düşmüştüm bile; kıza her zamanki gibi yarım günü ayırmak, bütün sabah gözünü kırpmayan bebekle uğraşmak; uykusunu alamadı, mızmızlandı; Emily’nin de bugün çekilmezliği, talepkârlığı üstündeydi... Yetmezmiş gibi...Bir de...” Ayağa kalktı, çırılçıplak pijamalarını aranırken yakınmayı sürdürdü. Duru, beyaz tenli, düzgün, sağlam bir kadındı; göğüsleri küçük ama dolgundu. Meme başları iki çocuk doğurmuş bir kadından çok bir bâkireninkilere benziyordu: ufak, derli toplu, pembe haleler. Gür, kahverengi saçları sırtına dökülüyordu; kolunu kaldırıp önce kafatasını sonra da diğer kolunun altını kaşıyınca kıvırcık, uzun, kahverengi tüyleri göründü. Yüzüne yoğun bir doygunluk yayılmıştı; kendi yüzündeki ifadeyi görebilseydi dehşete düşerdi. Diğer koltukaltını kaşıdı, sonra iki eliyle birden, şehvetle, kaburgalarını, kalçalarını, karnını kaşımaya koyuldu. Elleri daha aşağıya uzanmadı. Orada öyle, bir gayret kaşınarak uzunca bir süre, birkaç dakika durdu; gergin, beyaz cildinde, enerjik parmakların altında yer yer kırmızı lekeler belirmişti, arada bir bütün bedenini, güya soğuk yüzünden, güçlü bir zevk ürpertisi yalıyordu. Kocası hiç sesini çıkarmadan oturuyor, onu

seyrediyordu. Yüzünde belli belirsiz bir tebessüm vardı. Sigarasını dudaklarına götürdü, uzun, derin bir nefes çekti, dumanı yarı açık ağzından ve burun deliklerinden azar azar saldı.

Karısı kaşınmayı bitirmişti, sırtına pembe benekli, pamuklu pijamasını geçirmekteydi; bu pijamayla sevimli bir kız öğrenciye benziyordu. Yüzünü farkında olmadığı bir açlık kaplamıştı – uykuya karşı. Zihnen, unutuşa doğru sürüklenmeye koyulmuştu bile. Kocası orada değilmiş gibi, hevesle yatağa girdi, tek bir hareketle uzandı, sırtını adama dönüverdi. Esnedi. Sonra adamı anımsadı: Kendini bu yüce zevke kaptırmadan önce yapması gereken bir şey vardı. Adama döndü, “İyi geceler, yaşlı dostum,” dedi ve ânında perdeyi indirdi, yüzü erkeğe dönük uyuyakaldı. Adam kıpırdamadı; sigarasını içiyor, şimdi rahat rahat, açıktan açığa kadını inceliyordu. Alınan keyif ortadaydı; şu inanmazlık, aynı zamanda da, göründüğü kadarıyla çeşitli ruhsal tükenişlerden, hatta hayatiyet yoksunluğundan kaynaklanan, uzun zaman önce kendisine ve başkalarına yönelik bir hükme dönüşmüş olan bir haşinlik.

Sigarasını söndürdü, usulca, bir çocuğu uyandırmaktan korkarcasına koltuktan kalktı. Yan odaya geçti; kırmızı kadife perdeleri, olanca beyaz, beyaz, beyazlığıyla çocuk odasına yani. İki portatif karyola; biri küçük biri büyük. Parmak uçlarına basarak ilerledi; çocuk odasına özgü binlerce minik nesnenin arasında ilerleyen, iriyarı bir erkek; küçük yatağı geçti, daha büyük olana yöneldi. Yatağın ayak ucunda durdu, uyuyan küçük kıza baktı. Yanakları alev alev yanıyordu. Alnında boncuk boncuk terler. Henüz çok derin uykuda değildi. Yatak örtüsünü tekmeledi, yan döndü; geceliği beline kadar sıyrılmış, küçük kalçaları, düzgün baldırları ortaya çıkmıştı. Adam eğildi, dikkatle baktı, baktı... Yatak odasından bir ses geldi, karısı öteki tarafa dönmüş, belki uykusunda sayıklamıştı, bunun üzerine adam doğruldu, suçlu ama küstah, hepsinden çok da kızgın bir yüzle öylece dikildi. Neye kızmıştı? Her şeye; işte yanıt buydu. Eve yeniden sessizlik çökmüştü. Bu yüksek evin aşağısında bir yerde bir saat ahenkle çaldı: Saat daha on birdi. Küçük kız bir kez daha döndü, sırtüstü yattı; çıplak, göbeği fırlamış, cinsel organı belirgin. Adamın yüzüne zaten kazınmış olan ifadelere bir yenisi eklendi. Ani ama her şeye karşın kabaca olmayan bir

hareketle örtüyü çocuğun üzerine çekti, kenarlarını güzelce sıkıştırdı. Kız hemen kıpırdanmaya, sızlanmaya başladı. Oda aşırı sıcaktı. Pencereler kapalıydı. Adam birini açmaya yeltendiyse de, aynı anda yasağı anımsadı. Arkasını döndü, iki karyolaya da bakmadan çocuk odasından çıktı; küçük oğlan sessizce, ağzı açık yatıyor, küçük kızsa sağa sola dönüyor, kurtulmak, kurtulmak, kurtulmak için debeleniyordu.

Camları bakımlı bir bahçeye açılan, bir başka ülkenin “havasını” taşıyan, bu evdeki odalardan farklı bir odada, bir kızın yattığı küçük bir yatak vardı. Yaşı daha büyüktü; hastaydı, aksiliği üstündeydi. Onu hiçbir dönemde bu kadar solgun ve zayıf görmemiştim; siyah saçları ıslak ve yapış yapıştı; bayat ter kokusu aldım. Etrafına kitaplar, oyuncaklar, çizgi romanlar saçılmıştı. Huzursuzca, kesintisizce kıpırdanıyor, kol ve bacaklarını birbirine sürtüyor, bir sağa bir sola dönüyor, kendi kendine mırıldanıyor, birine mırıl mırıl yakınıyor, talimat veriyordu. Yüksek ateşlerden, enerjiden, arzular, öfkeler, özlemden oluşan bir depremdi. Uzun boylu, cüsseli kadın içeriye girdi; taşıdığı bardakla meşguldü. Bardağı görünce kızın yüzü aydınlandı: En azından oyalanacak bir şey çıkmıştı; yarı doğruldu. Ama annesi bardağı bırakmış, başka bir göreve doğru yollanmaktaydı bile.

“Yanımda kal,” diye yalvardı kız.

“Yapamam, Bebeğe bakmalıyım.”

“Neden ondan hep Bebek diye söz ediyorsun?”

“Bilmem, gerçekten, vakti geldi elbette... Yeterince büyüdü... Ama unutup gidiyorum işte.”

“Lütfen, lütfen.”

“Eh, pekâlâ, yalnızca bir dakika ama.”

Kadın yatağın ucuna ilişti; her zaman olduğu gibi, canından bezmiş, sinirleri gerilmiş bir hali vardı. Ama aynı zamanda da halinden hoşnuttu.

“Limonatanı iç.”

“İstemiyorum. Anneciğim, sarıl bana, sarıl bana...”

“Öf, Emily!”

Kadın gururu okşanmış bir gülüşle öne eğildi, kendini sundu. Küçük kız kollarını onun boynuna doladı, öyle kaldı. Ama karşı taraftan teşvik göremedi. “Sarıl bana, sarıl bana,” diye mırıldanıyordu, kendi kendine

konuşurcasına; belki de gerçekten kendi kendisiyle konuşuyordu, çünkü kadın olup bitenden fazlasıyla afallamıştı. Küçük, sıcak kollara bir süre katlandı, ama sonra, kendini tutamadı – ete karşı beslediği tiksinti ellerini harekete geçirdi, çocuğun kollarını tutup kendinden uzaklaştırdı. “Hadi bakalım, bu kadar yeter,” dedi. Yine de, hemen kalkmadı. Görev duygusu onu bir süre daha oturttu. Neye karşı görev duygusu? Hastalığa, muhtemelen. “Hasta bir çocuğun annesine ihtiyacı vardır.” Buna benzer bir şey işte. Küçük kızın sıcak, özlemle kıvranan, küçük bedeniyle, bir okşayışla, bir sıcaklıkla sakinleştirilmeyi bekleyen, onu gıdıklamayacak, canını yakmayacak, sıkıştırmayacak, güvenli bir bedene gereksinen, geniş, sağlam bir duvara yaslanmak isteyen, dinginlik ve güvenceye ihtiyaç duyan bedeniyle annenin düzenli soluk alıp veren, sakin, kendinden emin, tepeden tırnağa göreve kesmiş bedeni arasında bir boşluk, bir lakaytlık uzanıyordu; temas yoktu, teselli alışverişi yoktu.

Küçük kız yeniden arkasına yaslandı, sonra bardağı aldı, şevkle içti. Bardak boşalır boşalmaz anne ayağa kalktı: “Bir tane daha yapayım.”

“Ah, yanımda kal, lütfen yanımda kal.”

“Yapamam, Emily. Bak, yine huysuzluk ediyorsun.”

“Babam gelebilir mi, peki?”

“Ama o çok meşgul.”

“Bana kitap okuyamaz mı?”

“Kendin de okuyabilirsin, bak koca kız oldun.”

Kadın elinde boş bardak, dışarıya çıktı. Kız yastığın altından yarısı yenmiş bir bisküvi çıkardı, bir kitap aldı, yedi ve okudu, okudu ve yedi; elleri, ayakları sürekli hareket halindeydi, bir o yana bir bu yana dönüyor, yer değiştiriyorlardı; boştaki eli yanağına, saçına, omuzlarına dokunuyor, etinin her bir zerresini hissediyordu; el aşağıya, daha da aşağıya indi, cinsel organına, “mahrem yerine” yaklaştı, ama aynı anda, çabucak çekildi; o bölge dikenli telle çevrilmiş gibi. Sonra baldırlarını okşadı, bacak bacak üstüne attı, yeniden indirdi, kıpırdandı, kıvrandı, okudu, yedi, yedi, okudu.

Şimdi Emily oturma odamın zemininde yatıyordu.

“Sevgili Hugo... Canım, bir tanem Hugom – sen ‘benim’ Hugomsun, biricik aşkımsın, Hugo...”

Bense şu saçma sapan sabırsızlıkla, genç bir canlının büyüyüşünü izleyen bir yetişkinin çaresizliğiyle dolup taşmaktaydım. İşte karşımdaydı, tamamen gençliğine hapsolmuş, ama duvarın arkasındaki sahnelerle, onu biçimlendiren bu arka planla bağını sürdüren –ne var ki, onları ne görebilir ne de bilebilirdi; benim anlatmamın da hiçbir faydası olmazdı: Anlatsaydım, yalnızca sözcükleri duyardı, o kadar. Arkasındaki o loş, gölgeli yöreden buyruk gelmiş: "Sen şusun, şusun ve busun. Olman gereken şey şu, bu değil!" Yaşının biyolojik gerekleri, yaşamına son derece kesin, öngörülebilir ve şaşmaz bir pey sürmüş, onu tastamam şöyle ya da böyle biri yapmıştı. Ve böylece sürüp gidecekti, sürüp gitmek zorundaydı, ben de izlemek zorundaydım; vakti gelince, kız bir depo gibi özdeklerle, deneyimlerle dolacak, kimisi tanıdık, anlaşılabilir ve herkesçe malum, kimisi salt işleyiş yöntemlerinden çıkarsanabilen ebeler tarafından dünyaya getirilecekti; kız olgunlaşacak, tüm geçmiş tecrübelerin toplamı, doğrulanması olarak tahayyül edilen şu ideal konuma ulaşacaktı: başarının doruğuna, kaçınılmaz ve salt ona özgü olan zirvesine. Bu zirve, şeylere bakış açımızdır; gördüğümüz şey, biyolojik bir doruktur: kızın büyümesi, bir hayvan olarak varoluş eğrisinin tepesine ulaşması, sonra da ölüme doğru yuvarlanması. Saçmalık, elbette, palavra; ama onu yerde yuvarlanır, o mırlayan, sarı yaratığıyla sarmaş dolaş olurken izlerken, içimdeki ona ilişkin bu görüşü bastırmak, sabırsızlığı susturmak, yaşamının bu safhasının da gelecekteki herhangi (belki de muktedir ama dingin bir tebessüm imgesiyle özetlenebilecek) bir safha kadar geçerli olduğunu, aslında beklediğim (içten içe *onun da* beklemesi gereken) şeyin, kızın bu atlıkarıncadan, onu bir karanlıktan ötekine taşıyan bu yürüyen merdivenden ineceği an olduğunu kabullenmek çok güçtü. Temelli, tamamen ineceği an... Peki ya sonra?

4 . (Fr.) İzzetinefis, onur.

Kaldırımdaki yaşamda yeni bir gelişme olmuştu. Gerald'la ilintiliydi; daha doğrusu onun zayıfları koruma güdüsü, onlarla özdeşleşmesiyle – buysa hayatta kalmanın küçük bilançolarına dahil edilemeyecek bir nitelikti. Orada ansızın çocuklar belirmişti, dokuz, on, on bir yaşında, yanında ailesi olmayan, bağımsız çocuklar. Kimisinin kaçtığı ya da arada bir görüştüğü ebeveyni vardı. Ne olmuştu onlara? Söylemesi güç. Çocukların resmî olarak hâlâ ana babaları, evleri filan vardı elbette; olmayanlarınsa bakım ya da vesayet altında olmaları gerekiyordu; resmî kayıtlara göre çocuklar her gün okula da gitmekteydi. Oysa uygulamada hiç de böyle değildi. Bazen çocuklar, aileleri baskılarla başa çıkamadığı, yiyecek ve erzakı nereden bulacağını bilemediği için ya da sadece ilgisini yitirdiği ve bir zamanlar artık keyif almadığı kedisini, köpeğini sokağa salanların yaptığı gibi başının çaresine baksın diye evden attığı için, başka ailelere yamanıyordu. Bazı ana babalar ölmüştü; şiddet veya salgın hastalıklar yüzünden. Diğerleri kenti terk etmiş, çocuklarını geride bırakmıştı. Yetkililer bu kimsesiz çocukları görmezden geliyordu, ta ki çocuklar herhangi bir nedenle göze batıncaya kadar; bu arada insanlar onları yiyip içiriyor, bazen de evlerine alıyordu. Onlar hâlâ toplumun bir parçası, alıp başını gitmeye meyilli, insanların yaşadığı yerlerde takılan üyeleriydiler. Biraz sonra tanımlamak zorunda kalacağım, kendini toplumdan büsbütün soyutlamış olan, düşmanlarımız olup çıkan çocuklardan bir hayli farklıydılar.

Gerald bir düzine kadar çocuğun ciddi ciddi kaldırımda yaşadığını fark edince, örgütlü bir biçimde onlarla ilgilenmeye başladı. Emily tabii bu yüzden ona hayrandı, kaçınılmaz eleştirilere karşı canla başla savunuyordu. Her ne kadar, artık ölmelerine göz yumulmalı, lafı daha çok yaşlılar için söyleniyorsa da (eh, bu görüşün de sayıları zaten azalmış olan yaşlı insanların hayatına yeni bir terör boyutu kattığını tahmin edersiniz), güçsüzlerin de suyu ısınmak üzereydi: Aslında çoktan başlamıştı bile,

üstelik öyle hastalıklı bir duygusallıkla durdurulabilecek bir süreç değildi. Ama Gerald ağırlığını koydu. İşe, insanlar çocukları kovalamaya kalkıştığında onları savunmakla başladı. Kaldırımın arkasındaki boş arazide yatıp kalkıyorlardı; kısa bir süre sonra kokudan, pislikten şikâyetler başlamıştı. En çok korktuğumuz şeyin başımıza gelmesi an meselesiydi: Yetkililerin müdahale etmesi gerekecekti.

Etrafta bir sürü boş evle daire vardı: Bir kilometre kadar ileride gayet sağlam durumda, kocaman bir ev boş duruyordu. Gerald çocukları oraya götürdü. Elektrik bağlantısı uzun zaman önce kesilmişti; o sıralarda doğru dürüst elektrik faturası ödeyen yoktu. Suyu hâlâ akıyordu. Camlar kırılmıştı, ama zemin kata panjur takılmış, üst kat pencereleri de eski naylon torbalarla kaplanmıştı.

Gerald çocuklara bir baba, bir ağabey oldu. Onlara yiyecek buluyordu. Genellikle, dükkânlara yalvararak. İnsanlar öyle cömertti ki. Buysa tuhaftı: El birliğiyle yardımlaşma ve özveri, hissizlikle omuz omuzaydı. Bazen de taşraya keşfe çıkar, hâlâ satın alınabilecek ya da aşırılabilecek malzeme arardı. En güzeli de, evin arkasında geniş bir bahçe vardı, çocuklara bahçeyi ekip biçmeyi öğretmişti. Tabanca ya da sopalarla, ok, yay ya da sapanlarla silahlanmış, yaşça büyük çocuklar bahçeyi gece gündüz koruyordu.

İşte olmuştu: şefkat, ihtimam, bir aile.

Emily hazır bir aileye konduğuna inanıyordu.

Böylece acayip bir dönem başlamış oldu. Benimle, “benim korumamda” yaşıyordu – evet, şaka gibi, ama yine de birlikteliğimizin nedeni hâlâ buydu. Kesinlikle Hugosuyla, ayrılmaya katlanamayacağı hayvanıyla yaşıyordu. Ama her akşam, erkenden yenen yemeğin (bu öğünün saatini, kızın yeni yaşamına uyacak şekilde, bizzat ayarlamıştım) ardından, şöyle derdi: “Senin için mahzuru yoksa, artık gideyim diyorum.” Ve, yanıtımı beklemeden ama bana küçük, suçlu hatta sevimli bir gülücük gönderdikten, Hugo’yu da bir sözleşmeyi ya da ant içmeyi andıran, kısa, özel bir törenle öptükten sonra, çıkıp gidiyordu. Genellikle ertesi gün, öğleye doğru dönerdi.

Endişeleniyordum, elbette, gebelik konusunda; ancak ortaklığımızın şartları soru sormayı engelliyordu; öte yandan, kızı dibe çekecek,

mahvedebilecek, korkunç bir külfet olarak gördüğüm şeyi, onun şuna benzer bir tepkiyle karşılayacağından kuşkulanıyordum: “Ee, ne var bunda? Bir sürü insan çocuk doğurdu, bir güzel de büyüttü, öyle değil mi?” Bir başka kaygım da, bu yeni aileye fazlasıyla bağlanması, oraya yerleşmesi, Hugo’dan ve benden uzaklaşmasıydı. *Bize*, ikimize gelince, bekliyorduk. Beklemek bizim mesleğimizdi. Birbirimize eşlik ediyorduk. Ama Hugo bana ait değildi, o kesinlikle benim hayvanım değildi. Kulaklarını dikmiş, Emily’yi bekliyordu o: yeşil gözleri sabit, uyanık. Her an kalkmaya, kızı kapıda karşılamaya hazırdı – kızın gelişini dakikalar öncesinden anlıyordum, hayvan onun varlığını daha birkaç sokak öteden kokluyor, duyuyor ya da seziyordu. Kapıda iki çift göz, yeşil ve ela gözler, göz kamaştırıcı bir duygu ışınıyla buluşurdu. Sonra kız onu kucaklar, doyurur, yıkardı. Gerald’ın evinde henüz banyo da yoktu duş da. Kız üzerini değiştirir, doğruca kaldırıma fırlardı.

Bu da bana uzadıkça uzamış gibi gelen dönemlerden biriydi. O yaz çok uzun sürdü; hava günbegün aynıydı. Sıcak, boğucu, gürültülü, tozlu. Emily de diğer kızlar gibi, daha eski tarzdaki elbiselere dönmüş, sırf gereklilikten giyilen o kat kat, kalın kıyafetlerden kurtulmuştu. Eski dikiş makinesini bir kez daha ortaya çıkardı, tezgâhlardan topladığı eski giysilerden kendine cıvıl cıvıl, fantastik elbiseler yarattı; eski bir elbiseyi olduğu gibi giydiği de oluyordu. Kaldırımlara benim yaşımdaki biri için son derece tuhaf bir görüntü egemen olmuştu; aralarında onlarca yıl olan, farklı modalar aynı anda sergilenmekte, belleğin, “O yılki giysilerimiz...” diye başlayan bölümünü silip atmaktaydı.

Gerald her gün, öğleden itibaren, avanesiyle birlikte kaldırımdaydı, böylece Emily gündüzleri yıkanmak, giyinmek üzere, akşamları da benimle birlikte karnını doyurmak –daha doğrusu Hugo’yla birlikte olmak– için eve geldiğinde, “ailesinden” yalnızca birkaç saatliğine ayrılmış oluyordu. Bir de, tahminimce, kısa süreliğine de olsa eve gelmek duygusal açıdan bir gereklilikti; duygulanımlarından, mutluluğundan bir mola almaya ihtiyacı vardı. Öteki evde müthiş bir sevinç, başarı, tatmin, yapıp etme, üstesinden gelme, ihtiyaç duyulma kreşendosu sürüp gitmekteydi. O curcunadan geriye, şiddetli bir fırtınadan ya da müthiş gürültülü bir orkestradan kaçıp

kendini kahkahalarla gülerek içeri atan biri gibi dönerdi. Doğruca kanepeye serilir, yüzünde uçtu uçacak bir gülümseme, tatlı bir gevşemeyle, bütün dünyaya dostça duygular besleyerek otururdu. Nerede olursa olsun, sürekli gülümsemekten kendini alamıyordu, dolayısıyla insanlar ona bakıyor, dayanamayıp yanına geliyor, konuşmak, dokunmak, buram buram yaydığı, etrafında bir hayat pınarı ya da haznesi oluşturan yaşama sevincine ortak olmak istiyordu. Bu ışıl ışıl yüzde hâlâ o inanamazlığı görebiliyorduk: İyi de, neden *ben?* Bu gerçekten de *benim* başıma mı geldi?

Eh, böylesi bir duygu yoğunluğu ilelebet süremez elbette. Tam doruğuna ulaştığında, çoktan tehdit altına girmişti bile: Daha bir saat önce mutluluktan uçan kız, ufak tefek de olsa bunalımlara, bitkinliklere, sinir bozukluklarına yuvarlanıp duruyordu. Sonra yeniden canlanıyor, sevinçlere gark oluyordu.

Kısa bir süre sonra Emily'nin, Gerald'ın tek gözdesi olmadığını ayrımsadım, ama evin idaresinde ona yardım eden tek kız oydu. Emily konumundan, oğlanın gözündeki yerinden emin değildi, görebiliyordum. Bazı günler o eve hiç gitmiyor, benimle kalıyordu; bana kalırsa hâlâ belli bir bağımsızlığı, özgür iradesi olduğunu oğlana "göstermeye", hatta kendi kendine teyit etmeye çalışıyordu.

Pazaryerindeki dedikodulara bakılırsa, Gerald denen delikanlının "bütün o gencecik kızları" ayartması "rezalet"ti. Bu demode sözcükleri duymak tuhaftı; ayartmak, ahlaksızlık, rezalet, vesaire; bu konuda hiçbir şeyin yapılmadığı olgusuysa, bu sözcüklerin hiçbir gücünün kalmadığının kanıtıydı. Vatandaşlar şu ya da bu nedenle etkilendiklerinde bunu gösteriyorlardı, ama on üç-on dört yaşındaki kızların cinsel ilişkiye girmesi gerçekte hiç kimsenin aman aman umurunda değildi. İnsanlık halinin çok daha eski bir evresine dönmüştük.

Emily şimdi ne hissediyordu, peki? Yine, duyguları değişime ayak uyduramamıştı. Daha aradan bir-iki hafta, hatta birkaç gün geçmişti ki, kendini yok olmuş bir saadetin, bir cennetin dulu gibi görmeye başladı: Herkesi çeken bir güneş olduğunu, çevresine ışık ve ısı yaydığını, âşığı Gerald'la birlikte ürettiği bir sevinç dağıttığını hissettiği o dönemin sonsuza dek sürmesini nasıl da isterdi. Ama erkeğin ilk ya da tek aşkı olmadığını

öğrenince, orada, tam merkezinde olduğunu hissettiği yerde kendini güvensiz, desteksiz buluverince tazeliğini, ışıltısını yitirmişti; kolu kanadı kırıldı, halsizce oturuyor, herhangi bir şey yapabilmek için kendini zorlaması gerekiyordu. Bunun olduğuna sevinmiştim: Elimde değildi. Hâlâ benimle olması gerektiğine inanıyordum, çünkü şu adam –vasi, koruyucu, işte artık her neyse– kıza göz kulak olmamı istemişti. Eğer Gerald onu hüsrana uğratacaksa (ki, kız şu an kendini aynen böyle hissetmekteydi), acı çekecekti hiç kuşkusuz, ama hiç olmazsa, kabileye önderlik etme sırası geldiğinde, oğlanla birlikte çekip gitmeyecekti. Zaten oğlanın da, yeni bir kabile oluşturduğuna göre, yola düşmesi an meselesiydi.

Bekledim, gözledim... Yapraklar, çiçekler, kuşlar, goncalardan oluşan ince perdeyi delip geçtim, duvar kâğıdının solmuş deseninde can bulan ormanın özüne yürüdüm, son görüşümden bu yana yaşlanmış gibi gelen odalarda gezindim. Duvarlar incelmiş, güçlerini havaya, zamana kaptırmışlardı; ormanın zemininden, dört bir yandan zayıf, yüksek duvarlar yükseliyordu, hepsi de hâlâ dik, doğru açılardaydı, ama artık yapay, hayalet duvarlardı, bir tiyatrodaki asma katlar gibi. Ağaç dallarına doğru uzanıyor, yaprakların arasında kayboluyorlardı; duvarlara, yapraksı, gölgeli desenlerin bulunmadığı yerlere vuran güneş ışığı sığ ve duruydu. İçeriye toprak dolmuş, her yanda taze otlar, çiçekler bitmişti.

Cisimsiz duvarlardan geçip odaları teker teker dolaştım, varlıklarını o an, orman neredeyse her yeri, tamamen kaplamışken bile kuvvetle hissettiğim sahiplerini, sakinlerini arandım.

Biri... Evet, gerçekten de biri vardı. Yakında... Yumurta kabuğundan farksız, eğimli bir duvarın dibindeki yumuşacık otların üzerinde ağır ağır ilerledim; bununla kesişen diğer duvar çoktan yıkılmış, çürüyüp gitmişti, başımı nihayet, kolayca çevirip görebilirdim; artık bu her kimse... Güçlü, sakin bir varlık, bana yakın, yüzünü tanıdığım, kendimi bildim bileli tanıdığım biri. Ama duvarın sonuna vardığımda, otların arasından şırıldayarak akan, küçük bir dere gördüm, öylesine berraktı ki, dibinde, parlak çakıl taşlarının üstündeki balıklar o yuvarlak gözlerini kaldırıp bana baktılar, sanki aramızda su yokmuş, ayağımın dibinde, havada asılıymışlar gibi.

Hepsi de yapraklara ve gökyüzüne açık, zemini eski dünyanın zehirlenmemiş otları ve çiçekleriyle kaplı odaları art arda, aylakça dolaşırken, buranın ne kadar uçsuz bucaksız bir yer olduğunu gördüm; ne sınırları ne de ulaşabildiğim bir sonu vardı; aklımın alabileceğinden çok daha genişti. Uzun zaman önce, kunt ve güçlü ayakta durur, ormana ve hava şartlarına karşı koruma sağlarken, kim bilir burada ne çok kişi, ne büyük bir kalabalık yaşamıştı, ancak şimdi hepsi de tek bir Varlık'a boyun eğmekteydi; buysa soludukları havaydı; gerçi farkında değillerdi, ama onlar Bütün'ün minicik zerrecikleriydi, yaşamaları da ölmeleri de, ancak bir yapraktaki moleküllerin yazgısı, kısmeti kadar kişisel tercihlerine ya da isteklerine bağlıydı.

Sonra döndüm, arka tarafında "gerçek" yaşamımın bulunduğu sınır bölgesine doğru yürüdüm; karşıma hâlâ sağlam, hâlâ incelmemiş, zeminleri ve tavanları tastamam birtakım odalar çıktı, fakat baktıkça, yerdeki tahtaların bel vermeye başladığını, yer yer çökmüş olduğunu gördüm, kimisinde tırtıklı delikler açılmıştı; sonra bunların aslında döşeme tahtası olmadığını fark ettim; şurasından burasından yeşil sürgünler fışkırmış toprağın üzerine, sağa sola birkaç çürük kalas yatırılmıştı, hepsi bu. Kalasları kaldırdım, temiz toprak, kendilerini yeniden yaratma işine kaptırmış, harıl harıl çalışan böcekler ortaya çıktı. Gün ışığı içeri dolsun diye, kalın astarlı, ağır perdeleri çektim. Tıklım tıkış, köhne odadan büyümenin, gelişmenin güçlü kokusu geliyordu, oradan kaçtım, ince, yapraklı paravanları aşıp geri döndüm, o yeri ya da diyarı tertemiz gelişmeye ve çalışkan böceklere bıraktım, çünkü... Buna mecburdum. Ne de olsa, "gündelik yaşamımı şimdi kesmek zorundayım, zira bir yaşamdan ötekine geçme vakti geldi," diyen, bu hükmü veren kişi asla ben olmamıştım; gün ışığıyla dolu duvarı incelten de, onun arkasındaki sahneyi kuran da ben değildim. Seçme hakkı hiçbir zaman bende olmamıştı. Bana emredileni yaptığım, yapmak zorunda olduğum duygusu alabildiğine güçlüydü; oraya götürüldüğüm, sürüklendiğim, oraların bana gösterildiği duygusu; sanki bütün hayatımı kuşatan, beni –böceğin ya da solucanın teki olduğumdan– kesinlikle anlayamayacağım amaçlar için kullanan, kocaman bir elin avucundaydım hep.

O duvarın gerisindeki deneyimlerin yol açtığı bu duygu yüzünden değişiyordum. Ömrüm boyunca içimde taşıdığım ve mutlaka şiddetli, ateşli bir karşı çıkışın (İyi ama neye?) eşlik ettiği bir huzursuzluk, bir açlık, nihayet yatışmaktaydı. Kendimi daha sık, öylece beklerken buluyordum. Gözlüyor, bakalım şimdi neler olacak, diye bekliyordum. Gözlemledim. Her yeni gelişmeyi, bakalım anlayabilecek miyim, diye sessizce, sakince inceledim.

Bir sonraki gelişme, June oldu.

Bir öğleden sonra, bütün günü ve geceyi benimle ve Hugo'yla geçirmiş olan, müşterek eve hiç gitmeyen Emily'yle birlikte otururken, küçük bir kız kapıyı çaldı, onu sordu. Evet, "küçük kız" derken, çağrıştırdığı tazeliği, vaat ettiklerini filan düşününce, kullandığım deyişin saçmalığının, yersizliğinin bilincindeyim. Ama sonuçta, öyleydi: güçlü, fırlak kemikleri olan, son derece zayıf, çelimsiz bir çocuk. Gözleri uçuk maviydi. Omuzlarına dökülen, ufak, sevimli suratını yarı örten, açık renk saçları kirli gibiydi. Yaşına göre küçüktü, sekiz ya da dokuz gösteriyordu, gerçekte on bir yaşındaydı. Bir başka deyişle, bizzat kralın, Gerald'ın –keyfî, istikrarsız bir biçimde olsa da– sevdiği, genç bir kadın olan Emily'den yalnızca iki yaş küçüktü. Ama göğüsleri bir çift topluiğne başıydı; bedeni henüz kozasını parçalamamıştı.

"Emily nerde?" diye sordu. Sesi, konuşması... Burada yalnızca, bir zamanlar duyurularda, haberlerde ya da resmî görevlilerce kullanılan "iyi İngilizce"den fersah fersah uzakta olduğunu söylemekle yetineceğim. Aksanı öyle bozuktu ki, onu zar zor anlayabiliyordum. Kullandığı sözcükleri kastetmiyorum; deşifre etmeyi başardığınızda, oldukça keskin sözcükler, ancak eğitimli bir dilin kıvırabileceği kadar açık seçik ve sağlam fikirleri, anlamları yakalayabilmek için inatçı, azimli hamlelerde bulunan kelimelerdi bunlar. "Emily nerde?" sorusundaki mütehakkim hava kabalıktan değildi; derdini anlatabilmek, böylece bir an önce Emily'ye götürülmek ya da Emily'nin ona getirilmesini sağlamak için harcadığı çabadandı. Bir başka nedeni de, bazı hakları olduğuna inanacak şekilde yetiştirilmemiş olmasıydı. Yine de, kendine hedefler belirliyor, bir şeyleri istiyor, onları elde ediyordu: Emily'sine sözcüklerin, becerilerin, görgü kurallarının yardımı olmadan – bazı şeylere hakkı olmaksızın da ulaşabilirdi.

"Burada," dedim. "Lütfen içeri gir."

Onu buraya getiren kaskatı kararlılıkla beni izledi. Gözleri fıldır fıldırdı; gördüklerine fiyat biçiyor, diye düşündüm. Daha doğrusu, “fiyat biçme” modası az çok geçmiş bir kavram olduğundan, değerini ölçüyor.

Bugünkü Emily’yi, pencerenin önündeki iskemlede oturan, çıplak ayaklarını yan yana, ayrılmaz refakatçisi sarı yaratığa dayamış, isteksiz, hüzünlü kadını görünce, çocuğun silme güvene ve sevgiye kesmiş yüzü yürek burkacak kadar tatlı bir gülümsemeyle aydınlanıverdi, hiç düşünmeden öne doğru atıldı. Emily de onu görünce gülümsedi, dertlerini unuttu... Sevda acılarını ve daha Tanrı bilir neleri; ve iki kız Emily’nin küçücük odasına gittiler. Bir tanesi çoktan kadınlaşmış, öteki hâlâ bir çocuk olsa da, bir çocuğun yüzüne ve vücuduna sahip olsa da, tam bir genç kız arkadaşlığıydı. Ancak, daha sonra keşfettiğim gibi, kızın hayalleri hiç de çocuksu değildi, çünkü Gerald’a âşıktı. Bir numaralı gözde Emily yüzünden kıskançlık acısı çektikten, ona önce nefret besleyip çamur attıktan, ardından da ona hararetle, kölece hayranlık besledikten sonra, şimdi, Gerald artık başka bir kız ya da kızlar tarafından sevildiği, kul köle olunduğu için, Emily’nin kardeşi, kader ortağı olmuştu.

Geldiğinde sabahtı; öğle vakti yatak odasından çıktılar, Emily o hiç aksamayan, kibar, saygılı konuk tavrıyla sordu: “Senin için sakıncası yoksa, June’a bir sandviç filan ikram etmek isterim.”

İkindiye doğru o boğucu odadan sıkıldılar, oturma odasına geldiler; Hugo’nun iki yanına oturdular, bir yandan hayvanı sevip okşamaya bir yandan da konuşmaya başladılar. June’un tavsiyeye ve her türden gündelik meselede bilgiye ihtiyacı vardı, özellikle de bahçe konusunda, çünkü bahçe Emily’nin sorumluluğundaydı, eh, o bu tür şeylerden anlıyordu tabii.

Anlıyor muydu? Emily’nin bu yönünden tümüyle habersizdim, benimleyken bırakın bahçeciliğe, saksı bitkilerine bile en küçük bir ilgi göstermemişti.

Oturup sohbetlerini dinledim, yaşadıkları cemaat yaşamını gözümde canlandırmaya çalıştım... Kentlerimizin dört bir yanında, hâlâ elektrik kullanan, musluklarından akan, parasını ödedikleri sudan yararlanan, çöplerinin toplanmasını bekleyen vatandaşlarla, teknoloji devrimi hiç gerçekleşmemiş gibi yaşayan evlerin yan yana bulunması ne kadar tuhaftı.

Yürüyerek on beş dakikalık mesafedeki bu büyük ev, eskiden yaşlı bir çifte aitti. Geniş bir arazisi vardı. Çalılar, çiçek tarhları temizlenmiş, yerlerine salt sebze ekilmişti. Üç-beş kümes hayvanının beslendiği bir kulübesi bile vardı – her yanda sürüp giden, yetkililerin göz yumduğu bir başka yasadışı faaliyet. Ev halkı unu, kuru bakliyatı ve balı dışarıdan alıyor – ya da bir şekilde tedarik ediyordu. Ama bir arı kovanı kurmanın hazırlığı içindeydiler. "Tavuk", "sığır" ve "kuzu eti" muadillerini de satın alıyor, tatsız tuzsuz yemekler hazırlıyorlardı. Bunlar yalnızca bazılarımız için lezzetsizdi; yaşamları boyunca onlardan başka bir şey yememiş olan gençlerin çoğu bu muadilleri gerçek gıdalara tercih ediyordu. Dediğim gibi, elimizdekiyle yetinmeyi, hatta onlardan hoşlanmayı öğreniriz.

Ev, küçük atölyelerden oluşmaktaydı: Sabun, mum, dokuma malzemesi yapıyor, sonra da boyuyorlardı; deriyi tabaklıyor, yiyecekleri kurutuyor, turşu kuruyor, mobilyaları ya elden geçiriyor ya da imal ediyorlardı.

Gerald'ın sayısı artık otuza ulaşmış olan çetesi bu şekilde, sürekli bir genişleme baskısı altında yaşıyordu, çünkü onlara katılmak isteyen çok sayıda kişi vardı, ama kapıdan çevriliyorlardı: Yer yoktu.

Bütün bunları öğrenmek beni şaşırtmamıştı aslında. Çeşitli biçimlerde hepsini daha önce duymuştum. Örneğin, bir ara pek de uzakta sayılamayacak bir evde yaşayan, ergenlerden ve çocuklardan oluşan bir başka topluluk vardı; su ve kanalizasyon sistemleri bile çalışmıyordu. Bahçeye bir ayakyolu yapmışlardı; bir çukur, üzerine bir eşya sandığı, kokuya ve sineklere karşı da içi kül dolu bir teneke kutu. Suyu kapıdan satın alır ya da becerebildikleri zaman ana şebekeden çalar, yıkanmak için tanıdıklarına yalvarırlardı: Bir ara benim banyomu da kullanmışlardı. Daha sonra bu grup başka bir yere göçtü. Böyle ilkel, günü birlik bir yaşama dönmüş öbeklere kentimizin her yanında rastlanıyordu. Bir evin bir bölümü... Sonra evin tamamı... Birkaç evlik bir küme... Bir sokak... Birkaç sokaklık bir mahalle. Yüksek bir binadan aşağı bakanlar, bu barbarlık tohumunun nasıl tuttuğunu, gelişip yayıldığını gözleriyle görebiliyorlardı. Başta, gözlemciler düşmanlıkla ve korkuyla bilenmişti. Hoşnutsuzluk belirten, doğru yola davet eden nidalar çıkarıyorlardı, ama işin aslı, onlar, yani hâlâ talihli olanlar bu vahşileri, her bir parmağından yeni beceri ve

marifet filizleri fışkırtan barbarları izlerken, bir sürü şey öğreniyorlardı. Kentin bazı bölgelerinde, koskoca banliyöler eski çağlara dönmüştü. Hepsi de kendi patateslerini, soğanlarını, havuç ve lahanaları yetiştiren, ürünlerinin başında gece gündüz nöbet tutan, tavuk ve ördek besleyen, lağımını gübreye dönüştüren, suyu alan ya da satan, boş odalarda ya da boş bir evde tavşan hatta domuz yetiştiren insanlarla dolu mahalleler vardı – bunlar artık derli toplu, küçük ailelerde yaşamıyor, yapısı zaruretlerin dayatmasıyla biçimlenen, değişen gruplar ve kabileler halinde bir araya toplanıyorlardı. Bu tür bölgeler geceleri, hiç kimsenin ayak basmaya cesaret edemediği, tehlikeli bir belirsizliğin içine çekilirdi; tek tük lamba sayılmazsa, hiç aydınlatılmayan sokakları, derin çukurlu kaldırımları, delik deşik yolları, minicik mum alevlerinin titreştiği pencereleriyle ya da bir tavana, bir duvara öylesine vuran bir ışığın kof, donuk kızartısıyla. Gündüzleri bile orada yürümek, perdelerin, panjurların arkasından yarım yamalak seçilen, tedirgin yüzleri görmek, çizmeyi aştığınız an yayların, okların, sapanların hatta tabancaların hedefi olacağınızı bilmek demekti – böylesi bir gezinti, yağma amacıyla düşman sahasına ya da insan ırkının geçmişine sefer düzenlemekten farksızdı.

Öte yandan, bu geç aşamada bile, toplumumuzda çok da önemli –onarılamaz– bir şey olmuyormuş gibi yaşamayı beceren bir kesim vardı. Yönetici sınıf –gerçi bunun artık ölmüş bir terim olduğu söyleniyordu– pekâlâ, öyleyse bir yerleri yöneten, işleten, konseyler ve komitelerde oturup kararlar alan kişiler, diyelim. *Konuşan.* Bürokrasi. Uluslararası bir bürokrasi. Peki ama, bu ne zaman böyle olmadı ki? Yani bir toplumun belli bir kesiminin aslan payını kendine ayırması, diğerlerinde bir güvenlik, kalıcılık, düzen yanılsaması yarattığı sürece nimetlerden sonuna kadar yararlanması.

Bana öyle geliyor ki, bunun temelde vicdanla bir ilintisi var; hani şu insanlığın, hâlâ belli bir adalet ya da eşitlik olması gerektiğini savunan, zamanla güdükleşmiş, işlevselliğini yitirmiş organıyla; birileri açlıktan ölürken birilerinin gününü gün etmesi bana dayanılmaz geliyor (bir yerlerde aynı şeyi hisseden, en azından zaman zaman hisseden pek çok insan var, biliyorum). Bu, mekanizmaların en güçlüsü; başlangıçta bir toplumun

kurulmasını sağlayan, sonra da altının oyulmasına, çürümesine, çöküşüne yol açan... Evet, elbette yeni bir şey değil, muhtemelen tarihin başlangıcından beri sürüp gitmekte. Ülkemizde, yönetici sınıfın, saygınlığın ya da varlıklılığın sırça köşkünde yaşamadığı, gözlerini dışarıda olup bitene yummadığı bir dönem oldu mu hiç? Bu "yönetici sınıf"ın adalet, adil dövüş, eşitlik, düzen, hatta sosyalizm gibi sözcükleri kullanması ne fark eder, hiç etti mi? Onları kullanıyor, bir süreliğine onlara inanıyorlardı da, ama bu arada, yöneticiler hâlâ, her zamanki gibi en kötüsüne karşı zırhlı, kalkanlı bir şekilde yaşayıp giderken, her şey parçalanmakta, lime lime olmaktaydı; en kötüyü var güçleriyle def etmeye, savuşturmaya, afaroz etmeye çalışıyorlardı, çünkü onu kabullenmeleri demek, kendilerinin yararsız olduğunu kabul etmek, onlara sağlanan, doyasıya yararlandıkları ekstra güvenliğin ise verdikleri hizmete karşılık aldıkları maaş değil, resmen hırsızlık olduğunu itiraf etmek demekti...

Ancak bu komploda, pek bir şey olmuyormuş oyununda herkes bir biçimde rol almaktaydı – ya da tamam, bir şeyler oluyordu, ama bir gün işler mutlaka tersine dönecekti ve hey *presto*[5]! Yeniden eski, güzel günlerimize kavuşacaktık. İyi de, hangisine? Bu bir mizaç meselesiydi: Hiçbir şeyin yoksa, hayallerden, fantezilerden istediğini beğenebilirsin. Ben oldukça zarif bir feodalizm biçiminin hayalini kuruyordum – savaştan ve haksızlıktan yoksun bir feodalizmin, elbette. Onu hiç tatmamış ya da acısını çekmemiş olan Emily, Bolluk Çağı'nın dönüşüne memnun olurdu herhalde.

Herkes gibi ben de oyuna katılıyor, suç ortaklığı yapıyordum. Bu dönemde kira kontratımı yeniledim; yedi yıllığına: Bu kadar zamanımız kalmadığını bal gibi biliyordum elbette. Emily ve June'la, perdeleri değiştirmekten söz ettiğimizi anımsıyorum. Emily bir takas dükkânında gördüğü sarı, muslin perdeleri istiyordu. Ben gürültüyü kesmesi için, daha kalın bir kumaştan yanaydım. June, Emily'den yana oldu: Eğer doğru düzgün astarlanırsa (yalnızca üç kilometre uzakta, salt eski astar kumaşı satan bir tezgâh vardı), muslin hem güzel dökülürdü hem de sıcak tutardı. Ayrıca, daha kalın, sözde daha sıcak tutacak bir malzeme kullanırsak, öyle sert, katı dururdu ki, kenarlardan içeri cereyan girebilirdi... Tamam ama bu kalın kumaş bir kez yıkanınca eski sertliğini kaybedecekti... İşte el birliğiyle

kotarabildiğimiz sohbet buna benzer bir şeydi: Bir karara varmamız günler, haftalar sürebilirdi. Oysa gerçek kararlar, örneğin elektrikten tümden vazgeçmemiz gerektiği gibi elzem olanlar, muhtemelen kısacık bir tartışmanın ardından alınabilirdi, çünkü bize zorla dayatılmaktaydı – o yaz, elektriğimin kesilmesi için gerekli işlemleri yaptırdım. June'un gelişinden hemen önce. İlk ziyaretini kastediyorum: Kısa bir süre sonra, her gün gelir oldu; genellikle de bizi aydınlanma ve ısınma konulu bir tartışmanın ortasında bulurdu. Otuz kilometre kadar uzaktaki, küçük bir kasabada yaşayan bir adamın, bir zamanlar kamp yapmakta kullanılan bazı malzemeler sattığını söyledi. Hayır, tıpatıp aynıları değildi, ama her türden yeni malzeme geliştirmişti: Kendisi bunların bazılarını görmüştü, biz de edinmeliydik. Emily'yle ikisi bunu konuştular, oraya tek başlarına gitmemeye karar verdiler, Gerald'dan onlara eşlik etmesini istediler. Hep birlikte gittiler, bir akşamüstü, geç vakit, envai çeşit hünerli aletle, ışık ve ısınma için çareyle döndüler. İşte Gerald karşımdaydı, oturma odamda. Genç kabile reisi yakından o kadar da heybetli değildi; bitkin, hatta çaresiz görünüyordu – sürekli Emily'ye yöneltti̇ği bakışlarda endişe okunuyordu; yanımızda olduğu süre boyunca Emily'ye şu ya da bu konuda, sürekli akıl danıştı... Emily de hiç karşılıksız bırakmadı, gerçekten de inanılmayacak kadar işbilir ve makuldü. İlişkilerinin farklı bir yüzünü görmekteydim – demek istediğim, görünürde, yüzeyde olan öteki, belki daha güçsüz olan bağın, Emily'nin ayak uydurduğu ilişkinin altında yatanı; şu neredeyse geleneksel, çete liderine âşık kız tablosunun gerisinde, insan son derece genç bir erkek, taşıdığı yükün, aşırı sorumluluğun altında ezilen, güvensiz, destek arayan, hatta şefkate gereksinen bir delikanlı görüyordu. Kızlarla birlikte gitmesinin nedeni, "Emily'yle arkadaşının kışlık malzeme taşımasına yardım etmek"ti, ama bunu salt iyi kalpliliğinden yapmamıştı – ki delikanlıda ondan da bolca vardı– aynı zamanda da Emily'ye, onu geri istediğini, ev işlerinde onun yardımına gereksindiğini söylemenin bir yoluydu. Bir çeşit ödemeydi, belki; fesatlık edecek olursak, bir rüşvet. Emily nazlanıyor, geri dönüp dönmeyeceğini sürüncemede bırakıyordu. O kadar yükle, onca yolu yürüdükten sonra yorgun ama canlıydı; kıpkırmızı yanakları, güneşten yanmış yüzüyle çok güzel görünüyordu; oğlanla

cilveleşiyor, ele geçmezi, zor kadını oynuyordu. Henüz bu oyunu oynama becerisine sahip olmayan June'a gelince; sessiz, fena halde dışlanmış, öylece seyrediyordu. Gerald üzerindeki gücünü hisseden Emily, bunu kullanmaktaydı; gerindi, bedenine zevkle yayıldı; Hugo'nun başıyla, kulaklarıyla oynuyor, Gerald'a gülümsüyordu... Evet, onunla birlikte o eve dönmeliydi, çünkü oğlan bunu, *onu* çok istiyordu. Bir saat kadar sonra mesele halloldu, hep birlikte gittiler; Emily'yle Gerald önden, June peşlerinden. İnsanda bir ana baba ve çocuk izlenimi bırakıyordu – tahminimce, yarattığı duygu da buydu; en azından June'da.

Şimdiyse sanırım sorulması ve yanıtlanması gereken soru şu: Emily bir kabile şefi, kendi başına bir lider olmayı neden seçmemişti? Evet, neden olmasın? Evet, bunu kendime sordum elbette. Kadınların kendilerine ve erkeklere karşı takındığı tutum, kendilerine koydukları ölçütler, eşitlik uğruna verdikleri kahramanca mücadele, rollerini, işlevlerini sorguladıkları, yıllardır süren o sancılı, acılı süreç... Bütün bunlar, şimdi kalkıp, "Çünkü Emily âşıktı," deyip işin içinden sıyrılmamı güçleştiriyor. Neden kendi takımını kurmamış, kendi yiyeceğini yetiştiren, üreten, pişiren, bir ev dolusu gözükara yağmacının, çapulcunun başına geçmemişti? Şunlar neden onun için söylenmiyordu ki? "Şurada bomboş duran bir ev vardı, Emily bir çete kurdu, oraya yerleştiler. Evet, orada her şey yolunda; hadi gidip Emily'ye soralım, bakalım bizi de aralarına alırlar mı?"

Kızı durduracak hiçbir şey yoktu. Yazılı olsun olmasın, bunu yapamayacağını söyleyen tek bir kanun yoktu; dahası, kapasitesi ve becerileri en az Gerald kadar, daha doğrusu herhangi biri kadar geniş kapsamlıydı. Ama yapmamıştı işte. Bence aklına bile gelmemişti.

Sorun şuydu ki, Gerald'ı seviyordu; ona, ilgisine, dikkatine duyduğu özlem, ona omuz veren, onu rahatlatan, dünyayla bağlantısını kuran, sağduyusuyla ve sevecenliğiyle onu dengede tutan kişi olma gereksinimi... Bu ihtiyaç, bir topluluğun önderi olabilmesi için gereken inisiyatifi kızın elinden alıyordu. Grup liderinin kadını olmaktan daha fazlasını istemiyordu. Tek kadını, elbette.

Her şey bir yana, bu bir tarihî anlatı; umarım gerçeğe sadık bir anlatı.

5 . (İt.) Çabuk!

Bir öğleden sonra bir haber toplama gezisinden döndüm ve odalarımı karman çorman bir halde buldum; hem de, duvarın arka tarafındaki yerin "gulyabani" tarafından ya da salt anarşi ilkesiyle altüst edilişiyle birebir aynı şekilde. Orada durup ters dönmüş iskemleye, yere saçılmış kitaplara bakarken, aklımdan geçen, buydu. Ortada genel bir düzensizlik, bir boşluk vardı, hepsinden önemlisi de buraya karşı bir yabancılaşma duygusu. Sonra, belirgin eksiklikler, noksanlar birer birer ortaya çıktı. Erzak gitmişti, değerli tahıl stoku, konserve gıdalar, kurutulmuş meyveler: mumlar, deriler, naylon örtüler – malum şeyler. Pekâlâ, tamam – eve hırsız girmişti; daha önce girmemiş olmasıysa sadece şanstı. Ama sonra, yalnızca bir zamanlar değerli olan eşyaların eksilmiş olduğunu ayrımsadım: aylardır kullanılmayan televizyon, bir teyp, elektrik lambaları, bir çırpıcı. Şehir, artık hiçbir işe yaramayan elektrikli aletlerle dolu depolardan geçilmiyordu; bu hırsızlar da amma acayip ya da budalaymış diye düşünmeye başladım. Hugo her zamanki yerine, duvarın dibine uzanmış, yatıyordu; davetsiz konuklardan rahatsız olmamıştı. Buysa tuhaftı; bunun gerçekten garip, açıklanamaz bir soygun çeşidi olduğuna kani olmuştum ki, gayet iyi bildiğim bazı sesler beni pencereye sürükledi. Orada durup, malların bir kısmını geri getiren, küçük geçit alayını izlemeye koyuldum. Bir düzine çocuk başının üzerine televizyon, yakacak ve gıda çuvalları, boy boy torbalar, kutular yerleştirilmişti. Az sonra, Emily'nin sesine doğru kalkan yüzler, esmer, beyaz, siyah çehreler seçilir oldu: "Hadi bakalım, çok geç kaldık!" Eve döndüğümü ve pencerede dikildiğimi kastediyordu. Diğerlerinin arkasından gelen Emily'yi gördüm. İdare ondaydı: denetleyen, sorumluluğu üstlenmiş, canı sıkkın; işgüzar. Daha önce bu rolde hiç görmemiştim onu; benim için yeni bir Emily'ydi bu. June da oradaydı, Emily'nin yanıbaşında. Bütün bu yüzleri tanıyordum – bu çocuklar Gerald'ın ev ahalisiydi.

Bir dakika sonra kutular, bohçalar, sandıklar ve onların altındaki çocuklar oturma odama doluştu. Zemin getirilenlerle kaplanınca, çocuklar

kıyın kıyın uzaklaşmaya koyuldular; gözleri Emily'de, bana asla bakmaksızın: Görünmez olsam bu kadar olurdu.

"Şimdi de özür dileyin bakalım," diye buyurdu kız.

Çocuklar gülümsedi, hani şu *Vay, amma da ileri gidiyor!* diyen sıkılgan, cılız gülümsemeler. Emily'ye boyun eğiyorlardı, ama onu aşırı zorba buluyorlardı: Bu utanmış, sevecen tebessümlere ilk muhatap oluşu değildi kızın, görebiliyordum. Şu öteki evdeki rolünü daha da merak etmeye başlamıştım.

"Aa, hadi ama," dedi Emily, "bunu ona borçlusunuz, öyle değil mi?"

June sıska omuzlarını silkti, şöyle dedi: "Özür dileriz. Ama hepsini geri getirdik, getirmedik mi?" Açımlamaya çalıştığım özgün metin şu: "Üfff, üzür diğleriz işte, hepiciğini geri gitirdik amma gitirmedik mi yanime?"

Bu konuşma çabasında, hayal kırıklığının hırsı yatıyordu: Bu çocuk, eski günlerimizde, her şeyden çok sözel olanın, sözcüklerin, onların değiş tokuşunun, kullanılışının belirlediği dönemlerde yetişmiş, biçimlenmiş olan diğer çocukların aksine, bu zenginlikten mahrum bırakılmıştı. Biz (yani eğitimliler) bu bolluğu toplumumuzun daha alt katmanlarıyla paylaşmanın bir yolunu hiç bulamadık. Kaldırımın kenarında durup birkaç cümlelik dedikodu alışverişinde bulunan iki kadında bile, boşa kürek sallamanın o yürek parçalayıcı çabasını görebiliyordunuz: Yoksulların mahrum bırakılmış, güdükleşmiş konuşma biçiminin bir yerlerinde, daima, güceniklikten ileri gelen bir enerji yatıyordu (bilinçsizce belki, ama orada); bu içerlemeyi besleyen şey, ortada onları aşan bir hüner, bir dile hâkim olma becerisi, kolaylığı olduğunu bilmeleriydi; onların sohbetinde bunların yerini, sürekli yinelenen belli terimler alıyordu –koltuk değnekleri gibi– "yani", "Ne demek istediğimi anladın?", "Öyle değil mi?" ve diğerleri; ağızlarından çıkanın büyük bir bölümünü oluşturan eklentiler. Sözcükler ağızlarından yoğun bir gayretin, meşakkatin sonucunda dökülür gibiydi – şu an June' da olduğu gibi. Başkalarının dilsel akıcılığa nasıl kolayca erişebildiği düşünüldüğünde, korkunç bir şeydi bu.

Çocuklar sonunda çıkıp gittiler, June oyalandı. Odaya bakış şeklinden, gitmek istemediğini anlayabiliyordum. Eylemin kendisinden değil, sonuçlarından pişmandı; biricik Emily'sinden ayrılmasına mal olabilirdi.

“Neydi bunlar böyle?” diye sordum.

Emily’nin mütehakkim tavırları uçup gitti, omuzları düştü; Hugo’nun yanına çökmüş, kaygılı ve bitkin çocuktu o. Hayvan onun yanağını yaladı.

“Şey, senin bazı eşyalarına heves etmişler, hepsi bu.”

“Evet, ama...” İçimden geçenler şöyleydi: *Ama ben sizlerin dostuyum; bana bulaşmamaları gerekirdi!* Emily bunu anladı, o küçük, kuru gülümsemesiyle, şöyle dedi: “June buraya gidip geldi, neyin nerde olduğunu öğrendi; çocuklar yeni bir hedef arayışına girince senin evi önermiş.”

“Eh, kulağa gayet makul geliyor.”

“Evet, öyle” diye bastırdı, ciddi gözlerini yüzüme dikip vurgusunu hafifsememi engelleyerek. “Evet, gerçekten de makul.”

“Kişisel bir şey olarak algılama mı demek istiyorsun?”

Yine o gülümseme; bilgiçliği, vakitsiz olgunluğu yüzünden iç burkan, acınası tebessüm – öte yandan, “vakitsiz olgunluk” dediğimiz kavram, belli standartlara yaptığı baskı düşünüldüğünde, ne kadar da demodeydi.

“Ah, hayır, kişiseldi elbette... Bir tür komplimandı hatta!”

Yüzünü Hugo’nun sarı kürküne gömdü, güldü. Her daim neşeli, coşkulu, iyi ve zeki bir çehre sunma çabasından kaçmaya, saklanmaya ihtiyacı vardı, biliyordum. İki dünyası, Gerald’ın evi, benim evim, tehdit edici bir biçimde kesişmişti. İçinden geçeni hissedebiliyor, anlayabiliyordum. Ama onda bir tükenmişlik, anlayamadığım bir gerginlik vardı – her ne kadar bunun nedeni, çocuklarla ilişkisinde şöyle bir gözüme ilişmiş olsa da. Sorunu, Gerald’ın gözüne girme yarışındakilerden yalnızca biri olması değil de, o yaştaki birine göre fazlasıyla ağır sorumluluklar yüklenmiş olması mıydı?

Sordum: “Elektrikli aletleri ne demeye çalmışlar ki?”

“Gözlerinin önündeydi çünkü,” diye kestirip attı; onu hayal kırıklığına uğrattığımı görebiliyordum. *Onlarla* –Emily’nin kendisini bazen dahil ettiği bazen de etmediği bir kategori– kendim arasındaki farklılıkları kavrayamamıştım.

Şimdi doğruca bana bakmaktaydı. Memnuniyetle belirteyim ki, asık, sevgisiz bir yüzle değil; daha çok şakalaşırcasına. Benimle bir şeye yeltenip

yeltenmemeyi tartıyordu: Sinirlenir miydim? Anlayış gösterir miydim?

“Son zamanlarda yukarı çıktın mı hiç?” diye sordu.

“Yo, sanmıyorum. Çıkmalı mıydım?”

“Eh, şey... Evet, evet, bence çıkmalısın!” Aklına koyduğu şeyi uygulamaya karar verirken, şımarık, havai bir kız çocuğu olmuştu; altından girip üstünden çıkarak ebeveynini kandıran, elini kolunu bağlayan bir çocuk. Haykırdı: “Ama eşyaları koymak için bir şey bulmamız lazım! Tamam, bu iş görür. Hele de asansör çalışmıyorsa; eh, bugünlerde hemen hemen hiç çalışmıyor zaten, değil mi?”

Bir dakika sonra odaları uçarcasına dolaşıyor, sahip olduğum bütün elektrikli aletleri topluyordu; radyo hariç: Onsuz yaşayamayacağımızdan emindik – şimdi bize çok çok uzaklardaymış, adeta bambaşka gezegenlermiş gibi gelen başka ülkelerin haberlerini dinlemek zorundaydık; öte yandan, oralarda olup bitenler de bizim yaşadıklarımızın tıpatıp aynısıydı. Çırpıcılar, televizyon, lambalar... Daha önce sözünü ettiklerim. Bunlara bir saç kurutma makinesi, bir masaj aleti, ızgara, ekmek kızartıcı, kızartma tavası, kahve makinesi, su ısıtıcı ve elektrikli süpürge eklendi. Hepsi tekerlekli, iki katlı bir el arabasına yüklendi.

“Hadi, gel, gel, gel,” diye şakıdı Emily neşeyle, tatlılıkla; ciddi gözleri beni gücendirme korkusuyla yüzümü tarıyordu; tepeleme doldurulmuş arabayı iterek dışarıya çıktık. Koridor insan kaynıyordu: Merdivenlerden inip çıkıyor ya da asansörü bekliyorlardı – asansör çalışıyordu; gülüyor, konuşuyor, bağırıyorlardı. Işıl ışıl, cıvıl cıvıl bir kalabalıktı; yerinde duramayan, zinde, şevkli; kadın olsun erkek olsun, hepsi de ateşi çıkmış gibi görünüyordu. O anda kafama dank etti: Bu kalabalığı giriş holünde ve binanın hemen önündeki kaldırımda görmeye alışmış ama nedenini anlayamamıştım. Çünkü binanın alt katlarındaki koridorlar aynen eskisi gibiydi: sessiz, sakin, ağırbaşlı; Mr. ve Mrs. Jones’la ailesinin, iki bekâr hanım, Miss Foster ile Miss Baxter’ın, karıkoca Smith’lerle Miss Alicia Smith’in yaşadığı 1, 2 ve 3 numaralı kapılar; kendi halinde, ketum, küçük birimler; eski dünya.

Asansörde sıramızı bekledik, tıka basa dolu el arabasını içine ittik ve eşyalarımızı süzen, onlara burun büken insanlarla birlikte, tıklım tıkış

yukarıya çıktık. En üst katta arabayı koridora çıkardık, Emily bir an kararsız durakladı: Görebiliyordum, kararsızlığı yolu bilmediğinden değildi, benim için en iyisini bulmaya çalışıyordu: daha kesin konuşmak gerekirse, benim için *iyi* olanı!

Burası da giriş katından farksızdı: Odalar, binayı çepeçevre dolanan koridor boyunca sıralanmıştı; tek odalar koridorun dip kısmında, ortada bir avlu – ama buradaki avlu, elbette, bir kuyuydu ya da bir uçurum. Burada da büyük bir koşuşturma, hareketlilik sürüp gitmekteydi. Kapıların çoğu açıktı. Bir pazaryerinin yakınlarındaydık sanki; kollarının altında paketler, bohçalar taşıyan insanlar, içine bir şeyler doldurulmuş, eski bir puset, kâğıda sarılı, değerli bir şeyi kimse çarpmasın diye dikkatle başının üstüne kaldırmış bir adam. Binanın alt katlarında hâlâ dinginliğin, insanların birbirlerine yer açtığı duygusunun hüküm sürdüğünü anımsamak güçtü. Asansörün karşısına düşen odaya muazzam bir öbek yığılmıştı, tavana kadar yükseliyordu, etrafına çömelmiş olan çocuklar içinden çekip aldıkları nesneleri tasnif etmekteydi. Bir çocuk başını kaldırdı, Emily'ye gülümsedi: "Şu partiye yardım ediyorum; yeni geldi de." Emily, "Çok güzel, sevindim," dedi, çocuğu yüreklendirircesine. İşte yine, bu kısa sohbette bile aklıma takılan bir şey olmuştu: Küçük kız açıklama yapmakta aşırı aceleci davranmıştı. Ama biz çoktan bir başka odanın girişine yönelmiştik bile; duvarda bomba hasarını andıran, eğri büğrü bir delik vardı; duvar, az önce ayrıldığımız odaya bitişikti – eşya yığını deliği gözden gizlemişti. Delikten ya elle ya da çeşit çeşit, ufak el arabasıyla, belli mal çeşitleri aktarılmaktaydı: Bu oda camdan kartona kadar akla gelebilecek her malzemeden yapılmış taşıyıcılar içindi – kavanozlar, şişeler, teneke kutular, vesaire. Bir düzine kadar çocuk yan odadaki eşya dağından doldurulan sandıkları, kutuları aradaki delikten bu odaya taşımakla meşguldü: Bu piyasaların sıkıntısını çekmediği tek şey, kimsenin uzun süre mahrum kalmadığı tek emtia, gönüllü iş gücüydü, ne türden olursa olsun, herhangi bir iş çıktığında uzanan ellerdi. Köşede iki delikanlı nöbet tutuyordu, silahlıydılar: tabanca, bıçak, muşta. Bir başka odanın kapısında durup içeriye, çok daha sakin, kayıtsız atmosferine baktıktan, dahası nöbetçilerle filan korunmadığını gördükten sonradır ki, iki silahlı gencin koruduğu öteki

odalardaki malların ne kadar değerli olduğunu anladım. Bu odadaysa hiçbir değer taşımayan mallar duruyordu: bizim tekerlekli arabadaki elektrikli aletlerin benzerleri.

Bir süre orada durduk, telaşı, hareketliliği seyrettik, harıl harıl çalışan çocukları izledik.

"Para kazanıyorlar, biliyorsun," dedi Emily. "Ya da karşılığında bir şey alıyorlar – okul çocukları bile buraya, bir-iki saatliğine çalışmaya geliyor."

Gerçekten de, kimisi oldukça tanıdık gelen, yüzlerini kaldırımdan anımsadığım çocukların arasında daha iyi giyimli, daha temiz pak olanlar vardı; ama bunları diğerlerinden ayıran en önemli şey, kendilerine layık görmedikleri bir işle uğraştıklarında ayrıcalıklı sınıfın gençlerinin yüzünü kaplayan şu uyanık, kendinden emin, buradayım-ama-kendi-şartlarımla ifadesiydi. Uzun lafın kısası, buradaydılar, orta sınıf çocuklarının eski günlerde, tatillerde yaptığı ufak tefek işlerin bugünkü karşılığını yapıyorlardı: şirketler için mal ambalajlamak, lokantalarda temizlik, tezgâhtarlık. Evet, belki biraz zaman alırdı, ama Emily olmasaydı da fark ederdim bunu; ama kızın o kurnaz, cin gibi gözleri üzerimdeydi, süreci hızlandırıyordu; algılama, özümseme açısından beni gerçekten de yavaş buluyordu; bir şeyleri onun beklediği kadar çabuk kavrayamadığım duygusuna kapıldığında da, hemen açıklamaya girişiyordu. Anlaşıldığı kadarıyla, kentten kaçanlar bu üst katları boşaltmış, onların yerine tüccarlar, aracılar taşınmıştı. Apartmanların çoğundan daha dayanıklı, daha sağlam yapılmış, büyük bir binaydı; katlar ağırlığı taşıyabilecek kalınlıkta, kuntluktaydı. Mr. Mehta, hükümetin bütün hurdalıklara, çöplüklere el koymasından önce, bir çöplüğün kullanım hakkını satın almıştı ve bir sürü insanla iş yapmaktaydı – bunlardan biri de, Gerald'ın bir zamanlar kozmetik imalatçısı olan babasıydı. Çöplükten toplanan işe yarar malzemeler buraya getiriliyor, genellikle çocuklar tarafından ayıklanıp sınıflandırılıyordu. Müşteriler, takas yapmak isteyenler de buraya geliyordu. Malların büyük bir kısmı yeniden aşağıya indiriliyor, sokak pazarlarına, dükkânlara götürülüyordu.

Kırılmış, bozulmuş ama onarılabilir eşyalar doğruca buraya yığılmıştı: Geçtiğimiz odalarda çoğu yaşlıca, hünerli insanların oturmuş harıl harıl

onarım yaptığını gördük: ev aletleri, kırık tavalar, giysiler, mobilya. Bu odalarda müthiş bir canlılık, yoğun bir ilgi vardı; insanlar durmuş seyrediyordu. Bir köşede yaşlı bir saat tamircisi, onun için özel olarak konmuş bir lambanın altında çalışmaktaydı; çevresi büyülenmiş, neredeyse soluğunu tutmuş, kesif bir kalabalıkla sarılıydı – öyle bir izdiham vardı ki, nöbetçi ikide bir açılmalarını, geri çekilmelerini söylüyor, söz dinlemeyenlerin önünü kısa, kalın sopasıyla kesiyordu. Seyirciler, yaşlısı, genci, erkeği kadını, bu paha biçilmez yeteneğe –bir ihtiyarın, minicik düzenekle uğraşan ellerine– kendilerini öyle bir kaptırmıştı ki, nöbetçinin farkında bile değillerdi.

Gözlük çerçevelerine cam takan bir kadın vardı. Duvara göz doktorlarının kullandığı muayene tablolarından asmıştı, buna dayanarak vardığı bulgulara göre, karşısında sıraya girmiş olanlara ikinci el gözlük dağıtıyor, sırası gelen, kadının uygun gördüğü gözlüğü alıyordu. Eski günlerden kalma bir göz doktoru; onun da etrafı bir hayran kitlesiyle sarılıydı. Bir iskemle tamircisi, bükülmüş sazların ve kamışların ortasında çalışan bir sepet imalatçısı, bir bıçak bileyici – bu eski ustaların hepsi buradaydı; her birinin başında bir nöbetçi, etraflarında hayran hayran seyreden barbarlar.

İçinden geçtiğimiz, peş peşe dolaştığımız odalarda neler yoktu ki? Sicimler, şişeler, plastik ve naylon parçaların oluşturduğu öbekler –belki de bütün emtiaların en değerlisi– metal parçaları, bakır teller, koli bantları; kitaplar, şapkalar, giyim eşyaları. Odaların biri tepeleme, oldukça yeni, sağlam görünen eşyalarla doluydu; çöplüğe kirlenmeden, bozulmadan ulaşabilmişlerdi: hâlâ poşetinde duran bir kazak, şemsiyeler, yapay çiçekler, şişe mantarıyla dolu bir kutu.

Ve her yanda, yerinde duramayan, sırf seyretmek için değil, mallara ulaşmak için de itişip kakışan kalabalıklar. Odaların birine bitki çayları, ekmek, içki sunan, küçük bir kafe bile kurulmuştu. Çakırkeyif izlenimi veren bir sürü insan vardı; böylelerine pazaryerlerinde, çarşılarda sıkça rastlanır; tek damla alkol almamışlardır. Satıcıyla alıcıyı ayırt etmek güçtü; esnafla müşteriyi; çok dilli, mülayim bir kalabalıktı, çok sayıdaki nöbetçinin emirlerine, talimatlarına hürmet eden, itaatkâr, uslu yığınlar;

yeni düzene göre, münakaşaları, fikir ayrılıklarını aralarında çabucak hallediyor, kötü duyguların kangrenleşmesine izin vermiyorlardı. Şakalaşıyor, birbirlerine aldıkları malları gösteriyorlardı; hatta birbirlerinden bir şeyler alıp sattıkları, resmî tüccarları, formaliteyi devre dışı bıraktıkları da oluyordu – doğal karşılanan, tasvip edilen bir uygulamaydı. Tacirlerin istediği şey büyük bir kalabalık, bolca insan, kesintisiz bir mal akışı, yoğun bir alışveriş trafiğiydi.

Bütün katı dolaştık, çok sayıdaki kişiyle selamlaştık (kaldırımdakilerin çoğu buradaydı), sonra bir kez daha arabamızı iterek elektrikli cihazların bulunduğu odaya girdik. Bu ticarete karşılık bize birkaç çek verdiler; Emily'ye, buraya gelmemize kendisi önayak olduğuna göre, kazancın nereye harcanacağına da onun karar vermesi gerektiğini söyledim. Yüzünde şakacı bir ifade vardı – bunu tahmin etmiş, nedenini de anlamıştım: Bu takastan çok fazla şey beklediğimi düşünüyordu. Ayrıca, ekmek kızartma makinemizle, ızgaramızla ne yapılacağını da bilmek istiyordum. Eh, parçalara ayrılacak, bu parçalar başka nesnelerde kullanılacaktı – aletlerin bu haliyle hiçbir işe yaramayacağı ortadaydı, öyle değil mi? Onları elden çıkarmaya bir itirazım yoktu, değil mi? Şey, madem itirazım yoktu, Gerald'ın evinde eksikliğini çektikleri birkaç mutfak aleti vardı – Benim için sakıncası olmadığından emindim, değil mi? Eski bir tava, bir emaye sürahi, bir plastik kâse, bir de kısa kıllı fırça bulduk: Bir zamanlar, nereden baksan müsrifçe donatılmış bir dairenin elektrikli aletlerine karşılık aldıklarımız bunlardı.

Eve dönünce Emily yeniden o küçük, şımarık kız şirinliğini takındı (o şirinlik olmasaydı, beni bu keşif gezisine, kendine ait olduğundan ve bana bir hayli uzak düştüğünden hiç kuşku duymadığı bölgeye götürecek cesareti asla toplayamazdı), oturup beni süzmeye koyuldu. Pek koltuklarımı kabartan bir varsayım değil, ama sanırım merak ediyordu: Bu nesnelerin, "şeylerin" o ve June gibi çocuklar için bambaşka bir anlam taşıyan mallar olduğunu gerçekten anlayabiliyor muydum? Bazı bakımlardan, yerleri başka şeyle doldurulamadığından, çok daha değerli olan, ama aynı zamanda da hiçbir değer taşımayan... Yok, daha doğrusu, kişisel bir değer taşımayan eşyalar olduğunu: Eski günlerin aksine, artık birilerine ait olmayan şeylerdi

bunlar. Bu iddia, satın alma, sahip olma devrinin geçmesinden önce, uzun zaman önce bazı kişiler için geçerliydi elbette: Ortaklaşa yaşamın her türden deneyiminden düşe kalka geçilmişti – tabii sizin ve benim gibilerin, hiçbir kurama ya da düşünceye yaslanmayan fikirlerle “Ryan’lar” gibileri defterden düşüverdikleri olgusu sayılmazsa. June, June Ryan’dı; yetkililer, eski toplumun çöküşünden çok önce, işlerin hâlâ normal sayıldığı dönemde onun ailesinden umudu kesmişti. Kız da bir Ryan olarak... Ama buna daha sonra, Ryan ailesini doğru yerde, daha ayrıntılı tanımladığım zaman geleceğim...

İyi de, neden erteliyorum? Burası da her yer kadar uygun. Erteleme arzumun nedeni, Ryan’ları anlatırken söylenmesi gerekenlerin, aslında söz konusu yetkililerin Ryan’lara karşı takındığı tutumun, beslediği duyguların bir uzantısından, yansısından başka bir şey olmaması mı? Mesele, “Ryan’lar” ile kastedilen yaşam biçiminin, hem teoride (topluma ve onun işleyişine ilişkin kuramlar) hem de pratikte teşbihe, herhangi bir benzeşmeye olanak vermemesi mi?

Onları, içinde bulundukları koşulları tanımlamak... Burada, okurun yüzlerce kez duyduğunun dışında hiçbir şey yok: Sosyal hizmet görevlilerinin öfkeyle yineleyip durduğu gibi, onlarınki tam ders kitaplık bir vakaydı. İrlandalı bir emekçi, Polonyalı bir mülteciyle evlenir. Her ikisi de Katolik’tir. Zamanla on bir çocukları olur. Erkek içer; arada bir sevecenleşse de zorbanın tekidir. Kadın içer; asabi, kifayetsiz, sevgisinde dengesizdir. Çocuklar okula devam etmek istemez. Sosyal yardım görevlileri, çocuk esirgeme kurumu, polis, psikologlar, hepsi tanıyordu Ryan’ları. Sonra, büyük çocuklardan ikisi, iki oğlan hırsızlıktan hüküm giydi, bir süreliğine Borstal’a gönderildi. İkinci –en büyük değil– kız gebe kaldı. On beş yaşındaydı. Evet, çok iyi bildiğimiz, malum hikâye, ama Ryan’lar vakası insana daha büyük, daha umutsuz görünüyordu, çünkü hem sayıları kabarıktı hem de her iki ebeveyn, konferanslarda ve toplantılarda alıntı yapılabilecek sözler sarf eden, göze çarpan, renkli kişiliklerdi: Bir davanın kendi sınırlarını aşıp diğerlerini de temsil etmeye başlaması, sık rastlanan bir durumdur. Salt bizim şehrimizde, komşularından ve yetkililerden başka kimsenin tanımadığı, her türden, renkten, ulustan,

binlerce “Ryan ailesi” yaşıyordu ve bu insanlar da kendilerini er geç hapiste, Borstal’da, nezarethanede buluyordu. Ancak bir hayır kuruluşu Ryan’lara ilgi duydu, aile bir eve yerleştirildi: Onları bir arada tutmak için çaba harcanıyordu.

İşte, yetkili mercilerin gördüğü, raporlarda görünen, elinden geleni yapan tablo buydu; ailenin bu göze çarpma, diğerlerinden daha bariz olma niteliği nedeniyle, onca kişinin arasından Ryan’ları seçen bir gazetenin onları sunuş biçimi buydu. Başlık şöyleydi: *Yoksulluk Sınırının Altında, Daha Aşağıda.* Aralarında Ryan ailesinin de bulunduğu bir düzine vakayı içeren kitabın adıysa, *Refah Toplumunun Dışladıkları* idi. Üniversiteden yeni mezun olmuş, genç bir adam, bu olayda çalışan sosyal yardım uzmanı teyzesi sayesinde biriktirdiği notları, *Yarattığımız Barbarlar* adlı bir kitapta toplamıştı; Ryan’ları Roma’yı alaşağı edenlerle karşılaştırıyordu.

Ryan’lar...

Pekâlâ, Ryan evinden başlamaya ne dersiniz? Eh, pislik içinde yüzüyordu, içindeki tek tük eşya da hurdalığa layıktı. Çıplak zeminde toz toprak, bir kemik, bir tabak kokuşmuş kedi mamasından başka bir şey yoktu: Kediler ve köpekler, tıpkı çocuklar gibi rasgele, akla estikçe besleniyordu. Ev hiçbir zaman doğru dürüst ısınmıyordu, dolayısıyla on üç Ryan’la dostları –aile sürekli birilerini çekiyor, yörüngesinde tutuyordu– daima tek odada, birbirine sokulmuş haldeydi. Anneyle baba genellikle sarhoştu, bazen çocuklar da. Dostlar her renktendi, çoğunlukla da sıradışı yaşamlarıyla dikkat çekiciydi; hep birlikte oturur, bisküvi ya da cips atıştırırken konuşur, sürekli konuşurlardı; bazen anneyle büyük kızlardan biri, azıcık etle patates pişirir ya da bir konserve açar ve şölen başlardı. Patates kızartması, tatlı içecekler, bir de fincan başına yedi-sekiz kaşık şeker atılmış çay – Ryan’ların beslenme biçimi buydu, onun için de ya mecalsizce uyuklar ya da damarlarında tepinmeye başlayan şeker yüzünden kesinlikle doğal olamayacak bir zindeliğin doruklarında gezinirlerdi. Oturup konuşur, konuşurlardı; oda, durmaksızın yenilenen şu *Ryan’lar Dünyaya Karşı* yazı dizisiyle capcanlı: ortanca çocuklardan üçünün, oyun parkında bir hasım çete ya da bir aile tarafından saldırıya uğrayışı ama onların hakkından gelişi; sosyal yardım görevlisi kadının, beşinci çocuk

olan Mary'nin çarşamba günü kliniğe gitmesi gerektiğini belirten, bu kez kesinlikle atlanmamasını, isiliğin tedavisine derhal başlanmasını tembihleyen bir pusula ya da kâğıt parçası bırakışı; Paul'un bulduğu kilitlenmemiş arabayı yürütmesi... Bütün bunlar yazı dizisinde yer almaktaydı, çünkü gerçekten olup bitmekteydi. Kızlardan ikisi, çok şubeli bir mağazaya gitmiş, geriye yirmi adet küçük, plastik cüzdan, bir kilo kahve, bir bahçe makası, Hindistan rafından bazı baharatlar ve altı naylon süzgeçle dönmüştü. Bunlar bir kenara atılacak, en iyi ihtimalle takas edilecekti: Hırsızlık sırf hırsızlık olsun diye yapılmıştı, ele geçirmek için değil. Ruth'un arkadaşı, Tessa adındaki siyah kız, Tessa'nın ağabeyi ve Ruth'un bir başka arkadaşı Irene, anacaddedeki hoşgörülü dükkâna süzülmüş, bütün öğleden sonrayı bedavaya televizyon izleyerek geçirmişti – Ryan'ların televizyonu her zamanki gibi bozuktu. Stephen yolda bir köpekle karşılaşmış, kanala gidip köpeğin yakalaması için suya tahta parçaları fırlatmıştı; öyle zeki bir köpekti ki, üç, hayır beş, hatta altı sopayı da hemen geri getirmişti... Konuşuyor ve konuşuyorlardı; içiyor ve günlerini, yaşamlarını parlak, zekice yorumlarla birbirlerine aktarıyorlardı; yatmaya sabahın üçünde, dördünde, altısında gidiyorlardı – ama soyunmuyorlardı, o evdeki hiç kimse yatarken soyunmazdı, çünkü yatma vakti hiçbir zaman gelmezdi. Çocuklar oldukları yerde, bazen ablalarının kucağında uyuyakalır, ya hiç ellenmez ya da yere yayılan bir paltonun üzerine yatırılırdı. Sabahları evdeki dört yatak da dolmuş olurdu; her birinde üç-dört kişi, köpekler, kediler; ılık, ısıtan, koruyan, birbirine sokulmuş bedenler. Saat ondan, on birden, öğleden önce kimse kalkmazdı: Bir Ryan iş bulsa bile, bir haftaya kalmadan işini kaybederdi, çünkü sabahları vaktinde kalkması olanaksızdı.

Yardım parasıyla geçiniyorlardı; tabii Mr. Ryan'ın kendini toparladığı, ayılıp bir iş bulduğu dönemler hariç: Adam marangozdu. O zaman eve para girer, giysiler, ayakkabılar alınırdı. Bu eşyalar ortaklaşa kullanılıyor, şu kazağın, bu elbisenin üzerinde hiç kimse hak iddia etmiyordu. Çocuklar üstlerine uyanı, ellerine geçeni giyiyordu. Yeni bir giysi eve geldiğinin ertesi günü, şu ya da bu nedenle paçavraya dönebiliyordu.

Çocuklar canları çektikçe –yani oldukça sık– “iş”e çıkmaktaydı. June, şu zayıf, tatlı yüzlü, küçük kız yedi yaşından beri liderdi. Dört-beş çocuk bir daireye, bir dükkâna çaktırmadan süzülür, dışarıya çıktıklarında ellerinde... Ne? Para mı? Yo, hayır; amaç bu değildi; para olsa bile, desteleri ceplerinde günlerce gezdirir, çoğunu düşürür, dağıtır ya da bir başkasına “kaptırırlardı.” Hayır, genellikle mermer bir masa tablası, bir televizyon reklamında görüp beğendikleri bir sehpa takımı, pembe, plastik çerçeveli bir ayna, sigaralarla eve dönerlerdi – işte bu sonuncusu çok değerliydi, ânında paylaşılırdı.

Mesele şuydu ki, azizlerin ve filozofların hedefi olan şey, onların doğuştan edindiği bir haktı: *Ryan’ların Tarzı* denebilir buna. Her gün, her deneyim, başlı başına yeterliydi; her eylem sonuçlarından soyutlanmıştı. “Şunu çalarsan, hapse gidersin.” “İyi beslenmezsen, vitamin eksikliği çekersin.” “Bu parayı hemen harcarsan, cuma günü kirayı ödeyecek para bulamazsın.” Eve girip çıkan resmî görevlilerin onlara sürekli anımsattığı bu gerçeklerin, bir Ryan’ın kafasına girmesi mümkün değildi.

Bu durumda rahipler, din hocaları bozuma mı uğruyordu? Dünya malına düşkünlük kötüdür, öyle mi? İyi de, hangi dünya malı? Bir Ryan’ın hiçbir şeyi yoktu, bir gömleği, bir tarağı bile. Alışkanlıkların kölesi olmak bir boyunduruktur, demek? Ne alışkanlığı – tabii hiçbir şeye sahip olmamak bir tür alışkanlıksa, o başka. Komşunu kendinden ayırma, öyle mi? Eh, iyice yoksullara özgü bu erdeme zaten sahiptiler: Ryan’lar ve dostlarından, eve gece gündüz durmaksızın girip çıkan, beyaz, siyah, esmer insanlardan oluşan bu kabileye, sonsuz bir paylaşım ve hoşgörü, bir muhakeme cömertliği, daha talihli insanların çoğuna nasip olmayan –ya da ancak olayların ve koşulların zorla dürtüklemesi sonucu nasip olabilen– zarafette bir anlayışlılık egemendi.

Kişi gösteriş yapmamalı, hava atmamalı, demek? Eh, Ryan’lar bu lüksten vazgeçmek zorunda kalalı çok uzun zaman olmuştu.

Kişi kabarıp şişinerek bir başkasının haklarını ezmemeli, alçakgönüllülüğünü korumalı, azla yetinmeli? Ryan’ ların evinde geçirilecek beş dakika, orta sınıftan herhangi birinin öfkeden köpürerek telefona sarılmasına, avukatını aramasına yeterdi.

Beceriksiz, sorumsuz, umutsuz, geleceksiz, eğitimsiz ve eğitilemez – adlarını yazıp okuyabilmelerine bile razıydık– onursuz, değersiz, yoldan çıkmış (İyi ama, her yaştan ve her cinsiyetten dört-beş kişinin aynı yatakta yattığı bir evden ne bekleyebilirsiniz ki?), kirli, sağlıksız, bit dolu, şu “anlık uçuş”larından birinde değillerse, kötü beslenme yüzünden uyuşuk... Uzun lafın kısası, Ryan’lar eski toplumumuzun kötü, olumsuz saydığı her şeyin toplamıydı. Ryan’lar, eski toplumumuzun hedeflediği her şeyi, bırakın yeltenmeyi, ulaşma çabasını filan, kaldırıp atmışlardı; bütün bunlar onları aşıyordu.

Zavallı, lanetlenmiş, feleğin sillesini yemiş Ryan’lar; hepimiz için, düşünme biçimimiz için apaçık bir tehdit olan, tehlikeli Ryan’lar; şanslı Ryan’lar, şu günübirlik, komünal ve karman çorman yaşamları da sırf hazdan, “vur patlasın çal oynasın”dan ibaret gibi: Bir arada olmaktan hoşlanıyorlar. Birbirlerinden hoşlanıyorlar.

Kötü günler başlayınca, daha doğrusu başlayacağı *anlaşılınca*, durum değişiverdi; Ryan’lara ve onlar gibilere ansızın bambaşka gözle bakar olduk. Öncelikle – ama bu, elbette, sosyolojik bir klişe; oğlanlardan kimisi kapağı polise, orduya ya da pıtrak gibi türeyen yarı askerî kurumlara atmıştı. İkincisi, gezgin kabilelerin günübirlik yaşamına en kolay ayak uyduranlar bu tür insanlardı: Onlar için pek değişen bir şey yoktu, çünkü onlar yıkılan evlerden toplu konuta ya da bir göçmen sokağındaki yurda taşındıklarında, zaten göçebeliğe geçmemişler miydi? Kötü mü besleniyorlardı? Şimdi, uygarlığın onları beslediği zamana kıyasla çok daha iyi ve sağlıklı yiyorlardı. Okuması yazması olan cahillerdi, öyle mi? Hayatta kalmayı büyük bir beceriyle, üstelik keyifle beceriyorlardı, oysa aynı şey orta sınıf insanların çoğu için söylenemezdi: Bunların bir kısmı *gerçekte* hiçbir şey olmuyormuş gibi yaparak yaşamayı sürdürürken, bir kısmı da, artık saygınlık ve kazanç bir değer ölçüsü olmaktan çıktığı için, şöyle ya da böyle yok olup gitmişti.

“Ryan’lar” artık bir istisna, bir uç örnek değildi; toplumda eriyip gitmiş, toplum tarafından yutulmuşlardı. Bizim Ryan’lara, burada anlatılan aileye gelince; yakınlarda bir yerde, bir çekirdek varlığını hâlâ sürdürmekteydi: Anneyle küçük çocuklardan üçü; baba alkol yüzünden geçirdiği bir kazada

hayatını kaybetmişti. Yaşça daha büyük olan diğer çocuklar, polisteki iki tanesi hariç, kenti terk etmişti. June, Gerald'ın evine yamanmıştı, küçük erkek kardeşlerinden biri de sık sık orada kalıyordu. Kısacası, "Ryan'lar" sıradanlaşmıştı. O azla yetinen, mütevazı tavırlarıyla, aksine bir izlenim verseler bile, toplumumuzun bir parçasıydılar artık: Toplum tarafından biçimlendirilmiş, ona boyun eğmişlerdi. Daha sonra, üstelik kısa bir süre sonra olanlardan –"Yeraltı[6] çetesi çocukları"nın hayatlarımıza girip Gerald'ın evini darmadağın etmesinden– uzaktılar, tıpkı bizim "Ryan'lar"dan uzakta olduğumuz gibi.

Gerald'ın evi ifadesini kullanırken, insanların eskiden *şu Ryan'lar* derken yaptığı gibi, bir yaşam biçimini kastediyorum. Her ikisi de, geçici bir yaşam biçimi: Hepimizin hayat tarzı, tavizlerimiz, küçük ayak uydurmalarımız – hepsi de geçiciydi, hiçbiri uzun süremezdi.

Ancak sürerlerken, onlara sımsıkı tutunuyor, emek harcıyorduk; tıpkı Gerald'ın evindeki görevlerini yerine getiren Emily gibi. O evi ziyaret etmeye başlamıştım, çünkü bir gün, Emily'yle dairemize döneli beş dakika olmuştu ki kapı çaldı; fettan, ışıl ışıl, kaygılı tebessümlerle June gelmişti. Bir müddet soygundan hiç söz etmedi, yere oturdu, kollarını Hugo'ya doladı. Gözleri odada geziniyor, alıp götürdüğü, sonra mecburen geri getirdiği eşyaları aranıyordu. Çoğu gözden uzaktı, yüklüklerin, dolapların içinde; ama bir iskemlenin üzerinde, kürk parçalarından oluşan bir bohça vardı; sonunda, acınası bir telafi etme hamlesiyle, "Her şey tamam, değil mi? Yani her şey yolunda?" dedi – dahası, kalkıp iskemleye gitti, incitmiş olabileceği bir hayvanmışçasına kürkleri okşadı. İçimden gülmek, en azından gülümsemek geldi, fakat Emily kaşlarını çatmış, ateş saçan gözlerle bana bakıyordu; June'a döndü, tatlılıkla şöyle dedi: "Evet, her şey yolunda, teşekkür ederiz." Bunu duyan çocuğun yüzü aydınlanıverdi, bayağı bir çabayla dikkatini bana çevirdi: "Bizi ziyarete gelir misin? Yani Gerald sakıncası yok, diyor da. Ona sordum, bilirsin. Dedim ki, bize gelebilir mi, dedim; ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?"

"Memnuniyetle gelirim," dedim, gözlerimle Emily' ye danıştıktan sonra. Emily gülümsüyordu: bir annenin ya da bir vasinin tebessümü.

Ama önce hazırlanmalıydı elbette: Banyoya daldı, göz açıp kapayıncaya kadar da çıktı; saçları yıkanıp güzelce taranmış, üstü başı düzgün, göğüsleri mavi pamuklunun altında belirgin, yanaklar yumuşak, taze ve sabun kokulu – kendini sorumluluklarına, Gerald'a sunmaya hazır, tertemiz bir kız çocuğu. Ancak gözleri ciddi, savunmacı, endişeliydi; June hemen onun yanındaydı, tümüyle savunmasız, hilesiz hurdasız yüzü güven dolu bir gülümsemeyle kadın Emily'ye dönüktü – dostuna.

Üçümüz yan yana yürümeye başladık, her zamanki gibi kâğıtlar, teneke kutular, her çeşit süprüntüyle dolu, tozlu sokaklardan geçtik. Son turizm atağında yapılmış, yüksek bir otelin önünden geçmemiz gerekiyordu; Emily' nin hangi güzergâhı seçeceğini merakla beklemekteydim: Bu tehlikeli sokaklarda her birey izleyeceği yolu dikkatle seçiyordu; şüpheli bir binanın önünden geçerek bir hedef, bir av olma tehlikesini göze alışına ya da yolunu tamamen değiştirişine, korunaklı bahçelerin önünden cesurca selam vererek mi yoksa başını çevirip hızlı adımlarla mı geçtiğine bakarak birinin kişiliği hakkında epeyce bilgi edinebiliyordunuz. Emily dosdoğru yürüdü, çerçöpün içinden kayıtsızca ilerledi. Evin içindeki ve dışındaki standartlarının farklılığına bir kez daha hayret ettim: Emily evinde küçük bir kedi kadar titizdi, oysa dışarıda bastığı yeri görmez gibiydi.

Otele uzun zaman önce göçmenler el koymuştu: bir başka modası geçmiş dünya. Gerçi tamamen teknolojiye bağımlı bütün karmaşık yapılar gibi ıskartaya çıkmış olsa da, otelde her cinsten bir sürü insan yaşıyordu.

İnce, yüksek bina bugün aşırı sıcak, puslu bir gökyüzüne karşı belirginleşmiş dış çizgileri, tırtıklı, yamalı haliyle bir danteli andırıyordu: Camlar kırılmış, patlamıştı. Öte yandan, üst katlar silme teçhizatla kaplıydı. Pencerelerden birinin pervazında, ışıklı bir fırıldak görebiliyordunuz – biri, rüzgârdan yararlanıp elektrik ya da sıcak su elde etmek için, küçük, derme çatma bir yel değirmeni kurmuştu. Diğer pencerelerden dışarıya, aşağıdan bakıldığında örümcek ağlarına benzeyen, eğimli diskler çıkarılmıştı: güneş enerjisini yakalayacak çeşitli tuzaklar. Bütün bu son moda alet edevatın arasında da, dünya kuruldu kurulalı uygulanan bir yöntemle iplere, sırıklara asılmış, sallanan, uçuşan, rengârenk çamaşırlar.

Yukarısı, mavi göğü arkasına almış, şen hatta hafifmeşrep görünüyordu, burada, aşağıdaysa yığılan çöpler binayı çepeçevre kuşatmış, araları temizlenip kapıya ulaşan patikalar açılmıştı. Koku... Emily ile June’un hiç zorlanmaksızın yaptığı şeyi yaptım, aldırmazdan geldim.

Daha geçenlerde binaya girmiş, en üst kata çıkmıştım: Orada durup aşağıya, şehre baktım; geçmiş yıllardaki, makinelerin durmasından önceki görüntüsünden *o kadar da* farklı görünmüyordu – buysa sanırım şaşırtıcı değil. Gözlerimi aşağıya diktim, zamanda geriye gittiğimi hayal ettim: Bunu hepimiz, sıkça yapıyorduk; eşleştiriyor, kıyaslıyor, olguları zihnimizde tartıp birbirine uydurmaya, onlara göre yerimizi belirlemeye çalışıyorduk. Şimdiki zaman öylesine olağandışı ve düşseldi ki, ona ayak uydurabilmek ancak şu işlemden sonra mümkündü: *... şöyleydi, değil mi? Evet, öyleydi, ama şimdi...* Orada durmuş bir şeyin eksik olduğunu, bir uçağın, havalimanından kalkan ya da alana inen, gökyüzüne egemen olan bir jetin eksikliğini düşünürken, kulağıma hafif bir uğultu, arı vızıltısından daha yüksek olmayan bir vızıltı çarptı; işte karşımdaydı – bir uçak. Küçük bir uçak, çekirge gibi bir şey; parlak kırmızıya boyanmıştı; bir zamanlar yaşamımızı gürültüye boğan, devasa makinelerin cirit attığı, bomboş gökyüzünde tek başınaydı. İşte karşımdaydı; kurtulmuş, sağ kalmayı başarmış bir kazazede; muhtemelen polisi, askeri ya da yüksek rütbeli görevlileri bir konferansa, konuşacakları, konuşacakları, konumlarımıza ilişkin, dünyanın her yanındaki insanların içler acısı durumuna ilişkin kararlar alacakları toplantılara taşıyor – insanın gözünü okşayan, moralini düzelten bir görüntüydü; o koca boşlukta ışıldayan, bugünlerde hayal âlemimiz dışında, bırakın ayak basmayı, yakınına bile yaklaşamayacağımız, sadece aşağıdan seyredebildiğimiz bir yerlere doğru yol alan, küçücük bir şey.

O gün, sabık oteli ağır ağır, keşfederek, inceleyerek indim. Bana, o kadar da eski sayılamayacak bir tarihte, kıtaların birbirine daha yakın, bir günlük mesafede olduğu günlerde, Afrika’daki büyük bir madende gördüğüm, sırf Afrikalı maden işçileri için yapılmış olan kasabayı anımsatmıştı. Kasaba dönümlerce araziye, bir defada kurulmuştu; birbirinin eşi, binlerce küçük “ev”den oluşuyordu, her birinde bir oda, küçük bir

mutfak, bir de lavabosu olan bir tuvalet vardı. Ama evlerin birinde, bir köy kabilesinin yaşam tarzının kasabaya neredeyse olduğu gibi aktarıldığını görebiliyordunuz: tuğla zeminin ortasında yanan ateş, dürülüp bir köşeye konmuş battaniyeler, bir başka köşede iki tencereyle bir testi. Bir başka "ev"de ise, Victoria döneminin saygınlığını yaşatan bir sahne: hepsi de iğrenç cilalı bir büfe, yemek masası, bir yatak, süsleme niyetine bir düzine tığ işi nesne; tekmil askerî görkemini kuşanmış Kraliçe ile içeriye giren kişi birbirine bu döşeme tarzını onaylayan bakışlar fırlatabilsin diye, girişin tam karşısındaki duvara asılmış bir Hanedan fotoğrafı. Bu iki aşırı örnek arasındaysa, akla gelebilecek her çeşitleme ve uzlaşı: Eh, işte bu otel de böyle bir şey olup çıkmıştı; her şeyi bulabileceğiniz, diklemesine uzanan bir sokaklar dizisi: İngiltere'de düzgün bir kanalizasyon sistemi kurulmadan önceki koşullar hakkında, bütün o lazımlıkları, kovaları, onca kat aşağıdaki hâlâ çalışan tuvalete taşımakla ilgili şakalar yapan insanlardan, saygı uyandıracak kadar temiz bir aileye, yerde yaşayan, yiyip içen, uyuyan, ısınmak için bir asbest levhası üzerinde mazot yakan, doğruca camdan dışarı işeyen birilerine kadar –bugünlerde gökyüzünden dökülen, ince bir serpinti illa da bir yağmur habercisi ya da yoğunlaşan buhar anlamına gelmiyor– her şeyi bulabilirdiniz.

Bu olasılık aklıma gelince, orada, çerçöpün ortasında durup yukarıya bakmak yerine hemen harekete geçmek, oradan uzaklaşmak istedim; özellikle de, giriş katındaki bir pencerede, iki silahlı delikanlı gözüme ilişince: Binayı mı, bir bölümünü mü koruyorlardı, yoksa kendi odalarını mı – kim bilir? Ama June onları görünce bir çığlık attı, seslendi; pek sevinmiş görünüyordu – kendine özgü bir sevinme biçimi vardı; sanki her küçük olay ona hak etmediği bir zevk bolluğu sunarmış gibi. Beklettiği için Emily'den özür dileyip (*benim* varlığımı anımsamakta fena halde zorlanıyordu) içeriye girdi, Emily'yle ikimiz orada, bir sinek bulutunun ortasında durduk, camdan görünen sahneyi izledik: June oğlanlarla sarmaş dolaş oldu – genç adamlardan biri, eskiden Ryan'ların evine girip çıkardı, bu da hemen hemen aileden sayıldığı anlamına geliyordu. Kıza bir düzine güvercin verdi; ellerindeki silahlar havalı tüfekti, güvercinler nasılsa geri dönüyordu – biz geldiğimizde havalanmış, sonra yeniden gelip beslendikleri çöplüğe

tünemişlerdi. Ev halkının bir sonraki öğününü oluşturacak olan ölü güvercinlerle birlikte oradan ayrıldık – kulaklarımızda çok sayıdaki kanadın ipeksi hışırtısı ve hava tabancalarının çıkardığı pop, pop, poplar.

Eski bir demiryolu hattını geçtik, şimdi her yanından bitkiler fışkırmıştı; Emily yanından geçtiği otları koparıyordu, kimisini ilaç niyetine, kimisini de yemeklere lezzet katmakta kullanacaktı. Az sonra evin yanındaydık. Evet, yürüyüşlerim sırasında, meraktan, önünden defalarca geçmiştim, ama bir kez olsun içeri girmek istememiş, her zamanki gibi Emily'nin mahremiyetine tecavüz etmekten korkmuştum. June yine, zemin kattaki, sıcak yüzünden yarı açık duran panjurların yanındaki bir oğlana el salladı, yine, eldeki bir silah kenara kaldırıldı. Çok yalın ve temiz bir odaya girdik – beni ilk çarpan bu oldu, çünkü "Ryan'lar" sınıfıyla en küçük bir içli dışlılığım olmamıştı. Hiç eşya yoktu, ama perde vardı, panjurlar da sağlam ve tertemizdi; kilimler, döşekler dürülmüş, duvarların dibine dizilmişti. Bana odaları hızlıca gezdirdiler, bu arada gözüm ortaklaşa kullanılan odaları arıyordu – yemek odası, oturma odası vesaire. Yemek yenen, uzun bir oda vardı; uzun, ahşap bir sehpanın iki yanına tahta sıralar konmuştu; yaşam bütün fazlalıklardan arındırılmıştı; bunun dışında bütün odalar, bir işlik ya da bir yuva olarak gayet yeterli, elverişliydi. Açtığımız her kapının ardında, yatak olarak da kullanılan şiltelere oturmuş çocuk kümeleri gördük; kimisi sohbet ediyordu, kimisi bir işle meşguldü; duvarlarda giysiler, özel eşyalar asılıydı. Doğal benzeşmelerin ve yakınlıkların, bu toplulukta, bir dizi daha küçük grup oluşturduğunu, oluşturmayı da sürdürdüğünü görebiliyordunuz.

Genişçe bir mutfak vardı, zeminin yarısı önce asbest sonra da oluklu sac levhalarla kaplanmıştı, üzerinde bulabildikleri mazotu yakıyorlardı. Şu an bir ateş yanıyor, gençlerden ikisi yemek hazırlıyordu, Emily'yi görünce incelemesi, tadına bakması için kenara çekildiler: Et muadiliyle patatesin kullanıldığı bir yahniydi. Emily, güzel ama biraz baharat gerek, dedi ve demiryolundan topladığı otları uzattı. Güvercin de vardı: İsterlerse tüylerini yolabilirlerdi ya da ekstra işe ihtiyacı olan birini bulurlardı – yo yo, kendisi, Emily bunu yapacak birilerini bulup buraya yollayacaktı.

Daha önce şöyle böyle farkına vardığım bir şeyi şimdi açıkça görebiliyordum: çocukların Emily'yi görünce verdikleri tepkiyi: İnsanların Yetke karşısındaki tavrıydı bu. Şimdi, yahniyi eleştirdiği için, bir oğlan hemen diz çöktü, kesme tahtasındaki yeşillikleri keskinleştirilmiş bir çelik parçasıyla kıymaya koyuldu: Bir emir almış, ya da aldığı duygusuna kapılmış ve derhal emre uymuştu.

Emily'nin gözleri üzerimdeydi: Ne gördüğümü, gördüklerimi nasıl yorumladığımı, ne düşündüğümü merak ediyordu. Yüzü öyle kaygılıydı ki, June içgüdüsel bir hareketle onun elini tuttu, ona gülümsedi – tamamı, güya hiçbir şey fark etmemiş gibi yaparak yok sayamayacağım bir durumun küçük ama güçlü bir sunumuydu.

Daha birkaç gün önce Emily buradan geç bir saatte eve dönmüş, bana şöyle demişti: "Bir ast üst düzeni olmadan, olmuyor. İstediğin kadar aksini yapmaya çalış." Küçük bir kız gibi hıçkırarak ağlaması an meselesiydi.

"Bu güçlükle ilk karşılaşan kişi değilsin!" dedim.

"Evet, ama amacımız bu değildi; böyle planlamamıştık. Gerald'la oturup baştan konuştuk, enine boyuna tartıştık; bu eski saçmalığa yer olmayacaktı güya, birilerinin idareyi ele alıp diğerlerine emir yağdırması filan, bütün bu *berbat* zımbırtı yani."

Ona şöyle dedim: "Herkese, bir yapıda kendine bir yer bulması öğretilir – aldığı ilk ders budur. Boyun eğmek. Öyle değil midir? Dolayısıyla, herkes de bunu yapar."

"İyi ama bu çocukların çoğu hiçbir eğitim almamış."

Haksızlığa uğradığını hissediyor, başına gelene inanamıyordu. Yetişkin – son derece yetişkin ve sorumluluk sahibi bir soru sormaktaydı: Her şey bir yana, çoğu yetişkinin hiç sormadığı bir soruydu. Ancak o noktada benim karşıma dikilen şey, gözlerinde sık sık beliren –ve çabucak uzaklaştırılan, zorla bastırılan– bir yakarıyla, bir çocuğun yatıştırılma, güvence alma gereksinimiyle bana bakmakta olan, genç bir kızdı; mevcut koşullara, kesinlikle bir yetişkinin değil, çok genç birinin asık yüzlü serzenişiydi bu.

"Doğumunla başlar," dedim. "Şu iyi bir kız. Bu kötü bir kız. Bugün iyi bir kız olup uslu durdun mu? Kötü bir kız olduğunu, yaramazlık ettiğini duydum. Ah, öyle *iyi* bir kız, öyle iyi bir çocuktur ki... *Anımsamıyor*

musun?” Gözlerini dikmiş bana bakıyordu; doğru dürüst duymamıştı. “Tümüyle sahte, gerçeklikle hiçbir ilintisi yok, ama hepimiz, ömrümüz boyunca onun boyunduruğundayız – sen iyi bir kızsın; sen kötü bir kızsın. ‘Dediklerimi yaptığın sürece iyisin.’ O bir tuzak ve hepimiz ona yakalanmış durumdayız.”

“Biz bunun asla olmayacağını *kararlaştırmıştık*,” dedi.

“Eh,” dedim, “yasalarla koruyarak ya da demokrasinin çekici bir fikir olduğunu düşünerek demokrasiye ulaşamazsın. Bizse hep bunu yaptık. Bir tarafta ‘sen iyi bir kızsın, sen kötü bir kızsın’ yargıları, kurumlar, hiyerarşiler ve emir komuta zincirinde bir halka; öteki yandaysa demokrasiyi dayatan yasalar çıkarmak, habire amma da demokrat olduğumuzu söylemek. Kısacası, bu konuda kendini kötü hissetmene hiç gerek yok. Senin başına gelen şey, zaten her daim olup biten şey.”

Ayağa kalktı: Kızmış, aklı karışmıştı; bana karşı öfkeliydi.

“Bak,” dedi. “Her şeyimiz vardı, dolayısıyla yepyeni bir başlangıç yapabilirdik. Eski tas eski hamam yapmak zorunda değildik. İşte asıl mesele bu, korkarım.” Sonra dönmüş, konudan uzaklaşmak için mutfağa gitmişti.

Şimdi de kendisinin ya da Gerald’ın evinin mutfağında duruyordu; öfkeli, şaşkın, küskün.

Harıl harıl görevini sürdüren, nezaretçi hâlâ tepesinde dikiliyordur, belki eleştirebilir, diyerek başını kaldırıp bakmayan şu oğlan – kızı utandırmıştı, “Ama *neden*?” diye fısıldadı bana, gözlerimin içine bakarak; gerçekten de bir yanıt, bir açıklama bekliyordu – bunu görebiliyordum. June ise onun yanında, gülümseyerek dikilmekteydi; anlamadan, ama çok üzgün görünen, zavallı arkadaşını acıyan gözlerle süzerek.

“Aman, tamam, boş ver!” dedi Emily sonunda, bana, June’a, sahneye arkasını döndü, dışarıya çıktı, çıkarken de sordu: “Gerald nerede? Burada olacağını söylemişti.”

“Maureen’le birlikte pazara gitti,” dedi çocuklardan biri.

“Mesaj bırakmadı mı?”

“Sana bugün kafalarımızı halletmemiz lazım, diyecekmişiz.”

“Ya, öyle dedi demek?” Sonra, gerginliğini çoktan üstünden atmış bir sesle ekledi: “Tamam, herkese söyle, ‘salon’da toplansınlar.” Öne düştü, bizi bahçeye çıkardı.

Her bakımdan güzel bir bahçeydi; planlı, hazırlıklı, düzenli; hepsi de kullanılabilecek, yararlı şeylerle dolu –patatesler, pırasalar, soğanlar, lahanalar, bölümlere ayrılmış tarhlar– görünürde ne bir yabani ot ne de bir çiçek. Birtakım çocuklar orada çalışmaktaydı, Emily’yi görünce tempolarını hızlandırdılar.

Kız ansızın haykırdı: “Ah, yo, hayır, ıspanağı gelecek haftaya bırakın demiştim; vaktinden önce toplanmış oldu.” Yedi yaşlarında bir oğlan, June’a bakıp açıktan açığa yüzünü ekşitti – şöyle demek istiyordu: Kendini ne sanıyor da bize böyle patronluk taslıyor bu? Grupların, hiyerarşinin, kurumların olduğu her yerde –kısacası her yerde– şu ya da bu biçimde mutlaka gözlemlenebilen, malum tepki. Ama Emily bunu gördü, canı yandı, sesini yumuşattı: “İyi de, size ellemeyin demiştim, öyle değil mi? Kendiniz de göremiyor musunuz? Yapraklar henüz minnacık.”

“Ben Pat’e gösteririm,” diye atıldı June.

“Neyse, o kadar da önemli değil,” dedi Emily.

Bahçeden çıkmadan önce, Emily bir kez daha çığlığı basmak zorunda kaldı: Lahanaları sineklerden korumak için kullanılan odun külü, bitki saplarına çok yakın dökülmüştü. “*Sen* göremiyor musun?” dedi bir çocuğa; bu seferki oğlan siyahtı, kızın karşısında kaskatı duruyordu, yüzü, gayet iyi bir iş çıkardığına inanırken karşılaştığı bu eleştiriyi hazmetmek için harcadığı çabadan kasılmıştı. “Sapa bu kadar yakın olmamalı, daire şeklinde dökmelisin, bak böyle...” Nemli toprağa diz çöktü, bir naylon torbadaki külü lahana sapının etrafına serpti. İşini düzgünce, hızla görmüştü, tam bir uzmandı; oğlan iç geçirdi, June’a baktı, o da bir kolunu çocuğun omzuna doladı. Emily başını kaldırıp bakınca, iki çocuk gördü: Biri korumacı bir tavırla ötekine sarılmış, Emily’ye karşı, patrona karşı onunla ittifak kurmuştu. Kıpkırmızı kesildi, “Sert konuştuysam özür dilerim,” dedi. “İstemeden oldu.” Bunun üzerine birbirlerinden ayrılan çocuklar, onun iki yanına geçti, onun üzüntüsünden üzgün bir halde, örnek alınası bahçenin küçük patikalarından eve doğru yürümeye koyuldular.

Peşlerine takıldım; unutulmuştum. Siyah çocuk elini Emily'nin koluna dayamıştı; June kızın öteki elini tutuyordu; Emily aralarında körlemesine ilerlemekteydi, nedeniyse gözyaşlarıydı, biliyordum.

Arka kapıya gelince içeriye önden girdi, siyah çocuk da peşinden. June beni bekledi. Bu kez gerçekten gören gözlerle bana baktı, gülümsedi: Bu mahcup, açık, savunmasız gülücükle yetersizliğini, yoksunluğunu seriyordu önüme – geçmişini. Aynı zamanda da gözleriyle, Emily'yi kınamamamı rica ediyordu, çünkü Emily'nin sevilmemesini yüreği asla kaldırmazdı.

Salonda ya da yemek odasında, uzun tahta sehpalara içi su dolu, keskin bir baharat kokusu yayan, bir sürü kâse konmuştu; yanlarına da ince dişli taraklar ve eski püskü bez parçaları. Çocuklar sıraların yanında, ayakta duruyordu; daha büyük çocuklar, Emily'yle birlikte, önlerine uzatılan kafataslarını taramaya koyuldular. Emily beni unutup gitmişti. Sonra beni gördü, seslendi:

"Yemeğe kalmak ister misin?"

Ama kalmamı istemediğini görebiliyordum.

Çıkmak üzere arkamı dönmüştüm ki, kaygıyla çınlayan sesini duydum: "Gerald ne zaman dönecekmiş? Maureen herhangi bir şey söyledi mi? Gerald işlerinin ne kadar süreceğine dair hiçbir şey demedi mi yani?"

Eve dönünce, pencereden Gerald'ın yanında bir kızla, muhtemelen Maureen'le kaldırıma geldiğini gördüm; kimisi onun evinden olan, kimisi olmayan, küçük çocuklar her zamanki gibi etrafını sarıverdi. Burada böyle saatlerce oyalanmayı bir tür vazife mi sayıyordu? Bence evet. Hepimizin yaptığı gibi, bilgi toplama, ev halkına ekleyeceği yeni adayları çekmek için – iyi ama, başvurular eve alabileceğinden daha çoktu zaten; belki de yalnızca kendini göstermek, niteliklerini gösterip doğal liderler olan diğer dört-beş delikanlının arasından sivrilmek istiyordu – kadınlar ev işleriyle meşgulken erkeklerin avlanmaya çıkmasının karşılığı mıydı bu? Yanımdaki Hugo'yla birlikte dışarıyı, o salaş kılığıyla diğerlerinin arasında göze çarpan, etrafı onunla göz göze gelmeye çalışan, konuşabilmek için bekleyen bir sürü genç kızla sarılı genç adamı seyrederken aklımdan geçenler bunlardı... Bayat toplumsal şablonlara dayanan, bildik düşünceler. Ancak kanımıza işlemişlerdi, asla ölmüyorlardı. Nasıl ki şablonlar kendilerini

sürekli tekrarlıyor, gidişat her türlü yeni deneyime, sapmaya ya da mutasyona müsaitmiş gibi göründüğü zaman bile kendilerini yeniliyorsa, bu şablonlara oturan eski düşünceler de öyleydi. Gerald büyük bir olasılıkla, bir yerlerden erzak bulmak için bir keşif gezisi tasarlarken (her şey bir yana, kimse onu beceriksizlikle ya da tembellikle suçlayamazdı), kadınlık rolüne soyunan ve küçük çocukların kafalarındaki biti, sirkeyi tarayan Emily'nin tiz, aşırı baskı altındaki sesi kulaklarımda çınladı: "Gerald nerede, nerede o?"

Delikanlı daha sonra kaldırımdan ayrıldı; Maureen de öyle. Az sonra da Emily eve döndü. Çok yorgundu ve saklamaya çalışmıyordu. Hemen gidip hayvanın yanına çöktü, dinlendi; bu arada ben de yemeği hazırladım. Sofraya getirdim; o hâlâ dinlenirken, bulaşıkları yıkadım. Öteki evi ziyaret etmem ve kızın orada ne kadar çok işi olduğunu görmem, sanırım Emily'ye benim yanımda nihayet kendini bırakma, gevşeme, yemeğin önüne getirilmesini bekleme rahatlığı sağlamıştı. Bulaşıkları bitirince, ikimize de çay yaptım, o yaz akşamının alacakaranlığında Hugosunun yanına bitkince çökmüş olan kızla birlikte oturdum.

Dışarıda, rengârenk bir günbatımında kaldırımın gürültüsü ve şamatası. İçerisi sessiz; yumuşacık bir ışık, Emily'nin kolunun ön kısmını yalayan hayvanın mırıltısı. İçeride, titiz burun çekişlerle, yutkunmalarla bir çocuk gibi ağlayan bir kızın sesi. Ağladığını görmemi istemiyordu, ama içeri kaçacak kadar da aldırmıyordu.

Duvar açıldı. Arkasında masmavi bir gökyüzü vardı; müthiş duru ve soğuk, doğada asla bulunmayan bir maviydi bu. Gök bir ufuktan ötekine, kesintisizce maviydi; hiçbir yerinde gözün tefekkür ya da ferahlama gayesiyle içeriye dönmesine neden olan şu derinlikten, ışığa göre değişen mavilikten eser yoktu. Hayır; bütünlüklü, kendi kendine yeten, değişmesi de yansıtması da mümkün olmayan bir gökyüzüydü. Yüksek, belirgin, kırık duvarlar göğe doğru yükseliyordu; onlara bakmak, pürüzlü ama sert, dayanıklı yüzeylerini hissetmeye yeterliydi; eski yağlıboya tablolardaki çizgileri, büyütülmüş tabakaları andıran bu duvar çatlakları beyaz beyaz ışıldıyordu: tehditkâr, katılaşmış bir dünya.

Emily görüntüye girdi; asık yüzü önündeki işe eğilmişti. Uçuk mavi, önlük benzeri bir elbise giymişti, eski usul bir çocuk odasındaki bir geçmiş zaman çocuğu gibi; elinde bahçelerde kullanılan çalı süpürgelerinden vardı, bu kırık dökük evin zeminini kaplayan otları, her yana dökülmüş olan yaprakları süpürüyor, öbekler halinde topluyordu. Ama o süpürür, yığınlar oluştururken, ayaklarının dibinde yeniden yapraklar birikiyordu. Hızlı, daha hızlı süpürmeye başladı; yüzü kıpkırmızı, çaresizdi. Rüzgâr onları yeniden sağa sola dağıtamasın diye, evi yapraklardan temizlemeye uğraşıyordu. Odalardan biri temizlendi, sonra bir başkası; ama dışarıda biriken kuru yapraklar dizlerine kadar çıkıyordu; korkunç gökten kar tanelerinin hızıyla yağan yapraklar bütün dünyayı tıka basa doldurmuştu. Dünya kuru yapraklara gömülüp boğulmak üzereydi. Kız temizlediği odaların durumunu görmek için, içgüdüsel bir panikle arkasına döndü: Oluşturduğu kümeler çoktan yaprakların altında kalmıştı bile. Çatısız odaları telaşla, deli gibi dolaşmaya koyuldu; şurada, şurada ya da şurada üstü hâlâ kapalı, korunaklı bir yer, bu boğucu ölü bitki sağanağına karşı hâlâ güvenli bir alan kalıp kalmadığına bakıyordu. Beni görmedi. Sabit, açılmış, korku dolu gözleri üstümden kayıp geçti. Gözü bir tek, onu koruyamayan, ıslıklı tipiyi engelleyemeyen yıkık duvarları görüyordu. Sırtını duvara verdi, hiçbir işe yaramayan küçük süpürgesine yaslandı, hışırdayan, bir çürüyüş fırtınasıyla tepesine, etrafına ve bütün dünyaya yağan yaprakları seyretmeye başladı. Gözden yok oldu; gözünü kırpmadan bakan, küçük bir karaltı, parlak renkli, ufak tefek bir kız; bir vitrin dolabını ya da bir rafı süsleyen, boyalı bir porselen biblo, bembeyaz boyanın üzerinde capcanlı bir renk pıhtısı, ebeveyn odasından açılan çocuk odasının iğrenç beyazlıktaki dünyası, kalın perdelerin öteki yanında uzanan yaz ya da fırtına, belki de karlar âlemi.

Beyaz. Beyaz şallar, battaniyeler, çarşaflar, yastıklar. Kesintisiz, apak bir düzlükte, gömüldüğü yerde yatan, kollarını kurtarmayı beceremeyen bir bebek. Gözleri beyaz bir tavana dikili. Başını çevirince, bir tarafta beyaz bir duvar, öteki tarafta beyaz bir komodinin köşesini görüyor. Beyaz emaye. Beyaz duvarlar. Beyaz ahşap.

Çocuk yalnız değil; odada gezinen bir şey var, okkalı adımlarla dolaşan, ağır bir yaratık; attığı her adım bebek karyolasını sarsıyor. Güm, güm diye

yeri dövüyor ağır ayaklar; taşa çarpan metalin sesi duyuluyor. Bebek başını kaldırdı ama göremiyor; başını nemli, ılık yastıktan yukarıda tutmak için kendini zorladıysa da az sonra kendini bıraktı, başı yumuşak ısıya geri düştü. Bir daha asla şu andaki kadar âciz olmayacaktı; ta ki ölüm döşeğinde çaresizce, eli kolu tutmaz, gözlerinin gerisindeki bilinci dışında her şeyini yitirmiş bir halde yatacağı güne kadar. Odada gezinip duran dev boyutlu yaratık, yeri göğü inleterek yatağa yaklaşınca karyolanın demir parmaklıkları sallandı, takırdadı; kocaman surat üstüne eğilirken, küçük kız da sıcak beyazlıktan çıkarıldı, çalkalanarak kaldırıldı; soluğu kesilmiş, kaburgalarına bastıran ellerin kıskacında kalmıştı. Pislenmişti. Daha şimdiden. Pis! Sözcük ayıplama, iğrenme, hoşnutsuzlukla tınlıyordu. Ve bir kez daha kundaklanma anlamına geliyordu; itip kakan, hoyrat ellerin arasında yoğrulmak, bir o yana bir bu yana çevrilmek; kesme tahtasının üzerinde filetosu çıkarılan bir balık ya da içi doldurulan bir tavuk gibi.

Pis, pis... Sözcüğün gaddar, soğuk tınısı sahneyi seyretmekte olan bana "özel" yaşamın, bu dünyanın değiştirilemez yasalarının havasını taşımıştı. İplerin ucundaki kuklaların sıçrayıp durduğu bir beyazlık tufanı havayı bastırır, giderek azaltırken, sadece beyazlık, tek bir sözcükten yayılan tiksinti, buz gibi bir soğukluk, nefes alamama, boğulma duygusu... *Varsayın ki barajlar buzla dolmuş ve kar sürekli, durmaksızın yağıyor, gökten ebedî bir beyazlık inmekte; farz edin ki odalar soğuk tozla dolmuş, hiç su kalmamış, tamamı billurlaşmış; kuru, serin hava olanca ısıyı hapsedip ciğerleri donduruyor, açlıktan öldürüyor...* Anneyle babanın yatak odasından bir görüntü; perdeler, beyaz benekli muslin katmanları açık. Bunların gerisinde, yine beyaz fonda beyaz kar, çünkü gökyüzü silinip gitmiş. Yukarıya, yukarıya doğru, boğucu, beyaz tavanın yarısına kadar yükselen görkemli yatakların ikisi de dolu. Birinde anne yatıyor, diğerinde baba. Odada yeni bir nesne var, bir bebek karyolası; yine bembeyaz, buz gibi, ışıltılı bir aklıkta. Yüksekçe bir karyola bu; heybetli insanların yattığı şu muazzam yataklar kadar olmasa da, yetişilemeyecek kadar yüksek. Beyazlı bir figür bir telaş içeri dalıyor; göğsü tastamam bir bayır, bir o kadar da sert. Karyoladan bir bohça kaldırılıyor. Yatmakta olan iki kişi yüreklendirircesine gülümserken, bu bohça uzatılıyor, küçük kızın suratına

dayanıyor. Kundak kokuyor, fena kokuyor: Bu kokular keskin ve tehlikeli; tıpkı makas gibi ya da sert, acıtan eller gibi. Kızın şu an hissettiği kimsesizliği, yapayalnızlığı dünyadaki hiç kimse (dünyadaki herkes hariç) hissetmemiştir; acısı öyle şiddetli ki, orada öylece durup koklamaktan, önce bohçaya, sonra beyazlara bürünmüş dadıya, en sonunda da yattıkları yerden gülümseyen anneyle babaya bakmaktan başka hiçbir şey yapamıyor.

Yere yığılabilir, yerin dibine geçip şu gülümseyen suratların, ılık, boğucu odalarında yükseğe tünemiş, sırtını tavana vermiş azametli insanların görüş açısından çıkabilirdi; kırmızı ve beyaz, beyaz ve kırmızı, kırmızı halı, şöminede itişip kakışan, kırmızı alevler. Bütün bunlar çok fazla, çok yüksek, çok büyük, çok güçlü; kızın tek istediği sürünerek sıvışmak, bir yere saklanmak ve bütün bunların kayıp gitmesi, ondan uzaklaşması. Oysa o kokulu bohça habire burnuna burnuna uzatılmakta.

İriyarı kadının yatağından gülümseyen ama buyurgan bir ses geliyor: “Hadi bakalım, Emily, bu bebek senin. O senin bebeğin, Emily.”

Bu yalan kızın aklını karıştırıyor. Bu tıpkı babasının onu “gıdıkladığı” zaman yaptığı gibi gülmesi, karşı çıkması gereken bir oyun, bir şaka mı; daha sonra, yıllarca karabasanlarda canlanacak olan bir işkence mi? Şimdi gülmeli, itiraz etmeli, kıvranmalı mı? Etrafındaki yüzlere bakıyor; anne, baba, dadı, hepsi de onu kandırdı, aldattı. Bu onun bebeği değil, bal gibi biliyorlar, öyleyse neden... Ama üst üste yineliyorlar: “Bu senin bebeğin, Emily, onu sevmek zorundasın.”

Bohça ona doğru itiliyor, kollarını uzatıp onu alması bekleniyordu. İşte bir kandırmaca daha, çünkü Emily onu hiçbir zaman tutmamıştı, hep dadı tutardı. Oysa şimdi, hep birlikte gülümsüyor, o şeyi ona, onun kollarına emanet ediyorlardı. Bütün bunlar öyle fazlaydı ki; yalanlar çok fazla, sevgi çok fazlaydı. Emily’ye göre hepsi de fazla güçlüydü. Sonra, bebeği tuttu: Zaten sürekli ona doğru indiriliyor, uzatılıyor, itiliyordu. Bebeği kollarına aldı ve ona tutkulu, şiddetli, korumacı bir sevgi duydu; merkezinde bir hilenin, bir ihanetin yattığı bir sevgiydi bu; tam yüreğinde buz olan bir ateş...

Şimdi yine, şu kırmızı kadife perdeli odadayız; çiçekli bir elbise giymiş, küçük, dört yaşlarında bir kız, halının üzerine serilmiş bir muşamba

parçasında gevşekçe oturan, ağzı açık bebeğin tepesine dikilmiş.

“Hayır, öyle değil, böyle,” diye emrediyor; bu güçlü ve zeki akıl hocasını hayranlıkla süzen küçük oğlansa tahta küpün üzerine bir başkasını koymaya çalışıyor. Küpler devriliyor. Kız, “İşte *şöyle*,” diye bağırarak hararetle diz çöküyor, tahta küpleri büyük bir hızla, ustaca üst üste dizmeye koyuluyor. Kendini önündeki işe kaptırmış; bunu yapmak, başarıyla tamamlamak, yapabildiğini göstermek, yapabildiğini kendisine kanıtlamak zorunluluğuyla, her bir zerresiyle işe koyulmuş. Sevimli bebek oturmuş onu izliyor, fazlasıyla etkilenmiş, ama bunu yapmak çok önemli, evet, başarmak, küpleri üst üste yığmak, kusursuzca, uç uca, kenar kenara dizmek: “Hayır, öyle değil, bak, *böyle!*” Sözcükler odada çınlıyor, yan odada, alt kattaki odalarda, bahçede çın çın ötüyor. “İşte *böyle*, Bebek, görmüyor musun? Aynen *böyle*.”

6 . (İngilizcesi, *underground*) İngiltere’de hem “yeraltı” hem de “metro” anlamında kullanılan sözcük.

Öteki eve yaptığım ziyaret sayesinde, Emily'yle aram daha da düzelmişti. Örneğin, bir sabah boyaları akmış yüzüne ve şiş gözlerine ilişkin yorum yapabildim. Bir gün önce Gerald'ın evine gitmemişti, bugün de gideceğe benzemiyordu. Öğlen olmasına karşın hâlâ giyinmemişti. Üzerinde, uyuduğu giysi vardı; bir zamanlar bir yazlık elbise olan, iç gömleği benzeri, pamuklu bir elbise. Yere oturdu, Hugo'ya sarıldı.

"Orada ne işim olduğunu anlayabilmiş değilim," dedi, soru sorarcasına.

"Oradaki bütün işi gördüğünü söyleyebilirim."

Bakışlarını üzerime sabitlemişti; gülümsedi – acı acı; bu seferki acılık kasten değildi. "Evet, ama ben yapmasam bir başkası yapar."

İşte bunu beklemiyordum: Bu, tabiri caizse, fazla olgun bir düşünceydi. Her ne kadar bu yüzden onu içten içe takdir ediyorsam da, paniğe kapılmadan da edemedim, nedeniyse bu düşüncenin öteki yüzü, her anlamda mutlak bir kayıtsızlığa ve umutsuzluğa uzanan gölgesi, hatta karanlığıydı: Açık konuşmak gerekirse, genellikle intihara giden yoldaki ilk adım budur... En azından, yaşama enerjisini tüketen unsurların en ölümcülüdür.

Ama kaçak güreşmeyi yeğledim: "Çok doğru. Hepimiz için geçerli. Ancak bu, öyleyse yataktan hiç çıkmayalım anlamına gelmiyor! *Benim* aklıma takılansa şu; bu duyguya neden kapıldın? Neden şimdi? Onu harekete geçiren ne?"

Gülümsedi – ah, evet, çok hızlı, çok kurnazdı: "Eh, gırtlağımı kesecek değilim!" Sonra, tamamen yön değiştirerek, ani bir hamleyle haykırdı: "Hem kessem bile, ne var bunda?"

"Maureen yüzünden mi?" diye sordum. Aklıma başka bir olasılık gelmiyordu.

Aptallığım kendini toplamasını sağladı; yeniden eski, kendi rayına döndü. Bana baktı; yüzündeki anlam –ah, şu bakışlar; hafif, şakacı darbeler

gibi peş peşe yediğim bu yüz ifadeleri. Bu seferkinin anlamı şuydu: *Ah, tam bir melodram! Beni sevmiyor, başkasını seviyor!*

"Maureen..." bir omuz silkiş gibi ağzından kaçıvermişti, sonra gerçekten de omzunu silkti. Ama sonra, lütfetti: "İşin aslı, mesele Maureen değil; mesele tam şu an, June."

Sustu; o ekşi tebessümüyle beni süzüyor, ağzımdan çıkacakları bekliyordu: "*Ne,* saçmalık bu, olamaz!"

"Haksızlık bu, öyle değil mi?" dedi alayla.

"İyi ama o kız, daha kaç yaşında ki?"

"Aslında on bir ama on iki diyor."

Şimdi gerçekten gülümsüyordu; kendi, gerçek felsefesini yansıtan bir tebessümdü: Ateşli itirazım ona da enerji pompalamıştı, doğrulup oturdu, kahkahayı bastı. Dilim, ucuna gelen çeşitli söz dizimlerini art arda reddetti; alaylı bir küçümseme dışında hiçbir şey elde edemeyeceklerini biliyordum. Sonunda, beni bir kez daha sarakaya aldı: "Eh, hiç olmazsa gebe kalamaz; buna da şükür."

Teslim olmayacaktım. "Hiç fark etmez," dedim, "kız için hiç de iyi olmaz."

Gülüşü değişti: Azıcık hüzünlü, belki biraz da gıpta doluydu; anlamı şuydu: Senin ölçütlerine uyacak durumda olmadığımızı unutuyorsun. *Biz* o kadar da talihli değiliz, unuttun mu?

Bu gülümseyiş yüzünden, sesimi çıkarmadım; bunun üzerine açıkladı: "*Şöyle* düşünüyorsun: Ah, o henüz bir çocuk, ne kadar yanlış! Buna benzer şeyler; *bense* şöyle diyorum: June benim dostumdu, artık değil."

Şimdi gerçekten susturulmuştum işte. Nasıl bir saçmalıktı bu böyle? June artık bir dost değilse bile, bir haftaya kalmaz yine olurdu – Gerald diğer kızlardan birine geçince. Bir dakika sonra Emily, günde belki on kez yaptığını yapıp, beni (bu dünyada işlerin nasıl yürüdüğünü anlamak, kabullenmek anlamında) fazlasıyla aşan bir görmüş geçirmişlik diyarından çıkıp çocukluğa, gerçek bir çocuk, hem de eskiden çocuklar nasılsa öyle bir çocuk olmaya geçiverdi... Omuz silkip geçtim, uzatmadım. Elimde değildi, bu gelgitli sohbetleri kaldıramıyordum.

Bu omuz silkmeyi bir kınama olarak yorumlayan Emily haykırdı: “Daha önce kimseyi ama hiç kimseyi kendime June kadar yakın hissetmedim!” Çocuksu yaşları gizlemek için yüzünü çevirdi.

İnsan bir şeye karşı ancak bu kadar kör olabilir. June’ un “kendinden büyük kadın”a duyduğu hayranlığı doğal, her insanın gelişimindeki bir aşama olarak görmüştüm. Ancak Emily’nin bu sıska, sivri yüzlü kimsesize, salt üç yaş küçük *göstermekle* kalmayıp bambaşka bir zeminde, birbirinden çocuklukla genç kadınlık kadar farklı bir düzlemde bulunan bu çocuğa ne kadar bağlandığını hiç mi hiç anlayamamıştım.

Şu kadarını söyleyebildim: “Biliyorsun, yakında kızdan bıkacak, siz de yeniden dost olacaksınız.”

Demode görüşlerime ve düşünce tarzıma duyduğu kızgınlıktan adeta feryadı bastı: “Mesele bıkıp bıkmaması *değil!*”

“Öyleyse ne? Anlat bana.”

Gözlerimin içine baktı, omuz silkme sırası ondaydı: “Şey, işler bayağı değişti, bilirsin... Gerald sanırım şey yapmak – yani sırayla gitmek zorunda. Bölgesini işaretleyen bir kedi gibi.” Sonra, bu düşünceye kısacık güldü.

“Pekâlâ, sizin şu eşsiz ve parlak yeni alışkanlıklarınız ne olursa olsun, önemli olan June’un çok yakında serbest kalacağı, öyle değil mi?”

“Ama ben onu *şu an* özlüyorum,” diye hıçkırdı yeniden küçük bir kıza dönüşerek; başparmaklarıyla gözlerindeki yaşları sildi; ama sonra bir sıçrayışta kalktı, bir yetişkin gibi şöyle dedi: “Her neyse, canım istese de istemese de oraya gitmek zorundayım.” Ve çekip gitti; gözler kıpkırmızı, perişan, her deviniminde belli olan, bastırılmış bir öfkeyle dolup taşarak. Gitmişti, çünkü görev duygusu aksini yapmasına izin vermezdi.

Çiçekli duvarımın arkasında dimdik yükselen, alımlı, beyaz beyaz parlayan bir ev vardı. Az uzaktan ona baktım, sonra yaklaştım; aynı anda ayrımsadım: Gizemli sınırı aşar aşmaz kendimi bir başka binanın içinde buluvermek yerine, ilk kez bir eve dışarıdan yaklaşıyordum. Sağlam, çok iyi bakılmış bir evdi; daha çok Cape Dutch[7] tarzında, o ciddi, aklı başında kıvrımlarıyla kentliyi, kentsoyluyu haykıran bir ev. Tuhaf, yumuşak bir parıltıyla ışıldıyordu. Kendi başına tanıdık gelen, ama eve dönüştüğünde hiç de tanıdık gelmeyen bir maddeden yapılmıştı. Bir parçasını koparıp yedim:

Tatlıydı, ağızda eriyordu. Masallardaki gibi şekerden yapılma bir ev; belki şekerden değil de, bir zamanlar kozhelvanın dışını kapladıkları şu yenebilen maddeden. Küçük parçalar koparmayı, tadına bakmayı sürdürdüm... Ne var ki, laf olsun diye yenen şeylerdendi; doyurucu değil, salt çiğnemelik: İnsan ne kadar yerse yesin, bu tatsız tuzsuz şeyle asla doyamazdı. Emily oradaydı, çatıdan kırdığı kocaman parçaları sağlıklı ağzına tıkıyordu; June da oradaydı, yiyeceği parçaları ruhsuzca seçiyor, koparıyordu. Duvardan bir lokma, pencere pervazından bir gıdım... Beyaz karıncalar misali, yiye kemire eve girdik; karnımız dolu ama doymamış; midelerimiz bulansa da kendimize engel olamıyoruz. Bir köşeyi yiyerek dönünce, o yörede "özel" olduğunu bildiğim bir oda gördüm. Bu odayı tanıyordum. Küçüktü, pencereden içeriye güçlü bir güneş ışığı doluyordu. Taş bir zemin, tam ortasında bir çocuk yatağı, içinde de bir çocuk, bir kız çocuğu. Emily, dalıp gitmiş, etrafa kayıtsız. Çikolata yiyordu. Hayır, dışkı. Bağırsaklarını beyaz, tertemiz yatağa boşaltmış, avuç avuç aldığı pisliği kısa, kesik zafer ve sevinç çığlıkları atarak dört bir yana sıvamıştı. Çarşaflara, battaniyeye, yatağın tahtasına, kendine, yüzüne ve saçlarına; şimdi küçük bir maymun gibi öylece oturuyor, düşünceli düşünceli tadına bakıyor, sindiriyordu.

Bu sahne –çocuk, karyola, güneşli oda– bir anda küçüldü, görüş açımın bir ışın gibi uzanan çizgisinde giderek ufaldı, sonra da bir başka görüntü tarafından kışkışlanıverdi; yerini alan şey, aynı sahnenin küçültülmüşü, acıyla tıka basa dolabilmesi için, mecburen ufaltılmış haliydi; ansızın taşı ezen, ağır ayak sesleri, yüksek, öfkeli bir ses, tokatlar, derin soluklar duyuldu – alçak mırıltılar, ardından iğrenti nidaları, sonra da çocuğun haykırışları, çığlıkları: Önce kızgınlıkla, sonra, kısa bir aranın ardından, küvetteki derin ve aşırı sıcak suda, neredeyse boğulurcasına, hoyratça ovulur, halı gibi dövülürken, çaresizce haykırdı. O masum bir çaresizlikle ağlarken, iri yarı kadın bok kokusunun geçip geçmediğini anlamak için onu kokladı, kokladı ve (haşlayan, yakan kaynar suya, hassas cildini kızartıp acı içinde bırakan onca ovalamaya karşın, hâlâ) hafif, pis bir koku aldı, tiksintiyle, dehşetle bağırmaya başladı. Anne, kıza duyduğu nefreti tekrar tekrar haykırıyordu; çocuk bitmiş tükenmiş, hıçkırıyordu. Etrafı parmaklıklı bir oyun havuzunun içine atıldı, karyolası kazınırcasına fırçalanmak,

dezenfekte edilmek üzere götürüldü. Utancıyla baş başa, hıçkırarak ağlamayı sürdürdü.

Ağlayan bir çocuk. Anlayamamanın, akıl erdirememenin yitik, acınası sesi.

"Sen yaramaz bir kızsın, Emily, yaramaz, yaramaz, yaramaz, iğrenç, kirli, pis pis pis pis pis pis, pis bir kızsın, Emily, sen pis *yaramaz, ah, mide bulandırıcı,* iğrenç pis murdar bir kızsın, Emily."

Onu bitişik odalarda aradım, ama Emily'nin ıstırabını bazen çok yakınımda duymama rağmen, doğru odayı bir türlü bulamadım. Pek çok kez, tek bir duvarın ardında olduğunu anladım: O duvar olmasaydı, ona dokunabilirdim. Ancak duvarı izleyerek sonuna kadar gidince, beni "özel"in dışına çıkardı, kendimi aydınlık, yeşil bir çimenlikte ya da kenarlarına yaz ağaçları dikilmiş, küçük bir tarlada buldum. Çimenlikte bir yumurta vardı. Küçük bir ev boyutundaydı, ama öylesine narin duruyordu ki, her esintide sallanıyordu. Bu beyaz, ışıl ışıl yumurtanın çevresinde, parlak bir gökyüzünün altında, Emily, annesi, babası ve –havsalaya sığmayacak ölçüde şaşırtıcı, olmayacak bir birliktelikle– June dolaşmaktaydı; June, Emily'nin hemen dibindeydi. Güneş ışığından, giysilerini dalgalandıran tatlı esintiden hoşnut, geziniyorlardı. Yumurtaya dokundular. Geriye çekilip ona baktılar. Gülümsediler; hepsi de sevinçle, keyifle dolup taşmaktaydı. Yanakları hissedebilsin diye, yüzlerini yumurtanın pürüzsüz, sağlıklı yüzeyine bastırdılar; kokladılar; parmak uçlarıyla hafifçe salladılar. Sahne geniş, ışıklı ve göz okşayıcıydı; özgürlüktü – sahneden uzaklaşıp keskin bir köşeyi dönünce dar, karanlık bir geçide ve ağlayan bir çocuğun sesine geri döndüm... Tabii ki yanılmıştım, Emily kesinlikle *o* duvarın arkasında değildi, bir başka duvar vardı ve ben yerini tamı tamına biliyordum. Koşmaya başladım, koştum; ona ulaşmak zorundaydım. Ama gönülsüzlüğümün de bilincindeydim, çünkü saçlarından, teninden yayılan o belli belirsiz, pis, bulaşıcı kokuyu alacağım andan çekiniyordum. Koşarken kendime bir görev biçtim: Tiksintimi göstermeyecektim, annesinin yaptığını yapmayacaktım: şiddetli bir iç çekiş, denetimli bir öğürme, tekrar tekrar kasılan karın kasları, çocuğa duyduğu ürpertili nefreti ileten kollarıyla Emily'yi kaldırıp bu zevk ortamından

uzaklaştırışı ve sertçe, cezalandırırcasına küvete bırakışı; acele nedeniyle henüz soğuk olan su, sıcak su musluğundan akan kaynar suyla karışmakta, biri çok sıcak öteki çok soğuk, iki akıntı kızın etrafında girdap gibi dönerken, bacaklarını, karnını bir haşlayıp bir dondurmakta. Fakat onu bulamadım, onu hiç bulamadım; ağlama sürdü, sürdü; onu gündüzleri, "gerçek" yaşamımda da duyabiliyordum.

Yanılmıyorsam, daha önce de söyledim, bir dünyadayken – oturma odamın çiçekli duvarının gerisindeki bölgedeyken, sıradan, mantıklı, zamanın tahakkümündeki gündelik dünya yok oluyordu; "sıradan" yaşamımdayken de, bazen günlerce, duvarın açılabildiğini, açıldığını, yeniden açılacağını, benim de kolayca öteki uzama geçebileceğimi unutuyordum. Oysa şimdi, duvarın arkasındaki yere ait bir parçanın, bir çeşninin gerçek yaşamıma sürekli sızdığı bir dönem başlamıştı. Kendini ilk kez, bir çocuğun hıçkırıklarıyla belli etti. Çok belirsiz, çok uzak. Bazen güçlükle, zar zor duyulur halde; bazen kulaklarım onu duymak için dikilir, zorlanır, bir an sonra da onu kaybederdi. Sonra ağıt yeniden başlar, oldukça da yükselirdi; bense o sırada bizzat Emily'yle konuşuyor ya da camda durmuş dışarıdaki olayları seyrediyor olabilirdim. Bir çocuğun, yalnız, sevilmeyen, reddedilmiş bir çocuğun hıçkırarak ağladığını duyuyordum; aynı zamanda da, onun yanı sıra, annenin şikâyetlerini, feryat figanını duyabiliyordum, iki ses yan yana sürüp gidiyordu – tema ve yan melodi.

Oturup dinledim. Tek başıma oturdum ve dinledim. Sıcak, çok sıcaktı; o, son sıcak yazdı. Sık sık gök gürlüyor, ani, kuru fırtınalar çıkıyordu; sokaklarda bir huzursuzluk, bir hareket ihtiyacı... Sırf hareket etmiş olmak için, kendime küçük işler yaratıyordum. Otururken ya da bir şeylerle meşgulken, hep dinliyordum. Bir sabah Emily canlı, kıpır kıpır, eve döndü, kuruması için erikleri tepsilere dizdiğimi görünce bana katıldı. O sabah üstünde çizgili, pamuklu bir gömlekle kot pantolon vardı. Gömleğin göğüs hizasında bir düğmesi eksikti, açıklıktan, daha şimdiden dolgunlaşmış göğüsleri görünüyordu. Hem yorgun hem de alabildiğine enerjikti; henüz yıkanmamıştı, bedeninden bir cinsellik kokusu yayılıyordu. Tatmin olmuş, rahatlamıştı, azıcık da üzgündü, ama şakacıktan. Uzun lafın kısası, tam bir kadındı; gülümseyerek oturdu, yavaş, rahat devinimlerle erikleri ovmaya

başladı; az önceki sevişmeyle bütün açlıklar, hırslar ve ihtiyaçlar kızın içinden tekme tokat atılmış, def edilmişti. Ve bu arada, çocuk durmaksızın ağlıyordu. Emily'ye bakıyor, düşünüyordum; zamanla, zaman denen şeyin mutlak lanetliliğiyle boğuşan, aynı düşünceyi boşu boşuna (ama ellerinde değildir), tekrar tekrar, bir tür ölçü ya da tüzük gibi kullanarak, zihninde evirip çeviren bütün yaşlılar gibi: *Haşlanmış kalçaların, baldırların, bacakların yüzünden, ama asıl, bir türlü anlayamadığın için, acı acı, biteviye ağlaman daha on dört yıl önceydi, belki daha da az. On dört yıl benim için çok kısa bir süre, terazimde öyle hafif çekiyor ki; seninkinde, senin terazinde ise her şey, bütün hayatın.*

Zamanı düşünerek, zamanı, kadınlığa ve özgürlüğe uzanan kilometre taşlarını ağır ağır, birer birer geçen eski zaman kızlarından bekleneceği üzere, hızlandırmaya çalışarak, "On beşime basmak üzereyim," dedi, çünkü on dördüncü yaş gününü yeni kutlamıştı. Bunu daha dün söylemişti; böyle hoppaca, hatta arsızca, saçını geriye savurarak, şımarık bir "genç kız" gibi konuşmayı çok iyi becerirdi. Oysa bir erkeğin yatağından kalkıp gelmişti ve yaşadığı şey, kesinlikle bir "genç kız oynaşması" değildi.

Bütün sabah, onunla karşılıklı çalışırken, çocuğun ağlamasını duydum. Gerçi pek inanmadım ama Emily hiçbir şey duymamıştı.

O yürek parçalayıcı sesi işitmemek için içten içe kıvranır, debelenirken, "Birinin ağladığını duyamıyor musun?" diye sordum, becerebildiğimce gelişigüzel bir tavırla.

"Yo, sen duyuyor musun ki?" Kalkıp doğruca pencereye gitti, Hugo da peşinden. Gerald'ın gelip gelmediğine bakıyordu. Gelmemişti. Banyoya gitti, giyindi; pencereye dikilip beklemeye başladı – evet, oğlan göründü. Şimdi camda biraz daha duracak, oğlanı görmezden gelmeye dikkat ederek, bağımsızlığını, benimle sürdürdüğü öteki yaşamını vurgulamak için biraz oyalanacaktı. Yarım saat, bir saat durduğu olurdu. Hatta bazen o çirkin, sarı hayvanıyla birlikte yeniden oturur, onu okşayıp gıdıklardı. Sessizliği giderek gerginleşir, camdan dışarı fırlattığı bakışlar incelip yapaylaşırdı: *Penceredeki Kız, Âşığından Habersiz.* Sonra hayvanın başını okşayan, pışpışlayan eli hayvanı unutur, kayıp düşerdi. Gerald onu görmüştü. Kızın *onu* fark etmediğini fark etmişti. Ve arkasını dönüvermişti – kızın aksine,

oğlanın gerçek anlamda pek de umursadığı yoktu, daha doğrusu umursuyordu ama kesinlikle kız kadar değil. Dahası şu an, bu öğleden sonra, June oradaydı; Maureen ve bir düzine kız da öyle. Emily buna dayanamadı. Hugosunu öpüp dışarı fırladı. Bana da her zamanki nakarat düşmüştü: “Senin için sakıncası yoksa, biraz dışarı çıkacağım.”

Bir dakika sonra onlarlaydı; ailesi, kabilesi, yaşamıyla. Solgun, fazla ciddi yüzünün iki yanına dümdüz dökülen, siyah saçlarıyla dikkat çeken, çarpıcı bir kız; beline sokulu bıçakları, favorileri, güçlü, esmer kollarıyla ortalıkta çalım satan Gerald’ın yanı başında. Yüce Tanrım, Emily dairemden çıkıp kaldırımdaki yaşama geçtiğinde, kaç yüzyılı tersyüz ediyor, insanoğlunun yükselmek için attığı onca uzun, zorlu adımı sıfırlıyordu! Ve nice vaatler, olasılıklar, tecrübeler, insanlık temasındaki nice çeşitlemeler silinip atılıyordu! Seyrederken, insanın bütün girişimlerinin, çabalarının güvenilmezliğinden umutsuzluğa kapıldım, pencereden ayrıldım. Aynı akşamüstü, duvarın arkasına bile isteye geçmeye çalıştım: Orada uzun bir süre durdum, bekledim. Duvara şimdi ışık vurmuyordu; tek renk, kasvetli, donuktu. Yanına gidip avuçlarımı ona bastırdım, ellerimi üzerinde gezdirdim; hissetmeye, duyumsamaya çalıştım, kuntluğunu, geçit vermezliğini irademin gücüyle alt etmek için elimden geleni yaptım. Saçmalıktı, biliyordum; duvar ne benim ne de bir başkasının isteğiyle asla inmeyecek, bir köprü ya da kapı açmayacaktı. Ama alçak, kesintili hıçkırık, o perişan çocuk aklımı başımdan alıyor, sağduyumu yitirmeme neden oluyordu... Öte yandan, başımı çevirince onu görebiliyordum, kaldırımdaki genç, zinde kızı, doğuştan gelen ciddiyeti yüzünden belki gülümsemeyen, ama gözyaşlarından fersah fersah uzak. Kucağıma almak, öpüp yatıştırmak istediğim çocuktu bu. Ve çocuk öyle yakınımdaydı ki; bütün mesele duvarda bastırılacak doğru yeri bulmaktaydı, eski masallardaki gibi. Desendeki farklı, tuhaf bir çiçeği ya da şuradan şuraya, şu kadar karış sayarak belli bir noktayı bulmak, sonra yavaşça bastırmak... Ama salt arzuyla, irade gücüyle hiçbir şey elde edilemeyeceğini de biliyordum elbette. Yine de, bütün öğleden sonrayı, ta akşama kadar orada geçirdim; dışarıda hava karardı, kaldırımda ateşler yandı; alevler, yiyen, içen, kabilelerinin ve müttefiklerinin arasında dolaşan

grupları aydınlattı. Avuçlarımı duvarda ağır ağır, santim santim gezdirdim, fakat ne o gün, ne de ertesi gün bir giriş yolu bulabildim; oradan ayrılmayan, hüngür hüngür ağlayan, tek başına ve terk edilmiş, çaresizce hıçkıran, zaman ona güç aşılayana, onu özgürleştirene dek, önünde nice yıllar uzanan çocuğu bir türlü bulamadım.

Emily'yi hiç bulamadım. Ama bir şey buldum... İşin aslı, onu zaten er geç bulacaktım; kaçınılmazdı bu. Önceden tahmin etmem gerekirdi. O "özel" boyutun basitliği, sıkıcılığı, küçüklüğü, kısıtlılığı, arama eyleminin kendisinde, özündeydi. Söylemek bile gereksiz, beklenmedik bir biçimde buluverdiğim şey... Ondan başka ne bulabilirdim ki? O duvarın gerisinde geçitlerden, koridorlardan koştum, koştum, kızın orada olduğunu *bildiğim* ama ona bir türlü rastlayamadığım odaları hızla kat ettim ve sonunda onu buldum: sarışın, mavi gözlü bir çocuk; mavi gözleri ağlamaktan kızarmış, şişmiş. Bu Emily'nin annesinden, kızın baş eziyetçisi, dünyanın imgesi o irikıyım, katana kadından başka kim olabilirdi ki? Kucağıma aldığım, susturmaya çalıştığım çocuk, Emily değildi. Şefkate muhtaç, küçük kollar boynuma uzandı, ama bunlar gün gelecek, sevecenlik nedir bilmeyen o kalın, güçlü kollara dönüşecekti; avutulma ihtiyacından kıpkırmızı kesilmiş yüz nihayet acıya kesmiş bir bitkinlikle gevşedi, küçük, sarışın çocuk çöktü; başı omzumdaydı, teri emmesi için parmaklarımı nemli tellerin arasından tatlılıkla geçirdikçe, altın rengi bebek lüleleri kurudu, güzelleşti. Kollarımda nihayet huzur bulan, çok güzel, açık tenli bir çocuk... Peki, sahnenin daha önceki bir aşamasında gördüğüm, çikolata rengi pisliği büyük bir neşeyle saçlarına, yüzüne, yatağına süren küçük kız kimdi? Bir keresinde, içli içli ağlayan bir çocuğun sesini izleyerek, tepeden tırnağa beyaz, temiz ve steril bir odaya girmiştim; Emily'nin yoksunluğunu simgeleyen o kâbus renk. Bir çocuk odası. Kimin? Bu bir erkek ya da kız kardeşin doğumundan önceydi, çünkü Emily henüz minicik bir bebekti ve yalnızdı. Anne başka bir yerdeydi, emzirme vakti henüz gelmemişti. Bebeğin açlıktan gözü dönmüştü. Açlık midesini pençeliyordu; yiyecek ihtiyacı kızı diri diri yemekteydi. Kalın, boğucu sıcaklığın içinde çığlıklar atıyordu; küçük, kırmızı yüzünde boncuk boncuk terler; bir meme, bir biberon, herhangi bir şey bulmak için başını bir o yana bir bu yana çeviriyordu: Sıvı bir şey,

ılıklık, besin, teselli istiyordu. Kıvrandı, debelendi, haykırdı. Ve haykırdı – çünkü beslenme vaktine daha vardı, düzenin katı yasaları, beklemesi gerektiğini söylüyordu: Kendi ihtiyaçlarını ve bebekle ilişkisini, her ikisine de yabancı gelen bir zaman çizelgesine oturtan ve ona sonuna kadar bağlı kalacak olan o dik kafalı, katı kalpli kadını hiçbir şey yumuşatamazdı. Bir yaşamın erken safhalarında defalarca yinelenen bir sahneye tanık olduğumun farkındaydım – kimin yaşamında? Emily'nin? Annesinin? Sürüp giden bir şeydi; günlerce, aylarca sürmüştü. Karnı acıkmış, hiç gelmeyen, geldiğinde de yeterli olmayan bir sonraki öğünü isteyen, önce çığlıklar atan, sonra mızırdanan, huysuzluk eden bir bebek. O dediğim dedik, nüfuz edilemez kadında işi bu hale getiren, dayatan bir şey vardı. Zorunluluk. Bu küçük, özel dünyanın katı kuralları. Sıcak. Açlık. Bir duygu savaşımı. Önü parmaklıklı şömineden yayılan kızıl alevlerin, beyaz duvarlara, beyaz yüne, beyaz ahşaba, beyaza, beyaza vuran sıcaklığı. Çenenin altında biriken ıslaklıktan yükselen hastalık kokusu, ıslak, kalın yünün kokusu. Ve küçüklük, aşırı küçüklük, acizlik, çaresizlik; kuklaların görünmez ipleri çekildikçe hoplayıp zıpladığı bu küçük, sıcak yere ulaşabilen azıcık yiyecek, özgürlük, seçenek kırıntısına uzanmak, ulaşmak için çığlıklar atan bir çaresizlik.

7 . Güney Afrika'da, eskiden Hollanda dilinin konuşulduğu bölge.

Bence burası, “şey” hakkında biraz daha bilgi vermenin tam yeri. Gerçi “doğru” zaman ya da yer diye bir şey yok elbette, çünkü “onun” başlangıcını mimleyen kesin bir an yok – ne o zaman ne de şimdi. Bir gün, bir de baktık, hepimiz “şey”den söz ediyoruz; daha düne kadar yapmadığımız bir şeydi: Yaşamlarımızda farklı bir madde vardı artık.

Belki de bu anlatıya “şey”in ayrıntılı bir tanımıyla başlasaydım, çok daha iyi yapmış olurdum. Şu ya da bu biçimdeki “şey”i ana temanın dışında bırakarak herhangi bir olayı, öyküyü aktarmak mümkün mü? Belki de “şey” bütün edebiyatın ve tarihin gizli temasıdır gerçekten; görünmez mürekkeple satır aralarına yazmak, mürekkebin daha sonra ansızın, simsiyah ortaya çıkması, gayet iyi bildiğimiz, eski baskıyı karartması gibi; özel ya da kamusal yaşamın beklenmedik bir biçimde ortaya serilmesi ve bizim asla göremeyeceğimizi sandığımız bir yerde, bir şey görmemiz gibi... “Şey”i olayların, yaşananların soluğanı gibi görürüz... İyi hoş da, *neydi* bu “şey”? Eminim, yeryüzünde insanoğlu var olduğundan beri, her bunalım zamanında “şey”den tıpatıp bu şekilde söz edildi, çünkü “şey” daima kriz dönemlerinde arzı endam eder ve onun gücü karşısında kibrimiz, kendini beğenmişliğimiz yerle bir olur. Çünkü “şey” bir güç, bir kudrettir; bazen bir deprem kılığına girer, bazen de o sahte, aldatıcı çehresiyle dünyaya her gece biraz daha yaklaşan, saldığı korkuyla bütün düşünce yetisini altüst eden bir kuyrukluyıldız – “şey” ölümcül bir salgın hastalık, bir savaş, iklim değişikliği, insanların zihnini çarpıtan bir istibdat, bir dinin vahşeti olabilir, olmuştur.

“Şey”, kısaca, iflah olmaz cahilliğin ya da iflah olmaz farkındalığın karşılığı olan sözcüktür. İnsanın yetersizliğini simgeleyen sözcük mü?

“Şey hakkında yeni bir şey duydun mu?”

“Bilmem kim, şey için en son dedi ki...”

Daha da kötüsü “Yeni bir şey duydun mu?” aşamasına gelinmesidir; bu aşamada “şey” her şeyi emip yutmuştur ve insanlar dünyamızda neyin

döndüğünü, dünyamızı neyin döndürdüğünü sorduklarında, bir tek, sadece onu kastediyorlardır. Şey. Ancak şey, “onlar”dan kat kat kötü bir sözcük, çünkü en azından “onlar”, duyguları harekete geçirilebilen, çaresizleşebilen insanlar; tıpkı bizler gibi.

Tarihin bu noktasında, “şey” belki de her şeyden çok, hepsinden öte, bir şeyin sona ermek üzere olduğunun bilincine varmaktı.

Emily hissettiklerini kelimelere nasıl dökerdi? Belki de bunu şu süpüren, habire süpüren imgesiyle yapar, duygularını hain bir bahçede, ne kadar uğraşsa da asla başa çıkamayacağı bir kuru yaprak seliyle mücadele etmekle görevlendirilmiş bir sihirbaz yamağı tasviriyle betimlerdi. Görev duygusu sadece imgelerle dile geliyordu – kendisinin kötü, yaramaz bir kız çocuğu değil, evet, iyi, uslu bir kız olduğunu söyleyemezdi; erkek kardeşini, bebeği, o savunmasız, güçsüz, sevimli ve lakayt gülümseyen, nemli, ağır kokulu, beyaz yünlülerin içinde gevşek, peltemsi oturan bebekleri sevmek, korumak zorunda olan, iyi, akıllı bir kız. “Öyle zordu ki,” diyebilir. “Her şey nasıl da güçtü; sürekli çabalamak, o ağır yükü taşımak, evde sürekli tepelerine binmediğim takdirde yardım etmek için kılını bile kıpırdatmayan onca çocukla uğraşmak; sonunda beni bir zorbaya dönüştürdüler, bana güldüler, oysa buna hiç gerek yoktu, paylarına düşeni yapsalardı eşit, rahat konumda olurlardı, ama hayır, benim her şeyi denetlemem gerekiyordu; o pis saçlarını taramak, yıkanıp yıkanmadıklarını kontrol etmek, sonra, yanlış beslendikleri için açılan bütün o yaralar, eve sinen, hükümetin sağladığı dezenfektanın o berbat kokusu, sonra June’un hastalanması, endişeden delirecek gibi olmam, hiçbir belirgin nedeni yokken sağlığının giderek bozulması – işte mesele de buydu zaten, hiçbir şeyin geçerli bir nedeni yoktu, çalıştım, uğraştım, didindim, sonu hep aynı şeye vardı, bir şey oldu ve bütün çabalar boşa gitti.”

Evet, Emily o dönemi büyük bir olasılıkla bu sözlerle tanımlardı.

Bir gün, kadınlığa geçişinden (bu ifadeyi kullanmamın nedeni, kızın göründüğü kadarıyla kendisini aynen böyle hissetmesiydi) iki hafta kadar sonra, Emily’yle birlikte daireme dönen June fiziksel olarak değişmişti; hem de her bakımdan. Yaşadığı deneyim, damgasını yüzüne vurmuştu; o hüzünlü kimsesiz tarzıyla, eskisinden de savunmasız bir yüzdü bu. Ve

Emily’den daha büyük görünüyordu. Bedeni, bel kısmı, hâlâ bir çocuğun düz, kıvrımsız kalınlığına sahipti, göğüsleriyse biçimlenemeden düzleşmişti. Endişe ya da aşk iştahını açmış, kilo aldırmıştı. Bu on bir yaşındaki kıza bakınca, orta yaşlı halini görebiliyorduk: kalın, çalışan bir vücut ve iki karşıt niteliği barındırırmış gibi görünen –belki de baştan beri barındıran– bir surat: kurbanın sabırlı, boynu bükük çaresizliği ile onu kullanan, istismar edenin keskin mütecessisliği.

June iyi değildi. Sorularımız, bunun yeni bir şey olmadığını, sağlığının “epeydir” bozuk olduğunu ortaya çıkardı. Belirtiler mi? “Bilmem, kötüyüm işte, anlarsın yani.”

Karın ağrıları, sık sık da baş ağrısı çekiyordu. Mecali yoktu – ne var ki, bir Ryan’dan enerji beklemek de abesti. “Hiçbi yerim iyi diil, bi geliyo bi gidiyo, aslında,” diye açıkladı.

Salt June’a özgü bir dert değildi; pek çoğumuz mustariptik ondan.

Belirsiz, muğlak ağrılar, sancılar; arada bir yoklayan, ama doktorların öngördüğü koşullara da dönemlere de uymayan halsizlikler; ortak bir kaynaktan çıkıyormuşa benzeyen enfeksiyonlar – bir salgın hastalık gibi topluma yayılan ama bir salgına özgü benzeşmeyi, bir örnekliği taşımayan, varlıklarını her kurbanda farklı belirtilerle dışa vuran hastalıklar; nedensiz kızartılar, döküntüler, sonu cinnet nöbetlerine ya da tiklere, hatta felçlere varan sinir bozuklukları; tümörler ve cilt hastalıkları; bedenin her yerinde “gezinen” ağrılar, sızılar; bilgi eksikliğinden bir süre eski kategorilere sokulan, ama sonunda “yeni” oldukları açıkça anlaşılan rahatsızlıklar; muamma ölümler; insanları koltuklarına ya da haftalarca yataklarına mıhlayan, akrabaların hatta kendilerinin *evham* ya da *nevrotik* türü sözcükler kullanmasına neden olan, ama sonra ansızın ortadan kalkıp zavallı kurbanlarını eleştirilerden ve iç kemirici kuşkulardan kurtaran bitkinlikler, halsizlikler. Kısacası, uzun zamandır hem geleneksel hem de yeni gelişmiş hastalıklarda genel bir artış vardı, dolayısıyla, June, “Her yanım ağrıyor, ne demek istediğimi anlıyor musunuz?” dediğinde, ne demek istediğini gayet iyi anlamıştık, çünkü öylesine yaygın bir şikâyetti ki, artık başlı başına bir hastalık olarak sınıflandırılabilirdi. June yanımıza taşınmaya karar verdi, “Birkaç günlüğüne,” dedi, ama asıl gereksindiği şey,

Gerald’ın evindeki psikolojik ya da diğer baskılardan kaçmaktı; kendisi bilmiyor olabilirdi, fakat Emily’yle ben, orayı temelli terk etmenin kızın çok hoşuna gideceğini biliyorduk.

Oturma odasındaki geniş kanepeyi önerdim, ama June, Emily’nin odasındaki yer döşeğini yeğledi; geceleri de tahminimce, nasıl becerdiklerine şaşırsam da, birlikte uyuyorlardı. Şaşkınlığımı kendime sakladım elbette. Sorduğum masumane sorulara, sert, acıtıcı tepkiler aldığım çok olmuştu. Emily’yle June, seviciliği dünyadaki en normal şey mi sayıyorlar, yoksa yakışıksız mı buluyorlar, hiçbir fikrim yoktu. Ömrüm boyunca ahlaki değerler öyle büyük bir hızla ve öylesine kökten değişmişti, toplumun çeşitli kesimlerinde öyle büyük farklar gösteriyordu ki, belli bir zaman ve mekân dilimindeki düstur, ölçüt hangisiyse, onu kabullenmeyi uzun zaman önce öğrenmiştim. İki kızın birbirlerini rahatlatmak için sarmaş dolaş uyuduğuna inanmayı yeğledim. Aslında Emily’nin bana söylediklerinden sonra, hiçbir kuşku duymamalıydım; şimdi çocukla, “gerçek dostu”yla artık baş başa olduğu için neler hissettiğini, duygularını açmıştı bana. Hemen hemen baş başa, elbette – evde ben vardım, Hugo vardı. Ama hiç olmazsa öteki evdeki şu daimi kalabalıktan eser yoktu.

Emily, June’a “bakıcılık” yapmaya çalıştı. Bir başka deyişle, kızın önüne yiyecek koydu, hepsini bitirmesi için başının etini yedi. Ama bir Ryan’ın beslenme tarzı sıradan bir vatandaşınkine benzemez: Tepeden tırnağa kaprise ve iğrentiye kesmiş olan June, ucundan kemirmekle yetiniyordu. Belki de Emily’nin dediği gibi, vitamin eksikliğinden mustaripti, ama şöyle dedi: “Yok, aklıma yatmıyor: Farklı bir şey yemiyorum ki, öyle değil mi? Ama içim allak bullak, her yerim kötü, eskiden böyle değildi.”

Dolayısıyla, June’a “şey”in onun için ne ifade ettiğini sorsaydık, yanıtı muhtemelen şöyle olurdu: “Şey, bilemiyorum aslında, içim çok kötü, her yerim kötü.”

Belki de, “şey”i bir tür görünmez bulut ya da buğu olarak sınıflandırıp noktayı koymak gerekiyordu; tıpkı su buharı gibi, görmeseniz de oturduğunuz odanın havasında var olduğunu bilirsiniz; pencereden baktığınızda havanın bir parçasını onun oluşturduğunu bilirsiniz – gözünüz

havayı delmekte, bir uçtan ötekine kat etmektedir, bir daldaki böcekleri gagalayan serçeye baktığınızda, zekânız size bunu söyler; havanın kısmen bundan, her an (bir yerlerden gelecek soğuk havanın sillesini yediği an) yoğunlaşıp pusa ya da yağmura dönüşebilecek olan su buharından oluştuğunu bilirsiniz. “Şey” her yerdeydi, her şeyin içinde, kanımızda, zihnimizde akıp duruyordu. “Şey” bir kerede ve tamamen tanımlanabilecek, açımlanacak ya da parmak basılacak bir şey değildi; “şey” için için kaynayan bir hastalık, bir bezginlikti; “şey” Emily’yi, kuru yaprakları süpürme zorunluluğuna hapsolmuş, on dört yaşındaki bir kızı seyretmenin acısıydı; “şey” aldığınız elektrik hizmetinin bedeli ya da güvenilmezliğiydi; telefonların çalışmamasıydı; oradan oraya göç eden yamyam kabilelerdi; “onlar” ve onların acayiplikleriydi; “şey” son olarak, yaşadıklarımızdı... Ve duvarın ardındaki boşluktaydı; duvarın gerisindeki oyuncuları oynatandı; tıpkı belli bir oyunun sahnelendiği, saatlerin birbirini izlediği, yaşamın ittifaklara boyun eğdiği, sıradan dünyamızda olduğu gibi.

O yaz sona ererken, duvarın öteki tarafındaki durum da bu yandaki, bizdeki durum kadar kötüydü. Ya da belki, orada olup biteni daha açık seçik gördüğüm için, bana öyle geliyordu. Başka odalara ve geçitlere açılan bir kapının bulunduğu, dolayısıyla –koridorun bir sonraki dönemeciyle, bir sonraki kapının açılışıyla sınırlı olsa da– bir olasılıklar ve fırsatlar duygusuna kapıldığım (oysa o bolluk, o sınırsız boşluk duygusu mutlaka, eninde sonunda, benim de içine oturtulduğum, bir parçası olduğum bir nizam çerçevesine açılmakta, orada tutulmaktadır) bir odaya ya da bir geçide girmek yerine, şimdi sanki bir perspektif yer değiştirmişti de ben odalar dizisine yukarıdan bakıyordum ya da onlardan büyük bir hızla geçebilir, hepsini bir çırpıda ziyaret edip tüketebilirdim. Her halükârda, şaşırma duygusu ya da beklenti yok olmuştu; daha düne kadar seçeneklerle, olasılıklarla dolup taşan bu odaların, kaskatı zaruretlerin pençesindeki “özel” âlemden etkilendiğini, onun o boğucu havasından bir parçayı içlerine çektiklerini bile söyleyebilirdim. Öte yandan, oradaki karışıklık hiç bu kadar muazzam olmamıştı. Bazen bana, bütün bu odalar büyük bir özenle, en ince ayrıntısına kadar, sırf yerle bir edilmek üzere düzenlenmiş gibi geliyordu; sanki çok büyük bir ev alınmış ve yüzlerce farklı tarzı, modayı,

dönemi yansıtacak biçimde dekore edilmişti – ama oldukça keyfî bir biçimde; ardıllık gözetilmeden, stillerin etkileşimine, gelişimine dair belli bir sıra izlenmeksizin. Kurulmuş, mükemmelleştirilmiş – sonra da dümdüz edilmişti.

Bu odalardaki karışıklık hakkında bir fikir vermeye çalışsam da, boşuna. Belki odalardan birine girmem dahi mümkün olamadı desem, yeterli; ağzına kadar kırık dökük, lime lime eşyalarla doluydu. Diğer odalar da istenmeyen eşyaların atıldığı depo niyetine kullanılmıştı, ya da öyle bir görüntü veriyordu: Hepsini de tıka basa, leş gibi kokan çöp yığınları doldurmuştu. Bazılarında mobilyalar yerli yerinde duruyorsa da, ya çatıları uçmuştu ya da duvarları delikti. Resmî, görkemli bir odanın –Fransız, İkinci İmparatorluk dönemi, bir müzede sergileniyormuşçasına cansız– ortasında, eski, demir bir ızgaranın üzerinde yakılmış bir ateşin küllerini gördüm; sağda solda, birkaç uyku tulumu, bir duvarın dibine dizilmiş bir düzine postalın yanında, içi haşlanmış soğuk patatesle dolu, kocaman bir karavana. Askerlerin ansızın geri döneceğini biliyordum; hayatta kalmak istiyorsam, derhal ayrılmalıydım buradan. İçeride zaten bir ceset vardı, kurumuş kanı, etrafındaki halıyı kirletmişti.

Öte yandan, yıkıma dair bunca kanıta karşın, şu an bile, duvarın gerisinde eski beklentilere, umuda, hatta özleme ilişkin bir şeyler hissetmeden dolaşamıyordum. Anarşinin doruğa ulaştığı, benimse haklı olarak, artık mahvolmuş, pisletilmiş odalardan başka bir şey beklemez olduğum dönemde bile, bir ziyaretimde şunu buldum: Dört duvar, eski, tuğla duvarlar arasındaki bir bahçedeydim ve tepemde taptaze, iç açıcı bir gökyüzü uzanıyordu; bunun bizim değil, bir başka dünyanın göğü olduğunun farkındaydım. Bahçede üç-beş çiçek vardı, ama sebzeler çoğunluktaydı. Yeşilliklerle dolu, düzgün tarhlar vardı – havuç sapları, marullar, turplar; domates, bektaşiüzümü fidanları, olgunlaşmış kavunlar. Bazı tarhlar tırmıklanmıştı, ekilmeye hazırdı, bazılarında toprak altüst edilmiş, havalanmaya, güneşlenmeye bırakılmıştı. Şevkle, yararlılıkla, umutla dolu bir yerdi. Orada, bereketli gökyüzünün altında dolaştım, bu bahçeden ne çok kişinin beslenebileceğini düşündüm. Ama hepsi bu kadar değildi, çünkü bu bahçenin altında bir bahçe daha olduğunu fark ettim.

Meyilli, toprak bir rampayı inerek ona kolayca ulaştım; hatta basamaklar bile vardı; yanılmıyorsam taştan. Birincinin hemen altında ve aynı genişlikte olan ikinci bahçeye inmiştim: Bunun bana verdiği rahatlığı ve güven duygusunu tarif etmek gerçekten olanaksız. Bu bahçe de güneşten, rüzgâr ve yağmurdan en az üstteki kadar nasibini alıyordu. Yıpranmış tuğladan, yüksek, ılık duvarlar gerek hazırlığın farklı aşamalarında gerekse kullanımda olan tarhlar burada da mevcuttu. Bir duvarda eski usul, nefis bir gül boy atmıştı. Uçuk sarıydı, kokusu bütün bahçeyi kaplamıştı. Güneşli, eski bir taşın yakınında küçük karanfiller, muhabbetçiçekleri serpilmişti; bunlar eski çiçeklerdi, oldukça küçük ama incelikli, kişilikli: Eski kır çiçeklerinin tamamı buradaydı; pırasaların, sarmısakların ve nanelerin arasında. Bir bahçıvan vardı. Ayaklarımın dibinde akan suyun sesini büyük bir zevkle dinlediğimi ayrımsadığım an, adamı gördüm; topraktaki bir kanalda akan suyun kıyısında minik baharatlar, otlar yeşermişti. Kanalın duvara yakın kısmı taşla örülmüştü ve daha genişti: Bahçıvan, dışarıdan gelip alçak, yosunlu, yumuşak bir delikten bahçeye giren taş arkın üstüne eğilmişti. Her tarhın kenarından tertemiz bir su akıyordu; bahçe bir su kanalları ağıydı. Başımı kaldırıp yukarı ve duvarın ötesine bakınca, suyun altı-yedi kilometre uzaktaki dağlardan geldiğini gördüm. Yazın ortasında olmamıza karşın, dağlar karlıydı, dolayısıyla bu, erimiş kar suyuydu; buz gibi ve dağlarda esen havanın tadıyla yüklü. Varlığını burada kuvvetle, şu gülün kokusu kadar baskın bir biçimde hissettiğim kişi hakkında bilgi almak üzere bahçıvana doğru koşunca, adam dönüp bana baktı, ama başıyla beni selamladıktan sonra yeniden görevine döndü; suyu, tarhların arasından eşit oranda akıp akmadığını kontrol ediyordu. Uzaktaki dağlara, aradaki düzlüğe, köylerin ve bahçeli, büyük, taş evlerin bulunduğu düzlüğe baktım; baktığım şeyin, artık dönmem gereken yeryüzü kadar uçsuz bucaksız ve verimli bir alt dünya olduğunu düşündüm. Sonra yeniden üst seviyeye çıktım; eski duvarlar akşam güneşiyle ısınmıştı; kulağıma dört bir yanda akan suyun şırıltısı geldi, oysa daha önce burada dururken suyun sesini duymamıştım; dizlerimden yükselen yarpuz rayihasıyla, kulaklarımdaki arı vızıltılarıyla, sağlam ama nemli toprakta küçük, dikkatli adımlarla

ilerledim. Toprağın ürettiği besinlere, bizim, dünyadaki insanların gelecek kışını güvenceye alan gıdalara baktım.

Ve gündelik yaşantıma döndüm; derin bir koltukta halsizce oturan, Emily'nin uzattığı yemek tabağına, sabırlı bir gülümsemeyle başını sallayan June'u seyrettim.

"İyi ama mutlaka yemesi gerek, öyle değil mi?" dedi Emily bana, kaygıdan tizleşmiş bir sesle; çocuk gülümseyerek reddetmeyi sürdürünce de, bir hışım döndü, tabağı Hugo'nun önüne bıraktı; yiyeceğin bir çöp bidonuna boşaltılmasına eşdeğer bir ibret gösterisine alet olduğunu bilen hayvan başını çeviriverdi. Bunun üzerine Emily sevgi dolu bir pişmanlıkla, ihmal edilen kölesinin yanına çöktü, yüzünü eskiden sıkça yaptığı gibi, onun kürküne gömdü. Hayvan, bırakın hoşnutluğu, hiçbir tepki göstermeme kararına karşın, dayanamadı, başını azıcık kızdan yana çevirdi. Kendine rağmen, kızın elini kısacık yaladı; suratında yapmak istemediği bir şeyi yapan, ama kendini bir türlü tutamayan bir insanın ifadesi vardı... Kızsa oturduğu yerde ağlamaya başladı, ağladı, ağladı. İşte, üçü de karşımdaydı; hastalığın –bu artık her neyse– bitkinleştirdiği June, küçük düşmüş, kalbi kırılmış, çirkin, sarışın yaratık ve öfke saçan genç kadın. Üçünün arasında sessizce oturdum, öylesine yakınımızda, günün bu saatinde –akşamdı– bomboş, derinliksiz, vaatsiz yükselen duvarın gerisinde, üst üste uzanan bahçeleri düşündüm. Orada, bu canlılar ve onlar gibi pek çokları için ne zenginlikler yattığını düşündüm; bu iç karartıcı, döküntü, gündelik odada otururken, dışarıdaki kaldırım her zamanki gibi kabile yaşamıyla kaynaşırken, mis gibi kokuları, akan suları ve envai çeşit bitkisiyle öteki dünyayı, bu bilgiyi gizlemek ne kadar zor olsa da, çenemi tuttum. Onu zihnime hapsettim. Bunu yapabilmiştim. Evet, sonlara doğru, durum böyleydi; o yaşamın ya da yaşamların haberleri, "sıradan" yaşama çok daha güçlü ve sık sızar olmuştu; sanki öteki yer bizi besliyor, hayatta tutuyor ve bunu bilmemizi istiyordu. Rüzgâr bir yerden ötekine esip duruyordu; bir yerin havası öteki yerin de havasıydı; duvarın gerisindeki boşluğa yaptığım bir kaçışın ardından pencereye gittiğimde, içimi anlık bir kuşku yoklardı; zihnim dalgalanır, bulanır, silkinmek, toparlanmak için uğraşırdı; ta ki kendimi sakinleştirinceye, yo, şu an gerçekliğe, gerçek yaşama bakıyorsun,

diye güvence verinceye dek; normalliğinde herkesin hemfikir olacağı bir şeyin içinde sağlamca dikiliyordum.

O yazın sonunda, kaldırımda her yaştan yüzlerce insan birikmişti. Gerald şimdi bir düzineye yakın liderden sadece biriydi. İçlerinden biri, orta yaşlı bir adamdı – yeni bir gelişmeydi bu. Bir de, küçük bir kızlar grubuna önderlik eden bir kadın vardı. Tedirgince ama yüksek sesle, erkek yetkesine, erkek örgütlenmesine karşı çıkıyorlardı: Sürekli kaldırımda durup erkeklerin yaptığı her şeyi eleştirmeyi kendilerine iş edinmişlerdi sanki. Bir kınama korosuydular. Ancak göründüğü kadarıyla, kadın lider enerjisinin büyük bir bölümünü, kızların sürüden ayrılıp erkeklere yapışmasını önlemek için harcamaktaydı. Buysa erkeklerin, bazen de diğer kadınların, pek de ılımlı diyemeyeceğimiz yorumlarına yol açıyordu. Ama hepsinin, herkesin göğüslemek zorunda olduğu sorunlar, güçlükler, bu türden bir uyuşmazlığı önemsiz kılmaktaydı. Dahası becerikli, kendi yağıyla kavrulan bir topluluktu; birbirlerine ve çocuklara olağanüstü şefkat gösteren, bilgi vermeye her daim hazır (bilgi hâlâ, en önemli ticari emtiaydı), elindeki yiyeceği, erzakı paylaşmaya gönüllü kadınlardı.

June'u işte bu kadınlar grubuna kaptırdık.

Şöyle oldu: Emily yine günlerinin, gecelerinin çoğunu öteki evde geçirmeye başlamıştı; görev onu geri çağırmış, orada ona ihtiyaç duyulduğunu belirten bir sürü ileti gelmişti. June'un da onunla taşınmasını istedi; June ise Emily'nin ikna çabalarını dinledi, ona hak verdi, ama onunla birlikte gitmedi. Emily'yi, gerçek yükümlülüğümü, özel bir sorumluluk hissetmediğim June yüzünden kaybettiğim duygusuna kapıldım. O uyuşuk, isteksiz varlığıyla evimin havasını ağırlaştırıp benim şevkimi de kırıyor, Hugo'ya sürekli bir kıskançlık acısı çektiriyor olsa da, bu çocuğu seviyordum. Az buçuk silkelenip benimle konuştuğunda, memnun oluyordum: Çünkü günün neredeyse tamamını hiçbir şey yapmadan, divanın bir köşesinde yatarak geçiriyordu. Ancak doğruyu söylemek gerekirse, çekip gitmesini istiyordum. Emily çok sevdiği, kızarmış patatesli bir yemek hazırlamak, değerli çaydan bolca demlemek, o çayı yarısına

kadar değerli şekerle doldurduğu fincanlarda sunmak üzere uçarcasına eve geldiğinde, kız ona Gerald'ı soruyordu: Dinler, şunun bunun hakkında bir şeyler sorardı; dedikoduya bayılıyordu. Bana, Emily'ye ve hiç kuşkusuz kendisine, gideceğini, evet yarın oraya gideceğini söylüyordu. Emily'nin öfkelerine, endişelerine şöyle karşılık verdi: "Yarın geleceğim oraya, Emily, evet yarın geliyorum." Ama yerinden kıpırdamadı.

Kaldırımda Emily alabildiğine enerjikti. Gerald'ın ekibi, bilfiil onun evinde yaşayanlarla o uzun, sıcak ikindilerde kaldırıma akmayı sürdüren kalabalıklardan, onun çekimine kapılanlarla birlikte, elli kişiyi bulmuştu.

Emily sürekli Gerald'ın yakınındaydı; akıldane, bilgi kaynağı rolüyle göze çarpıyordu. Bir zamanlar Emily'yi üzme, bir dengeyi bozma korkusuyla, özenle kaçındığım bir şeyi yaptım: "Neler olup bittiğini görmek" üzere, bizzat sokağın karşı tarafına geçtim – sanki olup biteni aylardır gözlemiyormuşum gibi! Ne var ki, yaşı ilerlemiş vatandaşların kaldırıma yaptıkları ilk ve daha sonraki ziyaretleri açıklama biçimi de zaten buydu – ta ki bir battaniye, birkaç kalın giysi, azıcık da yiyecek toparlayıp oradan geçmekte olan ya da kaldırımımızı terk eden bir kabileyle birlikte kentten ayrıldıkları âna kadar, öne sürdükleri mazeret hep buydu. Bense şaşmadan edemiyordum: Dairemden çıkıp karşı kaldırıma geçişim, hakkında henüz hiçbir şey bilmediğim, gizli bir maksada mı işaretti? Bu öylesine çekici bir fikirdi ki, kafama girdiği an beni eline geçirmişti, onu susturmak, bastırmak için bayağı mücadele etmem gerekiyordu. Kaldırıma yaptığım ilk ziyaret – orada durmak, bir saat kadar diğerlerinin arasına karışmak, Emily'nin orada her gün büyük bir maharetle ve saatlerce yaptığı şeyin ne olduğunu, kendi kulaklarımla duymak demekti. Eh, hayretler içinde kaldım... Bu kız beni daha kaç kez şaşırtacaktı? Şimdi bu huzursuz, yerinde duramayan, hayat dolu, acımasız kalabalığın arasında gezinirken, nasıl hepsinin, salt Gerald'a biat etmeye hazır olanların değil, herkesin haber, bilgi, öğüt almak için kıza başvurduğunu gördüm. Kızsa isteneni vermeye hazırdı. Evet, şu banliyödeki şu dükkân kurutulmuş elma satıyordu. Hayır, kırk kilometre batıdaki köye giden otobüs tamamen kaldırılmamıştı, aralık ayına kadar haftada bir sefer yapacaktı, gelecek pazartesi sabah saat onda bir sefer vardı, ama bir gece önceden kuyruğa

girmen şarttı, yerini kaptırmamak için dövüşmen bile gerekebilirdi: Ama buna değerdi, çünkü orada bol miktarda elma ve erik bulunduğu söyleniyordu. Bir çiftçi her cuma el arabasıyla koyun eti ve post getiriyordu, onu bulmak isteyenler şeye gidebilirdi... Satılık ya da takas için iri, güçlü beygirler vardı. Evet, dört sokak ilerideki ev, ahır olarak kullanılmaya gayet uygundu. Yem meselesine gelince, tedarik etmek mümkündü, ama kendin yetiştirmen daha da iyiydi, at başına sana gereken miktarsa... Yarın öğleden sonra, eski Plaza Otel'in ikinci katında yemek pişirmekte ve aydınlanmakta kullanılacak bazı kimyasal cihazlar imal edilecekti, yardımcı gerekiyordu, yardımın karşılığı da bu cihazlarla ödenecekti. Pazar akşamüstü saat üçte, Smith Caddesi'ndeki eski otoyolun altında odun külü, at pisliği ve gübre satışı yapılacaktı. Kendi rüzgâr jeneratörünü yapma dersleri verilmekteydi, ödeme gıda ve yakıtla yapılabilirdi... Hava temizleyiciler ve arıtıcılar, su arıtıcıları, toprak sterilizatörü... Kümesler, tünekler inşa etmek... Bıçak bileyiciler... Yeraltındaki lağımların planını ve onlara akan ırmakları bilen, dolayısıyla suyu yeryüzüne pompalayacak olan... X Yolu ile Y Çıkmazı arasındaki sokakta harika civanperçemi ve öksürükotu yetişiyordu; Piltdown Yolu' nun köşesinde, insanların patates ekip sonra da unuttuğu küçük bir arazi vardı – kenti terk etmiş olmalıydılar. Emily bütün bunlardan, daha fazlasından da haberdardı, enerjisi ve donanımı sayesinde, yüzlerce egonun bir panayırdaymışçasına çarpıştığı, çekiştiği ve birbirini beslediği bu arenada, peşinden en çok koşulan kişiydi: Emily, Gerald'ın sevgilisi. Ondan böyle bahsediliyor, böyle anılıyordu. Ziyaret ettiğim o evdeki durumu bildiğim için, bu beni şaşırtmıştı. Yoksa bu da, geçmişin duygusal ya da en azından sözsel kalıntılarından biri miydi? Gerçek bir harem kurmuş olsa da, bir kadını ilk, resmî karısıymışçasına öne çıkartan bir erkek? Eh, madem eski terimlerden birini kullanıyoruz, bir başkasını neden kullanmayalım? Sözcüğün etkisini June'da denedim: "Gerald'ın haremi," dedim; küçük yüzü karışıverdi. Sözcüğü duymuştu, ama onunla herhangi bir ilintisi olabileceği aklına bile gelmemişti. Ah, evet, böyle bir film görmüştü ve evet, Gerald'ın bir haremi vardı. Kendisi, June da bunun bir üyesiydi. Hafifçe kıkırdadı, hep bir şaşkınlığı yudumlarmış gibi görünen o uçuk mavi

gözleriyle yüzüme baktı. Karşımda yatan kıza baktım; kendini haremdeki kızlardan biri sayan, çocuksu kalın beli, çocuk gözleri, bir yana taranmış, soluk saçlarıyla, yaşlanmaya yüz tutmuş, küçük kadına.

Kaldırımdaki varlığım, elbette, Emily'nin gözünden kaçmamıştı; bundan, artık göçmeye hazır olduğum sonucunu çıkardı. Orası, bütün bu zinde, kıpır kıpır kitleleri, şu günübirlik yaşamın, dünyayla baş etmenin yollarını bilen, becerikli, her işin kolayca, yaratıcılıkla üstesinden gelen insanlarıyla nasıl da çekiciydi. Bir omuz silkiş gibi, tek bir hareketle, eski usullerin, alışkanlıkların tamamını, eski sorunları atıvermek ne büyük bir ferahlık olurdu – kabilelere katılmak üzere karşı kaldırıma atılacak tek bir adımla, bütün bunlar dağılacak, önemini yitirecekti. Ev işleri, ev kadınlığı gibi kavramları, mağara kadınlığı kavramıyla birebir, kusursuzca tanımlamak mümkündü artık; öylesine beyhude, anlamsız bir işti. Bir insan yaşamının kabuğu, "her tür modern kolaylık" için bir dekordu, ama kabuğun içinde kişi takas yapıyor, el koyuyor, hatta çalıyordu; mumla aydınlanıyor, ısınmak için baltayla parçalanmış odunların ateşine sokuluyordu. Ve bu insanlar, bu kabileler hepsine sırt çevirmeye, kendilerini yollara vurmaya başlamıştı. Evet, bir yerde durmak, boş bir köy bulup yerleşmek zorunda kalacaklardı; ya da sağ kalmayı başaran çiftçilerin yanına sığınacak, karşılığında bazen işçilik yapacak, bazen de özel korumalık. Kuzeydeki bir ormanın içinde ya da kenarında yaşamak ancak kanun kaçaklarına yaraşır bir şey olsa da aralarında yeniden bir tür düzen kurmaları gerekecekti. Sorumluluklar, vazifeler saptanacak, insanlar da katılaşıp donuklaşacaktı; muhtemelen çok kısa bir zamanda. Ama bu arada kabileye haftalar, aylar, şansları varsa bir yıl süreyle, insanlığın erken dönemine özgü bir yaşam egemen olacaktı: disiplinli ama demokratik – bu topluluklar rahat, sakin bir dönemden geçtiklerinde, bir çocuğun sesine bile saygıyla kulak veriliyordu; mal mülk kaygısı denen şey ortadan kalkmıştı; bütün cinsel tabular yok olmuştu (yeni tabular hariç; ancak yeniler, eskilere oranla daima daha katlanılabilir şeylerdir); bütün sorunlar paylaşılıyor, el birliğiyle hallediliyordu. Özgür. En azından "uygarlık"tan artakalanlardan, külfetlerinden özgür. Alabildiğine gıpta edilesi, alabildiğine cazip; evi kapatıp onlarla gitmek için nasıl da yanıp tutuşuyordum. Ama nasıl

yapabilirdim ki? Emily vardı. O kaldığı sürece, ben de kalacaktım. Bir kez daha, deneme kabilinden, Dolgelly' lerden söz etmeye başladım; nasıl onlardan bir kulübe isteyip onu adam edeceğimizden, bir yuvaya dönüştüreceğimizden... June'la birlikte, elbette. Emily'nin sergilediği delice evhamın arkasında yatanı, onu artık June'dan ayırmanın olanaksızlığını açık seçik görebiliyordum.

Ya Hugo? İşin doğrusu, hayvana ayıracak vakti yoktu; eskiden onu burada tutan şey Hugo olabilirdi, ama bu artık geçerli değildi.

Bana kalırsa, Emily'nin evde neredeyse hiç kalmadığı, salt June'u görmek için şöyle bir uğradığı dönemde, hayvan bütün umudunu kesti. Bir gün onu alenen camın önünde otururken gördüm; o çirkin, inatçı, sarı suratını herkes görebilirdi. Bir meydan okumaydı ya da bir boş vermişlik. Görüldü, elbette. Gençlerden birkaçı, orada oturmuş, kedi gözleriyle dimdik onlara bakan, sarışın hayvanı daha yakından görmek için sokağın bu yanına geçtiler. Birden dank etti: Bu çocukların en küçükleri, beş-altı yaşındaki gerçek çocuklar, büyük bir olasılıkla bir kedi ya da köpeği, sevilen, ailenin üyesi yapılan bir "evcil" hayvan olarak hayatlarında hiç görmemişlerdi.

"Ay, çok çirkin," dediklerini duydum; yüzlerini buruşturdular, şekilden şekile soktular, sonra da uzaklaştılar. Hayır, zamanı geldiğinde Hugo'ya kimse yardım edemeyecekti; kimse şöyle demeyecekti: "Ah, öldürmeyin onu, baksanıza ne kadar güzel bir hayvan."

Neyse... Emily bir akşam eve döndü ve penceredeki sarı parıltıyı gördü. Günbatımının son yalazının ve mumların aydınlattığı Hugo, olanca parlaklığıyla oradaydı. Hayvanın kendini koruma içgüdüsüne neden başkaldırdığını ânında anlayan kız, şoke olmuştu.

"Hugo," dedi, "ah, bir tanecik Hugom..." Hayvan sırtı dönük durmayı sürdürdü, kız ellerini onun boynunun iki yanına koyduğu, yüzünü kürküne gömdüğü zaman bile kıpırdamadı. Yumuşamayacaktı; kız onun sitemini, beni gözden çıkardın, beni umursamıyorsun, dediğini anlamıştı.

Hugo'yu tünediği iskemleden indirdi, onunla birlikte yere oturdu. Ağlamaya başladı; eli ayağı boşalan birinin asabi, sinir bozucu, burnunu çeke çeke ağlayışıydı. Bunu görebiliyordum. Kıpırdamadan onları izleyen June da öyle. Ve Hugo da. Sonunda kızın elini yaladı, ya sabır çekercesine

yere çöktü; kıza şöyle diyordu: *Sırf seni memnun etmek için. Bana boş verdiğin an, yaşamak umurumda bile değil.*

Şimdi Emily bir çelişki, bir huzursuzluk yumağı olup çıkmıştı. Benim daireyle o ev arasında, o evle kaldırım arasında, son sürat mekik dokuyordu. June; June'u görmek, sevdiği yiyeceklerden üç-beş lokma getirmek ve makul bir saatte yatağa yatırmak zorundaydı, çünkü kıza kalsaydı, o divanın köşesinde sabahın dördüne, hatta altısına kadar, boş boş, belki bir tek hastalığının –artık bu hastalık her neyse– içsel devinimlerini dile getirmek dışında hiçbir şey yapmadan otururdu. Ve tabii Hugo; Emily, Hugo'nun üzerine titrediğini, onu sevdiğini üstüne basa basa göstermek zorundaydı. Sanki Hugo'ya, bir ilaç ya da gıda verircesine, belli miktarda ilgi göstermeyi kendine vazife edinmişti. Bir de ben vardım; şu yaşlı, ciddi vasi, akıl hocası – az çok nüfuz sahibi, hatırlı bir aile büyüğü, sanırım. Sonra, çocuklar; kız o evden biraz fazla uzak kalınca, hemen haber salan çocuklar. Kız tükenmişti; aksi, sivri dilli, hoyrattı; onu böyle görmek yürek paralayıcıydı.

Sonra ansızın, hepsi bitti.

Sorun çözüldü: June çekip gitti.

Bir gün kanepeden kalktı, yeniden kaldırıma çıktı. Neden mi? Bilmiyorum. June'u neyin harekete geçirdiğini hiçbir zaman bilemedim. Her neyse, öğleden sonraları yine dışarıda, kalabalığın arasındaydı. Herhangi bir gruba diğerlerinden daha bağlıymış gibi görünmüyordu; düz, soluk, silik gövdesini Gerald'ın kurduğu kabile kadar, diğer kabilelerin arasında da görmek mümkündü. Onu yalnızca bir-iki kez olsa da, kadınlar ekibinde de gördüm. Sonra kadınlar çekip gitti, June da onlarla gitti.

Evet, buna inanamadık; hatta başta, kızın gittiğini bile anlayamadık. June dairemde değildi. Kaldırımda değildi. Gerald'ın evinde de değildi. Emily aklını kaçırmışçasına sağa sola koşturmaya, sorular sormaya başladı. İşte bu noktada, şaşkınlıktan dili tutuldu. June çekip gitmişti; pat diye, bir mesaj bile bırakmadan, öyle mi? Evet, görünüşe bakılırsa, öyleydi: Birilerinin dediğine göre, bir ara, canının başka bir yere taşınmak istediğini söylemişti.

Emily'nin hazmedemediği şey de işte buydu; kızın veda etmemiş, bir not bile bırakmamış olması. Peki, June hiçbir işaret vermemiş miydi? Bunu defalarca konuştuk, elimizdeki kırıntıları paylaştık, sonunda June'un ayrıldığı gün söylediği bir şeyi, durumu açıklayan bir olgu olarak sunmayı becerdik: "Şey, teşekkürler, görüşürüz, sanırsam." Ama bu sözler belli birine yöneltilmemişti; ne Emily'ye ne de bana. Bunun, temelli giden birinin vedası olduğunu nasıl anlayabilirdik ki?

En sarsıcı olan, eylemdeki mantıksızlık, tutarsızlıktı. June vedalaşma zahmetine değmeyeceğimize mi inanıyordu? Yoksa, onu engelleyeceğimizden korktuğu için mi gerçek bir vedayı esirgemişti bizden? Hayır, nedenin bu olduğuna inanamazdık: Canı isterse gider, isterse kalırdı; karar ona aitti. İnsanı allak bullak eden gerçek şuydu ki, June *kendisinin* bu çabaya değmeyeceğini düşünüyordu: Yanımızdan ayrılışının hiçbir önem taşımadığından emindi. Üstelik Emily'nin kendini kıza böylesine adamasına, olanca vesvesesine ve sevgisine rağmen? Evet, buna rağmen. June kendine hiç değer vermemişti. Sevgi, sadakat, fedakârlık onun içine dolmuş, sonra da en küçük bir iz bırakmaksızın akıp gitmişti; dipsiz bir kavanoz gibi. Hiçbir şeyi hak etmemiş, hiçbir şey borçlanmamıştı; gerçek anlamda sevilemezdi, dolayısıyla özlenemezdi. O da çekip gitmişti. Büyük bir olasılıkla kadınlardan biri ona iyi davranmış, June da tıpkı Emily'ye yaptığı gibi, bu minicik muhabbet alevine karşılık vermişti. Gitmişti, çünkü bir gün nasılsa gidecekti. Bunun hiçbir önemi yoktu, *onun* hiçbir önemi yoktu. Sonunda, fikir birliğine vardık: Kadınların lideri olan o faal, güçlü kuvvetli kadın, Emily'nin etrafına dağıtacak yeterli gücü bulamadığı bir dönemde, enerjisiyle küçük June'u cezbetmişti.

Emily'nin aklı bir türlü almıyordu.

Sonra, ağlamaya başladı. Şiddetli, sarsılmış gözyaşları; bir çocuğun öfkeden köpüren yüzü ve sabit, boş bakışları: Ne, bu *benim* başıma mı geldi? İmkânsız! *Haksızlık!* Sel gibi gözyaşları, sesli hıçkırıklar, hiddet ve nefret çığlıkları, ama hep o donuk, etkilenmemiş gözler: Burada oturup kalan *benim;* bu korkunç haksızlık *bana* yapıldı... Büyük bir yaygara, gürültü, höykürerek ağlama; aslında tahammül edilemez değil, yürek burkucu da sayılmaz, çünkü bir kadının gözyaşları değil...

Bu, daha sonra oldu.

Emily, gözler kapalı, elleri baldırlarında uğunmaya, öne arkaya, sağa sola sallanmaya başladı; gerçek bir kadın gibi ağlıyordu şimdi, bir başka deyişle, yeryüzü kan ağlıyormuşçasına. Az kaldı, *yeryüzü şöyle iyice bir boşalmaya karar vermişçesine,* diyecektim – ancak bu ağıdı yumuşatmak, köreltmek dürüstlüğe sığmaz. Dinlerken, yetişkin bir kadının ağlamasıyla birebir aynı olan bu ağlama eylemindeki dibe vurmuşluk karşısında saygıyla eğilmekten başka bir şey yapamazdım.

Başka kim böyle ağlayabilirdi ki? Yaşlı bir kadın değil. İhtiyarlık gözyaşları acınası olabilir, sefil olabilir, aklınıza gelebilecek en berbat şey olabilir. Ama onlar adalet aramayacak kadar akıllanmış, gereğinden çok şey öğrenmiş gözyaşlarıdır; onlarda oluk oluk akan kandaki şu dipsizlik, sonsuzluk özelliği yoktur. Küçük bir çocuk, evrenin olanca yalnızlığı, ıstırabı onun başına, bir tek ona yıkılmış gibi ağlar – bir kadının ağlayışındaki meseleyse acı değildir, hayır, yapılan bir hatanın mutlak kabullenilişidir. O kapalı, yaş döken gözlerin, uğunan bedenin, matemin anlamı öteden beri öyleydi, şimdi de öyle, her zaman da öyle olacak. Matem – evet, bu bir yas tutma eylemi, o kadar. Bir düşmanla yüzleşilmiş, mücadele edilmiş ama muharebe kaybedilmiştir; bütün fişler tükenmiş, bütün para harcanmış, elde hiçbir şey, hiçbir beklenti kalmamıştır... Evet, kendime rağmen, yazdığım her sözcük bir farsın kıyısında geziniyor; yakında bir yere, şıngırtılı bir kahkaha sinmiş – bir kadın aynen bu şekilde ağladığında, hep böyle olmaz mı zaten? Çünkü yaşamda, sıklıkla, en az gözyaşları kadar çekilmez olan, çığlık çığlığa bir kahkaha da vardır. Orada oturdum, yerimden kıpırdamadım ve Emily'nin, ezelî ve ebedî kadının, ağlama görevini yerine getirişini izledim. Kalkıp gidebilmeyi çok isterdim; orada olup olmamamın kız için hiç fark etmeyeceğini biliyordum. Keşke ona bir şeyler verebilseydim: teselli, dostça bir kucak... Bir fincan çay? (Bunu daha sonra teklif ettim.) Hayır, oturup dinlemem gerekiyordu. Matemi, tahammül edilemeyenin dışa vurumunu. Gözlemci –koca, sevgili, anne, arkadaş, hatta aynı yaşları bir noktada kendisi de dökmüş olan, herhangi biri, ama tabii özellikle koca veya sevgili– sormak zorunda kalır: "Tanrı aşkına, benden, hayattan ne beklemiş olabilirsin ki, şimdi böyle

deliler gibi ağlıyorsun? Bunun mantıksızlığını göremiyor musun, *sen* mantıksızsın; *hiç kimseye* böyle bir gözyaşı tufanına yol açacak vaatler verilmiş olamaz... Bunu anlamaktan âciz misin?" Fakat yararı yoktur. Körleşmiş gözler seni görmez, arkandaki başka bir şeye, şükürler olsun ki, sen olmayan, kadim bir düşmana dikilmiştir. Hayır, bu Yaşam ya da Yazgı ya da Kader'dir; o kadını yüreğinden vuran, benzeri bir güçtür ve kadın oturduğu yerde, o arkaik ve korkunç acısıyla, sonsuza kadar öne arkaya sallanacaktır; onun etinden kopan hıçkırıklar, her şeyin yaslanmak zorunda olduğu sütunlardan biridir. Bundan aşağısı o gözyaşlarını mazur gösteremez.

Vakit ilerleyince, Emily öne devrildi, dertop olup yere çöktü; ritüelin bir başka safhasına geçmiş, bir çocuk gibi burnunu çekmeye, kesik kesik hıçkırmaya başlamıştı; sonunda da uyuyakaldı.

Ama uyanınca öteki eve dönmedi, kaldırıma çıkmadı. Öylece oturdu, başına geleni kabullendi. Büyük bir olasılıkla, artık temelli burada kalabilirdi; eğer kışkırtılmasaydı.

Gerald onu görmeye geldi. Evet, daha önce de gelmişti; genellikle de akıl almaya. Gelişi yeni bir şey olmadığı için, sorununun, bizim sorunumuzun yeni bir şey olduğunu bilemedik. Bu aşamada, kendisi de bilmiyordu.

Belli bir sorumluluk hissettiği, "yeni bir çocuk çetesinden" söz etmek istiyordu. Yeraltı'nda yaşıyor, yukarıya erzak ve yiyecek akınları için çıkıyorlardı. Bu da yeni bir şey değildi. Pek çok insan yerin altında yaşamayı seçmişti; gerçi bunca boş ev ve otel dururken yadırganıyor, azıcık tuhaf bulunuyorlardı. Öte yandan, polis tarafından fellik fellik aranan, bir şekilde suç işlemiş kişiler de olabilirlerdi; belki kendilerini Yeraltı'nda daha güvende hissediyorlardı.

Kısacası, bu "çocuklar" toprağın altındaki köstebekler ya da sıçanlar gibi yaşıyorlardı, bu konuda bir şeyler yapmak zorunda olduğunu hisseden Gerald da Emily'nin desteğini, yardımını istiyordu. Kızın silkinip canlanmasına, inancıyla ve becerikliliğiyle ona enerji aşılamasına muhtaçtı.

Oğlan tepeden tırnağa yakarıydı; Emily tepeden tırnağa kayıtsızlık ve mesafe. Komik bir durumdu. Emily, bir kadın, oturduğu yerden her bir

zerresiyle çemkiriyor: Beni geri istiyorsun, bana ihtiyacın var – şu haline bak, bir talip gibi, resmen diz çökmüşsün; ama bana sahipken bana hiç değer vermiyorsun, çantada keklik sayıyorsun. *Peki ya diğerlerine ne demeli?* Alaycılık duruşuna, jestlerine ilham vermiş, gözkapaklarına silme eleştiriden oluşan bir zekâ ışıltısı kondurmuştu. Delikanlıya gelince; azarlandığının, zaten şu ya da bu nedenden, yüzde yüz suçlu olduğunun farkındaydı, ama kızın buna ne kadar içerlediğinden de, işlediği suçun ne kadar büyük olduğundan da şu âna dek tamamen habersizdi. Belleğini tarıyor, o sırada bir suç olduğunu hissettiği, ancak şimdi bakınca –gerçekten çabaladığı takdirde, ki çabalamaya *hazırdı*– büyük bir hata olduğunu görebileceği bir davranışını anımsamaya çalışıyordu... Belki de asıl gülünç olan buydu?

Delikanlı pes etmedi. Kız da öyle. Yırtık kazağı, yıpranmış kot pantolonuyla küçük bir oğlan çocuğuna benziyordu. İşin aslı, bu salaş, bu kabile reisi, gencecik bir adamdı. Yorgun, endişeli görünüyordu; başını birinin omzuna yaslamaya, birinden güç almaya gereksindiği belliydi: Geçecek, geçecek! Karnını şöyle güzelce doyurmaya, bir kez olsun doyasıya uyumaya muhtaç gibiydi. Olanları uzun uzun tanımlamaya gerek var mı? Emily nihayet gülümsedi; soğukça ve kendi kendine – *oğlan* onun neden gülümsediğini anlayamamıştı, kızsa bunu bana açıklayıp oğlana sadakatsizlik etmeyecekti; delikanlının hiç farkında olmadan yaptığı yakarıya, gerçek yakarıya cevaben yerinden doğruldu; Gerald durumun farkında değildi, mantıklı bir dille açıklamayı, ikna çabalarını sürdürüyordu. Az sonra bir baktım, iki genç ana baba gibi evdeki sorunları tartışmaya koyulmuşlar. Sonra çıkıp gittiler, birkaç gün Emily’nin yüzünü görmedim; bu yeni sorunun doğasını, özellikle bu “çocuklar”ın yarattığı güçlüğü yeni yeni, bölük pörçük kavramaya başlamıştım. Sırf Emily’den değil, başkalarından da öğreniyordum: Kaldırımdaki insanların arasına karıştığımda, herkesin onlardan söz ettiğini gördüm; onlar herkesin sorunuydu.

Yeni bir sorun. Neden yeni olduğunu anlamak için biz yerleşik ev sahiplerinin, “şu dışarıdaki insanlar”, göçmen kabileler ve çeteler hakkında konuştuğumuz, birbirimize hikâyeler, söylentiler aktardığımız safhadan ne

kadar ilerlediğimiz, ne kadar yol aldığımız gerçeğiyle yüzleşmemiz gerekiyordu. Bir zamanlar, ki kısa bir süre önce, penceremizin önünden geçen bir güruhu görmek (korkuyla izlemek) bile, bizim için anarşiye yuvarlanma sınırıydı. Bir zamanlar, birkaç ay önce, bu çetelerin her türden düzenin tamamen dışına çıkmış olduğuna inanıyorduk. Şimdiyse onlara katılıp katılmamayı, ne zaman katılmamız gerektiğini tartmaktaydık. Ancak hepsinden önemli olan nokta, yeterince incelendiğinde, anlaşıldığında, bu sürülerin, kabilelerin belli bir toplumsal yapıya sahip olmalarıydı; tıpkı ilkel toplumlarda ya da hayvanlar arasında, gerçekte katı bir düzenin hüküm sürmesi gibi. Bu insanlarla kısa bir süre haşır neşir olunca, kuralları kavrıyordunuz – hiçbiri yazıya dökülmemişti, elbette, ama insan neyle karşılaşacağını biliyordu.

İşte, bu yeni çocukların farklılığı da tam burada yatıyordu. Neyle karşılaşacağını hiç kimse bilmiyordu. Daha önce, ana babası olmayan çok sayıdaki çocuk, gönül rızasıyla bir aileye, bir kabile ya da aşirete yamanmıştı. Yabani, idaresi güç, sorunlu, yürek burkan çocuklardı onlar; istikrarlı bir toplumun evlatları değillerdi: Ama bilinen ve kabul edilen koşullar çerçevesinde idare edilebiliyorlardı.

Bu yeni “çocuk” çetesi, değil. Çeteleri, daha doğrusu: Kısa süre sonra, başka çeteler de olduğunu öğrendik; çok genç çocuklardan oluşan ve bütün asimilasyon çabalarına direnen bu sürülere başka yörelerde de rastlanıyordu. Yaşları çok küçüktü. En büyükleri dokuz-ondu. Görünüşe bakılırsa, hiç ana babaları olmamış, bir ailenin yumuşatıcılığını hiç tatmamışlardı. Kimileri Yeraltı’nda doğmuş ve terk edilmişlerdi. Nasıl sağ kalabilmişlerdi? Kimse bilemiyordu. Oysa bu çocukların en iyi bildikleri şey, buydu. Yaşamak için gereksindikleri şeyleri çalıyorlardı; bunlarsa oldukça azdı. Giysileri – ancak örtünecek kadardı. Bunlar tıpkı... Hayır, ne analarının yaladığı, mırıl mırıl göz kulak olduğu hayvanlardı onlar, ne de iyi davranışlara giden yolu, örnekleri izleyerek bulan insanlar. Aslında bir sürü de sayılmazlardı; salt sayı gücüyle kendini koruma adına bir araya gelmiş bir bireyler bileşkesiydi. Birbirlerine hiçbir sadakat beslemiyorlardı; eğer besliyorlarsa bile, istikrarsız ve sağı solu belli olmayan bir bağlılıktı bu. Bazen, bir saat süreyle grup halinde avlanırlar, bir dakika sonra da

içlerinden birini öldürürlerdi. Anın itkisine göre davranıyorlardı birbirlerine. Aralarında dostluk diye bir şey yoktu, yalnızca anlık ittifaklar; daha birkaç dakika önce yaşananlara dair hiçbir anıları yok gibiydi. Mahallemizdeki çetede otuz-kırk çocuk vardı; insanların gerçek paniğe özgü, denetimsiz tepkiler verdiğine ilk kez tanık oluyordum: Polisi, orduyu çağıracaklardı; çocukları Yeraltı'ndan duman püskürterek çıkartacaklardı...

Benim binada oturan bir kadın, "Onlar için bir şeyler yapılabilir mi?" diyerek, biraz yiyecekle dışarıya çıkmış, yağma yapmakta olan iki çocukla karşılaşmıştı. Elindeki yiyeceği onlara vermiş, onlar da hemen oracıkta, parçalayarak, birbirlerinin elinden kaparak, birbirlerine hırlayarak yiyip bitirmişlerdi. Kadın beklemişti; konuşmak, yardım, biraz daha yiyecek, hatta belki bir yuva önermek için. Karnı doyan çocuklar onun suratına bile bakmadan çekip gitti. Kadın oturup kaldı: Yeraltı'nın girişinde, eski bir depoydu; yerden otların, çalıların fışkırdığı, hem korunaklı hem de açık bir yerdi, dolayısıyla, gerektiğinde kaçıp canını kurtarabilirdi. Ve gerekti... Orada otururken, bir de baktı çevresi sürünerek yaklaşan çocuklarca kuşatılmış. Ellerinde oklar, yaylar. Gözlerine inanamayan, kendi sözcükleriyle, "Bunlardan artık ne köy olur ne kasaba," diyen kadın, çocuklara sakince seslenmiş, onlar için yapabileceklerinden, bu şekilde yaşayarak neleri tehlikeye attıklarından söz etmişti. Ve gerçek bir dehşetle, onu *anlamadıklarını* anlamıştı. Hayır, mesele dili anlamamaları değildi, çünkü aralarında konuşurken, kulağa tanıdık gelen sözcükler kullanıyorlardı; neyse ki *sözcüklerdi;* homurtular, havlamalar, çığlıklar değil. Kadın yerinden kıpırdamadı, en küçük bir ani hareketin yayın gerilmesine, okun fırlatılmasına yeteceğini biliyordu. Becerebildiğince uzun konuştu. Bir boşluğa konuşmaktan farksızdı, dedi; hayatının en acayip tecrübesiymiş. "Onlara baktım, sadece birer çocuktular; işte, kalın kafama bir türlü sokamadığım şey de buydu; ufacık çocuktular... Ama haindiler. Sonunda kalktım, oradan uzaklaştım. İçlerinden biri peşimden geldi, eteğime yapıştı; işte en kötüsü de buydu. İnanamıyordum. Oğlanın beni gözünü kırpmadan bıçaklayabileceğini biliyordum. Parmağını emiyor, eteğimi çekiştiriyordu. Sırıtıyordu. İçgüdüsel, fevri bir şeydi, anlıyor musunuz? Ne yaptığının farkında değildi. Bir an sonra bir feryat koptu, hep

birden peşime takıldılar. Başladım koşmaya; inanın deli gibi koştum, kendimi köşedeki eski Park Otel'e attım da öyle kurtuldum; dördüncü kattaki bir odaya kapandım, hava kararana dek çıkmadım."

Bunlar, Gerald'ın evine almaya, kurtarmaya karar verdiği çocuklardı. Hepsi birden nereye sığacaktı? Eh, bir yerlere sığışacaklardı, olmazsa, yolun hemen karşısındaki büyük ev vardı; Emily'yle birlikte iki evi birden idare edebilirlerdi belki?

Bu fikre şiddetle karşı çıkıldı. Herkes karşıydı. Emily de öyle. Ama Gerald hepsinin üstesinden geldi: Daima gelirdi, çünkü sonuçta onlara bakan, gıdayı, erzakı sağlayan kendisiydi – sorumluluğu üstlenen oydu. Madem o "yapılabilir" diyordu, öyleyse... Üstelik bunlar "küçücük çocuklar"dı; bu konuda haklıydı. "Henüz küçücük çocuklar; onları orada çürümeye mi bırakalım yani?"

Bana kalırsa, ev halkı kendini "nasılsa gelmezler" diyerek rahatlatmaktaydı. Yanıldılar. Gerald insanların güvenini kazanmayı iyi bilirdi. Güzelce silahlanmış bir halde, bunu güzelce de göstererek, Yeraltı'na indi. Evet, korkudan ödü patlıyordu... Çocuklar deliklerden, köşelerden, tünellerden sürünerek çıktılar; Gerald meşalenin alevinden adeta kör olmuşken, onlar görebilmek için fazlaca ışığa gereksinmez gibiydi. Aşağıda tek başınaydı, dahası o bir düşmandı; onlar için herkes düşmandı ve onlara sözcük anlamını bile bilmedikleri bir şey öneriyordu. Ama Gerald onları peşinden gelmeye ikna edebildi. Yeraltı'ndan Fareli Köyün Kavalcısı gibi çıktı; peşindeki yirmi küsur çocuk eve daldı, bağırıp çağırarak koşuşmaya başladı; kapıları ardına kadar açıyor, çarparak kapatıyor, yumruklarıyla pencerelerdeki değerli naylonu deliyorlardı. Pişen yemeğin kokusunu alınca hemen kümeleştiler, ortaya çıkmasını beklemeye koyuldular. İnsanların, kendi akranlarıyla yetişkinlerin sofrada bir arada oturduğunu gördüler; onları hayretler içinde bırakan bir görüntüydü. Bir süre sonra, görece duruldular; ya da en azından refleksleri bir süreliğine yavaşladı. Belki de meraklanmışlardı? Masaya oturmaya yanaşmadılar – hiç oturmamışlardı; yemeğin sunulması için, muntazam bir şekilde yere de çökmediler; ayakta, önlerinden geçen yiyecek tepsilerine saldırıyor, içinden kapıp kaçıyorlardı; parlak, sert gözleriyle her şeyi gözleyerek, anlamaya

çalışarak. Yiyecekler, şahlanmış beklentilerini karşılamaya yetmeyince, evin içinde çığlıklar atarak, yuhalayarak dört dönmeye, ellerine geçeni parçalamaya başladılar.

Evin düzeni bir anda altüst olmuştu. Gerald mantığın sesine, mevcut ev halkının ricalarına kulak tıkıyordu. Bu çocukların durumunda, Gerald'ın yüreğinin kaldıramayacağı bir şey vardı; onları o eve sokabilmek için elinden geleni yapmak zorunda kalmıştı, şimdiyse onları dışarı atamazdı. Artık çok geçti. Diğerleri –eskiler– çekip gitti. Gerald ile Emily vahşi çocuklara bakıcılık etmekle öylesine meşguldü ki, asıl "aile"lerinin toplanıp gittiğini anlamaları birkaç saat sürdü. Gerald yeni gelenlerin, herkesin iyiliği için konmuş olan kuralları öğrenebileceklerine gerçekten, ciddi ciddi inanmıştı anlaşılan. Kurallar mı? Çocuklar söyleneni doğru dürüst anlamıyordu bile: Bir evin düzeneğinden tamamen habersizdiler. Her şeyi mahvettiler, bahçedeki sebzeleri söktüler, camlara tüneyip yoldan geçenlere maymunlar gibi pislik attılar. Sarhoştular; sarhoşluğu kendi kendilerine öğrenmişlerdi.

Penceremden, Emily'nin kollarındaki sargıları gördüm, nesi olduğunu sormak için yanına gittim.

"Ah, pek bir şey yok," dedi o kuru, kısa şakacılığıyla; sonra Gerald ile ikisinin o sabah, evin alt bölümlerine indiklerinde, çocukları hep birlikte yere çömelmiş, hatur hutur kaşınırken bulduklarını anlattı; küçük bir kafesteki maymunlar misali. Etrafta yarı pişmiş yemek artıkları. Sıçanları kızartmışlardı: Evin yakınında bir ana kanalizasyon girişi vardı. Bu çocuklar yeryüzündeki *hiçbir* şeyi yadırgamıyorlardı; oklarını, yaylarını, sapanlarını almış, sürünerek oraya inmişlerdi.

Emily ile Gerald üst katta oturup izleyecekleri taktiği konuştular. Durum umutsuzdu. Kendi çocuklarından hiçbirini bulamamışlardı – tekini bile. Hep birlikte başka topluluklara ya da ailelere kapılanmış olabilirlerdi; belki de, kentten temelli ayrılan bir kervana katılmanın tam vakti, demişlerdi. İkisi, bu yeni çocuklarla yapayalnızdı şimdi. Sonunda, evin alt kısmına ciddi, kararlı bir ziyarette bulunmayı, sağduyulu ancak müsamahasız bir konuşma yapmayı kararlaştırdılar. Zihinlerinde tasarladıkları şey, işin aslı, bir ana babanın ceza kesilmeden önce çocukları

son kez uyaran, akıllarını başlarına toplamaya davet eden, şu ezelî ve ebedî "nasihat" konuşmasıydı. Ancak sorun, verilecek bir ceza olmamasıydı, çünkü bu sokak çocuklarının başına zaten hepsi daha önce gelmişti. Emily ile Gerald ellerinde onları tehdit edecek hiçbir şey olmadığını ayrımsadılar; üyeler yaşadığı yeri temiz tuttuğu, işleri paylaştığı, birbirlerinin kişiliğine saygı gösterdiği sürece, bir topluluktaki yaşamın çok daha rahat, kolay olacağı türünden eski savlar dışında öne sürebilecekleri bir şey de yoktu. Oysa bu çocuklar, böylesi fikirlerin yakınından bile geçmeksizin, sağ kalmayı başarmışlardı.

Fakat, akıllarına yapacak başka bir şey gelmeyen iki genç ebeveyn aşağıya indi; veletlerden biri ansızın fırlayıp elindeki kalın sopayla Emily'ye vurdu. Bir daha vurdu, haykırdı – bir dakika sonra, bir başka çocuk saldırıya geçti. Emily'yi kurtarmaya koşan Gerald da kendini bir anda, bir düzine kadar çocuk tarafından dövülür, ısırılır, tırmalanırken buldu. En büyüğü on yaşında olan çocukları geri püskürtmek için bütün güçlerini kullanmak zorunda kaldılar yine de küçük bir çocuğa vurmayı ya da canını yakmayı engelleyen duygu öylesine güçlüydü ki Emily, "Elimizi kolumuzu bağladı," diye dile getirmişti. "Bir çocuğa nasıl vurursun?" diye hesap sordu Gerald, kızın kolu fena yaralanmış olmasına karşın. Her yana bulaşmış kanın ortasında, kapana kısılmışçasına duran bu iki genç insan, çocukları uzaklaştırmayı başarmış, onları, çığlıklarını bastıran haykırışlarla yatıştırmayı, ikna etmeyi denemişlerdi. Çocukların bu öğütlere verdiği karşılık, odanın bir köşesinde sımsıkı kenetlenip tehditkâr suratları, gıcırdayan dişleriyle sopalarını havaya kaldırıp bir saldırıyı savuşturmaya hazırlanmak olmuştu; sanki sözcükler birer mermiymişçesine. Sonunda Emily ile Gerald oradan uzaklaştılar, bir kez daha oturup konuştular; başka girişimlerde bulunmak gerektiğinin farkındaydılar, ancak ne yapılabileceğini bilemiyorlardı. O gece, evin en üst katındaki yatak odalarında yatarken duman kokusu aldılar: Çocuklar zemin katı ateşe vermişti; bu ev onların barınağı değilmiş gibi. Yangın söndürüldü, küçük yabaniler bir kez daha silahlarının gerisine sindiler; bu arada aşırı duygulanan, aklını kaçıracak gibi olan Gerald –çünkü bu çocukların kurtarılamayacağı (tabii ne için kurtarılacaklarıysa, hiçbirimizin sormaya

yanaşmadığı bir soruydu) düşüncesine tahammül edemiyordu– yalvarıyor, mantığa davet ediyor, kandırmaya çalışıyordu. Bir sapandan fırlatılan taş gözünü sıyırıp geçti, elmacıkkemiğini yardı.

Ne yapılabilirdi?

Çocukları dışarı atamazlardı. Kim atacaktı ki onları? Hayır, Gerald işgalcilere kapıyı kendi eliyle açmıştı, eh, onlar da kalacaktı. Neden olmasın? Yığınlarca battaniyeye, döşeğe, giysiye sahip olmuşlardı, yakabilecekleri bir şömineleri vardı – daha önce hiç ısınmamışlardı. Evet, evin yakında yanıp kül olacağına kesin gözüyle bakılabilirdi. Eskiden temiz, düzenli bir yerdi, şimdiyse her taraf yiyecek artığı içindeydi; zemin, duvarlar, tavanlar. Bok kokuyordu: Çocuklar sahanlıklara, hatta uyudukları odalara pislemekteydi. Hayvanlardaki temizlik, sorumluluk güdüsünden bile yoksundular. Her bakımdan, insanlardan da hayvanlardan da kötüydüler.

Mahalledeki herkesi tehdit ediyorlardı; yarın kaldırımda bu konuda büyük bir toplantı yapılacaktı. Çevredeki dairelerde, evlerde oturanların hepsi geliyordu. Ben de davet edilmiştim. Vatandaşlarla kaldırımdaki yaşam arasındaki görünmez duvarın tamamen kalkmış olması, bu çocukların ne ciddi bir tehlike oluşturduğunu gösteriyordu.

Ertesi gün öğleden sonra, Hugo'yu yatak odama kapatıp kapıyı kilitledikten, perdeleri de çektikten sonra dışarıya çıktım.

Bir sonbahar ikindisiydi; güneş alçak ve serin. Yapraklar dört yanda uçuşuyordu. Büyük bir kitle halinde durduk; beş yüz küsur kişiydik, hâlâ da gelenler vardı. Tuğlalardan yapılma, alelusul bir yükseltiye yarım düzine lider dizilmişti. Emily de orada, Gerald'ın yanındaydı.

Konuşmalar başlamadan, tartışılacak olan çocuklar göründü; az ötede durup dinlemeye başladılar. Artık kırk kişiydiler. Bize katılmalarının, her şeye rağmen kalkıp gelmelerinin hepimizi umutlandırdığını anımsıyorum – iyi kötü, toplumun bir parçası olma duygusu mu? En azından, onları ilgilendiren bir toplantı yapıldığını anlamışlardı; sözcükleri özümsemiş, tıpkı bizler gibi anlamlandırmışlardı... Sonra ayaklarını yere vurmaya, şarkı söylemeye başladılar: "Şatonun kralıyım ben, sen pis bir alçaksın." Ürkütücüydü. Bu çok eski çocuk şarkısı bir savaş narası olup çıkmıştı; onu

savaş marşı yapmışlardı, onu yaşıyorlardı. Ama daha da önemlisi, bildik sözcüklerin böyle kolayca, bir çırpıda uyarlanabilmesiydi – her şeyin, bizim nasıl çabucak değişebileceğimizi... Nasıl *değiştiğimizi* kendi gözlerimizle görmekteydik: Bu çocuklar bizdik. Bunu biliyorduk. Orada asık suratla, rahatsız durduk, dinledik. Gerald işte bu tiz, alaycı şarkının eşliğinde söze başladı, durumu açıklamaya girişti. Bu arada kalabalığa bir gerginlik, bir huzursuzluk egemendi, nedeniyse salt çocukların varlığı ya da kendimizle yüzleşiyor olmamız değildi. Çünkü bu, sıradan dünyanın “kitlesel” bir toplantısıydı ve böylesi toplantılardan korkmak için her türlü nedenimiz vardı. En büyük korkumuzsa Yetke’nin dikkatini çekmekti; “onlar”ın haberdar olması. Gerald, her zamanki mantıklılığıyla, “çocuğu” kurtarmanın hepimizin iyiliği için elzem olduğunu açıkladı; bizlerse, omuz omuza vermiş, bir kez daha, bize yukarıdan, bir yükseltiden seslenen birini dinliyor, çok sayıdaki banliyöden birinin bir sokağında olduğumuzu, salt kendimizi, kendi kaldırımlarımızı ve oradaki hareketli yaşamı görme huyumuzun, bu rahatlatıcı alışkanlığın, korkuyla başa çıkmanın yollarından biri olduğunu düşünüyorduk. Hem de yararlı bir yol: Biz önemli değildik, kent çok büyüktü. Pamuk ipliğine bağlı, küçük yaşamlarımızı aklıselimimiz sayesinde sürdürmeyi başarıyorduk, bu da *Onlar*’ın gözüne çarpmamamızı sağlıyordu. Görmezden geldikleri epeyce şey vardı, fakat yine de bir evin, bir sokağın yakılmasına ya da denetimsiz bir çocuk çetesinin ortalığı dehşete salmasına göz yumamazlardı. Aramızda casusları vardı. Neler olup bittiğinin farkındaydılar.

Galiba şu âna kadar, yalnızca bizim aramızda, bizim mahallemizde yaşananları resmetmeye çalıştım. Artık son derece tuhaf, dikkat çekici bir hal almış olan toplumumuzun işleyişine dair net, açık seçik bir tablo çizemedim... Evet, toplum her şeye karşın *işliyordu.* Bütün bu zaman zarfında, sıradan yaşam kelimenin tam anlamıyla çözülüp dağılırken ya da kendine yeni biçimler bulurken, devletin yapısı hâlâ ayaktaydı – ağırlığına, hantallığına ve giderek daha da bölünmesine, dallanıp budaklanmasına rağmen. Neredeyse, bir işi olan herkes devlete çalışıyordu – öyle ki, biz sıradan insanlar, devlet mekanizmasının sırf ayrıcalıklı kesime iş ve maaş sağlama adına korunduğuna ilişkin şakalar yapıyorduk. Ama içinde hakikat

payı vardı. Hükümetin gerçekte yaptığı şey şuydu: Etrafa, hatta muhtemelen kendilerine bile, onları bizzat başlatıyor, yönlendiriyormuş havaları atarken, olaylara, gelişmelere ayak uydurmaktan ibaretti. Mahkemeler de işliyordu, hem de bir sürüsü; adaletin işleyişi ya alabildiğine güvenilmez ve gecikmeliydi ya da ani ve Drakonvari[8]; kanun adamlarının kendi süreç ve usullerine duyduğu sabırsızlık, tahammülsüzlük hukukun ansızın, tamamen ortadan kaldırılabileceği, yasaların topyekûn iptal edilip yeniden yazılabileceği tehdidinin etkisi altındaydı sanki – sonra, onların yerini alan çark eskisi kadar ağır, hantal bir biçimde, gıdım gıdım dönmeyi sürdürecekti. Hapishaneler tıka basa doluydu; her ne kadar onları boşaltmanın bir çaresi mutlaka bulunuyor olsa da. Öyle çok suç işleniyordu ki; yetmezmiş gibi, her gün ortaya yeni ve beklenmedik suç kategorileri çıkıyordu sanki. Reform okulları, ıslahhaneler, yoksullara yardım yurtları, yaşlılar için huzurevleri – bunlar pıtrak gibi çoğalmaktaydı; hepsi de rezil, korkunç yerlerdi.

Her şey yürüyordu. İşler her nasılsa, bir şekilde yürüyordu. Bıçak sırtında yürüyordu; bıçağın bir yüzünde otoritenin hoşgördüğü şey vardı, öteki yüzünde hoşgöremediği şey: Bu toplantı, çizmenin basbayağı aşılmasıydı. Çok yakında polis bir araç konvoyuyla gelecek, çocukları yaka paça toplayıp bir hafta bile hayatta kalamayacakları, demir parmaklıklı bir "yuva"ya kapatacaktı. Bu çocukların geçmişini bilen hiç kimse onlara merhametten başka bir şey duyamazdı; içimizden bir kişi bile onlara bir "yuva"da noktalanacak bir son dilemiyordu – ama aynı zamanda, yaşamımızdaki en az yüz yasadışı uygulamayı resmî makamların gözüne sokacak bir polis baskını da istemiyorduk, bunu kaldıramazdık. Mahallemiz, kendilerine ait olmayan evlerde oturan, bahçelerde yeme haklarının olmadığı sebzeleri, meyveleri yetiştiren, terk edilmiş evlerin bodrumlarında besledikleri atları, eşekleri, yasadışı bir şekilde serpilen çok sayıdaki küçük işte kullanan insanlarla doluydu; eski teknolojimizin bütün zenginlikleri bu küçük işlere olağanüstü bir maharetle uyarlanmış, dönüştürülmüştü; minicik hindi çiftlikleri, tavuk kümesleri, tavşan barakaları –toprağı delip yaşlı ağaçların köklerinden fışkıran sürgünleri andıran bu yeni yaşamın tamamı yasadışıydı. Tekinin bile var olmaması

gerekiyordu. Resmî olarak, hiçbiri mevcut değildi; dolayısıyla, “onlar” bunları görmek zorunda kalınca ortalığı silip süpürmesi için askerî birlikleri ya da polisi yollayacaktı. Ve bu ziyaret bir gazete başlığında, bir duyuruda, bir haber bülteninde şöyle geçecekti: “Şu şu sokak bugün temizlendi.” Ne olduğunu herkes güzelce anlar, başka bir sokağın başına geldiği için talihine şükrederdi.

Bu türden bir “temizlik” hepimizin en korktuğu şey olmasına karşın, böyle bir araya toplanarak “onlar”ı tahrik ediyorduk. Gerald gayet duygusal, hararetli bir dille konuşmayı sürdürdü; salt konuşma eyleminin kendisi bir çözüm yolu üretebilirmiş gibi. Bir ara, bu “çocuklarla” başa çıkmanın tek yolunun, onları ayırmak ve birer ikişer, ayrı evlere yerleştirmek olduğunu söyledi. Çocuklardan yükselen öfkeli çığlıkları, bembeyaz kesilmiş, kızgın çehrelerini anımsıyorum. O acınası savaş danslarını kestiler, birbirlerine sokuldular; yüzleri dışa dönük, silahları hazır.

Toplanan kalabalığın başlarının üstünde, genç bir adam göründü: Kollarını bir ağacın gövdesine sarmış, oraya tutunmuştu. “Neden yapıyoruz bunu?” diye haykırdı. “Şu an çıkıp gelseler, bırakın çocukları, hepimizin işi biter. Fikrimi sorarsanız, en iyisi hemen polise ihbar etmek ve bu meseleyi kapatmak. Bunun üstesinden gelemeyiz. Gerald denedi – öyle değil mi, Gerald?”

Sonra yavaşça ağaçtan kaydı, gözden yitti.

Aynı anda Emily konuşmaya başladı. Belli ki biri konuşmasını istemişti. Tuğla yığınının üzerine çıktı; ciddi, kaygılı, şöyle dedi: “Ne bekliyordunuz ki? Bu çocuklar kendilerini savunuyor. Bir tek bunu öğrenmişler çünkü. Belki de pes etmemeli, sebat etmeliyiz. Başkaları da varsa, ben gönüllüyüm.”

Sağdan soldan, “Hayır, hayır, hayır,” sesleri yükseldi. Biri bağırdı: “Gördüğümüz kadarı, onlardan aldığın tek karşılık, kırık bir kol.”

“Bir kolu dedikodular kırar, çocuklar değil,” dedi Emily gülümseyerek; birkaç kişi güldü.

Sonra, öylece durduk. Böylesine büyük bir kalabalığın sessiz, kararsız kalmasına pek sık rastlanmaz. Polisi çağırmak, hazmedebileceğimizin çok

ötesinde, gerçek anlamda bir düşüş olacaktı; bunu kendimize yediremiyorduk.

Bir adam haykırdı: “Polisi ben çağırırım, sonrasını kendiniz halledersiniz. Bunu yapmak zorundayız, aksi halde bir gece bütün mahalleyi ateşe verecekler.”

Bunun üzerine çocuklar kıyın kıyın geri çekilmeye başladılar; hâlâ sımsıkı kenetlenmiş, küçük bir grup halinde, sımsıkı yapıştıkları sopaları, taşları, sapanlarıyla birlikte.

Biri haykırdı: “Kaçıyorlar!” Kaçıyorlardı. Kalabalık itişip kakıştı, yolun karşısına koşan, alacakaranlıkta gözden yiten çocukları görebilmek için dalgalandı.

“Utanın kendinizden,” diye bağırdı bir kadın. “Ödleri koptu; zavallı küçük keneler.”

Tam o sırada bir haykırış duyuldu: “Polis!” Ve herkes koşmaya başladı. Gerald, Emily, ben ve birkaç kişi daha, dairemin penceresinde durduk, kocaman arabaların yanıp sönen ışıklarıyla, kükreyerek, sirenlerini öttürerek sokağa dalışını izledik. Kaldırımda hiç kimse kalmamıştı. Arabalar konvoy halinde, peş peşe, mahallenin çevresinde bir tur attılar, geri döndüler, bir tur daha attılar. Tiz çığlıklar atan, sızlanan, çınlayan canavarlar müfrezesi sessiz sokaklarımızda yarım saat kadar bir aşağı bir yukarı dolandı, bizim tabirimizle “dişlerini gösterdi”, sonra da çekip gitti.

“Onlar”ın katlanamayacağı, şu an bile tahammül edemeyeceği şey, halkın bir miting düzenlemesi, onları tehdit edebilecek bir şekilde, bir araya toplanmasıydı. Yersiz, gülünç; çünkü insanların şu an en son ilgilendikleri şey, bir yönetim değişikliğiydi: Tek istediğimiz onu tamamen unutmaktı.

Sokaklar sessizleşince, Emily ile Gerald çocukların dönüp dönmediğine bakmak üzere, öteki eve gittiler. Ama çocuklar eve uğrayıp sonra da gitmişler, bütün eşyalarını yanlarına almışlardı – sopalar, taşlar, silahlar, kızarmış sıçan artıkları, pişmemiş patatesler.

Ev artık ikisine kalmıştı. Orada yeni bir topluluk oluşturmanın önünde hiçbir engel yoktu. Eskisi yeniden kurulabilir miydi? Hayır, elbette kurulamazdı: Doğal bir şekilde büyümüş olan, organik bir şey yok edilmişti.

8 . MÖ VII. yüzyılda yaşamış, Atinalı kanun koyucu Drakon’a gönderme yapılıyor. Drakon yasaları ilk yazılı yasalardı ve çok sert hükümler taşıyordu. Bu yasalar MÖ 594’te Solon tarafından hafifletilmiş; fakat cinayet karşılığı cezalar aynen bırakılmıştır.

Hava soğuktu. Çok az yakacak vardı. Uzun, karanlık ikindilerde ve akşamlarda, odamda tek bir mumun cılız ışığında oturuyordum. Bazen onu da söndürüyordum; odayı şöminedeki ateş aydınlatıyordu.

Bir gün yine oturmuş titreşen alevi seyrederken, arkasına, ötesine geçiverdim – aklınıza gelebilecek en aykırı sahneye. Zamanın olmadığı bir dünyada “kötü zamanlama”dan nasıl söz edebilirim ki? Ama yine de, oradayken, insanın karşısına çıkanı kabullendiği, mevcut hal ve durumu eleştirmediği bir yerdeyken bile, düşünmeden edemedim: Tam da şu an ortaya çıkan sahnenin tuhaflığına bakın!

Hugo benimleydi. Hugo herhangi bir köpek gibi, yalnızca bir refakatçi, bir yoldaş değildi. Bir şahsiyet, başlı başına bir kişilikti ve gördüğüm her şey için gerekliydi.

Bu bir kızın, okullu bir kızın odasıydı. Geleneksel çiçekli perdeleri, beyaz yatak örtüsü, ders kitaplarının düzgünce yerleştirildiği çalışma masası, beyaz bir komodine raptiyeyle tutturulmuş okul çizelgesiyle oldukça küçük bir odaydı. Lavabonun üstündeki duvara tutturulmuş, küçük aynanın dışında, bir tane de, genellikle böyle bir odaya hiç mi hiç yakıştıramayacağınız türden, çevresi silme oymalarla, yaldızlar, kıvrımlar ve yivlerle süslü, daha çok bir film seti, şık bir butik ya da tiyatroyla bağdaştırılabilecek, uzun, geniş bir ayna vardı – evet, sahnenin atmosferi ve duygusal yoğunluğu şu küçük, mazbut, dört köşe aynadan fazlasını gerektirdiği için, bu aynanın karşısında genç bir kadın duruyordu. Genç bir kadın olarak sunulan ya da genç bir kadın kisvesindeki Emily.

Hugo’yla yan yana durmuş ona bakıyorduk. Elim hayvanın ensesindeydi; korkulu yüreğinden yayılıp elime ulaşan endişe titreşimlerini hissedebiliyordum. Emily on dördünde filandı, ama bir zamanlar kullanılan ifadeyle, “vaktinden önce gelişmişti”. Üzerinde bir gece elbisesi vardı. Elbisenin rengi kızıldı. O elbiseyi, kızı görünce kapıldığım duyguları tanımlamak güç. Ama kesinlikle şiddetli duygulardı. Elbise beni

afallatmıştı; böylesi elbiselere herhangi bir dönemde göz yumulmuş –hatta kadını ne hale getirdiği düşünülecek olursa– herhangi bir kadın tarafından giyilmiş olması, inanılır gibi değildi. Oysa gayet doğal karşılanmış, modanın bir başka yeniliği sayılmışlardı; moda olan diğer şeylerden ne daha iyi ne de daha kötü.

Elbisenin bel ve roba kısmı dardı: Roba sözcüğü daha doğru, çünkü karşımdaki, soluk alıp verdikçe kabaran, sonra inen, duygulara ya da aylık döngülere göre değişen bir çift göğüs değildi; tek, şişkin, çıkıntılı bir tümsekti. Omuzlar ve sırt çıplaktı. Elbise dizlere doğru daralıyor, basene oturuyordu – yine, doğru sözcük, çünkü Emily’ nin yuvarlak kalçaları dolgun bir yumru şeklindeydi. Aşağıda, çan biçiminde açılan etek ucu, ayak bileklerinin çevresinde dalgalanıyordu. Avaz avaz bayağılık haykıran bir elbiseydi. Aynı zamanda da, sapkınca bir tarzda, cinsiyetsiz bir elbiseydi; bedeni alenen sergileyişine karşın, bir kadını bu tarzda giydirerek onu bir maskaraya, hem kışkırtıcı hem de çaresiz bir taşbebeğe çeviren, belli bir erkek türünün hayallerini somutlaştırmaktaydı; kadını zavallılaştırıyor, onu nefret edilen, acınan, korkulan bir şeye dönüştürüyordu – bir soytarıya. Benim yaşadığım dönemde yüzlerce, binlerce kadın tarafından giyilmiş, gıpta edilmiş, çok sayıdaki aynada hayranlıkla süzülmüş, mazoşist fantezileri örtmek için kullanılmış olan ve toplum tarafından basbayağı kabul görmüş olan bu ucubenin –bu kızıl pespayeliğin– içindeki Emily aynanın karşısında başını bir o yana bir bu yana çevirmekteydi. Saçlarını “toplamış”, ensesini açıkta bırakmıştı. Tırnakları kıpkızıldı. Emily’nin ömrü hayatında, böyle bir tarz hiçbir zaman moda olmamıştı – aslında moda diye bir şey olmamıştı, en azından sıradan insanlar için; ama işte bu kılıkla karşımızda, birkaç adım ötemizdeydi; bizi, sadık hayvanıyla endişeli vasisini hissetti, başını yavaşça, ağır ağır çevirdi, uzun, inik kirpikleriyle, düşsel öpücükler için aralanmış dudaklarıyla bizi süzdü. Odaya uzun boylu, iri bir kadın girdi, Emily’nin annesi; kadının ortaya çıkışı Emily’yi bir anda silikleştirdi, küçülttü; annesinin odaya ayak bastığı andan başlayarak, kız yavaş yavaş ufalmaya başlamıştı. Emily yüzünü ona döndü; boyut olarak küçülürken kışkırtıcı cinselliğini iyice abartıyor, kalçalarını kıvırıyor, dışarıya çıkardığı diliyle dudaklarını yalıyordu. Anne tiksinti dolu, dehşete

kapılmış bir yüzle öylece bakarken kızı küçüldü, küçüldü, fırlak göğsü, belden dize kadar gözler önüne serilmiş vücuduyla minicik, kızıl bir oyuncak bebek olup çıktı. Küçük bebek kendi etrafında birkaç kez döndü, durup şuh bir poz takındı, sonra da kırmızı bir duman çakımı içinde gözden kayboldu; ete ve Şeytan'a dair ahlakçı bir mesel gibi.

Hugo aynanın karşısındaki boşluğa doğru ilerledi, önce etrafı, sonra Emily'nin durduğu noktayı kokladı. Annenin suratı nefretle çarpılmıştı, ama bu seferki tepkisi hayvanaydı. "Çek git," dedi alçak, nefes nefese bir fısıltıyla; aşırı bir tiksintiye ya da korkuya kapıldığımızda çıkardığımız sesti. "Git buradan, seni pis iğrenç yaratık." Bunun üzerine Hugo yanıma döndü; hem ona hem de bana vurmak üzere yumruğunu kaldırmış, üstümüze gelen kadının karşısında, birlikte geri çekildik. Hızla geri çekildik; kadın yaklaşır, daha da büyür, devleşirken, Emily'nin olanca basmakalıplığı ama aykırı aynasıyla genç kızlık odasını yalayıp yutarken, iyice hızlandık ve –Şak!– işte yine oturma odamda, tek bir mumun kof, aldatıcı bir ışık saçtığı, şöminedeki küçük ateşin çevresindeki azıcık alanı ısıttığı, karanlık yerdeydik. Ben her zamanki yerimdeydim, Hugo duvarın yakınında dimdik oturuyor, bana bakıyordu. Bakıştık. Hafif hafif inliyordu... Hayır, doğru sözcük ağlıyordu. Bir insanın yaptığı gibi, kederle ağlıyordu. Döndü, yatak odama doğru emekledi.

Bu, Emily'yi orada, "özel" dediğim yerde son görüşüm oldu. Demek istediğim, onun bir genç kız, bir bebek ya da bir çocuk olarak gelişimini gösteren sahnelere bir daha adım atmadım. Şu berbat ayna sahnesi, sapkın imalarıyla birlikte, sonuncuydu. Aynı şekilde, bu uzun güz akşamlarında yanı başında oturduğum alevlerin arasından (bu da yeniydi), son derece idareli kullanılan ateşin kızartısından geçerek öteki dünyaya girdiğimde, önüme serilen, birinden diğerine açılan odaları da bulamadım: Ya da bulamadığımı sandım. Oraya yaptığım ziyaretlerden dönüşte, zihnimde orada yaşadıklarıma, nereye gittiğime ilişkin net, duru bir anı bir türlü oluşamadı. Oraya *gittiğimi*, içimde süregiden, beni yiyip bitiren, yoğun duygulardan anlardım: Oradayken, salt huzur ve tatlılık saçan, çok büyük, mırıltılı bir kaynaktan besleniyordum; korkutulmuş, tehdit edilmiştim. Bu odanın kalın ışığının içinde ya da altında, şimdi donuk donuk titreşen bir

başka ışık vardı ve bu ışık *oradan* gelmişti sanki – onu ben yanımda getirmiştim; burada bir süre oyalanıyor, simgelediği şeyi özlememe neden oluyordu.

Ve solduğu zaman, hava nasıl da yavaşlayıp donuklaşıyor, ağırlaşıyordu... Hugo'ya kuru bir öksürük musallat olmuştu; birlikte otururken birden sıçrayıp kalkar, pencereye gider, burnunu cama yapıştırır, yanakları körük gibi kalkıp inerdi; odadaki pustan ve ağırlıktan bayılacak gibi olduğumu ayrımsayınca gidip camı açardım. Orada yan yana durur, dışarıdan içeriye saldıran havayı içimize çeker, onunla ciğerlerimizi temizlemeye çalışırdık.

Emily'nin yüzünü bile göremediğim birkaç günün ardından çıktım, her zamanki gibi karman çorman ama her nasılsa daha temiz görünen sokaklardan Gerald'ın evine yollandım. Sanki dört bir yandaki kirliliğin, dağınıklığın fazlası infilak etmiş, ama rüzgârlar ya da en azından hava hareketleri bir kısmını alıp götürmüştü. Yol boyunca hiç kimseye rastlamadım.

Sebze bahçesini iyi kötü adam edilmiş bir halde bulmayı umuyordum. Hayır. Bahçe harap olmuş, ayaklar altında ezilmişti; üç-beş tavuk tarhları eşelemekteydi. Bir köpek çalıların altından, onlara doğru sürünmekteydi. Bu öylesine ender rastlanan bir görüntüydü ki, durup bakmak zorunda kaldım. Tek bir köpek değil, bir köpek sürüsü her yandan, eşelenen tavuklara doğru sürünmekteydi. Bunun beni ne kadar huzursuz ettiğini anlatamam: Üzerime patlamaya hazırlanan, devasa bir şey vardı; durumumuzu altüst edecek, gerçek bir devinim ve dönüşüm: köpekler! On bir-on iki köpekten oluşan bir sürü; bunun anlamı ne olabilirdi? Onları izlerken ürperen tenim, alnımdaki soğuk ter, korktuğumun kanıtıydı; korkmakta çok haklıydım: Köpekler, tavuklara boş verip beni hedef alabilirdi. Elimden geldiğince çabuk kendimi eve attım. Ev temiz ve boştu. Üst katlara çıkarken, sahanlıklara açılan odalarda hayat belirtisi var mı diye kulak kabarttım – hiçbir şey. En üst katta, kapalı bir kapı. Vurdum, Emily kapıyı azıcık araladı; beni görünce içeri aldı, kapıyı hemen geri kapadı, sürgüledi. Kürklere bürünmüştü; tavşan ya da kedi derisinden bir pantolon, kürk bir ceket, iyice yüzüne indirilmiş, gri bir kalpak. Kedi kılığına girmiş bir pantomimciye benziyordu. Yüzü solgun, hüzünlüydü. Gerald neredeydi?

Yerde, postlardan ve kürk yastıklardan kendine yaptığı yuvaya döndü. Oda kürkten yapılma bir mağara gibi kokuyordu, ama derin soluklar alınca, aslında havasının taze, tertemiz olduğunu ayrımsadım, hırsla ciğerlerime çektim. Emily kilimlerin arasında bana yer açtı, oturdum, üzerimi örttüm. Çok soğuktu: Isıtma yoktu. Sessizce oturduk – nefes alıp vererek.

“Dışarıdaki hava solunamayacak halde olduğundan, artık vaktimin çoğunu burada geçiriyorum,” dedi.

Doğru söylediğini anlamıştım: Bu, birinin söylediği bir şeyin, aşikâr bir sonuca işaret eden, ancak yarım yamalak, kısmen kavranan, mahrem itirafların bir olgu halinde billurlaştığı anlardandı... Bizim durumumuzda bu, soluduğumuz havanın ciğerlerimizde gerçekten de katılaşmış olması, orada çok uzun zamandır, daha da bayatlayıp kalınlaşıyor olmasıydı. Ona alışmıştık, ayak uyduruyorduk: Ben de herkes gibi kısa, çekingen nefesler alıyordum, ciğerlerimize, bünyemize çektiğimiz şeyi vesikaya bağlayarak, azaltarak, zehirleri de azaltabilirmişiz gibi – hangi zehirleri, peki? Bunu kim bilebilir, kim söyleyebilirdi ki! İşte yine “şey”le karşı karşıyaydık; yeni bir surette – belki de özgün biçimiyle?

Zemini uzanacağınız, yaslanacağınız kürklerle kaplı, zaten uzanmaktan ya da yaslanmaktan başka hiçbir şey yapamayacağınız o odada otururken, sırf orada olduğum ve nefes alabildiğim için mutlu olduğumu fark ettim. Derin soluklar almayı sürdürdüm, ta ki zihnim durulaşana, neşem yerine gelene dek. Temiz naylonun gerisindeki, kar bulutlarıyla çalkantılı, kalın gökyüzüne baktım; duvarda değişen ışığı seyrettim. Arada bir, Emily’yle birbirimize gülümsüyorduk. Ortalık alabildiğine sessiz, sakindi. Bir ara bahçeden şiddetli çatırtılar, hırlamalar yükseldi, ama yerimizden kıpırdamadık. Sesler kesildi. Yeniden sessizlik. Kıpırtısızca, sadece soluk alıp vererek, öylece oturduk.

Odada makineler vardı: Bir tanesi tavandan sarkıyordu, biri yerdeydi, diğeri de duvara çivilenmişti. Bunlar havayı arıtmak içindi; bu işi elektron, negatif iyon buharları püskürterek yapıyorlardı – insanlar bunları epeydir kullanmaktaydı; tıpkı musluk suyunu çeşitli modellerdeki su arıtıcılarının birinden geçirmeden kesinlikle kullanmadıkları gibi. Hava ve su, su ve hava, özümüzün temel unsurları, içinde yüzdüğümüz, devindiğimiz, bizi biçimlendiren ve yenileyen, sürekli, durmaksızın yeniden yaratan, yenileyen elementler... Onlara güvenmemeye, onlardan kaçmaya, onlara olası düşmanlar gibi davranmaya ne zaman başlamıştık?

“Bu makinelerden alıp evine götürmelisin,” dedi. “Bizde bir oda dolusu var.”

“Gerald?”

“Evet, bir depodan getirdi. Altımızdaki oda bunlarla dolu. Taşımana yardım ederim. O pis havada nasıl yaşıyorsun?” Bunları, bir şeyi söylemeyi çok istemiş, ama kendini tutmuş biri gibi söyledi.

Gülümsüyordu... ve paylıyordu.

“Dönecek misin...” Duraksadım, “eve,” diye ekleyemedim, ama Emily atıldı:

“Evet, seninle eve döneceğim.”

“Hugo çok sevinecek,” dedim, amacım laf sokuşturmak değildi, ama gözleri doldu, yüzü kızardı.

Her şeyi göze alıp sordum:

“Nasıl oluyor da, şimdi gelebiliyorsun?”

Biraz sonra yanıtlayacağım, anlamında başını sallamakla yetindi. Kendini toparlayınca, yanıtladı da.

“Artık burada kalmamın anlamı yok.”

“Gerald gitti mi yoksa?”

“Nerede olduğunu bilmiyorum. Makineleri getirdiğinden beri ortada yok.”

“Kendine yeni bir çete mi kuruyor?”

“Deniyor.”

Ayağa kalktı, postları yanımızda götürmek üzere dürmeye, bir kısmını da makineleri sarmak için yere yaymaya koyulmuştu ki, kapıya vuruldu; Emily gidip baktı. Hayır, Gerald değildi; iki çocuktu. Çocukların görünüşünden korkmuştum. Aynı anda, beynimde “bir şimşek” çaktı –Bir tane daha!– ben de herkes gibi, bütün çocukları ürkütücü bulmaya başlamıştım. Üstelik, şu “zavallı küçük veletler”in gelişinden önce başlamıştı bu.

Kirli, aydınlık yüzlü, cin gibi, uyanık çocuklar postların üzerine, bizden ve birbirlerinden uzağa oturdular. İkisinin de elinde, bize ve birbirlerine karşı kullanılmaya hazır, çivi kakılmış kalın sopalar vardı.

“Biraz temiz hava almak istedim,” dedi bir tanesi; kızıl saçları, süt gibi bir teni, sevimli çilleri vardı. Öteki, açık tenli, meleksi kız, kendi kendine söylendi: “Evet, biraz temiz hava almak istedim.”

Oturdular, derin nefesler aldılar ve bir yandan onları kollayan, bir yandan da katlamayı, sarmayı sürdüren bizi seyrettiler.

“Nereye gidiyorsunuz?” diye sordu küçük kız.

“Gerald’a söyle, beni nerede bulacağını biliyor.”

Bu benim için, bir defada hazmedemeyeceğim, çok iri bir bilgi lokmasıydı.

Bu çocuklar Gerald’ın yeni çetesinin üyeleri miydi? Yeraltı’ndan gelen çocuk sürüsünden değiller miydi yani? Eğer bu doğruysa, o zaman... Belki de çete yalnızca toplu haldeyken ölümcüldü, yalnızken kurtarılabilecek bireylerdi, dolayısıyla Gerald haklı mı çıkmıştı? Eşyalarımız hazır olunca oradan çıktık, çocuklar da peşimizden; ancak mezbahaya dönmüş bahçeyi görünce, peşimizi bıraktılar: Dört bir yana tüyler, et parçaları saçılmıştı; yerde ölü bir köpek yatıyordu. Biz ayrılırken çocuklar leşin iki yanına çömelmiş, keskin çelik parçalarıyla köpeği parçalamaktaydılar.

Dönerken, Emily’ye geçtiğimiz sokakların eskisi kadar –Gerçekten mi?– pis olmadığını belirttim; küçük, kontrollü tepkisi dikkatimi çekti. Sokaklarda hiç kimse, bizden başka tek bir Tanrı kulu yoktu – bu konuda da yorum yapınca, iç geçirdiğini duydum. Ya sabır çektiğinin farkındaydım.

Yaşadığımız binanın girişinde, içinde çiçekler bulunan, görkemli vazonun kırılmış olduğunu gördük; parçacıkları asansörün önündeydi. Süprüntülerin arasında bir fare ölüsü vardı. Emily dışarı atmak için hayvanı kuyruğundan kaldırırken, Profesör White, Mrs. White ve Janet ortak kullandığımız koridorda göründü. Eski âdetleri, usulleri hâlâ koruduklarından, görür görmez yolculuğa çıkmak üzere olduklarını anladık – paltolar, eşarplar, bavullar. Onları böyle, bir arada görmek insana öteki dünyayı ya da üst, bizden yukarıdaki sınıfı, insanların belli günlerde, fırsatlarda kendilerini hâlâ giysilerle, sahip oldukları mallarla ifade ettikleri zümreyi anımsatıyordu. White ailesi, dünyamıza hiçbir şey olmamış gibi, bir yolculuğa çıkmak üzereydi; Janet şöyle diyordu: “Ah, çabuk, acele edelim, hadi Anneciğim, hadi Babacığım, hiç kimse kalmamışken hâlâ burada olmak, iğrenç bir şey.” *Çıt.* İşte yine olmuş, birkaç sözcük doğrudan atmosferden atılmışçasına, “şey” tarafından havaya fırlatılmış, yeni hal ve durumu özetleyivermişti; üstelik daha ortada özetlenebilecek hiçbir şey

yokken – en azından, benim tarafımdan. Emily'nin bana kısa, zeki bir bakış fırlattığını gördüm, dahası, içgüdüsel bir hareketle, anlık bir zayıflık denebilecek, anaç bir koruma güdüsüyle bana doğru bir adım yaklaştı. Sessizce durdum, bir telaş hazırlanmakta olan White ailesini seyrettim, geçmişimi, geçmişimizi gördüm: Komik görünüyordu. *Komikti.* Rollerimizi, bize biçilen rolleri oynarken, oldum olası gülünç, küçük, kendini aşırı önemseyen hayvanlardık... Hiç hoş değildi, White'ları izlemek ve kendini görmek. Sonra bir ağızdan, eski usulde vedalaştık: Sizi tanıdığıma memnunum, umarım yeniden karşılaşırız, falan filan; sanki her şey yolundaymış gibi. O öğleden sonra kentten ayrılan bir otobüs olduğunu öğrenmişlerdi; resmî bir görev için, on beş kilometre kadar kuzeye gidiyordu. Sıradan vatandaşların binmesine izin yoktu, ama onlar rüşvet vermiş, otobüse binmenin bir yolunu bulmuşlardı, otobüs onları eşyalarıyla birlikte havalimanının bir buçuk-iki kilometre yakınına bırakacaktı. Bu akşamüstü en kuzeye kalkacak, resmî bir uçak vardı: Yine, sıradan bir yolcunun böyle bir uçağa binmesi söz konusu değildi, fakat bir bölümün başkanıyla ailesi belki bunu becerebilirdi, tabii yeterli paraları varsa – fiyat astronomikti elbette; biletlerin değil, yine, rüşvetlerin fiyatı. Bu yolculuğa kim bilir ne pazarlıklar, vaatler, tehditler ve yalvarmalar bulaşmıştı; ne dehşetli bir emek –tamamı yeni yöntemlerle, yeni tarzımızda; sağ kalmak, ne pahasına olursa olsun hayatta kalabilmek için– ama White'ların halinde tavrında bunu ele verecek en küçük bir iz yoktu: Hoşça kalın, hoşça kalın, sizlerle komşu olmak çok hoştu, belki yakında görüşürüz, evet umarım, güle güle gidin, iyi yolculuklar.

Daireme girdik, camdan onların ağır bavullarını taşıyarak sokağın aşağısına doğru gidişlerini izledik.

Bitişiğimdeki odalar artık boşalmıştı. Boş... Aynı anda aklıma, lobide ve koridorlarda ne kadar az insan gördüğüm geldi. Çarşıya ne olmuştu? Emily'ye sordum, omuz silkti; bilmem gerektiğini düşünüyordu. Bir kez daha dairemden çıktım, geçidin aşağısındaki kapıcı odasına gittim. "Acil durumlarda, Kat 5, Daire 7'ye müracaat edin." Duyurunun çarpıklığı, kapının gerisindeki sessizlik bana adamın ailesiyle birlikte temelli çekip gittiğini söylüyordu: Yazı oraya haftalar önce asılmış olmalıydı. Ara ara

çalışan asansöre gittim, düğmeye bastım. Makine yukarılarda bir yerdeydi, bekledim, düğmeye basmayı sürdürdüm, içini görmeye çalıştım, ama asansör gelmedi, bunun üzerine merdivene yöneldim, tırmandım, tırmandım; bütün katlar boştu, ticaretin, alışverişin canlılığından eser kalmamıştı. Tüccarlar, alıcılar, mallar, her şey gitmişti; beşinci kattaki yedi numaralı daire de boştu, fakat binanın en üst katında, çatının yakınında, birtakım gençlerin tırmıkların ucundaki samanla atları beslediğini gördüm, geri çekildim, görülmek istemiyordum, çünkü aralarında küçük çocuklar da vardı. Parmak uçlarıma basarak koridorda ilerledim; önünden geçtiğim odalarda başka hayvanlar da vardı: Bir keçi başını kapının aralığından uzattı, bir koridorun ucunda bir çift tombul kuzu duruyordu; yakınlardan yere sürtünen kürek sesleri, gıcırtılar, domuzların kokusu geldi. Çatıya çıkmaya yeltendim: Karşıma her çeşit sebzenin, baharatın bulunduğu zengin bir bostan, naylon örtülü bir sera, tavşan kafesleri, anne, baba ve üç çocuktan oluşan, bir gayret çalışmakta olan bir aile çıktı. Yüzlerinde zamana uygun bir ifadeyle bana baktılar: *Kimsin sen? Dost mu? Düşman mı?* Ve silah olarak kullanılmaya hazır aletleriyle beklediler. Yeniden bir alt kata indim; bir çocuk, karanlık bir köşede donup kaldı – beni takip etmekteydi. Dudakları kindar ama hesapçı bir sırıtışla aralanmıştı, dişleri görünüyordu. Demek istediğim, kindarlığı ölçülü biçili, kastiydi; beni korkutmak içindi. Gözümün önüne getirebiliyordum: Bir köşede bulduğu aynayı eline almış, çeşitli, ürkütücü yüz ifadelerini prova ediyor. Gerçekten de kokmuştum: Göğsüne doğru kaldırdığı elinde (Son günlerde Emily'nin yaptığı gibi!) bir bıçağın sapı görünüyordu. Bu yüzü tanıyordum; yanılmıyorsam o gün Emily'yi görmeye gelen afacanlardan biriydi – saçları kızıldı, boyu bosu da aynıydı. Ama tabii, böylesine dramatik bir ortamda tanışıklık verecek değildim, gözlerinin içine dimdik baktım, sağ elimi gözdağı verircesine –olmayan– bıçağıma doğru attım. Yerinden kıpırdamadı, ben de yanından geçtim, odalara bakarak koridorda ilerledim, arkamdan, ama epeyce uzaktan, sinsice geldiğini hissedebiliyordum. Gerald'ı gördüm. Bir kürk yığınının üzerinde oturuyordu, çocuklar etrafını kuşatmıştı – bunlar Yeraltı çetesindendi ve "benim" binamda yaşıyorlardı. Bu benim için tam bir şok oldu; kaş çatmaları, tehdit etmeleri filan sürdüren

küçük oğlanın önünden cesurca geçip alt kata indim. Aşağı, aşağı, sonunda evime, her şeye karşın düzeni, eski usul rahatlıkları ve konforuyla, sıcaklığıyla artık biraz tuhaf kaçan küçük daireme girdim. Emily ateşi yakmıştı; ateşin yanında, Hugo'nun karşısında oturuyordu. Birbirlerine bakmaktaydılar, dokunmaksızın, uzun, sessiz bir bakışma. Kız tepeden tırnağa kürklere sarınmıştı, parlak saçlarının nerede başlayıp bittiği anlaşılmıyordu; zavallı yaratıksa o sert, sarı postuyla... Bu görüntüyle tam bir *Güzel ile Hayvan* tablosu çizmekteydiler, ama hayvanın giysilerine bürünmüş, bir hayvan kadar zeki ve uyanık, bir hayvan olarak sağ kalabilen Güzel, şu an Hayvan'a çok daha yakındı. Evet, Güzel tahtından indirilmiş, iyice alçaltılmıştı... O ikisini seyrederken, tünellerde sıçanlar gibi koşuşmaya, telaşla kaçışmaya ne kadar yaklaştığımızı düşünüp çok kötü oldum, ama sonra, ateşin olanca güvenilirliği ve kızartısıyla yandığını, getirdiğimiz hava makinelerinin tıkır tıkır çalıştığını, perdelerin çekilmiş, üzerlerine de eski battaniyelerin tutturulmuş olduğunu gördüm. Buradaki hava iyi, tazeydi; gerçek benliğimin bu temiz havada canlandığını hissedebiliyordum, ama bir kez daha daireden çıktım, kaldırıma gittim. Akşam karanlığı çökmek üzereydi. Toplantı yerinde yalnızca birkaç kişi vardı. Yitik, kararsız yüzlerle öylesine oyalanıyorlardı: Bir sürü kabile çekip gitmişti, bunlar geride kalanlardı. Her şey nasıl da karanlıktı! Genelde, alacakaranlık çökünce, yüksek binalarda titreşen ışıklar, insanda yüzlerce mum havada süzülüyormuş, bir aşağı bir yukarı dalgalanıyormuş izlenimi bırakırdı: pencerelerinden aşağıya bakan insanlar; arkalarında mum ışığındaki gölgeli odalar. Ama şimdi, bu akşam, karanlığın yukarılarında yalnızca üç-beş titrek parıltı seçiliyordu. Benim camlarımdan hiç ışık yansımıyordu, oysa odalarımda hâlâ hayat vardı: Camlardaki ışıklara bakarak binada kimin yaşayıp yaşamadığını anlamak mümkün değildi artık. Sokaklarda hiç ışık yoktu, yalnızca kalın, yoğun bir karanlık; kaldırımda bir sigaranın ateşi, hepsi o kadar. Orada dururken, sadece binanın kapkara cephesini ve orada yanan tek bir mumun –benimkinin– alevini görebildiğimi fark ettim. Son zamanlarda durum buydu. Yoldan geçen biri, burada, tek başına, savunmasız, bekâr bir kişinin ya da tek bir ailenin yaşadığını derhal anlardı. Delilik etmiştim. Emily'nin sabrının zorlandığını

ya da fena halde endişelendiğini gösteren o küçük, dizginlenmiş tepkileri haklıydı, yerindeydi. O tek alevin kızartısında, sık sık, sabırla bekleyen Hugo'nun dış çizgileri de seçiliyor olmalıydı: Evet, kızın eve dönmesi gerçekten iyi olmuştu –roller değişmişti (ya da bana öyle geliyordu) ve bu kez o bana göz kulak olmaya gelmişti.

Daireye döndüm. Emily yatmıştı. Hugo onunla gitmemişti. Gurur: Kız da mesajı elbette almıştı. Herhangi bir evcil hayvan gibi ateşin karşısında yatıyordu; burnu ısıya uzanmış, yeşil gözleri açık, dikkatli. Elimi ona doğru uzattım, kuyruğunu hafifçe titretme lütfunda bulundu. Uzun bir süre, ateş sönene dek oturdum, binanın mutlak sessizliğini dinledim. Oysa üstümde bir çiftlik, hayvanlar, ölümcül çocuklar, bir de eski dostum vardı: Gerald. Gidip yattım, başımı tehlikeli düşüncelere karşı, köylülerin ya da basit insanların yapacağı gibi, sıkıca sardım, bir tek yüzümü açıkta bıraktım – ertesi sabah uyandığımda musluklardan su akmadığını gördüm.

Bina, bir başka deyişle makine, durmuştu.

O sabah Gerald yanında iki çocukla aşağıya indi; Kızılkafa ile küçük, siyah bir kız. Hediye olarak şarap getirmişti – yarı yağmalanmış, eski bir şarap dükkânı bulmuştu, birkaç tane de battaniye. Ayrıca, biraz da yiyecek. Emily beşimize yemek hazırladı; içinde et olan bir tür lapa: Gayet güzeldi, rahatlatıcıydı.

Gerald en üst kata taşınmamızı istiyordu, orada bir rüzgâr makinesi, şu küçük yel değirmenlerinden kurması daha kolay olacaktı: Bulabilirsek, su ısıtmaya yetecek enerjimiz olurdu. Bir şey demedim, bıraktım Emily konuşsun, seçimini yapsın. Olmaz, dedi, burada kalmamız daha iyiydi: Bunları söylerken bana bakmıyordu; Gerald' ın teklifini reddetmesinin nedeni kafama yavaş yavaş dank etti; binanın tepesinde, saldırılara daha açık hale gelecektik: Oradan öyle kolayca kaçamazdık, oysa burada bütün iş, camdan atlamaya bakıyordu. İşte erkeğin "Geniş bir daire, Emily, kocaman, üstelik bir sürü yiyecekle filan dolu. Enerjiyi de bir günde bağlarım, ne dersin?.." önerisine hayır, demesinin nedeni buydu; teklif çocukların pek hoşuna gitmişti, başlarını salladılar, sırıttılar. Yedi-sekiz yaşlarındaki bu iki ufaklık, Gerald'ın iki yanında oturuyordu: Ona aittiler, onun yarattığı canlılardı; buna karşılık, kendisini de onların malı yapmıştı;

bir çetesi vardı, bir kabilesi... Tamam, ama onların dediğini yapma, onlara hizmet etme pahasına.

Asıl istediği, kızı geri almaktı. Emily'nin onunla birlikte yukarı çıkmasını, onunla yaşamasını, çocukların, çetesinin kraliçesi, hanımağası ya da eşkıya başının karısı olmasını istiyordu. Kızsa bunu istemiyordu; kesinlikle istemiyordu. Açıkça söylememişti ama apaçık ortadaydı. Cin gibi gözleriyle dikkat kesilmiş çocuklar, meselenin ne olduğunu anlamıştı. Neler hissettiklerini anlamak güçtü – bunu bize anlatacak, bildik işaretlerin hiçbiri yoktu. Gözleri Emily ile Gerald arasında mekik dokuyordu; merak ediyorlardı: Emily tıpkı Gerald gibi onlardan biri olabilir, onlarla birlikte öldürebilir, onlarla birlikte savaşabilir miydi? Belki de yalnızca kızın güzel ve kibar olduğunu, onunla bir arada yaşamanın çok zevkli olacağını düşünüyorlardı? Onu annelerinin boşluğunu dolduracak biri gibi görüyor, dolduracağını hissediyorlardı – annelerini, ailelerini zerre kadar anımsıyorlarsa, elbette. Yoksa Gerald'ın, kendi malları olan adamın ona duyduğu aşk yüzünden, kızı öldürmeleri gerektiğini mi düşünüyorlardı? Kim bilebilirdi ki?

Yiyip içme tarzları mide bulandırıcıydı. Gerald'ın, Kaşık kullanın, bakın, şöyle... Hayır, yere atmasana! deyişinde öyle bir hava vardı ki, kendi odalarında, kendi mağarasında bu tür kibarlıklara artık hepten boş verdiği görülebiliyordu. Emily'ye, onların yanında olsan onları etkileyebilir, uygarlaştırabilirsin, diyen bakışlar fırlatmaktaydı... Ama faydası olmadı, öğle vakti üçü birlikte, bir erkek iki çocuk, çıkıp gittiler. Yarın bize taze et getireceklerdi: Bir koyun öldürülecekti. Yakında Emily'yi görmeye gelecekti. Doğrudan kıza hitap ediyordu; burası artık Emily'nin eviydi. Dairem Emily'nindi, ben de onun yaşlıca hizmetçisi. Eh, neden olmasın?

Erkek gidince kız suskunlaştı, sonra Hugo içeri girdi, oturdu, yüzünü onun dizlerine dayadı; şöyle diyordu: Sonunda gerçekten beni seçtin, demek; ona karşı beni, herkese karşı beni!

Gülünç ve acıklıydı; ama kız gülmemem için bana keskin bakışlar fırlattı: Kendisiyse gülümsemesini zorla bastırıyor, dudaklarını ısırıyor, kahkahaları boğmak için derin nefesler alıyordu. Hayvanı sevdi, okşadı: "Canım Hugom, canım, bir tanem Hugom..." Dikkatle izledim. Karşımda

olgun bir kadın vardı, her bakımdan dolmuş, tükenmiş bir kadın, ama hâlâ bir şeyler istenen, talep edilen, vermeye ikna edilen: Böyle bir kadın gerçek anlamda vericidir; sandıkları, kuyuları daima doludur, dağıtmaya, çıkarıp vermeye hazırdır. Âşıktır... Ah, evet, ama içinde bir yerlerde, ölümcül bir bezginlik yatar. Hepsini tanımış, yaşamıştır ve artık daha fazlasını istemez – fakat elinden ne gelir ki? Kendisinin bir pınar, bir kaynak olduğunu bilir; bunu erkeklerin ve oğlanların gözleri de söylemektedir; eğer bir kaynak değilse, hiçbir şeydir. Hâlâ da böyle düşünmektedir; bu yanılsamayı henüz bozup dağıtmamıştır. Verir. Verir. Ama bıkkınlığını dizginler, gizler... Emily, Hugo'nun başını okşadı, kulaklarıyla sevişti, ona saçma sapan sevgi sözcükleri fısıldadı. Hayvanın başının üstünden gözlerimiz buluştu: Bunlar otuz beş hatta kırk yaşlarındaki, görmüş geçirmiş bir kadının gözleriydi... Bundan böyle hiçbir şeye isteyerek, canı gönülden katlanmayacaktı. Ölmüş medeniyetimizin yorgunluktan bitmiş kadını gibi, aşkın olanca cefasıyla çekilmesi, bitene kadar tahammül edilmesi gereken, yüksek bir ateş olduğunu biliyordu: "Âşık olmak" katlanılacak bir hastalık, onu kendi doğasına, sağduyusuna ve gerçek amaçlarına ihanete götürebilecek bir tuzaktı. Aşk, kendisinden başka hiçbir şeye açılmayan bir kapıydı: Yaşama açılan bir anahtar değil. O bir durum, bir haldi; kendi kendine yeten, neredeyse nesnesinden bağımsız... "Âşık olmak." Emily ondan söz etseydi, aynen böyle, tıpkı benim yazdığım şekilde söz ederdi. Ama konuşmak istemiyordu. Bezginliği, artık buna inanmasa bile, eğer illa da gerekiyorsa vermeyi, dağıtmayı sürdürme kararlılığı bedeninden buram buram yayılmaktaydı. Gerald, geleneksel anlamda "ilk aşkı"; hayran olduğu, yolunu gözlediği, uğruna acı çektiği, geceler boyu gözünü kırpmadan beklediği... Gerald, âşığı, *kendi* ihtiyaçlarını giderme döngüsünü tamamlamıştı ve şimdi *ona* gereksiniyor, onu istiyordu, ne var ki, onun artık ayağa kalkıp erkeği karşılayacak gücü kalmamıştı.

O gün, daha sonra Gerald bir kez daha aşağıya indi, yalnızdı; onunla birlikte gitmesi için kızı kandırmaya çalışınca Emily onunla konuştu. Kız konuştu, erkek dinledi. Gerald'a, ona ne olduğunu anlattı, çünkü erkek bilmiyordu.

Evinde kurduğu düzen, Yeraltı'nın "çocuk" çeteleri tarafından darmaduman edilince ve ev halkından hiç kimsenin dönmeyeceğini anlayınca, bütün enerjisini Emily'ye, birlikte yaşamaları ve yeni bir aile kurmaları için gönlünü yapmaya yöneltmişti. Yeni bir kabilenin çekirdeğini oluşturabilmek amacıyla kaldırıma dönmüştü. Ama bunu başaramamıştı. Neden? Belki de tehlikeli çocuklarla temas halinde olduğuna ya da kuracağı yeni toplumun bu çocukların hedefi olacağına inanıldığı için; belki de daldan dala konmak, o gün yatağında bulduğu kişiye ihsan dağıtmak yerine, durulmaya, hayatını tek bir kadınla, Emily'yle geçirmeye hazır oluşu, kızları soğutmuştu – artık hangi kanun işlediyse, sonuçta Gerald, eskinin beyaz atlı prensi, belki de kaldırımdaki genç erkeklerin en çok saygı duyulanı, kendini avanesiz, bir başına buluvermişti; o artık hayatta kalabilmek için bir lidere yamanmak zorunda olan gençlerden biriydi yalnızca... Gerald hepsini dinledi; düşünceli, dikkatli, Emily'nin hiçbir sözüne karşı çıkmaksızın.

"Böylece, yapayalnız kalmaktan, sabredip beklemektense, çocuklara sahip olmaya karar verdin. Ne pahasına olursa olsun, bir çeten olmalıydı. Bunun üzerine onlara döndün ve onları ele geçirdin. Oysa onlar *seni* ele geçirdi – göremiyor musun? Her istediklerini yapmak zorunda kaldığına her bahse varım. Canlarının istediği herhangi bir şeyi yapmalarına engel olamıyorsun, değil mi? Dahası, onlara ayak uydurmak zorundasın?"

Bunun üzerine erkek geri çekildi; bunu kabullenmeye hazır değildi, dinleyemezdi.

"Ama onlar ufacık çocuklar," dedi. "Başlarında olmam onlar için daha iyi değil mi? Onlara yiyecek, giyecek sağlıyorum. Onlara bakıyorum."

"Daha önce de yiyecekleri, giyecekleri vardı," dedi Emily kupkuru bir sesle.

Fazla kuru... Erkek onun kendisini eleştirdiğini gördü – sadece bunu, fazlasını değil. Erkeğe karşı sevgi duymuyordu – erkek bunu hissetti. Çekip gitti, günlerce de gelmedi.

Yaşamımızı, odalarımızı düzenlemeye koyulduk.

Oturduğumuz yerden, ara ara, aküleri şarj eden kolu çevirme karşılığında bolca temiz havamız oluyordu. Ev ılıktı: Emily bir baltayla

çıkmış, deste deste yakacak odunla dönmüştü. Dahası, tam su sıkıntısının bizi yollara düşüreceğini düşünürken, dışarıdan nal şakırtıları geldi ve bir eşeğin çektiği bir araba göründü; içi plastik, ahşap, metal su kovalarıyla doluydu.

“Su-u-cu-u! Su-u-cu-u!” Geçmişten kalma nida, nemli, kuzeyli sokaklarımızda yankılandı. On bir yaşlarındaki iki kız su satıyor, daha doğrusu takas ediyordu. Elimde kaplarla dışarıya çıktım, etrafımızdaki bir sürü binadan başkalarının da çıktığını gördüm. Çok değil, taş çatlasın elli kişi. Suyu pahalıya aldım: Kızlar çetin cevizdi; insanların susuz ne yapacağı ihtimaline başlarını sallayıp omuz silkmeyi iyi öğrenmişlerdi. İki kova temiz suya karşılık –neyse ki, satın almadan önce tatmamıza izin verilmişti– bir koyun postu verdim.

Sonra Gerald ortaya çıktı; çetesinden yirmi kişiyle ve akla gelebilecek her türden su kabıyla birlikte. Yukarıdaki onca hayvanın suya ihtiyacı vardı elbette: Bir dakikaya kalmadı, çete bütün suyu aldı, resmen kapıştı: para filan ödemeden. Kendimi Gerald’a, bunun küçük kızların geçim kaynağı olduğunu haykırırken buldum; ama hiç tınmadı. Galiba beni duymadı. O tetikte, tepeden tırnağa dikkat kesilmiş durur, soğuk gözlerle çevreyi süzerken, çocukları da kovaları kaptılar, binaya koştular; satıcı kızlar yakınıyor, su almaya gelen ve eli boş kalan insanlar bağırıp çağırıyordu. Bir an sonra, Gerald da çocuklar da gitmişti ve soyulma sırası bana gelmişti. Su dolu kovaları yüklenmiştim ki, karşı apartmanda oturan bir adam elini uzattı, ateş saçan gözlerini gözlerime dikmek için başını eğdi, dişlerini gösterdi. Kovalardan birini adama verdim, diğeriyle birlikte içeriye koştum. Emily olup biteni camdan izlemişti. Üzgün görünüyordu. Ve sinirli: Gerald’ı azarlarken kullanacağı sözcüklerin zihninde biçimlendiğini görebiliyordum.

Hugo için bir kaba temiz su kondu; hayvan kana kana içti. Boş kabın yanında, başı öne eğik, durdu: Tası yeniden doldurduk, o da içti... Kovanın üçte biri buna gitmişti ve hepimizin aklından geçen buydu – Hugo’nun da. Emily onun yanına oturdu, kollarını eskiden yaptığı gibi ona doladı: Hugo’nun kaygılanmasına ya da kederlenmesine gerek yoktu, Emily onu

koruyacaktı, ona kimse saldırmayacaktı; sırf o su içebilsin diye, gerekirse kendisi de, ben de susuz idare ederdik...

Su satıcıları birkaç gün sonra yeniden geldiklerinde, yanlarında iki silahlı koruma vardı; düzgünce sıraya girdik, suyumuzu aldık. Gerald'la çetesi ortalarda yoktu. Kuyruktaki kadınlardan biri şu "rezil güruhun" Fleet Irmağı'na açıldığını ve kendi namına su sattığını söyledi. Doğruydu ve bizim için –Hugo, Emily ve benim için– talihli bir gelişmeydi, çünkü Gerald bize her gün bir kova su getirmeye başladı – bazen daha da çok.

"Eh, yapmak zorundaydık; hayvanlarımızı susuz bırakamayız, değil mi?"

Savunurcasına konuşma tarzından, bu uğurda zorlu bir mücadele verildiğini anladık. Yetkililere karşı? O kaynaktan yararlanan başka insanlara karşı? Kentin her yanındaki eski kuyular, kaynaklar yeniden açılmıştı, elbette. Eğer bunun için yetkililerle savaşıldıysa, nasıl olmuş da Gerald'la çocuklar kazanmıştı? Kazanmış olmasalar, suyu doldurup satamazlardı.

"Şey," dedi Gerald, "ellerinde, her şeye göz kulak olacak sayıda asker bulunmasının mümkünü yok, öyle değil mi? Askerlerin çoğu çekip gitti, gitmedi mi? Demek istediğim, şu an onlardan çok daha kalabalığız..."

Peki, herkes gittiyse bizim – Emily, Hugo ve benim – burada ne işimiz vardı?

Ama artık çekip gitmeyi düşünmüyorduk; ciddi ciddi yani. Arada bir Dolgelly ailesinden söz ettiğimiz ya da şöyle dediğimiz olurdu: Eh, bu yakınlarda bunu ciddi olarak düşünmemiz gerekecek...

Hava, su, yiyecek, ısı... Hepsine sahiptik. İşler uzun zamandır bu kadar kolaylaşmamıştı. Baskı da azalmıştı, tehlike de. Bu koca kentin yarıklarında, oyuklarında pek az insan kalmışsa da, yaşıyor, yuvarlanıp gidiyorlardı...

Sonbahar biter, kış bastırırken, bir kabilenin yola çıkışını seyrettim. Son kabileydi; en azından bizim kaldırımlarımızdaki. Gidişini seyrettiğim diğer kafileler gibiydi, ama onlardan daha donanımlıydı; özellikle bizim yöreye özgü, tipik bir kervandı: Şimdi, aldığım notları karşılaştırırken, bana her mahallenin kendi yolculuk özellikleri, hatta stilleri varmış gibi geliyor! Evet, bu sözcüğü kullanabilirim... Alışkanlıklar, âdetler nasıl da çabuk üreyebiliyor! Birinin şöyle dediğini anımsıyorum, üstelik kabilelerin daha yeni yeni yollara düştüğü günlerdeydi: “Ayakkabı derileri nerede? Yanımızda *daima* yedek deri bulundururuz.”

Şu son gidişi daha ayrıntılı anlatayım; ilginizi çekebilir.

O sabah hava soğuktu. Alçak bir gök batıdan doğuya hızla akmaktaydı; karanlık, dökülen bir deniz. Hava kesifti; yolu ve kaldırımları incecik kaplayan kar kırıntılarını karıştıran, sürükleyen bir rüzgâr olmasına karşın, soluk almak güçtü. Zemin sıvılaşmıştı sanki. Sokağı çevreleyen, yüksek binalar keskin ve kapkara hatlarıyla bir görünüyor, bir kısa süreli, hafif tipilerin, bulutların arasında gözden yitiyordu.

Elli kişi kadar toplanmıştı; hepsi de kürklerine sımsıkı sarınmıştı. Önde, herkesin gözüne güzelce soktukları, ikişer tabancalı iki genç adam vardı. Hemen arkalarında oklu, yaylı, sopalı, bıçaklı, dört delikanlı. Onların gerisinde, otomobilden çevrilme bir yük arabası: Lastikleri dışında her şey

sökülmüş, tekerlerin üzerine düz bir yüzey oluşturacak tahtalar yerleştirilmişti. Arabayı bir at çekiyordu; arabanın üstüne giysi ve araç gereç bohçaları, üç küçük çocuk, bir de atın yiyeceği saman yığılmıştı. Öteki çocuklar yürüyecekti.

Bu arabanın arkasından kadınlarla çocuklar yürüyor, onları bir başka araba izliyordu; boyunduruğa bir çift delikanlı koşulmuştu. Bu arabaya, eski usul saman sandıklarının daha genişlerinden konmuştu: Yalıtılmış ve takviye edilmiş tahta bir kutu; içine, yolculuk başlamadan hemen önce ateşten alınmış tencereler diziliyor, yuvalarında hafif hafif kaynamayı sürdüren yemekler, yolculuğun sonunda yenmeye hazır oluyordu. Bu ikinci arabanın arkasından, gıda malzemeleri taşıyan, eski bir süt arabası geliyordu: hububat, kurutulmuş sebzeler, turşular, vesaire. En sonda da, bir eşeğin çektiği dördüncü araba. İçine kafesler yerleştirilmişti. Kuluçkaya yatmış tavuklar. Tavşanlar; yenmek değil, üretmek için: bir düzine kadar gebe dişi. Bu son arabanın dört silahlı oğlandan oluşan, özel bir koruma ekibi vardı.

Bu kervanı diğerlerinden ayıran, at ve eşekti; şehrin bizim yaşadığımız bölgesi çekek hayvanlarıyla ünlüydü. Bu özelliği nasıl geliştirdik, haberim yok. Belki de nedeni, eski günlerdeki binicilik ahırlarıydı, bunlar zamanla, talep gelince hayvan yetiştirme tesislerine dönüşmüştü.

Küçük parkımızda bile atlar vardı – gece gündüz, özenle korunuyorlardı elbette.

Genellikle bir grup kuzeye ya da batıya doğru yola çıkarken, insanlar güle güle demek, iyi yolculuklar dilemek, önceden gitmiş olan dostlarına, akrabalarına haber göndermek üzere evlerinden çıkarlardı. O sabah yalnızca dört kişi geldi. Kabilenin toparlanıp velvelesiz, vedasız yola düşüşünü, Hugo'yla penceremizden sessizce seyrettik. Öncekilerden, hepsi de fazlasıyla şamatalı, neşeli olan gidişlerden çok farklıydı. Bu insanlar durgundu, kaygılı görünüyorlardı, kürklerinin içinde büzülmüş, göze çarpmamak için küçülmüşlerdi: Onların kervanı yağmacılar için muazzam bir ganimet olabilirdi.

Emily gelip seyretmedi bile.

Son dakikada Gerald, çocuklarından yarım düzine kadarıyla ortaya çıktı; son araba da gıdaklayan yüküyle birlikte köşedeki kiliseyi dönüp gözden yitinceye kadar kaldırımda durdular. Sonra Gerald döndü, sürüsünü yeniden binaya soktu. Beni görünce başıyla selamladı, ama gülümsemedi. Gergin bir hali vardı – olmalıydı da. O vahşi çocuk sürüsünün salt görüntüsü bile, insanın karın kaslarının korkuyla kasılmasına yetiyordu. Üstelik Gerald onların arasında yaşıyordu, gece gündüz: Bana kalırsa, onlarla birlikte dışarıya çıkmasının nedeni, yüklü arabalara saldırmalarını engellemekti.

O gece kapımız vuruldu; çocuklardan dördüydü: deli bakışlı ve heyecanlı. Emily hemen kapıyı kapadı, kilitledi. Sonra önüne birkaç ağır koltuk koydu. Hışırtılar, fısıltılar duyduk – ayak sesleri uzaklaştı.

Emily bana baktı, Hugo'nun başının üstünden, sessizce ağzını oynattı – ne dediğini anlamak, birkaç dakikamı aldı: *Hugo'yu kızartacaklar.*

"Ya da Emily'yi," dedim.

Biraz sonra sokaktan gelen çığlıkları duyduk, bunu koşan ayakların patırtısı, çocukların zafer dolu, tiz bağrışmaları izledi – bir talanın, bir suçun sesleri. Ağır perdeyi kenara ittik, küçük bir ayın aydınlattığı karın parıltısında, Gerald'ın çetesinin bir şeyi sürükleyerek ön basamaklardan çıkardığını son anda görebildik; Gerald yanlarında değildi. Bir cesede benziyordu. İlla da bir ceset olması gerekmiyordu, bir çuval, bir bohça da olabilirdi. Ama kuşku içimize çoktan yerleşmişti; buna inanmamızı sağlayacak kadar da güçlüydü.

Gecenin sonuna kadar, ateşin yanında, konuşmadan, bekleyerek, kulak kabartarak oturduk.

İçimizden birinin ya da hepimizin, her an kurban olmasını önleyecek hiçbir şey yoktu.

Hiçbir şey. Gerçi Gerald'ın tek başına, çocuklardan bazısıyla, hatta çocukların bir başlarına aşağıya indiği, son derece doğal bir tavırla bizi ziyaret ettiği doğruydu. Bize armağan getiriyorlardı. Un, süttozu, yumurta; naylon örtüler, seloteyp, çiviler, her türden el aletleri. Bize yere serilecek postlar, kömür, tohumlar, mumlar getiriyorlardı. Bize... Şehir neredeyse tamamen boşalmıştı, tek yapacağınız, nöbetçisiz binalara ve depolara

girmek, canınızın istediğini almaktı. Ancak buralardaki eşyaların çoğu, kimsenin bir daha kullanmayacağı ya da kullanmak istemeyeceği şeylerdi; birkaç yıl sonra, sağ kalabilen biri bunları bulduğu takdirde, sormak zorunda kalacaktı: Tanrı aşkına, bu ne işe yarıyordu acaba?

Tıpkı bu çocukların şimdiden yaptığı gibi. Onları bir posta kartı yığınının, pembe naylondan bir abajurun, kauçuk bir bahçe cücesinin, bir kitap ya da plağın başına çömelmiş, evirip çevirirken görebiliyordunuz: *Ne işe yarıyor bu? Onunla ne yapıyorlardı acaba?*

Fakat bu ziyaretler, bu hediyeler, bir başka ruh halinde, farklı bir durumda bizi öldürmeyecekleri anlamına gelmiyordu. Ve sırf bir kapris, bir zevk, anlık bir itki yüzünden.

Mantıksız, nedensiz...

Tıpkı küçük June'un gidişi gibi, nedensizce. Oturduğumuz yerde bunu düşündük, hakkında konuştuk, bir yandan da dışarıyı dinledik – yukarılardan bir atın kişnemesi, koyunların melemesi geliyordu; camımızın önünden fırıl fırıl dönerek geçen kuşlar doğruca binanın tepesine yönelmişti; bir çiftliğin artıklarına, bir sebze bahçesine, hatta üç-beş ağaca ulaşmaları için, kırık bir camdan içeriye sıçramaları yeterliydi. Nedensizlik, insan psikolojisinde yeni bir şey. Yeni mi? Eh, eğer baştan beri oradaysa bile iyi yönlendirilmiş, terbiye edilmiş, toplum kurallarına uydurulmuş olmalı. Ya da bu mantıksızlığın, nedensizliğin sergileniş biçimlerine öylesine alışmıştık ki, farkına bile varmamıştık.

Bir zamanlar, ki çok uzun zaman önce değil, bir erkek ya da kadın elinizi sıktığı, size armağanlar verdiğinde, o kişinin bir sonraki karşılaşmada, salt az önce aklına öyle estiği için sizi öldürmeyeceğine inanmanız için haklı nedenleriniz olurdu... İşte yine, bir farsın kıyılarında gezinir gibiyim. Ama fars normal olana, alışıldık, standart olana dayanır. Ortada, farsın kaynağı olan *norm* olmazsa, onun özellikle hedeflediği kahkahalar kuruyuverir.

June dairemi ilk kez soyduğunda, Emily'ye sorduğum soru aklımda: “Neden ben?” Yanıt şöyleydi: Çünkü buradasın ve o seni tanıyor. Hatta: Çünkü sen onun dostusun.

Yukarıdaki çocukların bir gece buraya inip onların dostu olduğumuz için bizi öldüreceklerine, pekâlâ aklımız yatıyordu. Bizi tanıyorlardı çünkü.

Bir gece, hayli geç vakit, söndü sönecek ateşin karşısında otururken, kapının ve pencerenin hemen dışından gelen sesleri duyduk. Ne kıpırdadık, ne de silah arandık. Üçümüz birden bakıştık –eğlenen, keyifli bakışmalar değildi, hayır– aman aman bir felsefemiz yoktu, ama bu bakışmaların mizahın kapsamına girmediğini rahatça iddia edebilirim. Şu an dışarıda olan veletlerden kimisini, daha o sabah yemeğe davet etmiştik. Onlarla oturmuş, karnımızı hep beraber doyurmuştuk. *Üşümüyorsun, değil mi? Bir dilim ekmek daha alsana. Biraz daha çorba ister miydin?*

Sayıları çok fazlaydı, kendimizi koruyamazdık: Kapının önünde, camın altında fısıldaşanlar en az otuz kişiydi. Gerald da mı? Yo, işte buna inanamazdık. Uyuyor olmalıydı, belki de bir keşif gezisindeydi.

Hugo döndü, koruyacağı kişiyle, yani Emily'yle kapının arasındaki yerini aldı. Bana baktı; kızla pencerenin arasına geçmemi öneriyordu: Emily'yi koruma maksadıyla, elbette.

Ayak sesleri, fısıldaşmalar devam ediyordu. Bir ara, kapıya güm güm vuruldu. Sonra bir yaygara koptu – haykırışlar, telaşla koşan ayaklar. Ne olmuştu? Bilmiyorduk. Belki Gerald çocukların ne yaptığını duymuş, onları durdurmaya gelmişti. Belki de sadece fikir değiştirmişlerdi, o kadar.

Ertesi gün çocuklardan bir kısmı, Gerald'la birlikte bize geldiler, hep birlikte hoşça vakit geçirdik... Bunu anlatabiliyor, yazabiliyorum. Ama buradaki normalliği, doğallığı, hep birlikte oturup gevezelik etmenin, yiyeceği paylaşmanın, çocuksu bir yüze bakıp, "Pekâlâ, dün gece bana bir bıçak saplamaya niyetlenen sen miydin bakalım?" diye düşünmenin sıradanlığını asla betimleyemem.

Böylece sürüp gitti.

Oradan ayrılmadık. Biri sorsaydı: Yani şimdi ikinizin birden, kenti terk edip güvenli ya da kentten daha güvenli olan taşraya gitmek yerine, onca tehlikenin ortasında, sırf o hayvan yüzünden, o çirkin, taraz taraz, yaşlı canavar uğruna kaldığınızı mı söylüyorsun – salt şu yaratık yüzünden açlıktan, soğuktan ölmeyi ya da öldürülmeyi göze aldınız yani? Ona cevabımız şu olurdu: Tabii ki hayır, o kadar akılsız değiliz, insanoğlunu ait

olduğu yere, hayvanların üstüne koyuyor, ne pahasına olursa olsun kurtarılması gerektiğine inanıyoruz. Hayvanlar insanlara kurban edilmelidir, doğru ve haklı olan budur, biz de zaten herkes gibi, bunu yapmayı sürdüreceğiz.

Ama artık mesele Hugo değildi.

Sorun, nereye gidebileceğimizdi. Neye? Oralar, onca insanın ulaşmak üzere yola çıktığı yerler sessizdi. Sessiz ve soğuk... Oralardan hiçbir haber gelmemiş, bir kişi bile kaldırımımıza geri dönüp bilgi vermemişti: "Kuzeyden, batıdan geliyorum; şuna şuna rastladım, dedi ki..."

Hayır, dışarıya, yukarıya baktığımızda gördüğümüz tek şey, bize doğru hızla yuvarlanan alçak, karanlık kış bulutlarıydı: kara, kara, soğuk bulutlar. Çünkü kar yağıyordu. Kar bastırmıştı, kar pencere pervazlarımıza kadar yükselmişti. Peki, buradan giden bütün o insanlara, onca kalabalığa ne olmuştu? Dümdüz bir dünyanın kenarına kadar yürüyüp aşağıya, boşluğa atlamış olsalar bu kadar olurdu... Radyolar, arada bir de resmî bir aracın, penceremizden bakıldığında çok eskilerde kalmış bir dönemin yadigârını çağrıştıran hoparlörü doğudan haberler verirdi: Evet, anlaşılan o ki, aşağılarda yaşam şöyle ya da böyle sürmekteydi. Hatta az da olsa çiftçilikle, tarımla uğraşan, geçimini sağlayanlar vardı. "Aşağılar", "oralar"; bu yerlerin adlarını işitiyorduk, bizim için yaşayan yerlerdi. Bizim yaşadığımız yer de canlıydı; eski kent, neredeyse boşalmış sayılsa da, insanları, hayvanları, büyüyen, giderek büyüyen, sokakları, kaldırımları, binaların zemin katlarını ele geçiren, asfaltta çatlaklar açan, duvarlara tırmanan bitkileriyle... Yaşıyordu. Bahar geldiğinde müthiş bir yeşillik patlaması olacak, hayvanlar çoğalacak, güzelce beslenip serpilecekti.

Ama batıda ve kuzeyde, hayır. Sadece soğuk ve sessizlik. Buradan ayrılmak istemiyorduk. Hem kiminle gidecektik? Emily, ben ve hayvanımız – tek başımıza mı gitmeliydik? Bırakın ayrılmaya hazırlanmayı, oluşum safhasındaki bir kabile bile yoktu dışarıda; kaldırımda in cin top oynamaktaydı. O bitmek bilmez kışın buz gibi karanlığında yapayalnız kalmıştık. Ah, öyle bir karanlık, öyle alçak, kalın bir karanlık vardı ki. Çevremiz, temellerini kuşatan, her geçen gün biraz daha yükselen kar yığınlarının arasından fırlamış, yüksek, kapkara binalarla sarılıydı. Bu

binalarda artık hiç ışık yoktu, hiçbir şey; o uzun, zifiri gecelerde camlardan biri ansızın parıldadığında, tek nedeni, birbirini kovalayan bulutların arasından bir anlığına sıyrılabilen aydı.

Bir akşamüstü, günbatımına bir saat kadar kala, pencereden bakmakta olan Emily haykırdı: “Ah, hayır, hayır, *hayır!*” Yanına gittim ve Gerald’ı gördüm; çıplak dallara doğru yükselmiş, derin, temiz karın içindeydi. Salaş paltosu sırtındaydı, ama dehşetli soğuğa aldırmazmış gibi, önü açıktı; başını da örtmemişti, kentte tek başınaymış, kimse onu göremezmiş gibi etrafta dolaşmaktaydı. Kaldırımın efendisi, toplanan kabilelerin reisiyken –neredeyse daha dün– tattığı zaferlerin geçtiği yerleri mi ziyaret ediyordu? Etrafına, nefis, gevrek karlara, alçak bulutların batıdan kapkara derinlikler taşıdığı gökyüzüne, yer yer beyaz benekli, siyah ağaçlara baktı; bir ara dakikalarca kıpırtısız, tamamen hareketsiz kaldı; derin düşüncelere dalmış ya da aklı bir şeye takılmışçasına. Ve Emily onu gözledi; hummalı korkusunun yükseldiğini hissedebiliyordum. Şimdi Gerald’ı seyreden üç kişiydik; camlarından bakan başkaları da vardı elbette. Erkek silahsızdı. Eldivensiz ellerini ceplerine sokuyor, bazen de iki yanına sarkıtıyordu. Oldukça kayıtsız bir hali vardı; bütün silahlarını bırakmıştı ve buna aldırdığı yoktu.

Sonra küçük bir şey önünden hızla geçti; bir kuşa benziyordu. Erkek binaya doğru hızlı, lakayt bir bakış fırlattı, yerinden kıpırdamadı. Bunu bir taş sağanağı izledi: Üstümüzdeki pencerelerden bir sürü sapanın, belki çok daha kötüsünün yaylım ateşine tutulmuştu. Bir taş omzuna çarptı: Yüzüne hatta gözüne de gelebilirdi. Bunun üzerine yavaşça, göstere göstere döndü, yüzünü binaya çevirdi; kendini açık bir hedef haline getirdiğini anladık. Kollarını iki yanına, gevşekçe sarkıttı, orada öylece, sakince durdu; gülümsemeden, kaygısız, telaşsız bekliyordu, gözleri muhtemelen bir üst katımızdaki penceredeki bir şeye, birine çivilenmişti.

“Ah, *hayır,*” dedi Emily yeniden; bir dakika sonra omuzlarına bir köylü kadın gibi bir şal sarmış, daireden fırlamıştı bile; sokağın karşı tarafına koştuğunu gördüm. Hugo’nun solukları kesik, kederli iniltilere dönüşmüştü, burnu camı buğulandırıyordu. Elimi ensesine götürdüm, azıcık yatıştı. Emily kolunu Gerald’ın koluna doladı, onunla konuşmaya başladı; erkeği

kaldırımdan uzaklaştırmaya, yolun bu tarafına, bize doğru çekiştirmeye çalışıyordu. Taş, metal parçaları, sakatat, çerçöp bombardımanı sürüyordu. Gerald'ın şakağından kan fışkırdı, Emily'nin karnına isabet eden bir taş, kızı geriye doğru sendeletti. Kızın tehlikede olduğunu anlayınca kendine gelen, canlanan Gerald şimdi kolunu ona siper etmiş, binaya sokmaya çalışıyordu. Yukarıda çocukların bağrıştığını, haykırdığını duyabiliyordum; yine o marş: "Şatonun kralıyım ben..." Tepemizdeki bağrışmalar sürer, ayaklar yeri döverken, Gerald ile Emily göründü, Hugo'yla ikimizin beklediği oturma odasına girdiler. Gerald'ın yüzü bembeyazdı, alnında da derin bir kesik vardı; Emily sızlanarak, ah vah ederek onun yüzünü yıkadı. Gerald da taşın çarptığı yeri, kızın yaralanıp yaralanmadığını inceledi: Yalnızca bir sıyrıktı.

Emily onu ateşin karşısına oturttu, kendisi de yanına geçti, ellerini avuçlarının arasına alıp ovaladı.

Erkek çok keyifsiz, moralsizdi. "Ama küçücük çocuklar bunlar," dedi bir kez daha, Emily'ye, bana, Hugo' ya bakarak. "Yalnızca çocuk." Yüzü inanmazlıkla, acıyla kasılmıştı: Gerald'ın, bu çocukların ne hale geldiğini, neye dönüştüğünü neden bir türlü kabullenemediğini, bunu neyin engellediğini anlayamıyordum – hâlâ da anlamış değilim. Ama bunun, artık her neyse, yüreğine işlemiş, temel, önemli bir şey olduğunu biliyorum; pes etmesi, onlardan umudunu kesmesi demek, kendisinin en iyi parçasından vazgeçmesi demekti – o böyle hissediyordu.

"Biliyor musun, Em, şu ufaklık, Denis henüz dört yaşında? Evet, öyle. Onu hatırladın mı; bahsettiğim çocuğu tanıyorsun, değil mi? Birkaç gün önce, benimle birlikte buraya gelmişti – şu küçücük şey, haylaz suratlı."

"Evet, anımsıyorum, ama Gerald, artık kabul etmek zorundasın..."

"*Dört*," diye bastırdı delikanlı, "dört yaşında. Söylediği bir şeyden çıkardım. İlk gezginler grubunun buraya geldiği yıl doğmuş. Öte yandan, diğerlerinden hiç de geri kalır yanı yok, ötekiler kadar çetin ceviz. Şu işe onun da bulaştığını biliyor muydun – hani geçen gece olanlara?"

"Cinayete mi?" diye sordum, çünkü Emily bir şey söylememişti, erkeğin soğuk ellerini ovalamayı sürdürüyordu.

“Şey, evet – sanırım bir cinayetti. O da oradaymış. O gece dönünce öfkeden kendimi kaybettim; resmen midem bulanmıştı. Onlara dedim ki... Sonra, içlerinden biri Denis’in yaptığını söyledi, elinde ne varsa, ilk o fırlatmış; – bir taştı herhalde. İlk o başlatmış, diğerleri onu izlemiş... Dört yaşında bir çocuk. Daireye döndüğümde, o, yani ölü adam oradaydı, onlarsa hep birlikte... Denis de olanca haşmetiyle aralarındaydı ve payını almaktaydı – onların suçu değil bu, nasıl olabilir ki? İnsan dört yaşındaki bir çocuğu nasıl suçlayabilir?”

“Kimsenin onları suçladığı yok,” dedi Emily tatlılıkla. Gözleri ışıl ışıldı, yüzüyse solgun; Gerald’ın yanında bir muhafız gibi, korur, kollar gibi oturuyordu, sanki onun hayatını kurtarmıştı, şimdi de yakasını bırakmıyordu.

“Tamam, ama onları kurtarmaya çalışmamak da onları suçlamakla aynı şey değil mi?” Bana döndü: “Öyle değil mi?”

O uzun gecenin sonuna kadar oturduk, bekledik. Bir saldırı, bir ziyaret, bir elçi – herhangi bir şey bekliyorduk elbette. Üstümüzde, bu boş, koca binada çıt çıkmıyordu. Ertesi gün bütün gün kar yağdı, karanlık ve soğuktu. Oturduk, bekledik, hiçbir şey olmadı.

Emily, Gerald’ın neler olup bittiğini öğrenmek üzere binanın tepesine çıkacağını sanıyordu, farkındaydım. Onu caydırmaya çalışıyordu. Oysa erkek gitmedi; birkaç gün sonra tek söylediği şu oldu: “Eh, muhtemelen başka bir yere taşınmışlardır.”

“Peki ya hayvanlar?” diye atıldı Emily öfkeyle, yukarıdaki zavallı yaratıkları düşünerek.

Gerald başını kaldırıp ona baktı, zihninde bir meseleyi sonlandırmış, noktayı koymuş birinin şu kısa kahkahasını attı: Karar verilmişti, ama ironiye ya da çelişkiye nakşedilmiş bir karardı bu. “Eğer yukarıya çıkarsam, eh, yeniden içine çekilebilirim – bununsa hiçbir yararı olmaz. Hayvanlara gelince, onlar da herkes gibi kaderlerine razı olmak zorunda – yukarıda hâlâ birileri var.”

Böylece dördümüz birden, sessizce beklemeyi sürdürdük.

Sonra, her şey bitiverdi, ama tam zamanını, Gerald’ ın bize katılmasından ne kadar sonraydı, çıkaramıyorum. Hep birlikte kışın

bitmesini bekliyorduk; çok uzun sürdüğünü biliyorduk, ama yorgun, bezgin duyularımızın söylediği kadar uzun değildi: Bitmek bilmez, sonsuz bir süre, ama yine de bir kış mevsiminden daha uzun değil. Sonra, bir sabah, duvarda cılız, sarı bir leke belirdi; gizli desen karşımdaydı, yeniden doğmuştu. Beklediğimiz şeyin bu olduğu duygusu öyle güçlüydü ki, hemen uyumakta olan diğerlerine seslendim: "Emily... Emily! Gerald, Emily, çabuk gelin. Hugo, nerelerdesin?"

İnatçı, dediğim dedik yaratık, kızın odasından çıktı, peşinden de Gerald ile Emily; postlara sarınmış, esneyerek, saç baş dağınık, şaşkın değil soran gözlerle bakınarak. Hugo şaşırmamıştı, hem de hiç: Canlanmış, tepeden tırnağa dikkat kesilmiş bir halde duvarın karşısında durdu, istediği, gereksindiği, bir gün olacağına inandığı şey burada, nihayet karşısındaymış, kendisi de buna hazırmış gibi, gözünü duvara dikti.

Emily, Gerald'ın elini tuttu, Hugo'yla birlikte duvardaki orman desenini geçip yürüdüler... Şeye doğru... Tam olarak neler olduğunu söylemek şimdi öyle güç ki. Oradaydık, bize akla gelebilecek her şeyi sunabilecek yerde – şu ya da bu biçimde döşenmiş, içinde bulunduğumuz bin yılın zevklerini, alışkanlıklarını harmanlayan odalar; çatlamış, yıkılmış duvarlar, her şeye karşın ayakta kalabilmiş duvarlar; bir orman örtüsünü andıran, arasından otların, kuş yuvalarının fırladığı bir çatı; yerle bir edilmiş, kirletilmiş, yağmalanmış odalar; gürleyen, göz kamaştıran bulutların altındaki yemyeşil bir çimenlik ve çimenlikte delikli demirden, dev boyutlu, kara bir yumurta. Cilalanmış, parlatılmış yumurtanın çevresinde, ondan yansıyan siyah parıltıda Emily, Hugo, Gerald, kızın subay babası, iriyarı, gülen, gösterişli annesi ve küçük Denis, şu dört yaşındaki suçlu duruyordu; oğlan Gerald' ın eline yapışmıştı, başını kaldırmış, gülümseyerek ona bakıyordu – orada durmuş demir yumurtaya bakmaktaydılar, orada olmalarının yarattığı basınç yumurtayı çatlattı, ikiye böldü, içinden bir şey... bir sahne çıktı: Sakin bir odada insanlar eğilmiş, ellerindeki metal parçalarını seçiyor, bir halının üzerindeki desene eşleştirmeye çalışıyorlar; o âna kadar cansızca yatan halı, desenlere tamı tamına oturan, kusursuzca uyan parçaların sayesinde canlanıyor, cana geliyor: Ama hayır, bunu görmedim, gördüysem bile, açık seçik değil... Kendini hepsi de uçucu, anlık olan, binlerce minik ışık

çakımıyla, küçük, karman çorman sahnelerle, bir başka resmin gözenekleriyle dışa vuran öteki dünya, biz içine adım attığımız sırada katlanmaya, bükülmeye, paketlenmeye başlamıştı bile; hızla gözden yitiyor, ufalıyor, yok oluyordu – tamamı; ağaçlar, dereler, otlar, odalar ve insanlar. Fakat bunca zamandır aradığım kişi oradaydı; kız karşımdaydı.

Hayır, nasıl biri olduğunu açık, kesin bir dille söyleyemem. Çok güzeldi: Bu sözcük yeterli olacaktır. Onu yalnızca bir anlığına görebildim, karanlıkta parlayan bir kıvılcımın sönme süresi kadar... Göz açıp kapayıncaya kadar; yüzünü bana yalnızca bir kez çevirdi, tek söyleyebileceğim... hiçbir şey.

Dünya katlanır, çevresinde dertop olurken, arkasını dönüp ileriye, uzağa, öteye doğru yürümeye başladığında, yanında Emily vardı, Emily’nin yanında Hugo, onların arkasında da, ayak sürüyen Gerald. Emily, evet, ama çok farklı, biçim değiştirmiş, bambaşka bir telden çalan bir Emily; sarışın yaratık Hugo da kendini bu yeni kişiliğe uydurmuştu: Kızın hemen yanında yürüyen şey, tepeden tırnağa zarif bir vakarla ve özgüvenle dolu, muhteşem, yakışıklı bir hayvandı şimdi; kızın eli onun boynundaydı. İkisi birlikte, önden giden, bu çökmüş, küçük dünyadan çıkışı, bambaşka bir düzenin hüküm sürdüğü bir başka dünyaya giriş yolunu gösteren Kız’ın peşinden seğirttiler. Öteki eşikten geçmek üzereyken, ikisi de, bir saniyeliğine başlarını çevirdiler. Gülümsediler... Bu çehreleri gören Gerald onlara doğru atıldı, ama sonra, korkulu bir ikilemle duraksadı, ışıltılı parçacıklar çevresinde fırıl fırıl dönerken, etrafına, arkasına bakındı. Ve tam o sırada, son anda, geldiler; çocukları koşarak geldi, onun ellerine, giysilerine yapıştı, sonra hep birlikte, son duvarlar da çözülüp dağılırken, aceleyle ötekilerin peşine takıldılar.